

94. Tiistaina 17 päivänä kesäkuuta 1997

kello 12

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys laeiksi pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta ja opintotukilain 6 §:n muuttamisesta 3069

Hallituksen esitys 37/1997 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 8/1997 vp

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

Valtioneuvoston selonteko: Talous- ja rahaliitto — Suomen vaihtoehdot ja kansallinen päätöksenteko 3070

Valtioneuvoston selonteko 4/1997 vp
Suuren valiokunnan mietintö 2/1997 vp
Palautekeskustelu

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Apukka, Aura, Brax, Halonen, Huttu-Juntunen, Häkämies, Hämäläinen, Kiviniemi, Korkea-oja, Krohn, Lindén, Lipponen, Rinne, Suhola ja Taina.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Hämäläinen, Suhola, Taina ja Korkea-oja.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien vuoksi ed. Taina ja yksityisasioiden vuoksi ed. Korkea-oja sekä tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien vuoksi ed. Aura.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 492, 500, 501, 503, 505, 509, 514, 516, 527, 530, 531, 540, 544, 546, 547, 554, 555 ja 558. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä oleva asia:

Hallituksen esitys laeiksi pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta ja opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 37/1997 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 8/1997 vp

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. Viime istunnossa julistettiin keskustelu asiasta päättyneeksi.

Keskustelussa on ed. Komi ed. Kemppaisen kannattamana ehdottanut vastalauseen mukaisesti perustelulausumaa.

Ed. Kemppainen on ed. Komin kannattamana ehdottanut perusteluissa lausuttavaksi: ”Eduskunta edellyttää hallituksen kiireesti selvittävän, miten se aika, jona vanhempi on koti-

hoidon tukea saaden hoitanut kotona alaikäistä lastaan, otetaan tasa-arvoperiaatteiden mukaisesti huomioon lain 4 §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettua 18 vuoden aikaa laskettaessa.”

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Lopuksi on äänestettävä perusteluja koskevista ehdotuksista.

Äänestykset ja päätökset:

Äänestys ed. Komin ehdotuksesta

Mietintö ”jaa”, ed. Komin ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 127 jaa- ja 52 ei-ääntä; poissa 20. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Kemppaisen ehdotuksesta

Mietintö ”jaa”, ed. Kemppaisen ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 123 jaa- ja 50 ei-ääntä; poissa 26. (Ään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

Valtioneuvoston selonteko: Talous- ja rahaliitto — Suomen vaihtoehdot ja kansallinen päätöksenteko

Valtioneuvoston selonteko 4/1997 vp
Suuren valiokunnan mietintö 2/1997 vp
Palautekeskustelu

P u h e m i e s : Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään suuren valiokunnan mietintö n:o 2, joka sisältää ehdotuksen eduskunnan lausunnoksi valtioneuvoston selonteosta ”Talous- ja rahaliitto — Suomen vaihtoehdot ja kansallinen päätöksenteko” (VNS 4/1997 vp).

Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan ehdottama lausunnon sanamuoto, jonka lopulli-

sesta sisällöstä eduskunnan on nyt päätettävä, minkä jälkeen eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen. Niiden, jotka haluavat tehdä valiokunnan ehdotuksesta poikkeavia ehdotuksia eduskunnan lausunnoksi, on tehtävä ehdotuksensa keskustelun kuluessa. Selonteon käsittelyssä ei voida tehdä ehdotusta eikä päätöstä valtioneuvoston tai sen jäsenen nauttimasta luottamuksesta.

Keskustelu:

Ed. T u o m i o j a : Arvoisa puhemies! Suuri valiokunta on käsitellyt hallituksen Emu-selontekoa siinä hengessä kuin hallituksen ja kaikkien eduskuntaryhmien välisessä neuvottelussa kevättalvella sovittiin. Silloin syntyi yhteisymmärrys siitä, että eduskunnalle annetaan sen edellyttämä tilaisuus käydä Talous- ja rahaliitosta perusteellinen keskustelu hallituksen antaman selonteon pohjalta. Samalla myös todettiin, ettei eduskunta tässä yhteydessä vielä tule ottamaan kantaa Suomen osallistumiseen Emun kolmannen vaiheeseen ensimmäisten joukossa.

Emuun liittyviä kysymyksiä monipuolisesti tarkastelevan selonteon aikataulu oli sellainen, että se saattoi perustua hallituksen teettämään Emu-asiantuntijatyöryhmän työhön. Eduskunta vastauksessaan pyrki myös arvioimaan sitä ja niitä ongelmakohtia, jotka sekä itse Emuun osallistumiseen että sitä koskevaan päätöksentekoon liittyvät, ja evästämään hallitusta niistä näkökohdista, joita sen mielestä tulee vielä ennen päätöksentekoa pyrkiä tarkemmin selvittämään.

Tämä on ollut suuren valiokunnan samoin kuin sille lausunnon antaneiden kolmen valiokunnan työn ohjenuorana. Mietinnöstämme on näin ollen tullut enemmän kysymyksiä esittävä ja ongelmakohtia osoittava kuin vastauksia antava, enemmän vaihtoehtoja korostava kuin yhteen toimintamalliin sitoutunut. Tämä on myös mahdollistanut sen, että mietintöön ei ole jätetty yhtään eriävää mielipidettä. Sitä on pidettävä arvokkaana asiana, ja se osaltaan edesauttaa yhteisymmärryksen rakentamista ja mahdollisimman laajan tuen hankintaa aikanaan tehtävälle ratkaisulle.

Valiokunnan mietintö ei siten ole sen enempää hallituspuolueiden kuin opposition taikka sen enempää Emun kannattajien kuin vastustajienkaan näkemys. Se on eduskunnan vastaus sille annettuun selontekoon, ja sen tarkoituksena on tukea hallituksen valmistautumista näillä näkymin todennäköisimmin ensi vuoden huhtikuussa eduskunnan päätettäväksi annettavaan Emu-

ratkaisuun. Tällaista lähestymistapaa ei voi tietenkään tulkita siten, että kaikki kansanedustajat tai eduskuntaryhmät lähestyisivät Emua yhtä avoimin mielin, eikä siten, ettei monilla tässä salissa olisi jo varsin selkiytynyt kanta siihen, miten Suomen ensi keväänä tulee menetellä. Yhteisymmärrys vallitsee kuitenkin siitä, ettei asia ole vielä nyt sellainen, että sen suhteen pitäisi tai tarvitsisi kannanottoja esittää tai vielä vähemmän niiden kannatusta mittaattaa. Seuraavat ryhmäpuheenvuorot tulevat epäilemättä olemaan, kuten selontekokin oli, itse Emuun nähden kantaa ottavampia kuin yksimielisyyteen pyrkineen valiokunnan mietintö. Eduskunnan eväät hallitukselle muodostuvat siten paitsi mietinnöstä myös selonteon lähete- ja palautekusteluista.

Valiokunta on käsitellyt selontekoa tilanteessa, jossa Emun toteutumiseen liittyy edelleen jonkin asteista epävarmuutta. Vaikka unionin jäsenmaiden hallitukset korostavat sitoutumistaan Maastrichtin sopimuksen mukaiseen Emun toteutukseen ja aikatauluun, ovat ristiriitaiset käsitykset Emun lähestymiskriteereiden tulkinnasta ja täyttämisestä paremminkin lisääntyneet kuin vähentyneet. Näin muutenkin haasteellinen Emun merkityksen ja vaikutusten arviointi Suomessa on saanut lisäulottuvuutta niistä ongelmista, jotka liittyvät euroalueen ensi vaiheen laajuuteen tai suppeuteen yhtäältä ja siihen, syntyykö yhteinen raha markkinoiden mielestä kovana vai pehmeänä valuuttana.

Kun aikaisemmin on lähdetty siitä, että Suomi devalvaatiohistorioineen olisi ennen muuta vakautta hakeva ja saava osapuoli Rahaliitossa, niin viime vuoden johdonmukainen vakausspolitiikka on nostanut Suomen rahapolitiikan vakauden kärkimaihin Euroopassa. Luxemburgin ohella Suomi tulee ilman turvautumista kyseenalaisiin tulkintoihin täyttämään Emun kaikki lähestymiskriteerit. Ei siis enää riitä arvioida taloutemme epäsymmetrisen kehitysalttiuden valossa sitä, ollako Rahaliitossa ensimmäisten joukossa vai ei. On arvioitava myös sitä ja vaikutettava siihen, millaiseen ja kuinka vakaaseen Rahaliittoon olemme hakeutumassa. Myös tähän liittyviin kysymyksiin kohdistuva selvitysten tarve on mietinnössä mainittu.

Eduskunta on aikaisemmissakin yhteyksissä toivonut hallitukselta aktiivista otetta Emun ongelmallisuuden vähentämiseksi. Kaksi vuotta sitten suuren valiokunnan mietinnössä pidettiin selvittämisen arvoisena sitä, mitä mahdollisia uusia järjestelyjä Rahaliitossa tarvittaisiin jäsenvaltioi-

hin ja niiden työllisyyteen eri tavoin kohdistuvien ulkoisten häiriöiden vaikutuksien tasaamiseksi unionin toimin. Mietinnön ponnassa edellytettiin hallituksen selvittävän, "miten talous- ja rahaliiton toimintaan ja vaikutuksiin liittyviä ongelmia ja kysymyksiä voidaan tarkoituksenmukaisimmalla tavalla saattaa tarkasteluun Euroopan unionissa ja millaisiin aloitteisiin tämä Suomen taholta voi antaa aihetta".

Suomalaisia aloitteita ei kuitenkaan ole esitetty, ja ne toimet, joista unionissa on sovittu Emun täydentämiseksi ennen muuta Vakaus- ja kasvusopimuksen muodossa, ovat vähintään yhtä lailla luoneet uusia ongelmakohtia kuin ratkaisseet aikaisempia. Myönteistä kuitenkin on, että hallitus on antanut periaatteellisen tukensa Ranskan uuden hallituksen pyrkimykselle vahvistaa Emun työllisyselementtejä ja että tästä viimeisimmän tiedon mukaan olisi myös Amsterdamissa päästy EU-maiden kesken yhteisymmärrykseen.

Myös Euroopan keskuspankin asemaan on viime aikoina kiinnitetty entistä enemmän huomiota, ja valiokunnan käsityksen mukaan Suomen olisi tulevaisuudessa vakavasti pyrittävä siihen, että Euroopan keskuspankkijärjestelmän osalta luotaisiin paremmat edellytykset kansanvaltaiselle vastuunalaisuudelle.

Emu-päätöksenteko on selonteon käsittelyssä noussut kohtuuttoman keskeiseen asemaan. Tilanteessa, jossa monet edustajat eivät ole vielä katsoneet mahdolliseksi ottaa kantaa itse kysymykseen Suomen osallistumisesta Rahaliittoon, on kenties ollut helpompaa lausua joskus hyvinkin varmoja käsityksiä siitä, miten asiasta on päätettävä.

Päätöksenteosta on perustuslakivaliokunta antanut perusteellisen lausunnon. Sen mukaan: " - - myös Emun kolmanteen vaiheeseen siirtymistä ja yhteisen rahan käyttöä koskevat sopimusmääräykset niiden silloisesta toteuttamisajankohtaa koskevasta epämääräisyydestä huolimatta tulleet voimaansaatuiksi asianomaisin kohdin myös poikkeuksina perustuslaeistamme - - . Näin muodoin vielä tarvittavat kansalliset ratkaisut voidaan tehdä eduskunnassa yksinkertaisin enemmistöpäätöksin, jollei jostain erityisestä syystä muuta johdu."

Tärkeätä on, että perustuslakivaliokunnan mietintö on valtiosääntöoikeudellisilta osiltaan yksimielinen. Se jättää kuitenkin ymmärrettävästi avoimiksi ne päätöksentekomuotoon liittyvät kysymykset, jotka ovat luonteeltaan poliittista tarkoituksenmukaisuusharkintaa.

Suuri valiokunta puolestaan toteaa perustuslakivaliokunnan kantaan viitaten, että valtioneuvoston tiedonanto on hyväksyttävä menettelytapana, mutta samalla se kiinnittää huomiota, kuten jo useissa lähetekeskustelun puheenvuoroissa tehtiin, siihen että lakiesityksen pohjalta tapahtuva päätös "voi olla omiaan vahvistamaan päätöksen hyväksyttävyyttä kansalaisten silmissä". Ponnessaan valiokunta katsoo, että "esityksen muotoa harkittaessa tulee pyrkiä menettelyyn, joka mahdollistaa asian riittävän laaja-alaisen käsittelyn - ja joka menettelytapana on selkeä ja mahdollisimman laajasti hyväksyttävissä".

Se, että valiokunta edellyttää lisäselvityksiä Emun vaikutuksista ja vaihtoehtoista, ei ole päätöksenteon pakoilua vaan vastuullista ja viisasta päätöksenteon valmistelua. Myös hallitus osoitti samaa viisautta asettaessaan professori Pekkarisen johtaman asiantuntijatyöryhmän kysymystä selvittämään. Olisi outoa, jos eduskunta sivuuttaisi tämän asiantuntijatyöryhmän itse osoittamat jatkokatkimustarpeet yleensä tai esimerkiksi kelluvien kurssien järjestelmän osalta, joiden osalta työryhmäkin katsoo vaihtoehdon systemaattisen analyysin antavan lisää syvyyttä Rahaliittoon osallistumista koskevaan päätöksentekoon.

Samalla on kuitenkin huomattava ja todettava, että niin tärkeätä kuin Emuun liittyviin moniin kysymyksiin kohdistuvan tutkimuksen, selvityksen ja arvioinnin jatkaminen onkin, ei mikään tutkimus voi korvata poliitikoille kuuluvaa harkintaa ja vastuuta eikä poistaa päätöksentekoon aina liittyvää epävarmuutta. Valiokunnan mietinnössä korostetaan, että "päättäjät joutuvat viime kädessä tekemään ratkaisunsa myös sellaisten näkemysten perusteella, joka heillä on Euroopan unionin tulevaisuuden kehityksestä ja Suomen asemasta sen suhteen".

Arvoisa puhemies! Hyväksyttävyyden korostaminen ja kansalaisten Rahaliittoon kohdistamat epäilyt olivat keskeisesti vaikuttamassa Ruotsin hallituksen päätökseen esittää, että Ruotsi ei liittyisi Emuun ensimmäisten joukossa. Se ei voi eikä saa olla merkityksellisen näkökohta myöskään meillä Suomessa. On selvää, etteivät kansanedustajat saa eivätkä voi paeta omaa päätösvelvollisuuttaan ja vastuutaan mielipidetiedustelujen taakse, vaan päätökset on tehtävä ajallaan ja sellaisina, kuin itse kukin ne kansamme parhaaksi näkee. Aivan yhtä selvää on myös se, että se, mitä mieltä kansalaiset ratkaisuista ovat, ei koskaan saa olla demokratiassa olankohautuksen asia. On huomattava, että osallistumi-

nen Rahaliittoon saatetaan Suomessa kokea peruuttamattomampana ja suurempana ratkaisuna kuin liittyminen itse Euroopan unioniin. Ainakin se vaikuttaa kansalaisten arkeen EU-jäsenyyttä enemmän.

Suomen EU-jäsenyys ratkaistiin kansanäänestyksellä. Se oli muodollisesti neuvoa-antava mutta tosiasiaa sitova puolueiden sitouduttua ennalta kunnioittamaan sen tulosta. Se olikin tärkeä edellytys kansanäänestyksen onnistumiselle.

Kuten eduskunta nyt käsiteltävässä selontekovastauksessaan vahvistaa, on Emu osana Maastrichtin sopimusta tullut EU-jäsenyyden myötä Suomea sitovasti hyväksytyksi. Tämä ei kuitenkaan ollut se käsitys, joka kansalaisilla oli silloin, kun he ottivat kansanäänestyksessä kantaa EU-jäsenyyteen. Syy ei ole ihmisten tietämättömyydessä ja huolimattomuudessa vaan ennemminkin poliitikoissa yleensä ja erityisesti meissä EU-jäsenyyttä puoltaneissa edustajissa, jotka paremminkin vähätelimme Rahaliitto-kysymystä kuin painotimme sitä, että "jaa" EU:lle tarkoittaa myös sitovaa ja lopullista ratkaisua Rahaliittoon osallistumisesta. Jos näin olisi tehty, on hyvin mahdollista, että lopputulos kansanäänestyksestä olisi ollut erilainen. Tämän vuoksi ainoa kunniallinen ja poliittisen järjestelmämme uskottavuuden kannalta kestävä ratkaisu oli se, että eduskunta ratifioidessaan Suomen EU-jäsenyyssopimuksen samalla päätti, että mahdollisesta osallistumisesta Rahaliittoon kolmanteen vaiheeseen päätetään eduskunnassa erikseen.

Emusta on myös vaadittu uutta erillistä kansanäänestystä. Tätä puhtaasti poliittista harkintakysymystä ei mietinnössä suoraan käsitellä. Rohkenen kuitenkin päätellä, että eduskunnan selvä enemmistö ei pidä vaatimusta tarpeellisena tai tarkoituksenmukaisena taikka ainakaan toteuttamiskelpoisena. Tästä kuitenkin seuraa, että Emu-päätöksenteko on viisasta silti hoitaa samalla tavoin kuin EU-jäsenyysskin.

On äärimmäisen epätodennäköistä ja näin hallituspuolueen kansanedustajan kannalta kaikesta puolin epäsuotavaa, että eduskunta päättäisi asiasta aikanaan toisin kuin hallitus esittää. Demokratiaan kuitenkin kuuluu myös tällainen mahdollisuus, mikä itsestäänselvyys on tärkeä tunnustaa, sillä muutoin vahvistaisimme käsitystä, että koko Emu-keskustelu on pelkkää teatteria sellaisen asian ympärillä, jonka eliitti on jo tosiasiaa päättänyt.

Kansalaisten epäluulo koko poliittista järjestelmäämme ja sen tarjoamia osallistumismahdol-

lisuuksia ja vaikuttamismahdollisuuksia kohtaan on Suomessa muutoinkin lisääntynyt. Pidän tärkeänä, että Emu-päätöksenteko ei enää tätä ainakaan kasvattaisi.

Ed. Hämäläinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Johannes Koskinen: Arvoisa puemies! Pienen kansan voima on yksimielisyydessä, ainakin isoissa asioissa. Siksi eduskunnalla on mahdollisuus ryhtyä isänmaalle otolliseen työhön, mikäli se jatkaa suuren valiokunnan linjalla ja hakee kansallista yksimielisyyttä käsitellessään Paavo Lipposen hallituksen selontekoa Euroopan talous- ja rahaliitosta, Suomen vaihtoehtoista ja päätöksenteosta.

Eduskunnan yksimielisyys viestisi rehellisyydestä lähihistorian tulkinnassa. Tällä hetkellä oppositiossa oleva keskusta oli päähallituspuolue Suomen neuvotellessa liittymissopimuksen Euroopan unionin kanssa ja eduskunnan sen hyväksyessä vuoden 1994 lopussa. Oppositioon jäätyään keskustalla on ollut taipumusta unohtaa tämä seikka, vaikka se onkin kirjattu liittymissopimukseen, eduskunnan valiokuntien pöytäkirjoihin, jopa hallituksen omaan EU-tiedotusaineistoon, kaikista kokousmuistioista puhumattakaan.

Perustuslakivaliokunnan mukaan Euroopan unionin liittymissopimuksen voimaansaattamislain käsittelyssä noudatettu supistettu perustuslain säätämismääräys käsitti myös Talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen siirtymisen. Yhteisen rahan käyttöön ottamista koskevat sääntelet mahtuvat tuolloin tehdystä aukosta. Eduskunnalla on valta — yksinkertaisella ääntenemmistöllä — päättää Suomen osallistumisesta Rahaliiton kolmanteen vaiheeseen jo vuoden 1999 alusta alkaen.

Suuren valiokunnan yksimielisen kannan mukaan eduskunta voi käsitellä Rahaliitto-asian hallituksen tiedonannon tai erillisen lakiesityksen perusteella.

Suomen keskustan puheenjohtaja Esko Aho on viime päivinä käyttänyt oudon käännönnäisiä Emu-puheenvuoroja. Sen sijaan että opposition taholta esittäisiin keinotekoisia ristiriitoja hallituksen selonteon ja suuren valiokunnan siitä laatiman mietinnön välille, olisi suotavaa etsiä yhteisiä lähtökohtia edessämme olevan ratkaisun tekemiseen. Toivon omasta ja sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän puolesta, että tästä edus-

kunnasta löytyy samaa henkeä kuin vaikkapa suomalaisista etujärjestöistä. Kannanotoillaan Euroopan talous- ja rahaliittoon nämä ovat näyttäneet kiihkeimmillekin korporatismikriitikoille, että niillä on kykyä yhteiskunnan kokonaisedun hahmottamiseen ja halua sen huomioon ottamiseen. Kuukausi sitten työnantajien ja työntekijöiden järjestöt laativat yhteisen kannanoton työmarkkinoiden pelisäännöistä Talous- ja rahaliiton oloissa. Jopa maataloustuottajien keskusliitto on omaksunut rakentavan lähestymistavan suhteessaan Rahaliittoon.

Eduskunnan tehdessä lopullista päätöstään Euroopan talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen osallistumisesta on vaihtoehtoisiksi valiokuntatyön myötä muotoutunut kaksi erilaista strategiaa.

Hallituksen selonteossa vaihtoehtoisiksi tarjotaan joko liittymistä euroalueeseen ensimmäisten joukossa tai parin vuoden odottamista uuden eurooppalaisen valuuttakurssimekanismin, erm 2:n, sisällä. Vaihtoehtoista hallitus suosittaa, kuten tiedämme, ensin mainittua.

Suuren valiokunnan mietinnössä kehoitetaan myös tutkimaan markan kellutusta siinä tapauksessa, että päättäisimme olla osallistumatta Emun kolmanteen vaiheeseen. On selvää, että kaikki tieto ja selvitysaineisto on hankittava ja eri vaihtoehtoja harkittava. Markan kellutusvaihtoehtoon kohdalla on kuitenkin aivan erityistä syytä pysähtyä pohtimaan, mitä kaikkea se merkitsisi.

Suomen talouspolitiikan linjana on ollut vaikkauksen ja uskottavuuden politiikka. Yhtä hyvin kansainväliset pääomamarkkinat kuin omat yrityksemme on haluttu vakuuttaa siitä, että Suomella on talouspoliittinen linja, joka kestää pitkälle tulevaisuuteen. Eikä uskottavuuden merkitys rajoitu yrittäjiin ja sijoittajiin: Yhtä tärkeää on ollut vakuuttaa tavalliset kansalaiset ja kotitaloudet siitä, että valittu talouspolitiikka turvaa hyvinvointivaltion perusrakenteet ja parantaa työllisyyttä ja että valtion velkaantumisen ja verotus pidetään kurissa.

Markan liittäminen Euroopan valuuttakurssimekanismiin syksyllä 1996 oli paitsi Suomen Emu-kelpoisuuden varmistamiseen myös talouspoliittiseen strategiaan liittyvä päätös. Erm-kykentään sisältyi riskejä, mutta riskien ottaminen katsottiin järkeväksi. Tähänastisen kokemuksen perusteella päätöksestä ei ole syntynyt ongelmia, joista silloin peloteltiin. Paluu markan kelluttamiseen voisi kuluttaa tätä vaivoin rakennettua uskottavuuspääomaa. Tämän hintaa on vaikea

selvityksienkään turvin arvioida. Siksi kellutus-vaihtoehtoon sosialidemokraattien eduskuntaryhmä suhtautuu pidättyvästi ottaen huomioon selonteossa esitetyn hallituksen linjan. Suomi on saanut korkotason alenemisen tavallaan diskontatuksi etukäteen johdonmukaisella toimintalinjallaan.

Naapurimaamme Ruotsi on valinnut tien, jossa se odottaa ja katsoo. Tällä tiellä edetessään sen on täytettävä kaikki Talous- ja rahaliiton lähen-tymisehdot. Tietoisin inflaatio — devalvaatio-politiikan harjoittaminen ei tähän malliin sovel-lu. Aikalisä Emuun ei siksi todennäköisesti tuo niitä etuja, joita Ruotsissa siltä odotetaan. Odot-tamisen politiikka vaatii samat uhraukset kuin pikainen liittyminen, mutta ei tuo Rahaliiton vä-littömiä kustannusetuja. Ruotsin päätös perus-tuneekin julkilausuttua enemmän kansalliseen päätöksentekomenettelyyn ja vaalien ajoittumi-seen liittyviin ongelmiin.

Jos Suomi päättää liittyä Talous- ja rahaliit-toon ensimmäisten joukossa, on meidän linjatta-va politiikkamme Rahaliitossa sekä siihen kans-allisesti sopeutettavissa toiminnaissa.

Rahaliiton kokonaisuutta ajatellen Suomen on parhaansa mukaan myötävaikutettava sellai-sen järjestelmän luomiseen, jossa Rahaliiton al-kuperäiset tavoitteet, rahataloudellisesta vakau-desta ja talouspoliittisesta yhteistoiminnasta to-teutuvat. Olemme itse panneet julkisen talouden alijäämän kuriin poliittisesti vaikeilla päätöksillä vakautta ja uskottavuutta tavoitellessamme. Meidän on vaadittava samaa muilta Rahaliit-toon aikovilta. Erityistä painoa on pantava ker-tyneen julkisen velan kehitykseen: Emun jäsen-maiden on esitettävä näyttöä siitä, että niiden julkisen velan kansantuoteosuus on painumassa alle sovitun 60 prosentin rajan ja kohtuullisissa ajassa.

Työllisyyden edistäminen on ilman muuta otettava Rahaliiton tärkeäksi tavoitteeksi. Me sosialidemokraatit olemme jo alusta pitäen ko-rostaneet sitä, että Rahaliitto ei voi onnistua il-man selkeää poliittista sitoutumista työllisyyden parantamiseen. Sosialidemokraattisen liikkeen voiman kasvu Euroopan unionin päätöksenteos-sa tuo tämän kaltaisen työllisyysitoumuksen hyväksymisen entistä todennäköisemmäksi.

Euroopan talous- ja rahaliiton ajajilla on ollut vastakkaisia motiiveja. Osa rakentaisi yhteisellä rahalla suojaa eurooppalaiselle hyvinvointiyh-teiskunnalle, osa taas hakee Emusta välinettä turvamekanismien purkamiseen. Ay-liikkeestä ja sosialidemokraateista löytyy ymmärtämystä

edelliselle ryhmälle. Talouselämä ja poliittinen oikeisto useissa EU-maissa taas on sisäistänyt jälkimmäisen tavoitteen.

Kumpi linja Talous- ja rahaliitossa pääsisi voi-tolle, riippuu paitsi poliittisista voimasuhteista unionissa myös vallankäytön rakenteista. Eu-roopan keskuspankista ollaan rakentamassa ainakin muodollisesti vielä nykyisiä jäsenmaiden keskuspankkeja itsenäisempää valtakeskitty-mää. Rahapoliittisen ja muun talouspoliittisen päätöksenteon välille saattaisi muodostua pa-himmillaan riskialtista juopa.

Yhteisen eurooppalaisen rahapolitiikan kes-keisestä merkityksestä johtuu, että jäsenmaiden edustajilta eli kansallisten keskuspankkien pää-johtajilta on edellytettävä jatkossa monipuolista yhteiskunnallista ja poliittista tietämystä. Suo-men omat viimeisen vuosikymmenen kokemuk-set myös todistavat tällaisesta tarpeesta. Vaikka Euroopan keskuspankkijärjestelmästä rakenne-taan itsenäistä, se ei saa eristäytyä arkisen talous-politiikan todellisuudesta.

Suomen tulee vaatia Emulta selkeää ja avointa keskuspankkipoliittikkaa. Normeista on sovitta-va yhdessä ja edeltä käsin ja niistä on pidettävä kiinni. Tällainen politiikka tuottaa toivomaam-me vakautta ja sitä myöten alhaista inflaatio- ja korkotasoa.

Se voidaan nähdä myös Emun päätöksenteon kansanvaltaisuuden kannalta myönteisessä val-lossa. Kansalliset hallitukset ja parlamentit päät-tävät selkeät tavoitteet ja keskuspankkijärjestel-mä velvoitetaan kaikin keinoin niiden toteutta-miseen. Keskuspankkijärjestelmä on tällöin si-dottu päämäärän osalta ja vapaa valitsemaan vain sopivat ja tarkoituksenmukaiset keinot.

Riippumatta siitä, meneekö Suomi ensim-mäisten maiden joukossa Talous- ja rahaliittoon vaiko ei, on meidän opittava elämään monille yhteisen ja vakaan euron oloissa.

Emun kolmannen vaiheen toteutuminen mer-kitsee alhaiseen inflaatioon ja positiiviseen reaa-likorkoon tähtäävän politiikan tehostumista Suomessa. Sinällään tämä ei ole ongelma, koska jo syvän laman myötä suomalaiset ovat omaksu-neet nopeasti sekä ajattelussa että käytännön rat-kaisuissa arvonsa säilyttävän valuutan opit. Tästä esimerkiksi sopii asuntomarkkinoiden toimin-ta.

Vakaampi ja paremmin ennakoitavissa oleva taloudellinen ympäristö, mitä Emu-järjestelmä normaalioloissa merkitsee, on eittämättä eduksi tavallisille kuluttajille, eläkkeen- ja palkansaa-jille, verrattuna devalvaatioiden ja inflaation vuo-

rovetoon. Vaikka tulonjakoon voimakkaasti vaikuttaneen devalvaation jälkeen lähes kaikki palkansaajat kykenivät menneinäkin vuosina saamaan osittaisen kompensaation, heikensi hintojen nousun kiihtyminen pidemmällä aikavälillä palkkojen reaalista ostovoimaa. Tässä maailmassa voittajaksi selvisivät vain ne, joilla oli velkaa ja jotka omistivat reaaliomaisuutta. Säännöstelyvuosien talouspolitiikassa ajateltiin lähes aina ensisijaisesti vientisektorin etuja ja vasta tämän jälkeen muiden.

Yhteisillä markkinoilla kaupankäynti sujuu sopuisammin, jos on yhteiset mitat: pituuden, painon ja miksei arvonkin. Pidämme itsestäänselvänä, että metri on sama kautta Euroopan, mutta ennen sitä oli monenmoista: syliä, kyynäriä, jalkaa ja tuumaa. "Devalvointi" omaksi eduksi kävi näppärästi mittaa vajentamalla. Metrijärjestelmä luotiin Ranskassa vallankumouksen jälkeen 1790—91 eli tasan 200 vuotta ennen Euroopan talous- ja rahaliitosta sopimista. Platinasta tehtiin metrin mitta käytännön vertailuja varten 1799, kaksi vuosisataa ennen euron suunniteltua käyttöönottoa. Historia näyttää toistavan itseään siinäkin, että briteille tuumasta toimeen eli metrijärjestelmään siirtyminen oli kivulloisinta. Tällä vertauksella haluan vain korostaa, ettei yhteisessä rahassa sinänsä ole pelättävää, kunhan ehdoista sovitaan.

Rahaliiton mukanaan tuoman integraation syvenemisen kasvuvaiikutukset ovat huomattavan suuret. Emu-oloissa taloutemme toimii tehokkaammin. Helsingin kauppakorkeakoulun professorin Matti Pohjolan mukaan pitkän aikavälin kasvuvaiikutukset ovat todennäköisesti moninkertaiset verrattuna mahdollisten yksipuolisten suhdannevaihteluiden aiheuttamiin menetyksiin.

Työmarkkinajärjestelmässämme sopeutuminen alhaisen inflaation ja yhteismarkkinoiden mukana tulevan kilpailun maailmaan on ollut suurempi haaste kuin konsanaan Rahaliiton käynnistyminen. Taloudessa ei enää ole varaa palkankorotuksiin, jotka merkittävästi ylittävät tuottavuuden kasvun. Suomalainen työmarkkinamalli, jossa molemmat osapuolet ovat järjestäytyneitä ja jossa työelämää ja työehtoja säädelään sopimuksilla, soveltuu erinomaisesti alhaisen inflaation olosuhteisiin. Se on hyvin siirrettävissä euroaikaan ja euroalueen oloihin. Yhteistyö ja yhteinen tavoitteenasettelu voi hillitä kansantaloudelle haitallista tulonjakokamppailua.

Euroopan talous- ja rahaliiton kolmannen vaiheen alkamiseen varautumiseksi tarvitaan

muutoksia niin kansantalouden kuin yritystenkin tasolla. Sekä makro- että mikrotalouteen on rakennettava puskureita tasoittamaan vakavia suhdannevaihteluita, etenkin avainalojemme epäsymmetrisiä sokkeja. Makrotason puskureista tärkein on vahva valtiontalous. Se on siinä määrin itsestäänselvä asia, että sitä on oikeastaan turha tuoda osaksi puskurikeskustelua.

Kansantalouden tasolla toimivaksi suhdannepuskuriksi on valtiontalouden ohelle luotava työttömyysturvan rahastointijärjestelmä ja selvítettävä mahdollisuudet erottaa se julkisesta taloudesta. Siihen liittyisi luontevasti suhdanteita tasaava automaatiikka: Työttömyysturvarahaston varoja käytettäisiin enemmän ja kerättäisiin vähemmän laskusuhdanteessa. Verrattuna työeläkerahastoihin siihen liittyisi joustavuuselementti. Työeläkerahastojen on kannettava huolta vuosien ja vuosikymmenten kuluttua toteutuvista eläkevastuista, ja niihin ei pitäisi suhdannesyistä kovin vakavia lovia tehdä. Rahastojen koamiskustannuksetkaan eivät tulisi ongelmaksi. Mikäli rahastointi jaksotettaisiin vaikkapa kymmenen vuoden ajalle, olisi riittävän suuri rahasto koottavissa maksuilla, jotka vastaavat alle puolta prosenttia palkkasummasta. Jo nykyisillä työttömyysvakuutusmaksuilla kartutetaan Keskkassan ylijäämää eli eräänlaista puskurirahastoa.

Myös verotuksessa voidaan kehittää suhdanteita tasaavia mekanismeja. Esimerkiksi päävientialoillemme tärkeää energiaverotusta voisi käyttää vaimentajana.

Mikrotason, yritystason, puskurirahastojen luomista on vastustettu viittaamalla siihen, että paras puskuri suhdannevaihteluita vastaan on yritysten omavaraisuuden parantaminen. Tätäkään väitettä ei ole syytä kyseenalaistaa. On kuitenkin ymmärrettävä, että tasaavien varausten ja rahastojen luomisella voitaisiin saavuttaa enemmänkin kuin vain yritysten oman ja velkapääoman suhteen paranemista. Työntekijöiden ja yritysten yhdessä hallitsemat rahastot voisivat noususuhdanteessa kerätä kasvavia voittoja tavalla, joka ei provosoi ylisuuria optioita tai palkankorotuksia. Yritystason tulonjako tällä tavoin voisi olla suhdanteita tasaavan tulopolitiikan kivijalka.

Arvoisa puhemies! Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä toteaa hallituksen selonteollaan vahvistaneen perustaa, jolle Rahaliittoa koskeva päätöksenteko voidaan rakentaa. Ryhmä yhtyy talousvaliokunnan ja suuren valiokunnan näkemyksiin tarvittavista lisäselvityksistä.

Sosialidemokraatit ovat valmiita rakentamaan päätöksentekoon selonteon mukaisessa aikataulussa.

Jatkovalmistelussa on muistettava myös kansalaisia ja kansalaismielipidettä. Rahaliitto tarvitsee menestyäkseen sekä rahamarkkinoiden että varsinkin kansalaisten luottamusta. Sen rakentamiseksi päätöksenteon pitää tähdätä mahdollisimman laajaan hyväksyttävyyteen.

Ed. V a n h a n e n : Arvoisa puhemies! Sosialidemokraattien vertaus euron ja metrin välillä oli osuva sillä erolla, että ei ole olemassa missään päin maailmaa kuusijäsenistä johtokuntaa, joka kulloinkin päättää metrin pituudesta. Mutta muuten se oli hyvä vertaus.

Arvoisa puhemies! Yhteisen rahan tarkoituksena oli lisätä vakautta ja rauhaa Euroopassa ja poistaa viimeisetkin esteet yhteismarkkinoiden täydelliseltä toiminnalta. Nyt kun valmisteluissa pitäisi kääntyä loppusuoralle, ei jostain syystä yleisön hurrausta ja kannustusta kuulukaan.

Ranskassa oikeisto menetti jättienemmistön, sillä yllättäen vasemmiston Emu-skeptisessä vaalijyräyksessä. Kenellekään ei ollut epäselvää, etteikö vaaleissa ollut kyse valtuuksien hakemisesta Emun loppusuoraa varten.

Saksassa hallitus yritti kirjanpitotempua Emu-kriteerien täyttämiseksi.

Etelä-Euroopassa valtiot myyvät omaisuuttaan keltavatsaan joukkoon, eikä se keino taida olla meillekään vieras. Emun kriteerien tiukan tulkinnan sijaan on noussut poliittisia vaatimuksia Emun saattamiseksi etenkin Etelä-Euroopan osalta laajaksi alusta alkaen.

Vakaan ja kriteerejä tiukasti tulkitsevan järjestelmän sijaan uudesta valuutasta uhkaakin tulla epävakaa ja pehmeä, jolloin sen uskottavuutta joudutaan yhteisen tahdon sijasta ylläpitämään entistä voimakkaammin Vakaussopimuksen sakkopykälillä. Sakoillako Euroopan yhteisyyttä kasvatetaan ja mellakkapoliiseillako, jotka näemmä suojelivat Vakaussopimuksen neuvottelijoita Amsterdamissa? Sekö olisi valuutta, joka pärjäisi nykyisiä valuuttoja paremmin dollarin ja jenin rinnalla?

Kansalaisista ei Emu-projektissa ole puhuttu pitkään aikaan juuri muuten kuin kuluttajavalistuksen kohteina. Mietitään, miten markkinoinnilla kuluttajat saataisiin tuntemaan uusi järjestelmä. Monilta tuntuu unohtuvan, että demokratiassa ihmiset eivät ole kuluttajia vaan kansalaisia. Tällaisen suuren hankkeen taakse tarvitaan aktiivinen kansalaismielipide, jollaista ei voi syn-

tyä muuten kuin laajan kansalaiskeskustelun kautta. Myös päätöksentekotavoilla on osoitettava, että kansalaiset ovat demokratiassa kaiken lähtökohta eivätkä vain kuluttajavalistuksen passiivisia vastaanottajia.

Perustuslakivaliokunnassa keskusta jäi vähemmistöön esityksellään, jonka mukaan hallitus antaisi eduskunnalle lakiesityksen Talous- ja rahaliittoon liittymisestä. Samassa yhteydessä keskustan mielestä olisi annettava myös esitys Suomen markkaa koskevan Hallitusmuodon 72 §:n kumoamisesta, koska se suoranaisesti ja asiallisesti liittyy tähän ratkaisuun. Rahaliiton perustaminen puuttuu syvästi jäsenvaltioiden suverenisuuteen. Jos omasta rahasta luovutaan, kajotaan taloudellisen itsenäisyyden perustaan. Näin olennaisella päätöksellä on oltava yleinen hyväksyttävyyksi eli legitimitetti.

Perustuslakivaliokunnassa edustajamme nostivat esiin myös sen, että mikäli lähentymiskriteerien tulkintaa lievennetään, voi seurauksena syntyä sellainen euroalue, joka ei vastaa Maastrichtin sopimuksen tarkoittamaa yhteistä valuutta-aluetta. Jos kriteerien muutos olisi olennainen, voisi olla tarpeen säätää uusi poikkeuslaki, koska EU:n liittymissopimusta koskeva voimaansaattamislaki ei enää kattaisi uutta tilannetta.

Hallituksella on toki oikeus vähätellä myös mielipidemittausten antamaa kuvaa kansalaisten mielipiteistä, ja nyt sillä on tukenaan perustuslakivaliokunnan enemmistön tulkinta, jonka mukaan tiedonantomenettelykin riittää eduskunnan käsittelytavaksi. Kannattaisi kuitenkin edes hetken tarkkailla päätöksentekoa myös epävarman ja hämmentyneen kansalaisen silmin. Miltä tuntuu, jos tämä historiallisesti eräs suurimmista päätöksistä nuijitaan pöytään välillisellä päätöksenteon muodolla ja ensi sijassa hallituksen luottamuksen mittaamiseen tarkoitettun tiedonantomenettelyn muodossa ehkä jopa ilman valiokuntamenettelyä?

Arvelen, että jos meillä olisi kirjoittamaton, demokratian syvimpään luonteeseen nojaava valtiosääntö, ei tiedonanto riittäisi. Menettelyksi tässä ainutkertaisessa ratkaisussa haettaisiin ratkaisun merkitystä vastaava tapa. Me pahoittelemme, että kirjoitetun valtiosäännön pykälää enemmistöllä tulkiten legitimitetille ei ehkä anneta riittävästi arvoa. Siksi keskusta tulee jatkosakin edellyttämään, että päätöksentekomuodoksi löytyy suuren valiokunnan loppuponnessa tavoiteltu mahdollisimman laajasti hyväksyttävissä oleva tapa. Myös neuvoa-antavaan kansanäänestykseen on vielä palattava.

Keskusta ei pitänyt hyväksyttävänä hallituksen antaman selonteon lähtökohtaa, jonka mukaan Suomen on pyrittävä Emuun ensimmäisten joukossa Emun lopullista säännöistä tai osallistuvien maiden kokoonpanosta riippumatta. Selonteossa jäivät myös vähälle huomiolle monet yhteisen valuutan ongelmat Suomen kannalta. Samoin se jätti vaieten käsittelemättä Suomen sisäiselle politiikalle asetettavat vaatimukset.

Suuren valiokunnan yksimielinen mietintö ei asetu hallituksen yhden totuuden politiikan puolelle, vaan asettuu siihen eurooppalaiseen keskusteluun, joka nojaa realiteetteihin. Yksimielisen mietinnön suurin arvo sisältyy siihen, että se muodostaa nyt toivottavasti ensimmäisen yhteisen pohjan ja esityslistan myös kansalaiskeskustelua varten. Mietintöön on koottu tiivis arvio siitä, mitkä seikat ovat olennaisia arvioitaessa, kannattaako Suomen osallistua yhteiseen rahaan ja voimmeko siinä pärjätä.

Esitettyjä kysymyksiä ei kannata yrittää vaikeu- ja poistoa todellisuudesta eikä leimata selvitysten vaatijoita vastuun pakoilijoiksi, kuten pääministeri tuoreeltaan teki. Pääministerin ja hallituksen yhden totuuden linja ei ole ainoa totuus edes Suomessa, saati eurooppalaisessa keskustelussa. Mikään ei oikeastaan olisi typerämpää kuin sivuuttaa ongelmat ja suoranaiset vaarat vaikeu- ja poistoa todellisuudesta tai kieltämällä niiden olemassaolo.

Silloinen puheenjohtaja Lipponen vaati eduskunnassa vuonna 94, että Emun edellytyksinä on selvitettävä talouden sopeutumista helpottavia toimia: "Talous- ja rahaliittoon edetessä on sovitettava työttömyyden vähentämisen vaatimista erityisistä toiminnoista ja kehitettävä työllisyyttä tukevia, eri kansantalouksien sopeutumista helpottavia tulonsiirtomekanismeja. Suomen tulee päättää osallistumisestaan talous- ja rahaliittoon sen valossa, ovatko nämä toimenpiteet toteutuneet." Ei ole vain selvityksistä vaan toimenpiteiden vaatimisesta kyse. Nyt kun eduskunta penää tarvittavia toimia ja selvityksiä, pääministeri sanoo, että mitään selvityksiä ei enää tarvittaisi.

Keskusta saattoi yhtyä valiokunnan mietintöön. Suuressa valiokunnassa Eurooppa-asioissa on kyetty ylittämään hallitus — oppositio-raja ja myös oppositio edustajat ovat saaneet sen oikeuden vaikuttaa Suomen linjauksiin, joka meillekin kuuluu. Tämä sama toteutui myös tätä mietintöä valmisteltaessa. Meille on äärimmäisen tärkeää, että suomalaisessa keskustelussa tunnustettaisiin se, että Emu ei ole ongelmaton. Se ei ole Euroopalle ongelmaton, eikä se ole Suo-

melle ongelmaton. Mutta suomalaista keskustelua on valitettavasti hallinnut suut tukkiva yhden totuuden väittäminen. Tämän yhden totuuden tien valiokunnan mietintö mielestäni mursi kerralla.

Saattaa olla, että hallitus selonteon painotuksia harkitessaan ajatteli, että se saa eduskuntakäsittelyllä helpon tavan hankkia itselleen poliittisen tuen, ehkä jopa jonkinlaisen äänestyksen muodossa. Tähän ansaan ei pidä täysistuntokäsittelyssä mennä, vaan on vaadittava hallitukselta jatkokeskusteluissa vastauksia eduskunnan asettamiin kysymyksiin. Eduskunnan aika ei ole nyt vastata, vaan hallituksen on ensin avattava linjaansa myös vaihtoehtoilta, joita Suomen kansan enemmistö perää.

Arvoisa puhemies! Vaihtoehtoja ei kannata pelätä eikä niiden selvittämistä tai analysointia. Juuri pienelle kansalle ja kansantaloudelle vaihtoehtojen mahdollisuuden esillä pitäminen luo mahdollisuuden selvittää parhaiten. Vaihtoehdot eivät ole vastuun pakoilua, vaan vastuun kantamista.

Tässä puheenvuorossa nostan esiin kaksi suurta asiakokonaisuutta, joita Emu-keskusteluissa ja jatkoselvityksissä on erityisesti pidettävä esillä.

Ensimmäinen liittyy euroalueen kokoonpanoon ja laatuun ja siihen sisältyvien vaihtoehtojen todennäköiseen vaikutukseen Euroopan keskuspankin rahapolitiikkaan suhteessa Suomen intresseihin. Hallitushan on vähän pilkallisestikin ollut välinpitämätön siitä, mitkä muut maat todennäköisesti liittyvät ensimmäisten joukossa euron käyttäjiin. Luulisi olevan itsestäänselvää, että tärkeimpien kauppakumppanimme, kilpailijoidemme ja talouden rakenteiltaan lähinnä meitä vastaavien olisi toimittava samanlaisilla säännöillä kuin me. Siksi Ruotsin, Tanskan ja Britannian mukanaolo ei ole keskustan kannalta yhdentekevä kysymys, jos vaihtoehtona on euro, jonka muodostavat Keski- ja Etelä-Euroopan valtiot. Erityisen hyödyttömäksi ja meille jopa vahingolliseksi muodostuisi mukanaolo euroalueessa, joka Ranskan esitysten mukaan painottuisi etelään ja olisi politiikaltaan ja uskottavuudeltaan epävakaa ja jonka rahapolitiikasta päätettäessä suomalaisten suhdannevaihteluiden painoarvo olisi vähäinen, ehkä jopa merkityksetön.

Kun keskusta korostaa muiden maiden tekemien ratkaisujen merkitystä, emme tarkoita sitä, että sitoisimme oman kantamme muiden tekemiin ratkaisuihin, vaan tunnustamme viisaasti

talouden lait. Pienen maan on tiedettävä, millä säännöillä naapurimme toimivat, jos itse harkitsemme siirtää omasta rahapolitiikasta päättämisen muille. Siksi valiokunnan vaatimat selvitykset euroalueen erilaisten kokoonpanojen vaikutuksista Suomen kannalta todella tarvitaan. Ymmärtääkseni jokainen tunnustaa sen, että osallistuvien maiden suhteen toiset vaihtoehdot ovat Suomen kannalta optimaalisempia kuin toiset. Kyse on siitä, annetaanko näille eroille päätöksenteossa riittävä paino ja missä kulkee hyväksyttävyyden raja. Valiokunta edellyttääkin, että "valtioneuvosto arvioi euroalueen kokoonpanoon liittyvien eri vaihtoehtojen vaikutukset Suomen kannalta". Keskustan kannalta tämä on valiokunnan monista ponsista sisällöltään ehkä tärkein.

Jos Emu toteutuu Suomen kannalta suppeana siten, että Ison-Britannian ja Tanskan ohella myös Ruotsi jää sen ulkopuolelle, on vakavasti harkittava myös Suomen jättäytymistä ulkopuolelle. Siinä tapauksessa on äärimmäisen tärkeää, että muut vaihtoehdot ovat uskottavalla tavalla käytettävissä ja myös valiokunnan peräämä selvitys kellutusvaihtoehdosta tutkitaan kunnolla.

Toinen suuri asiakokonaisuus liittyy siihen, kuinka valmis suomalainen yhteiskunta on syvenevään taloudelliseen integraatioon. Tästäkin tematiikasta valiokunnan mietintö nostaa esiin monta kysymystä, mutta varoo vielä sinänsä johdopäätösten esittämistä.

Emun oloissa Vakaussopimuksen noudattaminen edellyttää julkiselta taloudelta erityistä tarkkuutta, kuten muutoinkin. Julkisen talouden olisi oltava normaaliaikoina ilmeisesti selkeästi ylijäämäinen, jotta syvän suhdannelaskun tai laman oloissa ei jouduttaisi supistamaan julkista taloutta liikaa. Pelättävissä kuitenkin on, että julkisesta taloudesta riippuvat palvelut, sosiaaliset tulonsiirrot ja yhteiskunnan toiminnot joutuvat kärsimään, elleivät talouden muut toimijat kykene taantumissa reagoimaan nopeasti ja tuloista tuottavasti.

Syvenevä integraatio syventää alueellisia kehityseroja ja saattaa yksipuolistaa tuotantorakenteita. Mietintö nostaa ratkaisuksi, aivan oikein, esiin valtionosuudet ja kansallisen aluepolitiikan, mutta onko näiden keinojen käyttämiseksi hallituksella todellisia haluja? Keskittymiskehitystä olisi ehkäistävä ennalta toimimalla jo nyt, vuosia etukäteen. Tulee olemaan mielenkiintoista nähdä hallituksen tarkemmat selvitykset Rahaliiton vaikutuksista alueelliseen kehitykseen ja

tuotantorakenteeseemme, jota selvitystä valiokunta ponnessaan vaatii.

Professori Hannu Tervo on selvittänyt eri puolilla tehtyjä tutkimuksia integraation vaikutuksista aluekehitykseen. Uskottava arvio on, että integraation syvetessä mahdollisuus aluealouksien erikoistumiseen kasvaa. Toimialat pyrkivät tällöin keskittymään alueellisesti, koska saman toimialan yritykset hyötyvät toistensa läheisyydestä. Integroituneen talouden alueellinen erikoistuminen johtaa kuitenkin myös aluekohtaisten häiriöiden lisääntymiseen, jolloin alueiden kehitys voi olla hyvin epävakaa ja pääomien vapaa liikkuvuus pyrkii vielä vahvistamaan alueellisia suhdannevaihteluita. Tervo päätyy myös arvioon, jonka mukaan mitä erikoistuneempia aluetaloudet ovat, sitä alttiimpia ne ovat epäsymmetrisille häiriöille ja sitä suurempi sopeutumistarve niillä on. Aluekohtaisiin häiriöihin sopeutuminen voi toteutua tuotannontekijöiden saamien korvausten kautta, keskeisimpänä elementtinään palkkajoustot.

Keskusta korostaa, että on syytä vakavasti nähdä myös ne vaarat, jotka liittyvät työpaikkojen helppoon liikkutteluun. Keskusta korostaa, että nämä samat uhat ovat nähtävissä vaikutuksiltaan hitaampina myös nykyisillä yhteismarkkinoilla. Siksi vaatimuksemme kansallisen aluepolitiikan vahvistamisesta ja rakennerahas-tojen kehittamisestä koskevat myös euroalueen ulkopuolelle jääntiä. Tähän kysymyksenasetteluun liittyvät uhat ovat tavattoman pitkävaikutteisia, ja siksi Suomella olisi oltava yhteinen analyysi käynnissä olevasta kehityksestä ja päättäväisiä toimia vahinkojen välttämiseksi. Passiivisuus ja silmien peittäminen ongelmien edessä saattaa johtaa dramaattisiin ja lopullisiin menetyksiin.

Selostamassani professori Tervon artikkelissa sivuttiin tuotannontekijöiden saamia korvauksia ja niiden joustovaatimusta. Työmarkkinoiden suunnalta on kuitenkin yhdellä suulla vakuutettu, että euron oloissa mikään ei muutu. On kysyttävä: Kuka lunastaa nämä puheet ja sopimukset, jos ne aiotaan muistaa myös euron oloissa? Jo pysyvän alhaisen inflaation tavoitteeseen sitoutuminen merkitsee totaalista muutosta vuosikymmenten aikana syntyneeseen toimintatapaan. Millä tavalla solidaarista palkkapolitiikkaa aiotaan toteuttaa tilanteessa, jossa tuotantorakenteiden erikoistuminen alkaa ja tuottavuuserot kasvavat? Mutta lisäksi on opittava ottamaan vastaan uudenlainen toimialoittainkin vaihteleva kilpailu, joka toki tulee yhteismarkki-

noiden myötäkin, mutta jonka tulo nopeutuu yhteisen mittavälineen oloissa.

Joka arvelee, että kaikki säilyy työmarkkinoilla ennallaan, asettukoon alihankkijayrittäjän asemaan, joka valuuttakurssiriskien häivyttyä saa eteensä Euroopan laajuisen kilpailun. Markkinatalouden suhdannekäänteissä kysynnän ja tarjonnan suhteessa tapahtuvat muutokset heijastuvat voimalla hintoihin. Kysynnän aletessa hintoja laskemalla kilpaillaan työstä ja kysynnän kasvaessa tehdään tulosta. Muutos työmarkkinoilla tulee olemaan suurin sitten tammikuun kihlauksen. Toteuttamalla keskustan työreformi tähän muutokseen siirryttäisiin hallitusti ja tarjottaisiin suomalaiselle työlle etumatkaa niin Emussa kuin sen ulkopuolellakin.

STT:n, ei siis STTK:n, mukaan ministeri Niinistö totesi Amsterdamissa: "Emu ei ole mikään runsaudensarvi, mutta ilman Emua on vaikea nähdä, miten voitaisiin toteuttaa tarvittavat rakennemuutokset, joita työllisyyden edistäminen vaatii." Ehkä tässä keskustelussa kuulemme, mitä ovat nämä rakennemuutokset, kun työmarkkinajärjestöt ovat päinvastoin sopineet, että ainakaan sillä puolella mikään ei muutu. Myös hallitus on haudannut pääsihteeri Seppo Leppäsen työryhmän esitykset uudistuksista ja sanoo vain odottelevansa tupoa; sekin nähdään, kuinka hyvin tämä ennuste toteutuu.

Arvoisa puhemies! Suuren valiokunnan yksimielisen mietinnön yksi suurimmista arvoista on siinä, että se puhuu asioista ilman ennakkoluuloja ja ilman ennalta haluttua lopputulosta. Se ei peittele todellisuutta, mikä onkin ainoa käypä strategia näin suuressa kysymyksessä, sillä todellisuus tulee lopulta aina vastaan. Siksi on parempi, että se otetaan eteemme sellaisena kuin sen suinkin osaamme arvioida.

Keskusta suosittelee hallitukselle, että Emuratkaisun valmisteluissa lähtökohdaksi otetaan tiukasti kansallisen edun varmistaminen, aivan niin kuin Ruotsikin tekee. Sille tukevan selkänöjan antavat nyt käsittelyssä oleva valiokunnan mietintö ja sen pohjalta laadittavat lisäselvitykset ja arviot. Keskusta on siltä pohjalta valmis ja halukas jatkamaan asiakeskustelua Emu edusta ja haitoista ja myös ulkopuolelle jäämisen eduista ja haitoista. Kuten valiokunnan yksimielinen mietintö osoittaa, asiaa puhuttaessa me suomalaiset emme sittenkään ole niin kovin kaukana toisistamme.

Ed. S a s i : Arvoisa puhemies! Valtioiden väliset jyrkät rajat ovat osoittautuneet tällä vuosisa-

dalla huonoksi ratkaisuksi Euroopalle. Kokoomus katsookin, että suomalaisten hyvinvointia voidaan parhaiten edistää tiivistämällä eurooppalaista yhteistyötä ja luomalla mahdollisimman tehokkaat yhteiset eurooppalaiset markkinat. Yhteinen valuutta-alue on askel tällä tiellä ja vahvistaa Euroopan kilpailukykyä ja taloudellista vakautta. Näin se luo paremmat edellytykset Euroopan maiden talouskasvulle ja työllisyydelle.

Yhteisvaluutan tehokkuusedut ovat kiistattomat. Valuutanvaihtokustannukset poistuvat. Taloudellinen toiminta tehostuu EU-alueella hinta- ja kustannusennustettavuuden parantumisella. Valuuttakurssiriskiltä suojautumisen tarve vähenee. Kilpailu kiristyy hintojen vertailtavuuden parantuessa maiden rajat ylittävissä kaupassa. Kaikki nämä taloudelliset edut näkyvät viime kädessä tavallisen kuluttajan kukkarossa alempina hintoina.

Lipposen hallitusta on kiittäminen siitä, että Suomella on nyt aito valinnanmahdollisuus: joko liittyä Emuun tai jäädä sen ulkopuolelle. Valtiovarainministeri Sauli Niinistön johdolla talouspolitiikkaa on hoidettu niin hyvin, että Suomi ainoana maana Luxemburgin ohella täyttää sellaisenaan Maastrichtin sopimuksen asettamat Emu-kriteerit. Mikäli emme lainkaan täyttäisi kriteereitä, emme voisi valita mukaan menemistä.

Luottamus Suomen talouteen onkin kasvanut, mikä luo paremmat edellytykset taloudelliseen kasvuun ja tärkeimmän ongelmamme, työttömyyden, hoitamiseksi. Luottamus Suomen talouteen näkyy myös siinä, että Suomen korot ovat nyt hyvin lähellä perinteisesti vakaan Saksan korkotasoa.

Kokoomuksen mielestä Suomen tavoitteena tulee olla sellainen yhteisvaluutta euro, joka on uskottava, vakaa ja haluttu. (Ed. Aittoniemi: Onko Saksa samaa mieltä?) Heikko ja epäuskottava euro vähentäisi olennaisesti niitä etuja, joita yhteisvaluuttaan siirtymisestä voidaan saada. Siksi EU-jäsenmaiden on aidosti, ei vippaskonstein "luovalla kirjanpidolla", pyrittävä täyttämään Maastrichtin sopimuksessa määritellyt Rahaliiton ehdot.

Mukaan yhteisvaluuttaan ei tule ottaa sellaisia EU-jäsenmaita, joiden talouspolitiikalta puuttuva uskottavuus olennaisesti heikentäisi euroa. Siksi haluammekin korostaa jokaisen maan lähentymisohjelman merkitystä. Se ei saa olla vain julistus, vaan konkreettinen toimenpideohjelma vakauden ja terveen talouspolitiikan

saavuttamiseksi. Teot ratkaisevat, eivät puheet tai hyvät aikomukset.

Ranskan uuden, sosialistisen hallituksen tuleva politiikka saattaa muodostua ongelmaksi. Mikäli Lionel Jospin toteuttaa epärealistisen vaaliohjelmansa mukaista politiikkaa, on olemassa suuri vaara, että Ranska palaa 1980-luvun alun sosialistiseen kokeiluun, joka silloin aiheutti taloudellisen umpikujan Ranskassa. Valtion velkaa kasvattamalla, tempputyöllistämällä ja yritysten kilpailukykyä heikentämällä ei voida saavuttaa talouden vakautta. Päävastoin ne ovat tapa ajaa Ranskan talous ja samalla euro umpikujaan. Joudummekin tästä syystä tarkkaavaisuudella seuraamaan Ranskan hallituksen toimia ja sitä, että Ranska todella pyrkii täyttämään julkisen talouden vuotuista alijäämää koskevan ehdon samoin kuin julkistalouden velkaantumista ja sen alenevaa kehitystä koskevan ehdon. Emussa ei voida sallia talouspolitiikan virheitä, joiden kustannukset maksetaan muilla. On muistettava, että Emun sisällä on Suomen edun vastaista, jos jokin jäsenmaa syyllistyy leväperäiseen taloudenhoitoon vaarantaen näin suotuisan korkokehityksen ja siten mahdollisuuden työttömyyden alentamiseen.

Kokoomus suhtautuu myönteisesti pyrki- myksiin parantaa työllisyyttä myös EU-tasolla. Kannatamme sitä, että EU:n peruskirjaan sisällytetään omat säännöksensä siitä, että unionin yhtenä tehtävänä on työllisyyden parantaminen. On kuitenkin samalla todettava se, että hurskaat lausumat, jotka eivät voi antaa käytännön keinoja ja tavoitteen toteuttamiseen, antavat vain turhia toiveita kansalaisille. Toiveiden osoittautuminen katteettomiksi vain lisää kansalaisten epäluottamusta Euroopan unionia kohtaan. Työllisyyttä ei siis hoideta julkilausumilla, vaan oikeanlaisella talouspolitiikalla. Julkilausumapolitiikan sijasta meidän tulisi lähteä siitä, että sen, minkä me lupaamme, me pidämme. Siksi ei pidä keskittyä julistuksiin, vaan tekoihin.

Olemme vahvasti sitä mieltä, että pitäisi katsoa kaikki nykyiset EU-säännökset ja miettiä, missä määrin ne luovat työttömyyttä Eurooppaan. Useat direktiivit nimittäin luovat jäykkyyksiä työmarkkinoille ja estävät tehokkaan toiminnan yrityksissä. Tästä EU itse voisi aloittaa työttömyyden torjunnan.

EU:n pitäisi toimia myös huomattavasti aktiivisemmin monopolien purkamisessa. Suomen televiestintä ja teollisuus on kehittynyt suotuisasti juuri siksi, että Postin monopoliasema jo varhaisessa vaiheessa purettiin. Keski-Eurooppa on

Suomesta kaukana jäljessä. Työpaikkoja ei luoda pitämällä hampaat irvessä kiinni vanhoista rakenteista ja uskomalla valtion tukiaisiin, vaan uutta luomalla yhteiskunnan nopean kehityksen mukaisesti. Missä ovat keskieuropalaiset microsoftit ja internetyhteykset?

Kokoomus ei voi ymmärtää sitä, että kun tehtaita yhdessä maassa suljetaan, niin EU tukee samojen tehtaiden uudelleenrakentamista toiseen maahan. EU itsessään ei tarvitse lisää varoja työttömyyden torjuntaan, koska jokainen euro käytetään jäsenmaissa taatusti tehokkaammin kuin EU:n byrokraattisissa työllisydentorjuntaohjelmissa. Jokaisella kansallisella hallituksella on itsellään vastuu maansa työttömyydestä.

Euroopan taloudelliselle menestykselle tulee olemaan hyvin ratkaisevaa se, minkälaisista talouspolitiikkaa useissa maissa nyt vallalla olevat sosialidemokraattiset hallitukset Euroopassa harjoittavat. Jos se on Tony Blairin politiikkaa, joka pyrkii yritystoiminnan kannustamiseen ja työelämän jäykkyyksien purkamiseen, Euroopalla on mahdollisuus. Tällaisella politiikalla myös eurosta voi tulla hyvä ja uskottava valuutta. Sen sijaan vanhakantainen sosialistinen politiikka voi merkitä euroalueen sisällä niin suuria järekkyyksiä, että todellisen yhteisen valuutta-alueen kehittyminen vaarantuu ja yhteisvaluuttasta tulee ongelma. Kokoomus pitää tärkeänä, että yhteisvaluutan oloissa harjoitettava raha- ja finanssipolitiikka on uskottavaa. Tässä suhteessa Saksaa voi pitää hyvänä esimerkkinä muille maille.

Saksassa on viime viikkoina käyty keskustelua yhteisvaluutan mahdollisesta lykkäämisestä. Matka päätöksentekoon toukokuussa 1998 on kyllä pitkä. Mikään hanke ei kuitenkaan voi toteutua, jollei sen hyväksi tehdä määrätietoista työtä. Tähän mennessä ei ole tapahtunut mitään sellaista, mikä ilman muuta johtaisi yhteisvaluuttan lykkääntymiseen. Saksalla kysymys omasta valuutasta luopumisesta on erityisen merkittävä asia. Toisaalta ilman Saksaa yhteistä valuuttaa ei synny. Mikäli Saksa taloudellisin perustein pitää yhteisen valuutta-alueen luomista tarkoituksenmukaisena, on yhteisvaluuttaan siirtymiselle perusteet, koska huonossa yhteisvaluutassa Saksa olisi suurin menettäjä.

Kokoomus katsoo, että Euroopan Keskuspankin tulee olla itsenäinen. Taloustieteellinen tutkimus osoittaa, että itsenäinen keskuspankki turvaa parhaiten vakaammat taloudelliset ja rahapoliittiset olosuhteet. Samalla on selvää, että yhteisvaluutta-alueen jäsenmaiden valtiovarain-

ministereillä ja keskuspankilla tulee olla vuorovaikutussuhde, että Euroopan Keskuspankin jälkikäteisvalvonnan tulee olla tehokasta ja että keskuspankin on tunnettava myös yhteiskunnallinen vastuunsa. Keskuspankin ensisijaisena tavoitteena tulee olla valuutan vakaus. Toisaalta Keskuspankin on pyrittävä myös siihen, että taloudellinen kasvu turvataan ja se tapahtuu mahdollisimman tasaisesti.

Yhteisvaluuttaan siirtyminen on erittäin vaativa prosessi. Maastrichtin sopimus kiinnittää huomiota tiettyjen taloudellisten indikaattoreiden vakauteen. Mielestämme riittämättömälle huomiolle on kuitenkin jäänyt ns. reaalin konvergenssi. Kulttuuristaan ja historiastaan johtuen Euroopan maat ovat, varsinkin Saksaa ympäröivän pienen kehän ulkopuolella, taloudellisilta rakenteiltaan ja taloudellisilta toimintatavoiltaan varsin erilaisia. On ymmärrettävää, että kansakuntien satojen vuosien erilainen kulttuurinen kehitys on jättänyt jälkensä myös taloudelliseen toimintaan ja sen ilmenemismuotoihin. Tästä syystä kaikkien Euroopan valtioiden olisi mahdollisimman nopeassa tahdissa liittävä taloutensa joustavuutta ja erityisesti mahdollisuuksia yritysکوhtaisesti sopeutua valitseviin kilpailuolosuhteisiin. Toisaalta valtioiden tulisi yhdenmukaistaa yhteiskunnan asettamia kilpailuolosuhteita. Tämä tarkoittaa sitä, että missään maassa ei saa olla laajaa harmaan talouden sektoria, joka toimii täysin eri säännöillä kuin muu yhteisen valuutta-alueen yritystoiminta.

Työvoiman liikkuvuus on Euroopassa melko vähäistä ja koskee lähinnä vain hyvinkoulutettua väestöä. Liikkuvuutta haittaa erityisesti yhteisen kielen puuttuminen. Tätä ongelmaa pitää helpottaa korostamalla yhden yleisen kielen, kuten englannin, asemaa työmarkkinoilla. Näin ihmiset pystyvät liikkumaan sinne, missä on työtä, sillä läheskään aina ei ole mahdollisuuksia viedä työtä sinne, missä on ihmisiä.

Kokoomus pitää merkittävänä sitä, että Suomessa on syntymässä laaja yhteisymmärrys yhteisvaluutan eduista. Erityisen merkillepantavaa on Akavan, Kirkon sopimusvaltuuskunnan, Kunnallisen työmarkkinalaitoksen, Palvelutyönantajien, SAK:n, STTK:n, TT:n ja Valtion työmarkkinalaitoksen yhteinen kannanotto Emun vaikutuksista. Myös MTK on ilmoittanut olevansa tietyn ehdoin Emu-jäsenyyden kannalla. Pidämme tärkeänä sitä, että keskustelu Suomen omista sisäisistä toimenpiteistä yhteisvaluuttaan varautumiseksi on käynnistynyt. Tässä

oma ansionsa on Emu-asiantuntijatyöryhmän raportilla.

On kuitenkin syytä muistuttaa niistä kovista kokemuksista, jotka Suomi sai vakaan valuuttapolitiikan murtuessa, kun ns. devalvaatioliitot mursivat talouden sopeuttamiseen tarkoitettun Sorsan sopimuksen syksyllä 1991. Valitettavasti varsin pelottavilta kuulostavat kaiut myös tämän päivän Paperiliitosta. Yhteisvaluuttaan valmistautuessa yksi hyväosaisten ammattiliitto aikoo joukkotyöttömyyden maassa ulosmitata maksimaaliset palkankorotukset välttämättä tippaakaan kansantalouden kokonaisedusta. Jos Paperiliitto perinteisenä devalvaatioliittona ei ole valmis sitoutumaan yhteisiin pelisääntöihin, keskusjärjestöjohtoiseen yleissitovuuteen työmarkkinoilla ja yhteisvaluutan vaatimiin toimintaperiaatteisiin, saattaa Suomi ajautua taloudellisesti hyvin vakavaan tilanteeseen. Jos Suomessa keskitetty solidaarisuus ei toimi, katsoimme, että asiat on siinä tapauksessa syytä ratkaista Emu-olosuhteissa yritystasolla.

Jotta Suomi ei kriisitilanteessa ajautuisi vielä nykyistäkin suurempiin työttömyysvaikeuksiin, on välttämätöntä, että taloutemme sisäinen rakenne jo tulevan kahden vuoden aikana sopeutetaan uusiin Emu-olosuhteisiin. Kokoomuksen mielestä tämä tarkoittaa seuraavaa:

Palkkarakennetta on uudistettava siten, että palkoissa on yrityksen tulokseen ja työnteon määrään sidottu palkkaosuus, joka kasvaa tuotannon ja menestyksen kasvaessa.

Sosiaaliturvan rahastointirakennetta tulisi muuttaa niin, että työttömyysvakuutusmaksu rahastoidaan siten, että se on suurimmillaan nousukautena ja pienimmillään raskaan työttömyyden vallitessa. Myös työeläkemaksuissa tulee olla mahdollisuus ainakin työnantajan osalta jonkinlaisiin maksujoustoihin suhdanteiden mukaisesti.

Yritysten omavaraisuusastetta tulisi pyrkiä nostamaan tasolle, jolla ne selviävät muutamasta tappiollisesta vuodesta. Pikaisesti onkin selvitetävä, miten muun muassa verotusta voisi kehittää siten, että yrityksen voitosta kannattaa yritykseen jättää sellainen osuus, jolla riittävät puskurit syntyvät.

Suomen tuotantorakennetta on muutettava siten, että Euroopan yksipuolisin tuotantorakenne muuttuu monipuolisemmaksi. Se edellyttää panostusta tutkimukseen, tuotekehitykseen ja koulutukseen. Se edellyttää yritysten perustamisen helpottamista ja keksijätoiminnan kehittämistä. Erityisesti on vähennettävä yrityksen pyö-

rittämiseen liittyviä teknisiä ongelmia yksinkertaistamalla lainsäädäntöä pienyritysten osalta.

Huomiota on kiinnitettävä myös siihen, että nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä kohtelee epäonnistunutta yrittäjää aivan eri tavalla kuin työsuhteista työntekijää. Tämä epäkohta korottaa olennaisesti yrittäjäksi ryhtymisen kynnystä.

Valtiontaloutta on koko ajan vahvistettava, jotta valtio voi tasata suhdanteita ylittämättä budjettialijäämärajoitetta. On muistettava, että vahva valtiontalous on paras puskuri laskusuhdanteen aikana.

Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että päätös yhteisvaluuttaan siirtymisestä voidaan eduskunnassa tehdä yksinkertaisella enemmistöllä. Tähän ovat maan parhaat valtiosääntöasiantuntijat varsin yksimielisesti päätyneet. Keskusta tosin toteaa, että legitimitetti edellyttäisi laajempaa enemmistöä kuin yksinkertainen enemmistö, mutta tätä ei perustellakaan valtiosääntöoikeudellisilla seikoilla. Yksinkertainen enemmistö siis riittää.

Eduskuntakäsittelyn osalta on tuotu vaihtoehtona esille tiedonanto ja erillinen lakiesitys. Pidämme tiedonantoa varsin tarkoituksenmukaisena menettelynä, koska silloin asian ratkaisu keskittyy itse pääkysymykseen: yhteisvaluuttaan siirtymiseen tai sen ulkopuolelle jäämiseen. Lakivaihtoehdossa sen sijaan ilmeisesti kiisteltäisiin lakitekstin sanamuodoista ja etsittäisiin joidenkin toimesta kiihkeästi mahdollisuutta äänestää jostakin yksittäisestä pykälästä itse pääasiasta eli jäsenyydestä poikkeavasti.

On myös nostettu esille kysymys kansanäänestyksestä, viimeksi keskustan toimesta täällä istunnossa. Kansanäänestystä ovat kuitenkin kiivaimmin vaatimassa juuri ne, jotka eivät EU-kansanäänestyksen jälkeen olleet itse valmiita kunnioittamaan kansanäänestyksen tulosta. Kysynkin heiltä, mihin kansanäänestystä silloin tarvitaan, jos sen tulosta ei olla valmiina kunnioittamaan.

Pidämme sinänsä hyvänä sitä, että hallitus neuvottelee keskustan kanssa Emu-kysymyksestä. Emu on Suomelle toisen maailmansodan jälkeen toiseksi tärkein ratkaisu EY-jäsenyyden jälkeen. Siitä syystä yhteistyö hallitus — oppositiorajojen ylitse on perusteltua. Toivon kuitenkin neuvottelijoilta vilpittömyyttä. En pidä hyvänä sitä, jos neuvottelija keskustan toimesta käytetään lähinnä keskustan oman sisäisen tilanteen helpottamiseen ja propagandan tekemiseen.

Arvoisa puhemies! Suuri valiokunta on asettanut lukuisia selvitystehtäviä hallitukselle. Selvi-

tystehtävien määrä on ehkä tarpeettomankin suuri. Ottaen kuitenkin huomioon yhteisvaluuttatarkoituksen merkityksen pidämme tärkeänä sitä, että kukaan ei päätöksentekohetkellä voi perustellusti sanoa, ettei tietoa olisi riittävästi käytettävissä. Liittymisratkaisua ei kuitenkaan voi tehdä minkään matemaattisen mallin varassa, vaan se vaatii visiota Suomen ja Euroopan kehittämisestä. Meille kokoomuslaisille se visio on kehittää Eurooppaa yhdessä muiden kanssa. Se on myös paras keino turvata ja edesauttaa suomalaisten hyvinvointia.

Ed. Suhola merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Lapintie: Arvoisa puhemies! Suuri valiokunta päätyi valtioneuvoston Emu-selontekoa käsitellessään yksimielisesti hyväksyttävään mietintöön. Sinänsä yksimieliseen kantaan päättymistä ei pidä kohottaa itseisarvoksi, mutta tällainen käsittelytapa osoittaa kuitenkin halua pohtia ratkaisun seurausta laajasti ja perusteellisesti. Ennakkoluulon tarkastelu on tärkeää erityisesti, kun tehtävä Emu-päätös vaikuttaa olennaisesti Suomen kohtaloon pitkälle tulevaisuuteen.

Syy yksimielisyyteen suuressa valiokunnassa oli varmasti Emu-kysymyksen tarkastelukulma. Talous- ja rahaliiton kolmannen vaiheen vaikutuksiin liittyy edelleen vastauksia vaille olevia kysymyksiä. Tätä tosiasiaa ei ole haluttu lakaista maton alle. Päinvastoin hallituksen tulee edelleen selvittää Suomen kannalta eri vaihtoehtoihin liittyviä etuja ja haittoja, niin että nämä tutkimukset ovat päätöksenteon pohjana, kun eduskunta ratkaisunsa keväällä 1998 tekee.

Hallituksen selonteossa ja erityisesti sen taustatyönä tehdyissä asiantuntijatyöryhmän raporteissa on Emun vaikutuksia arvioitu laajasti, joten tietoa on kansanedustajille kevään kuluessa jaettu. Kuitenkin asiantuntijatyöryhmä itsekkin päätyy esittämään lukuisia jatkotutkimuksen kohteita.

Yhteinen raha edistäisi sisämarkkinoiden yhdentymistä ja auttaisi ennen kaikkea pk-sektorin vientiä euroalueella. Samalla se lisäisi kuitenkin myös muiden maiden pk-yritysten mahdollisuuksia tuoda Suomeen. Siten mahdollisuuksien lisääntyessä lisääntyisi vastapainona myös kilpailu. Kuluttajan kannalta tämä olisi eittämättä myönteistä.

Yhtenä tärkeimmistä lisätutkimuksen koh-

teista asiantuntijatyöryhmä nimeää kelluvien kurssien järjestelmän vaikutukset Suomen talouspolitiikkaan ja työmarkkinoihin. Tämän vaihtoehdon systemaattisemman analyysin todeaan antavan" olennaisesti lisää syvyyttä rahaliittoon osallistumista koskevaan päätöksentekoon". Omassa selonteossaan eduskunnalle hallitus on selvästi linjannut valuutan kelluttamisen ulos niiden vaihtoehtojen joukosta, joita hallitus käsittelee realistisina valintamahdollisuuksina.

Selonteossaan valtioneuvosto näkee vain kaksi mahdollisuutta: joko Suomi osallistuu ensimmäisten joukossa Talous- ja rahaliiton kolmannen vaiheeseen tai jatkaa lähentymisvaihetta uuden valuuttakurssijärjestelmän jäsenenä. Eduskunnan kannalta hallituksen selkeä linjaveto on tietenkin tärkeää informaatiota valtioneuvoston pyrkimyksistä. Tätä tietoa ei kuitenkaan voida pitää ristiriitaisena sen suuren valtionkunnan esittämän edellytyksen kanssa, että valtioneuvosto jatkaa Emu-asiantuntijatyöryhmän raportissa esitettyä eri vaihtoehtoihin liittyvää jatkoselvitystyötä. Lisäinformaatiosta ei voi koskaan olla haittaa, vaikka tieto joskus saattaa lisätäkkin päätöksenteon tuskaa.

Korkean työttömyyden ja laajan julkisen talouden vuoksi Suomella on pelätty olevan muita EU-maita suurempia vaikeuksia selviytyä Emun jäsenenä. Tällä hetkellä Emun vaatiman inflaatiotavoitteen ja korkotason saavuttaminen eivät ole Suomelle ongelma. Hankalia voivat sen sijaan olla julkista taloutta koskevat kriteerit. Vaikeuksia voi tulla tilanteessa, jossa kilpailukyky ja talousnäkymät eivät olekaan kunnossa. Tällöin Suomessa ehkä tarvittaisiin mahdollisuutta velkaantua tilapäisesti, mitä Emu-jäsenyys ei sallisi. Tosin Talous- ja rahaliiton kolmannen vaiheen ulkopuolella vastaavan tyyppisen rajoituksen asettaisivat markkinareaktiot.

Emun Kasvu- ja vakauspaketti on tarkoitettu takaamaan Emu-maiden budjettikuri myös Rahaliiton alkamisen jälkeen. Erityisesti hyvin ongelmallisina on nähty Vakaussopimukseen liittyvät rangaistukset maille, jotka eivät kykene tiukkaa taloutta noudattamaan.

Aikaisemmin Suomen suhdanteet ovat vaihdelleet muista EU-maista poiketen. Osa näistä tekijöistä, muun muassa bilateraali kauppa Neuvostoliiton kanssa, on nyt kuitenkin poistunut. Suomi on silti Euroopan unioninkin mittakaavassa pieni maa, jonka tuotannon ja viennin rakenne ei ole niin monipuolinen kuin muilla teollisuusmailla. Tämän vuoksi myös suhdannevaihtelut kärjistyvät meillä herkemmin kuin muualla.

Siksi juuri Suomen kaltainen maa voi tarvita mahdollisuutta tilapäisen alijäämän kasvuun. Rajaus 3 prosentin alijäämään voisi olla Emu-Suomelle kovempi vaatimus kuin isommille jäsenmaille. Tosin suurten maiden poikkeamisella alijäämärajoitteesta olisi enemmän vaikutusta Suomen talouteen kuin Suomen poikkeamisella koko EU:n korkotasoon ja euron vakauteen.

Vaikka Kasvu- ja vakaussopimukseen suunnitellut seuraukset eivät olekaan automaattisia, kohtelevat ne silti pieniä maita ankarasti. Jos alijäämän kasvu johtaa rangaistukseen, joutuisi Suomi valitsemaan sakkomaksun tai vieläpä lamakautta lisäävien säästöleikkausten välillä. Tällaisen tilanteen estämiseksi Vakaussopimusta tulisi voida tulkita niin, että 3 prosentin alijäämä voidaan ylittää, kunhan kokonaisvelka pysyy riittävän alhaisena. Uutta velkaa tulisi tällöin saada käyttää olemassa olevan, toimivan julkisen talouden ylläpitoon.

Toisaalta, jos säilyttäisimme oman valuuttamme, emme silloinkaan voisi vapaasti antaa talousarvion alijäämien kasvaa sen näkymättä koroissa ja paineena markan ulkoista arvoa kohtaan. Siten viimeistään Eta-sopimus merkitsi Suomelle itsenäisen talouspolitiikan liikkumalan kaventumista.

Säpinää viime päivien Emu-keskusteluun ovat aiheuttaneet Ranskan uuden, vaalien jälkeen valitun hallituksen vaatimukset työllisyyttä korostavien toimien lisäämisestä Kasvu- ja vakaussopimukseen. Ranskan vaalikampanjan aikana vaativat nyt hallituksen muodostaneet sosialistit, että Emun toteutuessa myös työllisyysvaikutukset on otettava huomioon. Tämän vuoksi uuden hallituksen vaatimusten ei olisi luullut tulleen yllätyksenä. Toisaalta työllisyyskysymykset ovat yleisemminkin saaneet paljon huomiota osakseen koko hallitustenvälisen konferenssin aikana. Täten työllisyyden ottaminen mukaan myös Emun yhteyteen on ihan johdonmukaista. Työllisyyden kirjaaminen EU:n perussopimukseen on sinänsä positiivinen ele, mutta valitettavaa on, ettei halua Kasvu- ja vakaussopimuksen avaamiseen tunnu löytyvän työllisyystavoitteen vuoksi.

Tehokkaimmin työllisyyden hoito tulisi osaksi Emua, jos korkea työttömyys otettaisiin huomioon ennen kuin maalle langetetaan Vakauspaketin sakko liian suuresta budjettivajeesta. Erityisesti jo nyt korkean työttömyyden vaivaaman ja tulevaisuudessa epäsymmetrisille häiriöille alttiin pienen jäsenvaltion Suomen kannalta luulisi olevan elintärkeää saada tällainen vaatimus mukaan Vakaussopimukseen.

Eurooppalaisen suurvallan Ranskan tarjoaman mahdollisuuden saada joustoa vakauspaketin ehtoihin olisi luullut innostavan varsinkin Suomen valtiovarainministeriä. Valitettavasti vain ministeri Sauli Niinistö näyttää päinvastoin todenneen toistuvasti, ettei hän ymmärrä, mitä uutta Vakauspöytäkirjaan enää voisi lisätä työllisyyden parantamiseksi. Niinistön mukaan hyvää työllisyyden hoitoa on jo se, että Kasvu- ja vakauspöytäkirjassa on sovittu niistä rangais- tuksista, joita seuraa huonosta taloudenhoidos- ta.

Samanaikaisesti Niinistön kommenttien kanssa ovat Euroopan konservatiivijohtajat to- denneet yhteisessä kokouksessaan, ettei Vakaus- pakettia pidä muuttaa Ranskan vaatimusten ta- kia. Toivon epäileväni aiheettomasti sitä, että valtiovarainministeri Niinistölle merkitsee kon- servatiivijohtajien sisäinen ryhmäkuri enemmän kuin Suomen etujen ajaminen.

Kompromissina on esille nostettu myös Rans- kan vaatimusten huomioon ottaminen käyttä- mällä työllistäviin hankkeisiin EU:n budjettiyl- jämiä maataloudesta sekä Hiili- ja teräsyhteisön varoja. Tällä tavoin saataisiin EU:n yhteisiä va- roja työllisyyden hoitoon lisäämättä EU:n bud- jettiin maksettavia varoja. (Ed. Sasi: Ne pitää palauttaa!) — Niin, mutta nyt ne voidaan käyt- tää työllisyyden hoitoon, joka kuulostaa huo- mattavasti paremmalta vaihtoehdolta. (Ed. Zys- kowicz: Annetaan kaikki rahat EU:lle, ja se käyt- tää ne työllisyyden hoitoon!) — Totesin, että tällä tavoin saataisiin työllisyyden hoitoon lisää varoja lisäämättä kuitenkaan EU:n budjettiin maksettavia varoja. — Toinen asia on sitten se, miten nämä varat kohdennettaisiin: investointei- na fyysiseen perusrakenteeseen vai henkisen pääoman kasvattamiseen?

Emu-jäsenyyden yhtenä haittana on nähty de- valvaatiomahdollisuuden poistuminen. Kiin- teään valuuttakurssijärjestelmään kuulunut de- valvointi on kuitenkin ollut keino auttaa vaike- uksiin joutuneita vientialoja kotimarkkinayritys- ten kustannuksella. Viime kädessä vientiyritys- ten ei ole ollut tarvetta vahtia omaa kustannuske- hitystään, kun takaporttina on ollut devalvaatio. Devalvaatiot on myös yleensä tehty pakkotilan- teessa ja kiireessä valuuttapaon ja kohoavien korkojen pakottamana. Yhteisen valuutan olois- sa tätä valuuttapakoa ei tietenkään olisi. Yhteis- en valuutan oloissa jonkin vientialan ongelma ei myöskään enää olisi vaihtotasearajoitteen kadot- tua koko kansakunnan, vaan pikemminkin asianomaisen alan ongelma.

Maltillinen tulopolitiikka ja sopivat puskuri- rahastot voisivat uudessa tilanteessa auttaa on- gelmissa alakohtaisen sopeutumisen lisäksi. Eh- käpä nämä ovat syitä, miksi esimerkiksi SAK:n suurin ammattiliitto Metalliliitto on asettunut tukemaan Suomen Emu-jäsenyyttä. Muutoinkin ammattiyhdistysliikkeessä on ahkeruudella hah- moteltu erilaisia malleja hillitsemään Emu-rat- kaisuun liittyviä riskejä. Talousvaikeuksissa on nimellispalkkojen alentamisen sijasta esitetty joustovaihtoehtoja, esimerkiksi työnantajan so- siaalivakuutusmaksujen sopeuttamista.

Puskurirahastojen avulla voitaisiin talouskrii- sejä torjua siten, että vientihintojen laskusta joh- tuva yritysten kannattavuuden heikkeneminen kompensoitaisiin työnantajamaksujen alentami- sella. On esitetty muun muassa työttömyysva- kuutusmaksun käyttämistä puskurina. Tällöin työnantajamaksujen alentuminen parantaisi yri- tysten kilpailukykyä ja estäisi työllisyyden heik- kenemistä. Kun näin voitaisiin välttyä työttö- myyden kohoamiselta, ei julkiseen talouteen kohdistuisi muita sopeutuspaineita.

On arvioitu, että riittävän suuren rahaston kokoamiseen tarvittaisiin kymmenen vuotta. Se tapahtuisi siten, että työttömyysvakuutusmaksu olisi 0,3 prosenttia suurempi kuin muuten tarvit- taisiin. Jo nykyään, kun työttömyysmenot ovat alentuneet, työttömyyskassoihin kertyy ylijää- mää. Tällainen puskurointi edellyttäisi, että vien- tihintojen noustessa työnantajamaksuja olisi ko- rotettava. Terveen taloudenhoidon tavoin olisi siis säästettävä pahan päivän varalle. Työllisyyt- tä tasaava vaikutus edellyttäisi myös, että palk- katason muutoksista päätettäisiin riittävän kes- kitetysti.

Päätöstä Suomen osallistumisesta Talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen ei ole tehty. Silti eri vaihtoehtojen pohtiminen on viisasta. Mitä laajemmin keskusteluun osallistutaan, sen parempi. Puolueet eivät ole vielä ottaneet Emu- jäsenyyteen kantaa, ja vasemmistoliitto tulee muodostamaan oman kantansa myöhemmin jä- senäänestyksen avulla.

Viime viikonvaihteessa asettui oikeistolainen nuorsuomalaisten puolue vastustamaan Suomen Emu-jäsenyyttä. Erityisesti poliittisten kompro- missien ottaminen mukaan Emu-ratkaisuun sai niskaansa nuorsuomalaisten haukut. Heidän mielestään EU:ssa tulisi harjoittaa kovaa talous- politiikkaa, joka tähtää verotuksen, sosiaalitur- van ja työmarkkinoiden uudistamiseen. Suo- mennettuna kyse on näiden alasajosta. Onneksi en ed. Sasin puheessa huomannut aivan saman-

laisia painotuksia, joskin niitä jonkin verran oli näkyvissä.

Koska nuorsuomalaisesta näkökulmasta näyttää siltä, ettei löydy riittävää lujuutta ummistaa silmät sosiaalisilta ongelmilta ja työttömyydeltä, niin kunnon oikeistolaisina he eivät voi hyväksyä Emua. Ranskan uuden hallituksen vaatimukset työllisyyden huomioimisesta Emu-ratkaisun yhteydessä saivat pikaisen tuomion Suomen nuorsuomalaisilta.

Eri tiedotusvälineet näyttävät julkaisevan lähes päivittäin gallupeja kansalaisten Emu-mielipiteistä. Suomen Emu-jäsenyydellä ei näytä olevan laajaa kansalaismielipidettä tukenaan. Asia on kaiken lisäksi vaikea. Talous- ja rahaliiton hahmottamisen ongelmaa kansalaisten kannalta kuvastaakin se, että monet siihen liittyvät käsitteet ovat kansalaisille vähemmän tunnettuja, saati että voisi edellyttää kansalaisten laajalti erittelevän vaihtoehtoja ja niiden seurauksia. Tällainen tilanne pakottaa kansanedustajat yksin ottamaan vastuun tästä kauaskantoisesta päätöksestä, mutta tilannetta ei silti voi pitää tyydyttävänä.

Mennyt ei voi enää palata eikä kaatunutta maitoa saa takaisin astiaan. Suomi on EU-jäsenyytensä myötä sitoutunut juridisesti Maastrichtin sopimukseen ja siten yhteisen rahan käyttöä koskeviin määräyksiin. Liittymisestä Talous- ja rahaliittoon voidaan siten päättää eduskunnassa yksinkertaisella enemmistöllä.

Samoin sekä tiedonanto että lailla voimaan saatettu Emu-päätös ovat oikeudellisesti päteviä. Ratkaisu siitä, miten Emuun mukaan menemisestä tai ulos jäämisestä päätetään, on siten mitä suurimmassa määrin poliittinen tarkoituksenmukaisuuskysymys.

Suomen EU-jäsenyydestä järjestettiin aikanaan, aivan oikein, kansanäänestys. Samalla päätettiin asiallisesti myös liittymisestä Emuun, mikäli Suomi täyttää taloutensa puolesta vaaditut kriteerit. Ongelmana on nyt se, että monetkaan eivät ymmärtäneet äänestävänsä samassa yhteydessä myös Talous- ja rahaliitosta. Yhtenä syynä tähän on varmasti heikko kansanäänestysperinteemme. Emme ole tottuneet äänestämään enää asiakysymyksistä henkilövalintojen välillä.

Kansanäänestys on monitahoinen ilmiö. Äänestystapoja on lähes yhtä paljon kuin maita ja niiden perustuslakeja. Yleensä kansanäänestys liittyy perimmäisiin ja kauaskantoisimpiin kysymyksiin siitä, tulisiko osa kansallista päätösvaltaa siirtää ylikansallisille yhteisöille. Kansanäänestys voidaan järjestää joko neuvoa-antavana

tai sitovana, jolloin hyväksytään tai hylätään eduskunnan jo päättämä ratkaisu. Huomattavan paljon Euroopan yhdentymisen syvenemiseen liittyviä ratkaisuja on alistettu Euroopan eri maissa kansanäänestyksiin.

Hallitus on päättänyt olla järjestämättä kansanäänestystä, ja valtiosäännön kannalta sitä ei käy moittiminen, kun perustuslaki ei edellytä kansanäänestystä liittymisestä Talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen. Pitää kysyä, pelätäänkö tässä sitä politiikassa tuttua kirjoittamattomaa sääntöä, että kun tunne ja järki ovat vastakkain, niin yleensä tunne voittaa. Hallituksen tulee edelleen selvittää eri vaihtoehtoihin liittyviä etuja ja haittoja, jotta tuleva päätös on loppuun asti harkittu ja punnittu ja saisi yleisen hyväksynnän.

Ed. M. Pietikäinen: Fru talman! Det slutliga och avgörande beslutet om ett finländskt deltagande i Emu:s tredje skede fr.o.m. 1.1.1999, om den monetära unionen då blir verklighet, har ännu inte fattats.

Det finns nu nästan ett år tid att täppa till de kunskapsluckor vi har och som utskotten i sina utlåtanden fokuserar på. Svenska riksdagsgruppen anser det mycket viktigt att diskussionen upplevs som ett äkta sökande efter den för oss bästa lösningen och motiveringar för den ända till dess att beslut fattas.

Redogörelsen och den, om än koncentrerade, utskottsbehandlingen har varit ett nödvändigt steg i processen för att ge det slutliga beslutet legitimitet. Riksdagsgrupperna visste med andra ord vad de ville när de för ett halvt år sedan gjorde klart för regeringen att en redogörelse jämte utskottsbehandling är minimiomfattningen av vad Emu-frågan måste genomgå före sommarpausen.

Lika viktiga steg är de politiska partiernas officiella beslut, som nu börjar komma. Sfp var först på plan med att ställa sig positivt till ett finländskt deltagande från början, med det viktiga tillägget, som för övrigt är i linje med andan i stora utskottets betänkande, att partiets centralstyrelse har fullmakt att i ett förändrat läge bedöma frågan på nytt. "Variabler" som kan anses förändra läget är t.ex. antalet och sammansättningen av de länder som skulle delta från början och därmed effekten på eurons trovärdighet och styrka.

Arvoisa puhemies! Asia voidaan tiivistää seuraavasti: Ruotsalainen eduskuntaryhmä kannat-

taa sitä, että eduskunta ei vielä tänä keväänä ota kantaa osallistumisemme valuuttaunioniin. Aika ei yksinkertaisesti ole vielä kypsä tällaiselle päätökselle parlamentissa. Tämän vuoksi emme tule äänestämään mahdollisten lopullista päätöksentekoa edeltävien ponsiehdotusten puolesta niiden suunnasta riippumatta.

Sen sijaan opposition tulkinta yksimielisestä mietinnöstä on kaukaa haettu, jos se antaa ymmärtää tämän olevan kielteinen kannanotto Emuun. Hallitusohjelman mukaan Suomi valmistautuu Emuun voidakseen olla alusta alkaen mukana. Mikään mietinnössä ei ole tämän sanamuodon vastaista, mistä hallituspuolueet tietenkin pitävät kiinni.

Mielestämme myös jatkokeskustelun on keskeytettävä luomaan selkeyttä seuraavien vaatimusten toteuttamiseen tai parhaat mahdolliset edellytykset siihen: Lopullinen Emu-päätös on koettava legitimiiksi. Emuun on liityttävä voittopuolisesti taloudellisia ja pitkällä aikavälillä työllisyysetuja. Emu-oloihin on voitava liittää riittävä demokraattinen valvonta.

Kuten totesin, olemme keskellä demokraattista prosessia, jonka on määrä johtaa ratkaisevaan päätökseen kevään 1998 aikana. Keskustelu päätöksen oikeasta muodosta on tiivistynyt viime viikkoina. Nyt meillä on perustuslakivaliokunnan lausunto käytössämme, ja ruotsalainen eduskuntaryhmä ei näe mitään syytä siihen, ettei Emu-päätöstä voitaisi tehdä yksinkertaisella enemmistöllä — puhtaasti juridisesti katsottuna.

Konkreettisesti keskustelussa on ollut kyse kansanäänestyksen tarpeellisuudesta sekä siitä, onko lain säätäminen tarpeen vai riittääkö hallituksen ajatus tiedonannosta. Ruotsalainen eduskuntaryhmä katsoo edelleen, että paine kansanäänestyksen eduksi kentällä ei ole tällä kertaa erityisen suuri, minkä ainakin meidän puoluekokouksemme vahvisti. Pidämme myös vaaraa poikkeuksellisen alhaisesta äänestysaktiivisuudesta huomattavasti suurempana kuin EU-äänestyksessä, mikä itse asiassa saisi enemmän hämmennystä aikaan legitimitiittikysymyksessä. Yhdessä sen tosiasian kanssa, että EU-kansanäänestys epäilemättä, joskin epäsuorasti, koski myös Emua, katsomme arviollamme kansanäänestyksen tarpeettomuudesta olevan pitävät perustelut.

Fru talman! Svenska riksdagsgruppen diskuterade för ett par veckor sedan ingående frågan om lag kontra meddelande. En allmän uppfattning var att eftersom beslutet av allt att döma i

vilket fall som helst kan tas med enkel majoritet, kunde ett lagförslag vara att föredra, och uttryckligen med tanke på legitimiteten. Vår parti dag fastnade för en liknande formulering.

Det är sannolikt att en sådan lag till sitt innehåll inte kan göras särskilt märkvärdig, men beslut om att begå på det sättet och att sedan verkställa det kunde göras i tillräckligt god tid för att en lag skulle hinna genomgå de olika behandlingsskedena och fylla två viktiga funktioner: att öka legitimiteten i behandlingen och bryta halmsträet i trovärdigheten hos oppositionens motiveringar för att ännu gå en egen väg. När det gäller bundenheten till Maastrichtavtalets innehåll har oppositionen via den förra regeringen godtagit den i exakt samma utsträckning som den nuvarande regeringen.

Grundlagsutskottets betänkande bekräftar nu att enkel majoritet är tillräcklig. Utskottet nämner t.o.m. flera än två tänkbara former för det slutliga beslutet. Vi ser inga skäl för att ändra på det resonemang som vår grupp nyligen fört och som Sfp:s partidag formulerade så att förslaget "gärna" får vara ett lagförslag.

När det gäller frågan om tidpunkten för när regeringsformens stadgande om vår myntenhet bör ändras stöder vi tanken på att det kan göras i samband med helhetsreformen av statsförvaltningen.

Puhemies! Menettelytapakysymykset eivät saa haudata alleen pääkysymystä: Mitä haluamme Emulta? Vastauksena on vakaampi talous ja parempi työllisyys ja uusi, vahva väline, jotta saavuttaisimme tavoitteen: ei enää koskaan soata Euroopassa.

Vähitellen jokaisen meistä on ratkaistava suhtautumisemme kysymykseen siitä, painavatko Emun hyödyt haittoja enemmän. Ryhmämme piirissä käytyjen keskustelujen ja puoluekokouksen päätöksen perusteella päädyimme siihen, että nykyisen informaation perusteella olemme valmiit sanomaan "kyllä" Emulle. Mutta kuten valiokuntien lausunnoista käy ilmi, on vielä asioita, joihin on syvennyttävä.

Yksi keskeisimmistä kysymyksistä on se, miten suuri vuotuinen kasvun lisäys Emun on tuotava, jotta se riittäisi tasapainottamaan epäsymmetristen häiriöiden riskit ja niiden mahdolliset kustannukset. Monien mielestä tarvittava kasvun lisäys on hämmästyttävän pieni sen kumulatiivisen vaikutuksen vuoksi eli korkoa korolle -periaatteen mukaan. Erään arvion mukaan pysyvä keskimääräinen 0,5 prosentin nousu on riit-

tävä. Laaja yksimielisyyttä näyttää myös vallitsevan siitä, että Emulla olisi suotuista vaikutus korokehitykseen, ainakin jos on uskominen tähän mennessä käytössämme ollutta tausta-aineistoa — tämä tietysti edellyttäen, että eurosta tulee vahva.

Kysymys, johon meidän on ehdottomasti saatava lisäselvyyttä jäljellä olevana aikana, koskee Emun vaikutusta eri alueiden elinkeinorakenteeseen. Jo tausta-aineistossa ja lähetekeskustelussa mielipiteet ovat jakautuneet selkeästi: Onko tuloksena Suomen kannalta elinkeinoelämän monipuolistuminen vai yksipuolistuminen? Tällä on suuri merkitys, kun nimenomaan otetaan huomioon suhdanneherkkyys ja edellä mainittu kysymys riskejä tasapainottavasta kasvun lisäyksestä. Omatoimisuus on tärkeää elinkeinorakenteen monipuolistamiseksi, joka on paras suoja maa- ja sektorikohtaista sokkien varalta ja siten talouden kannalta turvallisuustekijä.

Suuri valiokunta suosittaa, että Suomi painotaisi Maastrichtin sopimuksen velkakriteeriä alijäämäkriteeriä voimakkaammin, kun ensimmäisen aallon maita valitaan. Yleisesti ottaen, kun otetaan huomioon muun muassa tulevien sukupolvien mahdollisuudet ja oikeus hyvinvointiin, velkaantumisen painottaminen on aina kannattamisen arvoista. Voidaan kuitenkin kysyä, onko tämän tapahduttava alijäämäkriteerin kustannuksella, muun muassa sen vuoksi, että molemmat vaikuttavat toisiinsa. Taustalla on tietysti halu helpottaa liiton syntymistä mutta niin, ettei eurosta kuitenkaan tule liian heikkoa. Valiokunta ei kuitenkaan suosittele Maastrichtin sopimuksen kriteerien suoranaista muuttamista, johon meidän käsityksemme mukaan ei ole mahdollisuuksiakaan käynnissä olevan prosessin puitteissa.

Edelleen valiokunta puhuu sen puolesta, että EU ei suhtautuisi liian dogmaattisesti ns. Kasvu- ja vakauttamissopimuksen sanktiomenettelyyn silloin, kun on kyse sinänsä hyväksyttävästä perusteesta eli huolehtimisesta kansallisesta finanssipoliittisesta liikkumatilasta. Mutta kuten muistamme, meidän Emu-selvityksemme sisältyy raportti, jonka mukaan todennäköisyys Suomen joutumiselle sanktioiden kohteeksi on varsin pieni.

Voimme joka tapauksessa olla samaa mieltä siitä, että Suomella ei ole varaa liialliseen dogmatismiin EU-maiden finanssipolitiikan koordinoimien osalta. Ranskasta johtunut sääntöjen lopulliseen tulkintaan liittynyt epävarmuus näyttää tosin nyt saaneen ratkaisunsa, mutta nähtä-

väksi jää, miten ranskalaiset sen ottavat. Meidän on omalta osaltamme pyrittävä linjamme kanssa johdonmukaisina siihen, että meidät nähdään kaikkien maiden piirissä luotettavana ja puolueettomana yhteistyökumppanina.

Tässä joudumme ottamaan etäisyyttä valiokunnan kannanottoon eli toiveeseen selvittää vielä valuutan kelluttaminen vaihtoehtona Emulle. Ruotsalainen eduskuntaryhmä toistaa lähetekeskustelussa esittämänsä kannan, jonka mukaan kelluvaan kurssiin ei ole paluuta, ja katsoo näin ollen, että tällaisella muotoilulla ei ole realistista merkitystä.

Regeringen måste naturligtvis stå fast vid sitt löfte till arbetsmarknadsparterna att utreda frågan om konjunkturutjämningsmekanismer. Lika viktigt är att regeringen för diskussioner med lantbruksproducenterna och lyssnar på deras önskemål, och mot bakgrunden av statsministrarnas uppskattade framträdande inför MTK:s kongress är förutsättningarna goda.

Svenska riksdagsgruppen vidhåller emellertid att stora buffertfondprojekt utanför budgeten vore ett stort misstag. Vi har tillräckligt att fundera över när det gäller förvaltningen av våra nuvarande pensionsfonder som ju redan de är en främmande fågel i ett EU-perspektiv. Bra budgetbalans är den buffert vi behöver på riksnivån. Därutöver stöder vi flexibla arrangemang på företagsnivå, som gagnar både arbetsgivare och arbetstagare.

Överraskande få tycks tro på eller känna oro för att trycket på en större EU-budget förr eller senare börjar öka på grund av Emu. I vilket fall som helst måste vi föra en sådan diskussion om för- och nackdelar. Såsom också stora utskottet noterat i anslutning till socialpolitiken, syns det redan ett visst ökat tryck på skatteharmonisering. Också Europaparlamentet har alldeles nyligen diskuterat frågan, bl.a. i termer om mera systematisk överflyttning av resurser till unionsnivån.

När det gäller Emu och vår egen regional- och socialpolitik upprepar vi vår åsikt från remissdebatten. Sakliga motiveringar kommer att finnas för ökade nationella satsningar på regionerna samtidigt som socialpolitiken allt oftare kommer att förekomma på EU-agendan.

Det demokratiska underskottet inom EU har blivit en så vedertagen fras att den löper risk att bli självuppfyllande. Därför behövs stor målmedvetenhet för att Emu inte skall stoppa upp den positiva utveckling som Finland varit mån

om att regeringskonferensen, bl.a. genom större öppenhet, skall försnabba.

Svenska folkpartiet slog för en dryg vecka sedan i sin Emu-resolution fast att den europeiska centralbanken bör ha mekanismer som beaktar såväl bankens trovärdighet som behovet av demokratisk insyn och dialog mellan de folkvalda och banken och de nationella centralbankerna. Hur dessa mekanismer skall utformas måste förtydligas innan EU beslutar om vilka länder som går med från början i Emu:s tredje skede.

Riittävä demokraattinen valvonta ei merkitse sitä, että Keskuspankin tulisi olla suoraan riippuvainen poliittisesta päätöksenteosta. Tämä iskisi takaisin valuutan heikkenemisenä, korkojen nousuna ja työllisyyden huononemisenä jäsenmaissa. Tavoitteena tulee olla mahdollisuus tarvittaessa linjakeskustelujen käymiseen foorumilla, jolla niin Keskuspankin kuin poliittisten toimijoidenkin mielipiteet kohtaavat. Tämä siksi, että saataisiin Keskuspankille asianmukainen informaatio poliittisista tunnelmista ja arviot eri vaihtoehtojen hyväksyttävyydestä pankin tehdessä itsenäisiä päätöksiä.

On vaikeaa löytää perusteluita sille, että Ecofinin ohella tarvittaisiin jokin aivan uusi elin edustamaan poliittista sektoria tällaisessa vuoropuhelussa. Ecofinin kauttahan kanavoituu lisäksi parlamentaarinen vastuu asianomaisiin jäsenmaihiin samalla, kun kukin jäsenmaa voi arvioida, minkä tasoisena oman keskuspankin, joka on edustettuna Ekp:ssä, parlamentaarinen valvonta on mahdollista ja perusteltua säilyttää. Suuri valiokunta mainitsee myös Euroopan parlamentin yhdeksi toimijaksi. Jos tavoitteena on keskustelu- ja tiedonvaihtofoorumi, tätä ajatusta on tuskin syytä vastustaa.

Puhemies! Euroopassa käydään joka päivä keskusteluita ja tehdään päätöksiä, jotka voivat vaikuttaa Emu-prosessiin. Suuri valiokunta on yhtynyt valtiovarainvaliokunnan esittämään sanamuotoon, jonka mukaan Suomenkin harkittavaksi saattaa tulla kysymys, tulisiko EU:n lykätä yhteiseen valuuttaan siirtymistä. Hallitusta kehoitetaan arvioimaan tietojen tarkentuessa tämän mahdollisuuden tarkoituksenmukaisuus, vaikutukset ja merkitys. Ainakin vielä tässä vaiheessa ja erityisesti Amsterdamin tervetulleen ratkaisun jälkeen ruotsalainen eduskuntaryhmä arvioi, että valuuttaunionin toteutuminen aikataulun mukaisesti on todennäköisempää kuin sen toteutumatta jääminen ja että Suomi kuuluu ensimmäisten joukkoon.

Mutta vielä on paljon työtä jäljellä. Suurimpia haasteita on vakuuttaa yksittäinen kansalainen euron käytännön eduista arkipäiväisessä elämässä ja sen yleisesti vakauttavasta vaikutuksesta. Esimerkiksi säästöjä, lainoja, kuluttajansuojaa ja oikeusturvaa koskeviin kysymyksiin on vuoropuhelussa kansalaisten ja järjestöjen kanssa annettava uskottavat vastaukset. Yritysten on uskottava muun muassa korkotason jatkumiseen alhaisena, jotta ne voisivat suhtautua luottavaisesti tulevaisuuteen.

Emu:s öde avgörs inte av Finland, men vår nationella debatt är inte betydelslös när de stora EU-länderna skall komma överens, särskilt som vår debatt i likhet med utskottsutlåtandena kommer att innehålla åsikter om "ins" och "outs". Vårt mål måste vara att uppdelningen inte får bli bestående. Bara på det sättet är vi ärliga i förhållande till de avtal vi undertecknat och det övergripande målet: ett helt Europa.

Ed. Taina merkitään läsnä olevaksi.

Ed. N i k u l a : Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston selonteossa esitellään Talous- ja rahaliitto, Emun merkitystä Suomelle sekä selvitetään yhteiseen rahaan liittymistä koskevaa päätöksentekoa. Hallituksen puolelta ei ole paljonkaan peitelty sitä, että hallitus haluaa Suomen ensimmäisten joukossa Rahaliittoon ja että tässä tarkoituksessa eduskunnalle annetaan hallituksen tiedonanto niin, että eduskunta päättäisi asiasta viimeistään ensi vuoden alkupuolella.

Selonteon eduskuntakäsittelyssä on pidetty etäisyyttä hallituksen tavoitteenasetantaan ja pidetty eri vaihtoehtojen tarkasteluun sekä osoitettu kysymyksiä, joita on selvitettävä ennen eduskunnan päätöksentekoa. Vihreä eduskuntaryhmä pitää valiokuntakäsittelyssä otettua asennetta oikeana. Vielä ei ole käytettävissä kaikkea saatavissa olevaa tietoa yhteisen rahan vaikutuksista Suomen kansantalouteen eikä varsinkaan suomalaisiin. Myös päätöksenteon eri vaihtoehdot on aiheellista pitää avoimina.

Selonteko pohjautuu professori Jukka Pekkarisen johdolla työskennelleen asiantuntijaryhmän selvityksiin. Työryhmän raportin lisäksi on julkaistu kaikkiaan 15 väliraporttia ja taustaselvitystä. Työryhmä listaa lähes saman verran kysymyksiä, joihin kohdistuu jatkotutkimustarpeita. Harvoin on eduskunnan päätöksentekoa var-

ten koottu ja tuotettu yhtä paljon asiantuntemustietoa, ja tästä vihreät esittävät parhaat kiitoksensa työryhmälle.

Valiokuntien lausunnoista ja mietinnöistä puolestaan ilmenee, että vastaavalla tunnollisuudella asiaan on paneuduttu myös eduskuntatyössä ja että kelpo mallioppilaan tavoin eduskunta janoaa yhä lisää tietoa. Vihreät tulevat myös omalta osaltaan paneutumaan kysymyksiin, joista mielestämme tarvitaan lisää selvityksiä, ennen kuin olemme valmiit määrittelemään kantamme Emun kolmanteen vaiheeseen liittymisestä.

Yksi tällainen alue ovat ympäristöasiat ymmärrettyinä niin laajasti, että niihin sisällytetään myös kaikille ihmisille keskeiset energian ja raaka-aineiden saatavuuden kysymykset sekä rakennetun ja kulttuuriympäristön laadun parantaminen ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen. (Ed. Aittoniemi: Eikö Natura riitä?) — Natura on hyvä askel tällä tiellä, ed. Aittoniemi, mutta se ei kuulu Emuun, ei edes toisessa mielessä emuun.

Lähtökohtaisesti voidaan tietysti havaita, että euroalueen syntyminen kiihdyttää taloudellista toimeliaisuutta ja siten kuluttaa kiihdyttävästi myös uusiutumattomia energialähteitä ja ympäristöä. Toisaalta tosiasia on sekin, että pohjoismaisen hyvinvointivaltion edellytysten säilyminen perustuu talouden kestäväälle kehitykselle. Mahdollista on toki sekin, että integraation syveneminen yhteisellä rahalla lisää myös yhteisvastuuta ympäristöstä ja ihmisen hyvinvoinnista ja näin pohjustaa sellaista taloudellista toimeliaisuutta, joka samalla ylläpitää kestäväää luonnonvarojen käyttöä. Näin siis tässäkin voidaan ainakin teoriassa nähdä, että Emu on samalla kertaa sekä riski että mahdollisuus.

Selonteossa on eniten pohdittu vaihtoehtoja, että Suomi liittyy euroalueeseen ensimmäisten mukana tai jää odottamaan myöhempää liittymistä erm 2 -valuuttajärjestelmässä. Sen sijaan vaihtoehto, että markka päästettäisiin uudelleen kellomaan, on jätetty melko ylimalkaisten havaintojen varaan. Myös Pekkariisen työryhmä ottaa viimeksi mainitun vaihtoehdon jatkotutkimustarpeita koskevaan kysymysluetteloonsa toden, että kellutusvaihtoehdon ”systemaattisempi analyysi antaisi olennaisesti lisää syvyyttä rahaliittoon osallistumista koskevaan päätöksentekoon”.

Vihreä eduskuntaryhmä pitää kellutusvaihtoehtoon selvitystä aiheellisena. Tosin sekä Pekkariisen ryhmän raportissa että eduskunnan valiokuntakäsittelyssä on tullut esiin yksi kellutuksen

eli muuttuvien valuuttakurssien vaikutus. Talousvaliokunnan sanoin ilmaistuna tämä vaikutus kuuluu seuraavasti: ”Epäsymmetristen häiriöiden sattua aikaisempina vuosina Suomessa rahan ulkoisen arvon heikentäminen on mahdollistanut reaalisten palkkamenojen sopeutuksen.” Suoremmin sanoen palkkoja ja palkansaajien ostovoimaa on ensin alennettu antamalla markan devalvoitua ja sitten kompensoitu sopimuskorotuksilla ja palkkaliukumilla.

Onkin paikallaan selvittää tarkemmin, kuinka merkittävistä reaalipalkkojen alennuksista on ollut kysymys ja ovatko palkankorotukset olleet ylikompensoivia. Tärkeä tieto on myös se, missä määrin mahdollisesti kellutukseen turvautuvassa Ruotsissa palkat sopeutuisivat alaspäin epäsymmetrisessä häiriössä kruunun devalvoitumisen johdosta ja miten tämä poikkeaisi siitä, että Suomessa jouduttaisiin samanlaiseen kehitykseen suoraan omilla ratkaisuilla eikä käyttäen valuuttakurssia palkkaleikkurina. Edelleen on paikallaan selvittää, millä tavalla erilaiset sopeutumistavat vaikuttavat hyvinvointivaltion edellytysten ylläpitämiseen, tarjoaako valuuttakurssivaihtoehto samat mahdollisuudet suunnata sosiaalipoliittikan tukea eniten tarvitseville väestöryhmille kuin välitön kansallinen päätöksenteko. Vielä on syytä pyrkiä tutkimaan, mikä merkitys on sillä, että euro kelluu suhteessa esimerkiksi Japanin jeniin ja, mikä metsäteollisuuden kannalta on olennaista, myös Yhdysvaltain dollariin.

Suuren valiokunnan mietinnössä pohditaan Rahaliittoa myös kansalaisten kannalta, mikä onkin erityisen perusteltua, koska euroon liittyminen on konkreettisimmillaan ihmisillä, joiden käyttämä raha muuttaa muotoaan ja nimeään sekä nimellistä arvoaan. Osaltaan kansalaiskeskustelun edellytyksiä lisäävät jatkoselvitykset palkoista, sosiaaliturvan edellytyksistä sekä ylipäätään ratkaisun hyöty- ja haittapuolista. Mutta myös aivan käytännölliset asiat on tehtävä yksiselitteisen selviksi ihmisille myös niin, että voidaan vakuuttua käytännön asioiden järjestyvän kimmelluksista.

Yksi keino saattaa euroalueeseen liittyminen kansalaiskeskusteluun olisi tietenkin kansanäänestys asiasta. Vihreä liitto onkin puolueena asettanut kansanäänestyksen tavoitteeksi, vaikka asiasta ei ryhmämme piirissä vallitsekaan täysin jakamaton yksimielisyys. Suuri valiokunta viittaa myös kansanäänestykseen, mutta mietinnöstä on jätetty pois siinä vielä luonnosvaiheessa mukana olleet pohdiskelut kansanäänestyksen ongelmista ja myönteisistä puolista. Vihreä edus-

kuntaryhmä toteaa täysin yksimielisenä havaintonaan ja tavoitteenaan, että kansanäänestykset tulevat vastaisuudessa olemaan yhä selvemmin olennainen ja ohittamaton tekijä pyrittäessä vahvistamaan kansalaisyhteiskuntaa sekä jokaisen ihmisen oikeutta vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon, niin kuin perusoikeusuudistuksessa on vakuutettu.

Selonteon eduskuntakäsittelyssä on melko paljon pohdittu päätöksentekomenettelyä euroalueeseen liittymisessä tai sen ulkopuolelle jäämisessä. Tämä on sinänsä ymmärrettävää, koska itse asiaratkaisun tekemiseksi on pyydetty lisäselvityksiä. EU-jäsenyydestä päätettäessä sekä hallitus että eduskunta varasivat kansallisella tasolla eduskunnalle vallan päättää Suomen hakeutumisesta yhteiseen rahaan. Tämä päätöksenteko hallituksen erillisen esityksen perusteella, niin kuin useasti toistettu ilmaisu kuuluu, on aiheuttanut päänvaivaa. Euroalueeseen menojärjestyksen pohdinta on mennyt muisteluksi siitä, mitä eduskunta lausumallaan tarkoitti ja mitä kansanäänestyksen aikaan ajateltiin.

Vihreät eivät ole unohtaneet, mitä sanottiin kansanäänestyksen edellä jokaiselle äänioikeutulle kansalaiselle jaetussa valtioneuvoston tiedotteessa. Emua koskeva kohta on siteerattu perustuslakivaliokunnan lausunnossa. Jokainen kansanedustaja voi sen sieltä lukea.

Tätä viestiä kuitenkin hämärsi ja monien mielestä epäreilulla tavalla se, että kansanäänestyskeskustelussa Emu-jäsenyydestä sanottiin, ettei se ole ajankohtainen ja että siitä vielä eduskunta päättää. Tuolloin ei voitu nähdä, kuinka pitkäaikaiseksi korkea työttömyys jää ja miten määrätietoisesti Emun kolmatta vaihetta kaikkineen pyritään toteuttamaan. Joka tapauksessa tiedossa oli, että EU-jäsenyyteen liittyy tulevaisuuden tavoite Emun kolmannelta vaiheelta ja että sen on määrä johtaa yhden yhteisen rahan käyttöönottoon. Yhtä selvää on, että ilman eduskunnan lausumaakin hallituksella olisi voinut olla perustuslaillinen oikeus hakea euroalueen jäsenyyttä, eduskuntaa tosin valtiopäiväjärjestyksen mukaisesti kuullen.

Eduskunnan ponnen ydinsisältö onkin, että Suomen hakeutumisesta euroon päättää eduskunta eikä hallitus. Tämä tietysti osaltaan selvittää sitä, että kansanäänestyksessä Emun kolmannen vaiheen toteuttaminen kaikkine seurauksineen jäi loppuun saakka tiedostamatta. Sehän nimenomaan oli päätetty ottaa eduskunnassa uudelleen ratkaistavaksi, niin kuin nyt ja ensi vuoden alussa tapahtuikin.

Mikään nais- tai miesmuisti EU-jäsenyyssratkaisun tekemisen ajalta ei sen sijaan ole kertonut, että lausumalla olisi tarkoitettu jotain määrättyä päätöksentekotapaa: lakiesitystä, tiedonantoa, selontekoa tai jotakin muuta. Päätettiin ainoastaan päätöksentekotasosta, ei päätöksen muodosta.

Perustuslakivaliokunta on varsin laajan asiantuntijakuulemisen perusteella päätenyt siihen, että kotimaisen päätöksenteon vaihtoehtoista erillinen lakiehdotus ja valtioneuvoston tiedonanto ovat valtiosäännön kannalta ongelmattomimmat tavat saattaa kysymys yhteiseen rahaan liittymisestä eduskunnan päätettäväksi. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat asettuivat lausunnossaan sille kannalle, että kysymys on eduskunnan enemmistöpäätöksestä, ei määräenemmistöpäätöksestä.

Arvoisa puhemies! Vihreiden piirissä vahvaa kannatusta on lakivaihtoehdolla. Kun on kysytty, mitä lakiesityksessä ehdotettaisiin säädettäväksi, vastaamme, että ainakin kannattaa tutkia, olisiko lähentymisehtojen täyttäminen määriteltävissä talousarvion laatimisperiaatteeksi. Valtion talousarviosta on oma lakinsa, johon uudet säännökset voitaisiin sisällyttää. Ymmärrettävästi tällaisen lainmuutoksen aikaansaaminenkin Emu-ratkaisun perusteeksi olisi hallitukselle luottamuskysymys aivan samalla tavoin kuin tiedonanto, mutta toisaalta voidaan todeta, että lähentymisehtojen saavuttamista pidetään terveenä talouspolitiikkana silläkin taholla, missä jäsenyys Emussa ainakin ensimmäisten joukossa on jo ehditty torjua, joten lain vastustajilla olisi selittämistä. Talousarviota koskevan lain hyväksyminen voisi liittyä ensi vuoden budjettiin ns. budjettilakina, joten epäluulot, joille vihreiden mielestä ei kylläkään löydy perusteita, mahdollisesta viivytyksestä poistuisivat. Jos lähentymiskriteerit olisivat talousarvion laatimisperiaatteina, ne olisivat noudatettavina pitkälle tulevaisuuteen lakiin kirjoitettuina.

Tiedonantoa vastaan on huomautettu, että sen käsittely ei välttämättä ole yhtä perusteellista kuin lakiesityksen, koska perustuslaki ei vaadi edes tiedonannon valiokuntaan lähettämistä. Suuren valiokunnan yksimielisessä ponsilausumassa tähdennetään asian riittävän laaja-alaista käsittelyä. Vihreä eduskuntaryhmä ymmärtää tämän niin, että jos tiedonantovaihtoehtoon päädytään, tiedonanto saatetaan valiokuntakäsittelyyn. Viime kädessä asia on eduskunnan täysistunnon ratkaisuvallassa.

Perustuslailliselta kannalta on huomionar-

voista, että myös Hallitusmuodon 72 §:ää muutettiin vasta vuonna 1991 siten, että siihen lisättiin maininta markasta Suomen rahayksikkönä. Säännöstä on muutettava uudelleen, mutta vain jos Suomi liittyy Emuun ja markka lakkaa olemasta laillinen maksuväline. Pykälässä sanotaan edelleen: "Lailla säädetään, miten markan ulkoisesta arvosta päätetään." Tällainen lainsäädäntö onkin olemassa. Niin kauan kuin Suomi on euroalueen ulkopuolella, tällainen lainsäädäntö on myös välttämätön. Sitä tarvitaan aina siihen saakka, kunnes Suomen markan vaihtokurssi peruuttamattomasti kiinnitetään euroon ja samalla euroalueen muihin valuuttoihin, tapahtuipa tämä sitten ensimmäisten joukossa vuoden 1999 ensimmäisenä päivänä tai joskus myöhemmin.

Valtiovarainvaliokunnan lausunnossa kiinnitetään vihreiden mielestä tärkeällä tavalla huomiota uhkakuvaan, että euroalueeseen liittymisen johdosta verokilpailu maiden välillä saattaa kaventaa veropohjaa. Tämä tietenkin vaarantaa kansallisesti määriteltävän, hyvinvointivaltion turvaavan verotuksen kokonaistuoton. Vihreä eduskuntaryhmä painottaa, että riittävän veropohjan turvaaminen edellyttää sekä kansallisella että Euroopan unionin tasolla energiaverotuksen uudistamista muun muassa siten, että EU-tasolla sovitaan minimiverotasoista.

Veropohjan ja hyvinvointivaltion turvaamisen ohella uudistuksella on merkitystä ympäristön laadun ja luonnonvarojen säilyttämisen vaikiinnuttajana. Mielestämme on aiheellista selvittää, missä määrin yhteinen raha voi lisätä eri jäsenmaiden verojärjestelmien läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta.

Päätöksentekomenettelyn ohella ja osittain siihen liittyen selonteon eduskuntakäsittelyssä on kiinnitetty painavaa huomiota siihen, miten tulkitaan euroalueeseen liittyvien maiden talouskehitystä ja lähentymisehtoien täyttymistä.

Valtiovarainvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että selonteosta puuttuvat Suomen tavoitteet Emun kolmannen vaiheeseen liittyvässä päätöksenteossa. Saattaa olla, että hallitus on ollut valtioviisas pidättyessään paljastamasta ajatuksiaan, koska ne olisi otettu ilolla tiedoksi muissa jäsenmaissa viime vaiheen neuvotteluissa hyväksikäytettäväksi.

Kun vihreät ovat omalta osaltaan selvittäneet Rahaliiton vaikutuksia ja päätöksentekoedellytyksiä liittymisessä ja ulkopuolelle jäämisessä, olemme saaneet myös sellaista tietoa, että lähentymiskriteerit olisi voitu muotoilla paremminkin.

Yleisesti jaetaan huoli siitä, että työttömyyden aleneminen puuttuu ehdoista. Myös muissa suhteissa ehdot olisi voitu määritellä niin, että mahdollisimman yksiselitteisesti voidaan päätellä, mitkä maat ovat taloudeltaan sellaisia, että tavoitteena oleva hintakehitykseltään vakaa talousalue syntyy ja riskitekijöiltä välttytään. Vihreiden mielestä hallituksen määriteltäessä tavoitteitaan — jos se ei ole jo tähän ryhtynyt, on viimeistään pantava toimeksi — on Suomen omalta osaltaan arvioitava euroalueeseen mukaan tulevia maita ennen kaikkea siitä lähtien, että niiden valuutasta ja taloudesta ei tule käenpoikasta europesään.

Arvoisa puhemies! Vihreä eduskuntaryhmä voi yleisarvionaan pitää hallituksen tähänastisia selvityksiä Talous- ja rahaliiton kolmannesta vaiheesta hyvinä, mutta eduskunnan eri valiokuntien näkemyksiin yhtyen kannustamme hallitusta jatkamaan selvitystyötä.

Siinäkin tapauksessa, että päätös liittymisestä tai ulkopuolelle jäämisestä tehtäisiin ilman kansanäänestystä, pidämme tärkeänä, että hallitus kuuntelee herkillä korvalla myös niitä, jotka epäoivaltavat liittymistä ensimmäisten joukossa tai suoraan torjuvat sen.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. S m e d s : Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston selonteko Suomen vaihtoehdoista Talous- ja rahaliiton toteuttamisen suhteen osui sitenkin hyvään ja perusteltuun ajankohtaan. Tosin eduskunnan valiokuntakierros jäi laajuutensa puolesta puutteelliseksi ja käytettävissä ollut aikataulu osoittautui melko kireäksi. Kesän alkupäivinä koko Emu-prosessi on kuitenkin saanut Euroopan laajuisesti aivan uusia sävyjä ja käytettävissä olevien vaihtoehtojen määrä on osoittautunut monipuolisemmaksi kuin pääministeri Lipposen hallituksen intohimoisesta Emu-politiikasta on voinut päätellä.

Eurooppalaiset viestit ovat olleet selkeitä. Ruotsin pääministeri on perustellut puolueensa esitystä jättäytyä Talous- ja rahaliiton kolmannen vaiheen ulkopuolelle, ainakin sen ensimmäisessä vaiheessa, Emun horjuvuudella ja kansan tuen puuttumisella. Ranskassa parlamenttivaalien tulos oli kansan kriittinen viesti presidentti Chiracin Emu-politiikalle. Saksa puolestaan on harkinnut turvautumista teknisiin temppeihin

lähentymiskriteerien täyttämiseksi, ja Vakaussopimuksen solmimisessakin oli ongelmia. Emu-prosessi onkin juuri nyt yhdessä murrosvaiheessaan.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä voi lämpimästi yhtyä suuren valiokunnan mietinnön toteutumukseen: "Avoimen keskusteluilmapiirin synnyn kannalta olisi ensiarvoista, että kaikki osapuolet tunnustaisivat Suomen olevan keväällä 1998 aidossa valintatilanteessa." Poiketen hallituksen tähänastisesta viestistä eduskunnalla on todellinen valinnanmahdollisuus säilyttää oma rahayksikkömme tai luopua siitä.

Arvoisa puhemies! Emun mahdollisina hyötyinä on mainittu taloudellisen vakauden lisääntyminen, reaalikorkojen alentuminen ja taloudellisen kasvun lisääntyminen. Emu ei kuitenkaan ole taloudellisen menestymisen automaatio, ja mielestämme voidaan perustellusti kyseenalaistaa, onko se Suomen kaltaiselle maalle edes mielekäs työväline hyvinvoinnin tavoittelussa.

Käyty Emu-prosessi saattaa luoda väärän kuvan siitä, että vetoapua olisi löydettävissä ulkopuolelta. Tämän kaltaista tukea Emu-jäsenyys ei olisi tuomassa. Suomen tulisi viimeinkin oppia seisomaan omilla jaloillaan. Ehdottomasti keskeisin tekijä maamme taloudellisen menestymisen kannalta on se, että itse saamme maamme talouden kuntoon. Ei riitä, että Paavon pirtinpöydän ääressä olevilla puolueilla on mukavaa keskenään. Eriarvoisuutta ja epävarmuutta luova suurtyöttömyys on saatava nujerretuksi, yrittäjyyden henkeä on nostettava, valtion velkaantumisen on pysäytettävä ja tulopolitiikka saatava kestävällä tavalla maltilliseksi. Paperiliiton ilmoitus vetäytyä kattavasta tuposta on selvä viesti maltin puutteesta.

Emun ajatellaan parantavan taloudellista vakautta. Tämä lähtökohta tulee saattaa kriittisen tarkastelun kohteeksi. Jos vakautta mitataan inflaatiolla, voi tyytyväisenä todeta, että alhainen ja vakaa inflaatio on saavutettu edellisen ja nykyisen hallituksen toimin tekemällä tätä tavoitettua tukevia kansallisia päätöksiä. Inflaation kurissa pitämiseen ei siis sinänsä tarvita Emu-jäsenyyttä, mutta toki se voisi olla tiukkuutta tukeva pakkopaita.

Professori Jukka Pekkarisen johtama työryhmä tuo keskeisenä Emun ongelmakohtana esille sen, että Suomen kansantalous käyttäytyy suhdanteissa selvästi EU:n ydinmaista poiketen. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä voi yhtyä työryhmän näkemykseen, että ei ole näyttöä tämän ongelman merkittävästä lientymisestä viime vuo-

sina. Itse asiassa maamme on yhä yhdessä historiansa suurimmista taloudellisista häiriötilanteista, jossa sadattuhannet kansalaiset ovat jääneet vaille työtä. Professorityöryhmä käyttää hyvinkin suoraa kieltä todetessaan, että on jopa mahdollista, että tämä epäsymmetrian ongelma on pahanemassa taloudellisen integraation syvenemisen myötä.

Emu-olosuhteiden vakaus tulee olemaan erityisen epäselvä asia. Jatkuvasti lisää velkaa otavan maan tosiasiallinen liikkumavara finanssipolitiikassa on olematon. Velkaantuneelle maalle liikkumavaraa syntyy vasta, kun valtiontalous on selvästi ylijäämäinen. Näin ei ilmeisesti tule olemaan Suomen kohdalla vielä pitkään aikaan, sillä työttömyys, valtionvelan korkea määrä ja väestön ikääntymisestä johtuvat rasitteet tulevat rajoittamaan talouden liikkumavaraa. Toisaalta on myös käynyt varsin selväksi, että tulopolitiikankin joustovara on hyvin rajattu, sillä nimellispalkkojen joustoihin ei ole mahdollisuuksia. Jos siirtyisimme Emun kolmanteen vaiheeseen ja luopuisimme tässä tilanteesta omasta markastamme ja rahapolitiikasta, jää taloudellisen vakauden turvaavia joustomahdollisuuksia vain vähän. Yritysten taseiden joustoa rajaa omistajien tahto. Tämän jälkeen suhdanteiden muutokset näkyvät suoraan työttömien määrässä.

Professorityöryhmä viittasi omassa tutkimuksessaan mahdollisuuteen, että Emu toisi mukanaan alemmat reaalikorot. Kansalaisten keskuudessa ehkä on laajakin käsitys, että korkotasoa saattaisi Euroopassa merkittävästikin yhtenäistää Emun myötä. Suuri valiokunta on mielestämme aivan oikein rauhoitellut toiveita näiltä osin. Valiokunta toteaa, että liittyminen euroalueeseen saattaisi epäsuotuisissa oloissa jopa korottaa korkotasoa.

Euroopan Keskuspankki mahdollisesti kykenisi tuomaan eräiden jäsenmaiden rahapolitiikkaan lisäuskottavuutta, mutta toisaalta Keskuspankki voi olla pakotettu hankkimaan markkinavoimien luottamusta pitämällä korkotasoa tarpeettoman korkealla. On varmaa, että markkinat tulevat kussakin maassa saamaan kysyntää vastaavan tuoton pääomilleen. Tämä tulee johtamaan korkojen erilaisuuden säilymiseen.

Lähentymiskriteereitä ollaan mitä ilmeisimmin tulkitsemassa yhä löyhemmin ja tarkoitushakuisemmin perustein. Tämä tulee näkymään myös euron korkotasossa. Emu ei tule olemaan oikotie nykyistä alhaisempaan korkotasoon. Suuri valiokunta toteaaakin mietinnössään suo-

raan: "Suomelle voisi muodostua poliittiseksi ja taloudelliseksi rasitteeksi sellainen laaja euro-alue, johon on päädytty sellaisen poliittisen neuvottelutilanteen kautta, jossa Maastrichtin sopimuksen tulkinnan ja sen muuttamisen välinen ero olisi hämärtnyt."

Mielenkiintoista on ollut havaita, että kun Ruotsin pääministeri Göran Persson ilmoitti 3 päivänä kesäkuuta, että Ruotsi ei liity mukaan Talous- ja rahaliittoon sen alusta eli vuodesta 1999 lukien, ei Ruotsin eurokoroissa näkynyt markkinavoimien rankaisevaa uutta korkopiikkiä. Itse asiassa Ruotsin kruunun sekä lyhyet että pitkät eurokorot jopa hienoisesti laskivat.

Arvoisa puhemies! Talousvaliokunta toteaa omassa lausunnossaan hyvin optimistisesti, että Rahaliiton tehokkuusedut saattaisivat vahvistaa bruttokansantuotettamme vuosittain 0,4–0,9 prosentilla bkt:n arvosta. Taloudellisen kasvun ennustamisen suhteen on kristillisen liiton ryhmän mielestä syytä varovaisuuteen. Arvioita esitettäessä tulisi samalla analysoida Emun eri vaihtoehtojen seurauksia. Luottamuksen menettänyt korkea korkotason Rahaliitto on taloudellisen kasvun kannalta varmasti erilainen kuin onnistunut Emu. Keskeisten kilpailijamaidemme erilainen ratkaisu Emu-jäsenyyden suhteen on sekin merkityksellinen asia. Britannian, Ruotsin ja Tanskan osuus Suomen EU-viennistä on peräti 40 prosenttia, joten näiden maiden jättäytyminen Emun ulkopuolelle on Suomen kannalta hyvin keskeinen tekijä. Koska epävarmuustekijöitä Emun taloudellisesta mielekkyyden suhteen on näin mittavasti, ei Emun vaikutusta kansantuotteemme kasvuun kannata pettävästi liioitella. Vaikutukset ovat niin epäselviä, että kasvu voi Emu-jäsenyyden myötä mielestämme myös hidastua.

Emu-jäsenyyden hyötyjen ja haittojen summaa on vaikea määritellä luotettavasti. Epävarmuus ja riskit tulevat olemaan hyvin suuria. Professorityöryhmäkin osoitti varovaisuutta tuomalla esille, että on "erityisiä syitä, jotka korostavat asiantuntijatyön pidättyvyyttä. Kyseessä on ainutkertainen hanke, josta ei ole aiempaa kokemusta. - - Rahaliitto sivuaa lisäksi kansantaloustieteessä kiistanalaisia kysymyksiä - -". Työryhmä joutuikin toteamaan: "Taloudelliset ja poliittiset kysymykset kytkeytyvät yhteen monessa suhteessa uudella tavalla - -".

Hankkeen taloudellisen mielekkyyden jäädessä epävarmaksi korostuu sen poliittinen ulottuvuus. Kuitenkin tämä ulottuvuus on jäänyt varsin vähälle analysoinnille. Minkälaisen Euroo-

pan me siis haluamme? Rahapolitiikan siirtäminen enenevässä määrin kansallisen päätöksenteon ulottumattomiin merkitsee askeleiden ottamista syvän poliittisen unionin kehittämisen tiellä.

Kaavailtu Euroopan Keskuspankkijärjestelmä on bunkkeroitumassa erilleen muusta yhteiskunnasta. Näin tulee käymään, jos rahapolitiikasta vastaava Keskuspankki eristäytyy kansanvaltaisista instituutioista. Tämä on väärä ja vaarallinen kehityssuunta. Suuri valiokunta onkin osaltaan aivan oikein viitoittanut tietä demokraattisempaan Eurooppaan, kun se esittää, että "Euroopan Keskuspankkijärjestelmän osalta luotaisiin edellytyksiä kansanvaltaiselle vastuunalaisuudelle". Kristillisen liiton eduskuntaryhmän käsityksen mukaan Suomen kansalaisten haluama Eurooppa ei ole liittovaltiotyyppinen, vaan jäsenmailleen vapauksiakin suova yhteistyön ja avoimuuden Eurooppa.

Arvoisa puhemies! Verrattaessa hallituksen selontekoa ja suuren valiokunnan mietintöä toisiinsa voi hyvillä mielin todeta, että analyttisyydessään ja kriittisyydessään valiokunnan mietintö lähestyy melkoisesti kristillisen liiton omaksumaa linjaa. Suuri valiokunta toteaa: "Näissä olosuhteissa on myös mahdollista, että yhteisen valuutan uskottavuus ei ole kovin hyvä. Näin ollen Suomenkin harkittavaksi saattaa tulla kysymys siitä, tulisiko EU:n lykätä yhteiseen valuuttaan siirtymistä."

Suuri valiokunta on ponnessaan evästännyt hallitusta tulevan Emu-päätöksen menettelytavan. Valiokunnan mielestä esityksen muodon tulee mahdollistaa asian riittävä ja laaja-alainen eduskuntakäsittely. Ryhmämme mielestä päätöksen tekeminen lain pohjalta olisi parempi toimintatapa kuin kevyehkö tiedonanto.

Kristillinen liitto on liittynyt niiden eturyhmien, tiedotusvälineiden ja puolueiden joukkoon, joiden oma Emu-kanta on avoimesti nähtävissä. Puoluekokouksemme esitti yksimielisessä kannanotossaan noin puolitoista viikkoa siten, että Suomen ei tule liittyä Emun kolmanteen vaiheeseen ensimmäisten joukossa. Kannanotto perustettiin nyt nähtävissä oleville tosiasioille ja ennakoitavissa oleville tapahtumille. Mikäli Emu ylipäättään syntyy aiotussa aikataulussa, olisi käsittääksemme kansallisten etujemme mukaista katsoa, minkälaisia tulevat olemaan Emumaiden omat kokemukset Rahaliitosta.

Pitkä aikalisä on nyt tarpeen. Samalla on määrätietoisesti jatkettava työtä maan talouden tervehdyttämiseksi ja työllisyyden kohentamiseksi.

Ed. T a r k k a : Rouva puhemies! Emu-hanke keskittää EU-maiden huomion väärin asioihin. Yhteinen raha ja rahapolitiikka eivät ole itseisarvo, vaan väline parantaa ja tehostaa Euroopan paikoilleen jämähtäneitä rakenteita, jotka estävät yhteismarkkinoiden ideana olevien vapauksien toteutumisen. Euroopan taloudelliset ja sosiaaliset ongelmat eivät johdu kansantalouksien vakauden puutteesta, vaan vanhentuneista työmarkkinoiden ja sosiaaliturvan rakenteista sekä niiden pakosta liian korkealle virittyneestä verotuksesta.

Näiden rakenteiden muuttaminen on Emun toteuttamista tärkeämpää. Kannanotto Emuun olisi oikeastaan helppoa, jos voisi luottaa siihen, että Talous- ja rahaliitto nopeuttaa välttämättömiä rakennemuutoksia. Vaikka kuinka mieli tekisi, on vaikea uskoa Emua joulupukiksi, joka tuo kilteille lapsille kaiken, mitä he huomaavat haluta.

Yritys todistaa Emu muutosvoimaksi ontuu jo ensi askeleilla. Hallitus on ostanut ammattiyhdistysliikkeen tuen Emu-projektille lupaamalla, että mikään ei muutu. Tämähän on hirmuista. Emu pitäisi olla muutoksen liikkeellepaneva voima, se ei saa olla muuttumattomuuden viimeinen lukko. Hallitus myy Emua vakuuttelemalla, että se varmistaa kaiken muuttumattomuuden. Se on väärä peruste ajaa sinänsä oikeaa asiaa.

Emu-hankkeesta on tullut poliittinen hanke sanan pahimmassa merkityksessä. Sitä viedään läpi arvovaltakysymyksenä piittaamatta taloudellisista ja poliittisista realiteeteista. Eurosta uhkaa tulla heikko valuutta ja Emusta kevyen luokan taloustekijä. Ranskan vaalitulos ja Saksan sekoilu kultavarannon arvostuksessa ovat lisänneet tämän huolestuttavan tulevaisuuden todennäköisyyttä. Vaikuttaa siltä, että kelpoisuus kolmanteen vaiheeseen riippuu täsmälleen päinvastaisista syistä kuin niistä, jotka Maastrichtin sopimus määrittelee reunaehdoiksi. Ratkaisevaa ei ole talous, vaan politiikka. Kun Italia ja Espanja ovat Ranskalta läheisiä, ne on otettava mukaan, vaikka talouden perusteet eivät nyt ihan huippukunnossa olekaan. Kun Belgiakin on alkuperäinen EU-maa ja keskeisten EU-elinten isäntämaa, kaikki pitävät itsestään selvänä sen mukaantuloa, mutta Maastrichtin kriteerien mukaan sen nyt ainakin pitäisi olla selvää, että jos velan osuus bkt:stä on 130 prosentin tasolla, jäsenyydestä haaveilemisenkin pitäisi olla täysin mahdotonta, vaikka trendi osoittaisikin oikean suuntaista kehitystä muutaman prosenttiyksikön verran vuodessa.

Hallitus todistelee, että Emun lykkäytymisestä olisi vielä suurempaa haittaa kuin heikon Emun käynnistymisestä sovitun aikataulun mukaan. Varmaan onkin niin, että lykkäystilanteessa valuuttaturbulenssi kohtelisi kaltoin ehkä koko unionia, mutta varsinkin sen reuna-alueita. Todellinen akilleenkantapää olisi siinä tilanteessa kuitenkin Saksa. Lykkäys johtaisi siellä nouseviin korkoihin, ja se pahentaisi työttömyyttä, jota ei Saksa eikä ehkä koko Eurooppakaan poliittisesti kestäisi.

Hallituksen todistelu on sinänsä kyllä järjestyksessä käypää puhetta, mutta se on vain puolet itse asiasta. Ongelmahan on juuri siinä, että heikko ja epäuskottava Emu johtaisi ihan samanlaiseen tulokseen kuin Emun lykkäytyminen. Erona on vain se, että lähtö heikkoon Emuun on peruuttamaton, paluuta ei ole, vaikka asiat menisivät kuinka umpisolmuun.

Mitä siitä seuraisi, jos tilanne todetaan niin sekavaksi, että Emun käynnistäminen aikataulun mukaan ei ole järkevää ja sitten sitä päätetään lykätä? Siitä seuraa se, että EU:n jäsenmaat jatkavat ponnistelujaan kohti aitoa Emu-kuntaa. Jos tämä epäonnistuu, Emua ei tule. Jos talous saadaan iskukuntoon, Emu voidaan elvyttää, jos poliittistakin tahtoa edelleen on. Jos iskukunto saavutetaan, mutta poliittinen tahto on hiipunut matkan varrella, Emua ei tule. Jos talouden kunto ei riitä tai tahto puuttuu, Emun raukeaminen olisi viisas ratkaisu. Jos talous on kunnossa ja poliittista tahtoa on, Emun toteuttaminen olisi viisas ratkaisu.

Totta kai Emun lykkäykseen liittyy Eurooppa-oikeudellisia ongelmia, sillä Maastrichtin sopimuksen 109 j artiklan 4. kohdassa määrätään hyvin yksiselitteisesti Emun alkamisajankohta. Mutta tämä ei ole kuitenkaan ehkä kokonaan kiveen hakattu asia. Saman artiklan 3 kohdan mukaan valtion- tai hallitusten päämiesten neuvostolle annetaan mahdollisuus päättää kolmannen vaiheen ajankohdasta. Silloin kun sopimusta kirjoitettiin, tällä tarkoitettiin aikaistamisen mahdollisuutta, mutta tätä ei sanota tekstissä selvästi. Siinä sanotaan: "vahvistaa kolmannen vaiheen alkamispäivän". Tämä antaa ainakin muodollisesti ja ainakin teoriassa mahdollisuuden päättää aloittamisesta myöhemminkin kuin artiklan 4. kohdan määräyksen mukaan 1.1.1999.

Minne eurooppalaisen konservatistisen lippua kantavat sosialidemokraatit ovat unohtaneet sen paraatilausensa, jonka he kiitollisina omaksuivat Olof Palmelta: "Politiikka on tahdon asia."

Emun aikataulun uusi harkinta on mahdollista, jos niin tahdotaan. Suomen tulisi tässä vaiheessa edustaa Emun lykkäyslinjaa ja puhua sen puolesta. Tärkeintä, on että Emu on jo syntymässä uskottava ja tehokas. Suuren valiokunnan mietinnössä kiinnitetään kiitettävällä tavalla huomiota juuri tähän. Se korostaa aivan oikein, että hankkiutumalla suurin uhrauksin Maastrichtin kriteerien mukaiseen Emu-kuntoon Suomella on todellista puhevaltaa silloin, kun arvioidaan muiden mukaanlähtijöiden kelpoisuutta.

Painoarvoa Suomella ei tietenkään ole omaa kokoansa enempää, niin että nyt sitten nähdään, mitä käytännössä tarkoittaa se kaunis lause, joka kertoo, että unionin kulttuurissa ei huomioida vain sitä, minkä kokoinen maa puhuu, vaan merkitystä on myös sillä, miten hyvin puhuja perustele esittämänsä. Suomen hallituksen ei pidä kainostella esittää suuren valiokunnan korostamaa kantaa Emun lykkäämisestä, sillä sen perustelut ovat älyllisesti ja poliittisesti tukevaa tekoa.

Aiemmin hallitus sanoi, että meidän tulee täyttää Emu-kriteerit, jotta meillä olisi aito vapaus valita. Nyt se tuntuu ajattelevan niin, että sitä pidettäisiin jotenkin kummallisena linjan muuttamisena, jos päättäisimme olla liittymättä Emuun sen jälkeen, kun olemme täyttäneet kriteerit. Merkillistä orwellilaista kaksoispuhetta: pakko on vapautta. Kun on hankittu valinnanmahdollisuus, ei ole mikään linjanmuutos käyttää sitten sitä valinnanmahdollisuutta.

Keskusta ja kristilliset ovat pitäneet erityisen huonona tai jopa eduskuntaa loukkaavana hallituksen valitsemaa menettelytapaa, joka perustuu tiedonannon esittämiseen. Tämän ajattelutavan mukaan vain lakiesitys olisi asian laatuun ja juriikkaan nähden oikea ratkaisu. Nuorsuomalaiset eivät ihan suoralta kädeltä yhdy tähän kritiikkiin. Kummassakin vaihtoehdossa eduskuntakäsittelyn ydin on siinä, että hallitus pistää päänsä pölkylle. Ei ole olemassa sen järeämpää parlamentaarisen päätöksenteon muotoa kuin sellainen, jossa hallitus panee olemassaolonsa vaakalaudalle. Tältä kannalta tiedonanto tuntuisi olevan hyväksyttävissä, varsinkin kun vaihtoehdoksi tarjottuun lakiesitykseen saattaa olla vaikea löytää muuta sisältöä kuin sellaisia asioita, jotka on jo hyväksytty kansanäänestyksessä tai eduskunnassa.

Suuren valiokunnan mietintö esittää kuitenkin uuden ja merkittävän näkökohdan, joka ensimmäistä kertaa jäsentää älyllisesti näiden kahden menettelytavan eroja. Jos Emu syntyy Maastrichtin kriteerien mukaisessa talouskun-

nossa ja niin laajana, että euron asema valuuttamarkkinoilla näyttää toteutuvan alun perin tarkoitetulla tavalla, niin siinä tilanteessa tiedonanto on varmaan riittävä menettely.

Lakiesityksen antaminen olisi sen sijaan perusteltua, jos kriteerejä tulkitaan vahvasti poliittisin perustein tai jos Emun kolmannen vaiheen laajuus tai taloudellinen vahvuus poikkeavat oleellisesti siitä, mitä Maastrichtin sopimuksessa ja sen pöytäkirjoissa tarkoitettiin. Siinä tapauksessa lakiesityksen ilmeisesti tulisi olla valtuuslaki, jonka käsittelyssä eduskunta sitten hylkäisi tai hyväksyisi poikkeamat siihen, mitä se on aikaisemmin hyväksynyt.

Ranskan hellimä ajatus työllistävän tukiaisrahan lypsämisestä EU:n budjetista elvyttämään jäsenmaiden taloutta on kuolleenä syntynyt kehäpäätelmä. Mistä se raha oikein voisi siunaantua EU:n kassaan, kun kaikkien jäsenmaiden budjettialijäämän perimmäisenä syynä on juuri työttömyys? Ranskan uusi sosialidemokraattinen hallitus näyttää uskovan jonkinlaiseen uuden ajan Münchhausen-tarun muunnelmaan. Siinähan ritari nosti itsensä ja hevosensa suosta omasta tukasta vetämällä.

Työttömyydellä tunnelmoiva julistusteksti, jollainen nyt näyttää syntyneen Amsterdamissa, on helppoon sanahelinään perustuvaa populismia. Kauniiden sanojen ja hyvien aikomusten brodeeraus uljassanaiseen lausumaan voi saada ehkä kansat hyvälle mielelle, mutta lausumat eivät merkitse mitään eivätkä ne muuta mitään. Työttömyyden kuristava ongelma on syntynyt kansallisten talouksien jähmeydestä ja muutoksen kyvyttömyydestä. Työttömyys ei lähde paranemaan muuten kuin kansallisilla päätöksillä, jotka remontoivat radikaalisti jäsenmaiden talouden. Mikään ulkopuolinen mahti ei voi tehdä tätä jäsenmaiden puolesta. Itse aiheutettu katastrofi on purettavissa vain omilla päätöksillä. Eurooppa on niin syvällä suossa, että kansallisvaltioiden on ensin omin voimin uudistettava kaiken kuristava verotuksensa, ja se ei ole mahdollista muuten kuin uudistamalla myös sosiaaliturva. Vasta tällainen talouden täysremontti voi lisätä työelämän vapautta, joka sitten luo aidosti uutta työtä.

Nuorsuomalaisten mielestä Emu-projektin nykyisessä vaiheessa on kysymys nimenomaan siitä, millainen olisi paras mahdollinen Emu koko Euroopan tasolla. Nyt puhutaan Euroopasta; Suomen suhtautumisesta syntyvään rakenteeseen puhutaan sitten myöhemmin. Määrittelemme kyllä- tai ei-kantamme Suomen lähte-

miseen Emuun sitten, kun sen päätöksen aika on. Siinä vaiheessa ollaan ensi keväänä, kun tiedetään, mitkä maat ovat lähdössä mukaan ja millaisessa kunnossa ne ovat.

Alustava ja periaatteellinen lähestymistapamme on kauan ollut se, että kun Emu syntyy, siihen mukaan menemisestä ensimmäisten joukossa aiheutuu todennäköisesti vähemmän vaikeuksia kuin ulkopuolelle jättäytymisestämme.

Mutta tämän perusajatuksen painotukset ovat muuttuneet loppukevään aikana, sillä olosuhteetkin ovat muuttuneet. Kannanottomme lähtöoletus "kun Emu syntyy" on muuttunut varaukseksi "jos Emu syntyy". Tämä muutos ei johdu nuorsuomalaisista. Emuun lähtevien talous ei tule olemaan Maastrichtin sopimuksessa tarkoitetussa kunnossa. Siksi eurosta uhkaa tulla pehmeä valuutta. Tämäkään muutos ei johdu meistä, mutta olisi tyhmää olla ottamatta huomioon sitä, minkä havaitaan tapahtuvan.

Koko Emu-hanke, sellaisena kuin se nyt näyttää toteutuvan, ei vastaa nuorsuomalaisten käsitystä toimivasta Talous- ja rahaliitosta. Se ei edistäisi niitä EU:n tavoitteita, joihin nuorsuomalaisten Eurooppa-myönteisyys on ankkuroitunut. Emun toteutustavan ja aikataulun pitäisi perustua rationaaliseen analyysiin eikä eurooliittin poliittista arvovaltaa varjelemaan turhamaisuuteen. Käytännössä tämä tarkoittaa Emun lykkäämistä siksi, kunnes mukaan haluavat EU:n jäsenmaat ovat saaneet taloutensa aidosti Emu-kuntoon.

Nuorsuomalaiset pitävä tärkeänä, että Emu olisi uskottava ja tehokas silloin, kun kolmas vaihe syntyy. Emun pitäisi edistää eurooppalaisen yhteiskunnan muutosta jälkiteollista aikaa paremmin vastaavaksi. Pelkomme on, että Emun toteutuminen nykyoloissa ja nykyisellä tavalla betonoisi ja jähmettäisi aikansa eläneet verotus-, sosiaaliturva- ja työmarkkinarakenneet ja vahvistaisi korporatismia entisestään. Emun toteuttaminen väkisin uhkaa muuttaa EU:n suunnitelmatalouden ja markkinatalouden sekasikiöksi, jonka kilpailukyky jää kauas jälkeen Aasian ja Yhdysvaltojen dynaamisista talousalueista.

Emu on viime aikoina yhä selvemmin paljastanut kasvonsa yleiseurooppalaisena poliittisena projektina, sosialistien ja konservatiivien pyhänä allianssina. Suomessakin ylikorostettu Emun poliittinen ulottuvuus uhkaa viedä pohjan järkevältä taloudenpidolta ja rakennepoliitikalta. Väkinä läpikirnuttu Emu voi pahimmassa tapauksessa merkitä sitä, että euroopantauti jää pysy-

väksi olotilaksi: siis suuri työttömyys, korkea verotus ja jäykät työmarkkinat.

Ensi keväänä meillä on edessämme totisen päätöksen paikka, kun tämän näköalan edessä joudumme vastaamaan olosuhteiden muuttuessa uudelleen muotoutuneeseen kysymykseen, joka kuuluu näin: Onko myös alkuperäistä heikompaa Emuun mukaan lähteminen ensimmäisten joukossa pienempi paha kuin ulos jääminen? Voi olla, että huonontuneesta tilanteesta huolimatta se on pienempi paha, mutta se riippuu siitä, miten paljon tilanne huononee vielä nykyisestä.

Ed. Kuoppa: Arvoisa puhemies! Suomesakin orastaa lopultakin aiempaa laajempi Emu-kriittisyys. Tämä käy ilmi monien tutkijoiden puheenvuoroista ja myös suuren valiokunnan mietinnöstä, jossa halutaan jatkaa todellista pohdintaa siitä, mikä ratkaisu Suomelle on paras. Vaihtoehtojahan Emu-jäsenyydelle on. Voimme kelluttaa markkaa, kuten naapurimme Ruotsi kelluttaa kruunuaan. Suomen ei ole pakko työntää käsiään Emu-kahleeseen.

Sen jälkeen, kun hallituksen selonteko annettiin eduskunnalle, Emu-keskustelu on saanut koko joukon uusia piirteitä. Samalla tilanne on selkiytynyt, kun Ruotsin pääministeri ilmoitti, että Ruotsi ei aio liittyä ensimmäisten maiden joukossa eurorahaan.

Ruotsin päätös antaa pontta Emua epäileville näkökannoille, jotka ovatkin viime viikkoina voimistuneet. Ruotsissa vallalla olevaa Emu-kriittisyyttä vasten hallituksen Emu-selonteon varsin yksivivainen Emu-myönteisyys tuntuu kuitenkin entistäkin oudommalta. Ruotsin sosialidemokraattisen puoluejohton kaksi viikkoa sitten julkistama kannanotto sisältää perusteluja, jotka ovat hyvin varteinotettavia myös Suomessa:

Työttömyyden pelätään pahentuvan joillakin alueilla, jos Emu toteutetaan. Ongelmaksi nähdään, että Emu voi johtaa ylikansalliseen budjettipolitiikkaan ja muun muassa EU:n omaan verotusoikeuteen. Demokraattinen vaikutus perustettavassa Euroopan Keskuspankissa on liian vähäinen. Koko Emu-hanketta kuvataan kannanotossa epävarmaksi ja hataraksi. Ruotsin sosialidemokraatit pitävät mahdollisena kansanäänestystä Emusta, jos siihen myöhemmässä vaiheessa aiotaan liittyä. Ruotsin Emu-tutkijaryhmän johtaja professori Lars Calmfors arvioi, että Suomessa on vähätelty Rahaunionin riskejä. Hän katsoo, että Suomen hallituksen selonteko sisältää "kattavia toiveikkaita yleistyksiä" ja on sävyllään liian myönteinen.

Kaiken kaikkiaan talousasiantuntijoiden asenne Emuun ei ole niin yksiviivaisen hurraava kuin välillä annetaan ymmärtää. Helsingin yliopiston kansantaloustieteen emeritusprofessori Jouko Paunio katsoo, että poliitikot kumartavat alemmuudentuntoisesti turhan syvään rahavalan edessä. Hän arvelee, että markkinamekanismin merkityksen lisääntyessä suhdannevaihtelut jyrkentyvät EU-Euroopassa. Tampereen yliopiston professori Pekka Ahtiala taas katsoo, että Emusta on Suomelle enemmän haittaa kuin hyötyä.

Ranskan vaalitulos heijasti myös kriittisyyttä Emua kohtaan ainakin siinä muodossa, missä sitä on tähän mennessä toteutettu. Ranskan uuden hallituksen vaatimuksia työllisyyspolitiikasta on vaikea sovittaa tiukkaan Emu-muottiin. Vaikka emme nyt tarkkaan tiedä, miten pitkälle Ranskan vaatimuksia otetaan huomioon ja millainen kompromissi niistä mahdollisesti rakennetaan, näemme ainakin sen, että kaikki poliittiset tahot EU:n ydinmaissa eivät suhtaudu loputtoman nöyrästi Emuun.

Samoin Saksan taloudelliset vaikeudet heittävät varjon koko Emu-hankkeen ylle, onhan Saksan talous ja rahapolitiikka ollut koko Emu-hankkeen esikuvana. Maastrichtin sopimuksen Emu-artiklat on kirjoitettu Saksan Keskuspankin linjausten mukaisiksi. Erinomaisen vakaaksi kehuttu Saksan talouspolitiikka ei ole estänyt maan työttömyyttä nousemasta sodanjälkeiselle ennätystasolle. Vakautta, josta Emun yhteydessä niin paljon puhutaan, on monenlaista. Pankkierrojen ihanteena näyttää olevan sellainen vakaus, josta maksetaan miljoonien ihmisten työttömyytenä.

Saksassa viime viikkoina tehdyt talouspoliittiset päätökset kertovat samalla havainnollisesti siitä, mitä Emu-politiikka käytännössä on: Budjettileikkauksia kovennetaan. Valtion omaisuutta yksityistetään budjettivajeen peittämiseksi. Sama kaiku on askelten monessa maassa ympäri Länsi-Euroopan. Emu-lähentymisohjelmiin tutustuminen kertoo, että EU vaatii eri mailta jatkuvasti lisää leikkauksia muun muassa sosiaaliturvaan. Suhtautuminen budjettivajeiden pienentämiskeinoihin ei ole symmetrinen. EU:n valtiovarainministerien neuvosto Ecofin korostaa aina budjettileikkauksia verojen korotusten sijaan.

Suuri valiokunta on mietinnössään rehellinen, kun se myöntää, tosin varovaisesti, että "EU-maissa yhtäaikaaisesti toteutetut - - julkistalouden menoleikkaukset ovat myötävaikuttaneet - -

työttömyyden korkeaan tasoon". Suuren valiokunnan mietintöä voidaan muutenkin pitää melko harkittuna puheenvuorona Emu-keskusteluun. Valiokunnan toivomat lisäselvitykset muun muassa Emun vaikutuksista talouspolitiikkaan, työmarkkinoihin, alueelliseen kehitykseen ja sosiaalipolitiikkaan ovat paikallaan. On samoin selvää, että lupaukset puskurirahastoista ovat varsin hataralla pohjalla, ellei niitä koskevia selvityksiä tehdä ennen mahdollista Emu-päättöstä, kuten suuri valiokunta toivoo.

Toisin kuin hallitus valiokunta nostaa markan kellutusvaihtoehdon keskusteluun ja vaatii sitä koskevan selvityksen tekemistä. Valiokunta ei halua etukäteen sulkea pois mitään vaihtoehtoa eikä korosta yksipuolisesti Emun etuja. Tässä on oleellinen ero hallituksen yksioikoisen linjauksen ja suuren valiokunnan linjan välillä.

Yksi ongelma on euroalueen erilaisten kokoonpanojen vaikutus Emu-päätöksentekoon. Tästäkin valiokunta toivoo tarkempaa selvitystä. Jo nyt voidaan kyllä vahvasti epäillä sellaista ratkaisua, jossa Suomi ainoana Pohjoismaana luopuisi omasta rahastaan, samalla kun Iso-Britannia on jäämässä Emun ulkopuolelle.

Valiokunta tuo esille työttömyyttä koskevien arvioiden merkityksen päätöksenteossa. Suomen työttömyys on edelleen selvästi pahempi kuin Ruotsissa, jossa työttömyyttä on pidetty Emu-hankkeen pahana kompastuskivenä.

Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä on hyvä muistaa, miten on käynyt monille aikaisemmille arvioille työllisyyden parantumisesta. EU:n sisämarkkinaprojektin luvattiin tuovan miljoonia uusia työpaikkoja, mutta 1990-luku on useimmissa EU-maissa ollut mustien työttömyyslukujen aikaa. Työllisyyttä ja kasvua käsittelevässä Valkoisessa kirjassa, joka julkaistiin vuoden 1993 lopulla, maalailtiin EU-maiden työttömyyden puolittumista, mutta tätä ennustetta tuskin kukaan enää edes muistaa. EU-maiden keskimääräinen työttömyysaste on 11 prosentin tuntumassa. Valkoisessa kirjassa tavoitteeksi esitettiin 5 prosentin työttömyyteen on pitkä matka.

Kiintoisampana esimerkkinä voidaan mainita, että Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto TT lupasi ennen EU-kansanäänestystä, että tehdasteollisuuden investoinnit kohoavat 1990-luvun lopulla 40 miljardiin markkaan, jos jäsenyys toteutuu. Vaikka investoinnit ovat hieman pirstyneet, tästä ollaan edelleen kaukana, ja loppaus jää kaiken todennäköisyyden mukaan toteutumatta. Vuonna 1995 investoinnit olivat 17,5 miljardia markkaa. Tämä muistutuksena siitä,

että Emu-keskustelussa annettuja lupauksia vaakaasta ja pitkäjänteisestä talouskasvusta ei voi ottaa kovin vakavasti.

Kriisit ja suhdannevaihtelut kuuluvat kapitalismin arkipäivään, eikä rahayksikköjen yhdistäminen voi niitä poistaa. Emu-hankkeen perusongelmana pysyy, että se supistaa merkittävästi niitä keinoja, joilla yksittäinen maa voi reagoida ja sopeutua erilaisiin häiriöihin. Se on ongelma erityisesti kauempana EU:n ydinalueesta oleville maille, joilla on Keski-Euroopasta poikkeava tuotantorakenne ja jotka ovat hyvin riippuvia ulkomaankaupasta. Jo tämän vuoksi Emuun liittyminen olisi Suomelle suuri riski.

Toisaalta Emu-hankkeen perustana oleva hyvin oikeistolainen talousajattelu sekä EU:n Keskuspankin epädemokraattisuus ovat ongelmia kaikille maille, myös ns. D-markka-alueen maille. Vasemmistolainen kritiikki Emu-hanketta kohtaan on tämän vuoksi voimistunut viime aikoina myös Keski-Euroopan maissa, kuten Ranskan vaalit osoittivat. Lakot ja mielenosoitukset työpaikkojen ja sosiaaliturvan puolesta ovat monessakin maassa suuntautuneet käytännön Emu-politiikkaa vastaan, vaikka mielenilmausten kärki ei välttämättä ole ollut Emussa.

Arvoisa puhemies! Suuren valiokunnan mietintöön sisältyvät toivomukset ja vaatimukset lisäselvityksistä Emu-ratkaisuun liittyvistä eri vaihtoehdoista sekä Emun vaikutuksista yhteiskuntaelämän eri aloille ovat paikallaan.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Suomen kansalla on karvaita kokemuksia nk. poikkeuslaeista, joilla on murrettu sen perustuslaillisia oikeuksia. Vuonna 1972 eduskunta riisti Suomen kansalta sen perustuslaillisen oikeuden valita vapaissa vaaleissa Suomen tasavallan presidentti ja valitsi poikkeuslailla tehtävään Urho Kaleva Kekkonen. Silloinen Suomen poliittinen eliitti junaili itsensä muiden yläpuolelle asettaneen miehen presidentiksi tavalla, joka hakee vertaistaan maamme poliittisessa historiassa. Myöhempi kokemus on osoittanut, että tuolloin tehtiin paha virhe, jonka vaikutukset heijastuivat syvälle yhteiskuntaamme vuosikausia. Vaikka elimmekin tuolloin nykyistä "rajoitetummin vapaassa" yhteiskunnassa, oli kansalaisten äänioikeuden riistäminen poliittisen pelin ja lehmänkauppojen avulla uskomatonta, sillä maassa ei valinnut sota tai muunkaanlainen poikkeustila. Kansan mielipidettä pidettiin tuolloin liian riskialttiina asiana valtaapitävien taholta.

Suuren valiokunnan hallituksen Emu-selon-

teosta antamaan mietintöön sisältyy perustuslakivaliokunnan lausunto, jossa lähdetään siitä, että Suomen Emu-jäsenyydestä voidaan päättää ja omasta rahasta, markasta, luopua eduskunnan yksinkertaisen enemmistön turvin. Tätä perustellaan sillä, että Suomen EU-jäsenyysskin saatettiin voimaan normaalista perustuslain nk. vaikeutetusta säätämisyjärjestyksestä poikkeavalla menettelyllä, joten myös tämä päätös voidaan tästä syntyneen "mustan aukon" kautta tehdä yksinkertaisella äänen enemmistöllä ja vieläpä pelkällä hallituksen tiedonannolla. Kyseessä on siis poikkeus perustuslain selkeästä määräyksestä, kun hallitusmuotoa katsotaan voitavan muuttaa kuin mitä tahansa tavallista rutiinilakia. Valiokunta haluaa näin korjata aikaisemman virheensä uudella virheellä väheksyen perustuslain todellista henkeä.

Kuuluin itse Euroopan unionin jäsenyydestä päätettäessä niihin kansanedustajiin, jotka jäsenyyden vastustamisen lisäksi katsoivat, että luopuminen merkittävästä osasta valtiollista itsemääräämisoikeutta olisi tullut luonnollisesti päättää eduskunnassa vaikeutetussa säätämisyjärjestyksessä eli viiden kuudesosan enemmistöllä. Toin tämän kantani tuolloin selkeästi julki useaan otteeseen jäsenyyttä eduskunnassa käsiteltäessä. Maamme myytiin kuitenkin halvalla ja perustuslakimme henkeä rikottiin tietten tahtoen poliittisen eliitin tarkoituksenmukaisuusnäemyksen takia.

Perustuslakivaliokunta oli tuolloin pelkkä poliittinen kumileimasin siunaten tämän perustuslain häpeällisen ylikävelämisen, niin kuin aika usein muulloinkin perustuslakivaliokunnan päätöksissä on jouduttu tekemään. Tiedän sen, koska itse olen ollut valiokunnan jäsenenä lähes kahdeksan vuotta. Silloinkaan, kun EU-jäsenyydestä päätös tehtiin, maa ei elänyt missään poikkeustilassa suurtyöttömyyttä lukuun ottamatta.

EU-jäsenyydestämme päätettäessä syntynyttä aukkoa hyväksikäyttäen halutaan jälleen luopua osasta Suomen itsemääräämisoikeutta ääritapauksessa 101 kansanedustajan äänen turvin. Oma raha, itsenäinen talouspoliittinen päätäntävalta ja Suomen taloudellisen hyvinvoinnin luovuttaminen Saksan johtaman Keskuspankin käsiin eivät SDP:n kokoomuksen, vasemmistoliiton, ruotsalaisten ja vihreiden mielestä ole sen suuriarvoisempia asioita.

Perustuslakivaliokunta on jälleen antanut tehdä itsestään mielestäni poliittisen pellen. On arveluttavaa, että valiokunta, jonka tulisi olla perustuslakituomioistuimen puuttuessa Suomen

perustuslain ylin asiantuntijaelin, alistuu puoluepoliittisen pelin käsikassaraksi ja kumileimasimeksi. Voi vain kuvitella sitä painostusta ja takikointia, jolla toisinajattelevat hallitusrintaman edustajat on saatu alistumaan hallituksen Emu-innon äänettömiksi yhtiömiehiksi, ainakin jos voi kuvitella, mitä tapahtui silloin, kun oli kyse Suomen EU:hun liittymisestä.

Arvoisa puhemies! Hallitus vetoaa vaatimussessaan hyväksyä Suomen liittymisen Emun kolmannen vaiheeseen siihen, että olemme itse asiassa sen jo hyväksyneet mennessämme mukaan Euroopan unioniin ja tällä tavoin yhtyesämme ilman varauksia Maastrichtin sopimukseen. Näin asianlaita tietysti onkin, vaikka epäministeri Aho pyrkiikin nyt keskustan ja oman hankansa pelastaakseen muuta selittelemäänkin.

Suomi vietiin Ahon johdolla Saksan komentoon, ja kaikkiaan tiedävät, mitä seuraa pikkusormen antamisesta itselle vahingollisille tahoille. Ne vievät koko käden, eli tässä tapauksessa Suomelta menee itsenäinen talouspoliittinen päättävä valta ja oma markka, jonka meille aikoo antaa soi vieras mahti, Venäjän tsaari.

Mielestäni asia ei ole kuitenkaan aivan näin yksinkertaisen selvä. EU:n mahtimaan Saksan liittopäivien vuonna 92 tekemä päätös ottaa maan Emu-jäsenyys Saksan itsensä ratkaistavaksi merkitsee, että muidenkaan jäsenmaiden ei tarvitse pitää Maastrichtin sopimusta yksiselitteisen selvästi itseään velvoittavana. Tämä on ilmeisesti ymmärretty myös naapurimaassamme Ruotsissa, joka on jättäytymässä koko Emun kolmannen vaiheen ulkopuolelle ainakin toistaiseksi. Tämä tosiseikka huomioon ottaen olisi kummallista, jos suomalaiset kävelisivät Emuhakaan kiltisti ja mukisematta ensimmäisten joukossa kuin lampaat lauman johtajan perässä. Perussuomalaisten mielestä Suomella tulee olla ja on oltava itsenäinen oikeus vapaasti päättää mukaanmenemisestä Emuun, sanoivatpa jotkut Brysselin tai Bonnin herrat mitä tahansa.

Arvoisa puhemies! Suuri valiokunta on mielestäni tehnyt hyvää työtä ja ollut kiitettävän kriittinen hallituksen selontekoa käsitellessään. Mietinnössä valiokunta asettaa hallitukselle paljon velvoitteita lisäselvitysten tekoon ennen lopullisen päätöksen tekemistä ensi vuoden keväällä. Selvitystä halutaan muun muassa Suomen kolmen eri toimintavaihtoehdon vaikutuksista, Emun vaikutuksesta alueelliseen kehitykseen maassamme, samoin sen vaikutuksesta sosiaalipoliittikaamme ja Emun eri kokoonpanovaihto-

ehtojen todellisista vaikutuksista Suomen kannalta. Kun nämä selvitykset ovat käytössä, on huomattavasti parempi pohja keskustella ja lopullisesti päättää jäsenyydestämme.

Perussuomalaisten mielestä asia on jo kuitenkin täysin selvä professori Pekkarisen Emu-selvitystyöryhmän tähänastisen työn perusteella: Suomen tulee jättäytyä Ruotsin tapaan Emun ulkopuolelle. Syykin on selkeä: Suomi on taloudeltaan vielä Ruotsiakin heikompi ja yksipuolisemmin puunjalostuksen varassa, joten EU:n ydinmaiden Saksan ja Ranskan talousetujen mukaan harjoitettu talous- ja rahapolitiikka sopii maallemme vielä Ruotsiakin huonommin. Voi olla hyvin todennäköistä, että Euroopan tulevan Keskuspankin politiikka pahentaa työttömyyttä ja talousahdinkoaamme samalla, kun se tukee ja piristää mainittujen suurten ja taloudelliselta rakenteeltaan monipuolisten maiden taloutta ja työllisyyttä. Suomi joutuu tuolloin ulkokehälle, jolloin ongelmat vain kärjistyvät ja pahenevat.

Käsitystämme Emu-jäsenyyden haitallisuudesta Suomelle tukee sekin suuren valiokunnan mietinnössä mainittu tosiasia, että Emun ulkopuolelle jäämässä olevat Englanti, Ruotsi ja Tanska muodostavat ulkomaankauppamme viennistä peräti 54 prosentin osuuden. Ajatelkaa, yli puolet viennistämme jäisi Saksan ja Ranskan sanelemien talous- ja rahapolitiittisten päätösten armoille! Mielestämme olisimme hulluja, jos tähän suostuisimme.

Perussuomalaisten viime viikonloppuna pidetty puoluekokous otti Suomen Emu-jäsenyyteen selkeän kielteisen kannan, ja tämän kannan mukaan tulen myös eduskunnassa johdonmukaisesti toimimaan.

Arvoisa puhemies! Suuri valiokunta katsoo mietinnössään olevan tärkeää, että päätös Raha-liittoon osallistumisesta koetaan kansalaisten keskuudessa laillisena. Samoin pidetään tärkeänä sitä, että kansalaisilla on käytettävissään mahdollisimman paljon ja ajankohtaista tietoa ratkaisun hyöty- ja haittapuolista. Tuen tätä kannanottoa, mutta samalla kummastelen sitä, että jo seuraavalla sivulla käytännössä mitätöidään kansalaismielipiteen huomioon ottaminen. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon nojaten siinä todetaan, että kansanäänestyksen järjestämisessä on kysymys poliittisesta tarkoituksenmukaisuudesta. Kansalaisten todellisen mielipiteen kuuleminen on siis vain poliittinen tarkoituksenmukaisuuskysymys. Mielestäni uskomatonta kansanvallan väheksyntää!

Perussuomalaisten mielestä tulee sen lisäksi, että päätös Emu-jäsenyydestä tehdään vaikeutettuna sääntämisyjärjestyksen mukaan säädetyllä lailla eikä tiedonannolla, järjestää jäsenyydestä sitä ennen myös neuvoa-antava kansanäänestys. Kansalaisille tulee antaa mahdollisuus vapaasti, välittömästi ja puolueettomasti sanoa kansanäänestyksessä mielipiteensä Suomen mukaan menemisestä Emun kolmanteen vaiheeseen eli Rahaliittoon. Tätä ei saa tyrmätä mainitulla poliittisella tarkoituksenmukaisuudella, mikä käytännössä tarkoittaa hallituksen pelkoa kansan selkeän enemmistön vastustavasta kannasta koko hankkeelle. Suomi on kuitenkin kansanvalta eikä puoluevalta. Siksi kansan on voitava myös asia ratkaista ilman poliittista peliä ja kaupan-käyntiä.

Arvoisa puhemies! Olen puheessani mielestäni selkeästi julkittuonut perussuomalaisten mielipiteen siitä, että Suomen Emu-jäsenyydestä on päätettävä kansanäänestyksen jälkeen erillisellä lailla, joka on käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n mukaisesti vaikeutetussa sääntämisyjärjestyksessä siitä huolimatta, että perustuslakivaliokunta tältä osin on ollut päinvastaisella kannalla. Kohta esitän, millä tavoin minun mielestäni asia tulisi ratkaista, koska mielestäni oma markka on sen arvoinen, että täytyy miettiä niitä vaihtoehtoja, joilla vaikeutettu sääntämisyjärjestys voitaisiin saada aikaan.

Hallituksen tulisikin perussuomalaisten mielestä järjestää Suomen liittymisestä Emun kolmanteen vaiheeseen neuvoa-antava kansanäänestys sekä antaa eduskunnalle sitten esitys Talous- ja rahaliittoon liittymisestä, kun hallitus sen kuitenkin varmasti tulee tekemään, erillisenä lakiehdotuksena, joka sisältää samalla kertaa valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n mukaan päätettävän esityksen Suomen markkaa koskevan hallitusmuodon 72 §:n kumoamisesta.

Ed. V i r t a n e n : Arvoisa puhemies! Muut paikallaolijat! Alkuun voin tietysti sanoa, että taas kerran, kun asiaa vatvotaan, olen edelleen kansanäänestyksen kannalla. Mutta valitettavasti sen suhteen, mihin on aikoinaan sitouduttu, edellinen hallitus nimittäin alle laittanut ja muuta vastaavaa, ei voi tosiaan, kun seuraa keskustelua, välttyä siltä, että edellisen hallituksen aikana meillä oli harvinaisen kyvyttömiä tai tyhmiä ihmisiä puikoissa tai sitten tosiaan he tahallaan harhauttivat kansalaisia eli yksinkertaisesti jättivät kertomatta, mihin ollaan menossa ja miten Emu siihen liittyy. En usko, että edellisen halli-

tuksen aivan päättävät ministerit olisivat arvostaneet Suomen kansaa niin paljon, että olisivat ajatelleen niinpäin, että kai nyt suomalaiset taajuavat, että kun EU:hun liitytään, se tarkoittaa Emuakin. Se olisi jo aikamoinen kunnianosoitus kansaa kohtaan suomalaiselta poliittiselta eliitiltä.

Tosiaan siis rahamaailman pääoma ja sen vapaa liikkuminen tai pääomien kulku yleensä on meille ollut arkipäivää jo kauan. Eivät paljon hyväntahtoiset lobbarit mistään Pohjois-Karjalasta ja muualtakaan enää ole pystyneet näitä hommia sillä tällä hoitamaan kuin ennen, eli raha on karannut siis ihan perusjutuista ja raha on karannut ennen kaikkea politiikalta. Oikeastaan se on vain hyväkin asia, eli ihmiset jos oikein kunnolla ajattelisivat, pystyisivät tulevaisuudessa päättämään paremmin, mihin rahansa pistävät.

Se, mitä tarkoitan sillä, että raha on kadonnut politiikalta, on yksinkertaisesti sitä, että totta kai pienituloisempia, vähempiosaisia ja muita pitäisi sosiaali- ja hyvinvointivaltion nimissä pystyä suojelemaan hyvin vaikeissa paikoissa. Mutta meidän rahallamme on tähän mennessä tehty sitä, että kun me olemme vieneet rahanamme KOPiin, SYPiin ja muihin legendaarisiin pankkeihin, tiettyjen vanhojen rahasukujen perilliset suhdetoiminnallaan päättivät, mihin meidän kovalla työllä hankkimamme rahat laitetaan.

Sinänsä Emu-ajattelussa ja uudenlaisessa investointiajattelussa se, että ihminen saisi itse päättää, mihin ansaitsemansa rahat sijoittaa — tästä ei ole oikeastaan puhuttu paljon ollenkaan — tarjoaa ihmisen itsetunnonleikin paljon paremmin lähtökohdan, kun hän voi päättää, tukeeko vaikka Helsinki Medical Trustia, joka edesauttaa suomalaisen lääketeollisuuden valloitusta maailmalla, vai mitä sitten tekeekään, pistääkö tanskalaiseen ekopankkiin. Suomalaiseen ekopankkiin tuskin kannattaa nyt laittaa, ellei siellä linja muutu. Mutta idea on hyvin yksinkertainen. Toki tietysti tavallisen ihmisen maailma oli yksinkertainen ennen, kun hänen säästövaroilleen ei kerta kaikkiaan löytynyt mitään muuta paikkaa kuin pistää ne talletustilille, ja pankinjohtajat sen hoitivat.

Mutta minä en tiedä, mikä into on — vaikka vanhoja ihmisiä kunnioittaa ja kunnioittaa Suomen itsenäisyyttä tai mitä tahansa tässä maassa on tehty — kunnioittaa vanhojen ihmisten kaikin yksinkertaisinta tyhmyyttä, että kun he rahojakin omistivat, heidät vain jätettiin suurpääoman armoille, joka sijoitti rahat heidän puoles-

taan, ja he saivat jonkin säälittävän koron siitä. Tämä on asia, joka liittyy rahan vapautumiseen ja ilmeisesti Emu-ajatteluun. Tietysti tämä on tuon suuntainen ajatus.

Vielä sanoisin, kun olen kuunnellut muutamia kertoja alhaallakin, tietyn kritiikin: keskustelun osuus globaalisuussuhteessa eli mitä se nyt onkaan, maailman kattavuus tai universaalisuus tai maapallollisuus. Koko ajan kuulee vain, että kysymys on Ranskan ja Ison-Britannian ja Tanskan ja Ruotsin ja Suomen väännöstä.

Aikoinaan tilanne on havaittu toisenlaiseksi. Kun entinen laulava valiokunta tai työasiainvaliokuntakin reilu vuosi sitten kävi Etelä-Koreassa — huomatkkaa painotus, ettette taas kirjoita lehtiinne, mitä sattuu — siis Etelä-Koreassa, Malesiassa ja muualla, siellä tosiaan sai kuulla ja nähdä, mitä varten Euroopassa nämä asiat tapahtuvat. Tämä ei ole siis mitään EU-, Emu- eikä muutakaan myönteisyyttä, mutta se, mikä siinä todella on takana, meinataan unohtaa. Muutaman vuoden, kymmenen tai kahdenkymmenen vuoden, sisällä, kun sama kyynisyys, joka meidän pääoman omaajiamme on aina vaivannut, jatkuu, jos eivät hurahda todella uskoon, se johtaa mullistuksiin, siellä mitä niitä valtioita on: Intia, Kiina, Malesia ja muut. Sittenhän näette, kun on itsenäinen Suomen markka jäljellä jossakin vaiheessa, missä mennään.

Voi sanoa, että on vähän niin kuin aikaa näkemään kykenemätöntä pikkupolitikointia, jota täällä tapahtuu, puhumattakaan paikkaan sitoutumisesta. Maailma on muuttunut ja tosiaan, mitä näitä verkkoja nyt onkaan, joita pitkin tieto menee hurahdamalla, ei sitä vastaan nyt ihan sillä varmaan puolustauduta eikä siitä selvitä sillä, että yhtäkkiä Suomi vetäytyisi jonkinlaiseen kuoreensa eikä käyttäisi idän ja lännen eikä muutaakaan vastaavaa pitkäaikaista know-how'taan.

Vielä kerran sanon, että minä en ole niitä poikia, joka Emuun menisi silmät sidottuina enkä muutenkaan, mutta en ole oikein vakuuttunut teidän todisteluistanne kumpaankaan suuntaan myöskään, mitä sitten tulee tapahtumaan, koska tulevaisuuden ennustamisesta on monta fraasia olemassa ja se on tunnetusti ollut hankalaa ja vaikeata. Poliitikon paras lahjahan on aina ollut se, että sitten, kun ennustus ei toteudu, hän osaa selittää, miksi niin ei käynytäkään, ja unohtaa, mihin nimensä laittoi ja mitä kaikkea allekirjoitti.

Mutta tosiaan minä halusin sanoa vain sen, että kun ajattelee asiaa vähän laajemmin, en minä halua olla sen takia oppositiopoliitikkona-

kaan tai minun edustamani tyyliisuunta täällä mukana, että rupeaisin ontumaan rampojen edessä ja näyttelemään tyhmää vain sen takia, että täytyisi ajatella, että saa olla taas kotoa pois seuraavan kauden, ettei tarvitse aina lapsia ja vaimoa katsella siellä nurkissa vaan pääsee taas eduskuntaan joskus.

Näillä asioilla on muitakin puolia. Niin kuin minä sanoin, yksi tärkeimpiä lähtökohtia on se, että lassilat, wegeliukset ja muut eivät ole sähläämässä esimerkiksi minun rahoillani, koska voi olla, että sitä jonakin päivänä meikäläisellekin siunaantuu, kun jatkaa omalla fiksellä linjallaan.

Ihan maanläheisellä tasolla olettaisi tiedonvälityskoneistonkin joskus hoitavan jotakin, varsinkin ns. hyviä puolia, jotenkin niin, ettei hysterisöitäisi eikä peloteltaisi eikä muutenkaan kiussattaisi ihmisiä, joilta on jo aika paljon viety ja joille sitä ei ole takaisin tullut, vaikka muiden kansalaisten prosentuaaliset vuosituotot ovat alkaneet jo aika hyvinkin kasvaa, paitsi ei eläkeläisten. Kun heiltä viedään vielä heidän viimeinen markkansakin, tarkoitan siis nimellinen markka näillä näkymillä hyvinkin lyhyen ajan päästä, voisi toivoa, että vastuunalaisempi tiedotusvälineistö tai mediakoneisto hoitaisi myös työnsä tällä alalla hivenen tasapuolisemmin eikä vain niin, että propagoisi todella goebbelsmäisesti Emun puolesta sitten ihan taas överillä tavalla, arvoisa puhemies.

Minä olen siis yksinkertaisesti sitä mieltä, että kansalainen saattaa jopa kokea itsensä täysipäisemmäksi, kun hän omilla säästörahoillaan ihan itse valitsee, miten uutta maailmaa rakennetaan. Jos ajatellaan vielä tiedonvälitystä, sanomalehtien ilmoitussivut pursuavat nykyään kaiken näköisiä omaisuudenhoidopalveluja, ja valintojen runsaus ja ihmisen päättäväiseltä avartuu tätä kautta. Voisi puhua vaikka jonkinlaisesta uudentalaisesta rahademokratiasta, johon liittyy globaalisempi raha. Tietysti se on vielä visioiden ulkopuolella, että meillä olisi aivan yhdistynyt maailma. Aikoinaan nuorempana, kun luin Rick Randomeita Korkeajännitys-sarjasta, siinä oli Maailman planeettain neuvosto, joka hoidettiin vähän toiselta pohjalta, ja siinä ei oltu kai kiinni enää missään pikku kysymyksissä niin kuin eurorahassa tai jossakin muussa, dollarissa tai taalassa.

Kaiken kaikkiaan tähän liittyy monenlaista. Todellisia uhkakuvia tietysti on, kun otetaan etuoikeutetuilta pankeilta pois esimerkiksi kaiken näköiset takuut tai mitä siellä on, se että ihminen joutuu vähän heikommalle, kun valtio ei takaa

kaikkia säästöjä, mutta toisaalta on sitten terävyys ja ajattelu. Joskus on verrattu, minkä vuoksi Tampereella meni niin kauan paljon huonommin kuin jossakin muussa kaupungissa, ja väitetty, että se johtui siitä, että siellä oli ollut niin isoja tehtaita ja suurteollisuutta. Kun teollisuus lähti sinne minne lähti — Malesiaan ja mitä niitä on, Vietnameita ja kaikkea tällaista, Intiaa, vai mihin ne lähtivät, ehkä kauppa- ja teollisuusministeri tietää paremmin, minne Suomen tehtaat lähtivät — sen jälkeen Tampereen flikat eivät oikein kunnolla osanneet enää tehdä mitään, kun ei ole ollut yrittäjänä pientä ikäänsä vaan on ollut toisen armoilla. Tässä rahajutussahan on ihan sama periaatteessa.

En oikein ikinä, kun olen katsellut tätä touhua pikkupojasta lähtien, sitäkään mieltä ole ollut, että Suomen pankkiirit olisivat olleet maailman parhaita ja hoitaneet tasapuolisesti kansalaisten rahojen sijoittelua, kun tietää juuri ne kohteet varsinkin, joihin ne on laitettu. Viime hallituksen aikana tapahtunut rivoilu, joka kohdistui pk-sektorillekin todella härskisti, todella osoitti, että se on sitä porukkaa, johon kannatta kaikkein vähiten luottaa.

Jälleen kerran, en ryhdy näyttelemään tyhmää, mutta en väitä, että Emukaan mikään maailman paras ratkaisu olisi. Mutta siinä saattaa olla joitakin hyviä puolia ihmisen itsetunnon ja itsekasvun puolella, tai sillä ilman muuta on. Ei ekonomia eikä edes ekologia ole maailman tärkein asia. Mutta kun raha siinä pyörii ja meitä siinä ansassa ja verkostossa kierrätetään, siihen voisi suhtautua hivenen laajemminkin kuin tällä ohuudella, jota tässä on.

Samoin katselin nyt, kun toinen valtiovarainministeri saa olla Eip:n, siis Euroopan Investointipankin puikoissa vähän aikaa — milloin se alkoi, alkoiko se jo kesäkuun alusta tai jotakin muuta — että tähänhän liittyvät rankemmatkin investointikuviot. Mielestäni nyt, kun Suomi on Euroopan Investointipankin puheenjohtajavuorossa, Suomen tulisi edustaa näkemystä tämänkin pankin tavanomaistamisesta. Minkä hemputin takia jätetään sitten jokin investointietu jollekin erittäin isolle pankille, joka sitten mesoo siellä, jos pieniltä otetaan se pois ja kaikkea muuta? Onko tämä sitten jotakin ihmeellistä välistävetoa kuitenkin. Tosiaan ryhdytäänkö tekemään ihmisiä luottavaisemmiksi tällä tasolla ja opettamaan heille rahankäyttöä niin, että pikku pankit eivät voisi saada näitä etuoikeutettuja takuita?

Yritän nyt sanoa jotenkin, että olen oikeastaan tästäkin asiasta sitä mieltä, että miksei siitä-

kin sitten voisi osinkoja pois maksaa vähäsen ja tasoittaa sitäkin investointietua, joka tällä jutulla on. Kysehän on siitä, että jos nyt Emu-kriteerit täytetään tällaisellakin jutulla, joka Helsingin Sanomissa oli joskus muutama viikko sitten, silloin me menemme Emuun keinotekoiselta pohjalta. Siinä on ensinnäkin investointietu, jolla tavallaan vääristetään kilpailua. Tai ihan oikeasti, jos pikku firmat vääristävät kilpailua ja otetaan tukia pois, niin miksei oteta Euroopan suurimmalta touhultakin? Katsottaisiin sitten terveeltä pohjalta.

Jos Saksa aikoo vielä tehdä näitä, mitä tässä nyt on kaiken näköisiä lueteltu, pari kikkaa, että saa Emu-kriteerinsä täyttöö, kyllä minun mielestäni siitä voisi Suomessakin, kun olemme eurooppalaisia, keskustella rehellisemmin. Toivon, että Suomen valtiovarainministeriö ottaisi siihenkin kunnolla kantaa, mitä nyt aiomme tehdä, ettei sitten tehtäisi pelkän kikkailun pohjalta ja varsinkin, jos tämä vahvalle Saksan markalle vai mille kovalle valuutalle rakentuu, jotakin oharia itsellemme.

Olen nyt tulossa tähän viihdyttävämpään osaan ja lopettamassakin kohta. Nuorena tein aikoinaan kappaleen ”Lainelautailuva kana”. On jo hivenen vanha vitsi — savolaiset vääntää niitä joka asiasta — oliko emu ennen kuin muna. Mutta minun mielestäni on tärkeämpää, onko Emu, mitä me tähän rakennamme, ollenkaan oikeastaan kana vai onko se kukko periaatteessa. Kumpi tämä oikeastaan on, kukko- vai kana-emu? Nimittäin kun lapsilta sitä kysyi koulussa ja sitten vähän yllytti, toiset huusivat — niin kuin täälläkin oppositio huutaa, että onko oppositiossa vai onko hallituksessa — ”muna, muna, muna” ja sitten taas ”kana, kana, kana”. Sitten ryhdyttiin miettimään, missä se kukko oli, ja kun oikein ryhdyttiin miettimään, niin yksi keksi, että se saattaa olla siellä munassa sisällä. Se taas mutkistaa tätä matkaa kummallisesti, koska tiedätte, että siinä saattaa olla jotakin muitakin alkuprosesseja. Minä kirjoitin sitten kauniisti siihen laulun loppuun, kun ensin tietysti otin uskonnonkin mukaan, kun meillä on täälläkin kristillisiä, että ”kumpi oli ensin, muna vai kana, niin alussa, alussa, alussa oli sana.” Se oli kyllä vasta ensimmäinen säikeistö.

Mutta loppupäätös, joka tässä saattaa tulla, päättäköön tämä nyt puheeni: Vaikka ei oikeastaan tietäisi kumpi oli ensin, kana vai muna, niin tätä systeemiä kun katselee, alkaa näyttää siltä, että, arvoisa puhemies, lopussa ainakin on nokkimajärjestys.

Valtiovarainministeri Niinistö: Arvoisa puhemies! Sallittaneen, että puheenvuoroni aluksi jatkan sitä johdonmukaista linjaa, että hallitus on halunnut pitää kaikissa yhteyksissä eduskunnan Emu-hankkeen osalta juuri päivän tasalla. Parin viime vuorokauden aikana on keskusteltu Amsterdamissa Emuun kiinteästi liittyvistä asioista: Vakauden, kasvun ja työllisyyden sopimuksista.

Täällä on esitetty sellaisia näkemyksiä, että viime viikot olisivat jollakin tavalla aiheuttaneet yleistä epävarmuutta Emu-hanketta kohtaan tai että ne olisivat muuttaneet olennaisesti Emu-hankkeen luonnetta. Nämä kaikki ovat kyllä melkoisia erheitä. Tänäpäin voidaan todeta, että Emu-hanke on nimenomaan aivan parin viime vuorokauden aikana erityisesti tuntuvasti vahvistunut, jos sitä tietoa, joka pohjalla on ollut, ylipäättänsä vielä vahvistaa voi. Siksi vakuuttava oli Ecofinin ratkaisu Vakauden, kasvun ja työllisyyden sopimuksista ja samaten valtion päämiesten ratkaisu, johon ei edes kulunut kovin paljon keskusteluaikaa.

Haluaisin todeta tuosta ratkaisusta, että kannattaisi pitää mielessä se, että Vakaussopimus sellaisena, kuin se Dublinissa kuvattiin, sellaisena miksi se kevään mittaan on Ecofinissä kehittynyt, on sellaisenaan myös hyväksytty. Samaten Vakaussopimukseen liittyvien sekundaarilainsäädännön määräysten sisältöön ei sinänsä Amsterdamissa kukaan puuttunut eikä näyttänyt haluavankaan puuttua. Siis Emu ja vakaus säilyvät juuri sellaisina kuin me olemme ne viime kuukausien ja vuosienkin aikana oppineet tuntemaan.

Totta on sitten se, että Amsterdamissa liitettiin Vakaussopimukseen toinenkin puheenjohtajan johtopäätös, joka koskee kasvua ja työllisyyttä. Sen eräänä johtavana periaatteena on, että työllisyys säilyy edelleenkin jäsenvaltioitten omana ensisijaisvelvoitteena, että työllisyyteen ei käytetä lisää EU:n julkisia varoja ja että työllisyydessä on syytä omaksua dynaaminen ote, jota tarkemmin kuvataan.

Haluan todeta, että dynaamisessa otteessa ei ole Suomen kannalta mitään uutta. Me olemme näitä asioita huomattavasti pidemmällekin ehkä jo keskenämme keskustelleet. Elinikäinen oppiminen, kannustavuus — sen tyyppiset seikat — nousevat päällimmäisiksi ja myös tuloverotuksen alentaminen. Mehän tietysti joudumme toteamaan, että tuo eurooppalainen käsitys erityisen hyvin sopii Suomeen, missä on Euroopan kireimpiä tuloverotuksia.

Se, että EU:n piirissä ei ole tarkoitus käyttää

lisää rahaa työllistämiseen eikä näyttänyt olevan halujakaan, johtuu tietysti siitä, että jäsenmailla ei ole halua nostaa maksuosuuksiaan EU:n budjetissa eikä Suomella ole halua nostaa maksuosuuksiaan EU:n budjettiin. Meillä on oikeastaan tuplasyy olla siihen haluton. Nimittäin paitisi että olemme joutuneet tekemään säästötoimenpiteitä, Suomessa olemme myös lähentymässä tilannetta, jolloin vuoden 99 loppupuoliskolla Suomi tulee olemaan puheenjohtajamaa. Silloin ehkä talouspuolella käydään sittenkin tämän vuosikymmenen kaikkein kovin vääntö. Tarkoituksena on vahvistaa Euroopan yhteisön budjetitiraamit seuraavaa vuotta varten ottaen samalla huomioon laajentuminen. Kun maksulisyksiin ei ole halua, tämä tarkoittaa suomeksi sitä, että laajentumista varten joudutaan raivaamaan paremminkin tilaa.

Euroopan Investointipankki tuli täällä kai ai-noan kerran ryhmä Virtasen puheenvuorossa esille. Siinä on eräs elementti, joka liittyy kasvun ja työllisyyden pakettiin. Valtiovarainministerit haluaisivat nähdä, että Euroopan Investointipankki ja Investointirahasto osaltaan miettivät mahdollisuuksia normaalin pankkitoiminnan muodossa olla tukemassa high tech -alan pientä ja keskisuurta teollisuutta lainanannon muodossa. Kysymys on kuitenkin normaalista pankkitoiminnasta ja siitä, että pankki suuntaa olemassa olevia resurssejaan toivon mukaan tuohon suuntaan.

Paljon on jo puhuttu Ranskan mallista. Minä en Suomen eduskunnassa välttämättä nostaisi sitä niin korkeaan asemaan. Ranskalaisista puheenvuoroista ainakin minun korvaani särähti se, että siellä esitettiin voimakkaasti toivomus ns. Ten-hankkeiden rahoituksen painottamisesta. Siihenkään ei ylimääräistä rahaa näyttäisi olevan käytettävissä, ei ainakaan EU:n budjettia korot-taan. Me olimme taistelleet pitkään siitä, että Ten-hankeitten ohella myös tutkimus ja kehitys olisi painopistealue, ja Ranskan ehdotuksessa valitettavasti oltiin suuntaamassa tätä painopis-tettä Suomen kannalta varsin kiusallisesti uudelle-n. Kun lisärahaa ei ole käytettävissä, Ranskan aloite olisi merkinnyt itse asiassa meille tärkeän sektorin supistumista. Onneksi nimenomaan Suomen aloitteesta kykenimme edelleen pitämään tutkimuksen ja kehityksen myös tässä kas-vun ja työllisyyden paketissa.

Euroopan Keskuspankkijärjestelmästäkin keskusteltiin ja tehtiin myös päätöksiä. Minusta oli varsin paikallaan se, että noissa päätöksissä vahvistettiin se selkeä periaate, joka Maastrich-

tin sopimukseen on kirjoitettu, että keskuspankkijärjestelmän itsenäistä statusta ei vaaranneta eikä myöskään haluta missään nimessä aiheuttaa vahinkoa Keskuspankin keskeiselle hintavakauden tavoitteelle. Ehkä tämä riittää keskusteluksi keskuspankkivalvonnasta.

Tähän asiaan liittyy vain välillisesti, mutta ehkä uutisarvoltaan merkityksellisempi asia. Me olemme nähneet tänään suomalaisissakin lehdisissä valokuvia eurooppalaisista euro-kolikoista ja senteistä. Haluaisin kertoa meidän kannaltamme sen myönteisen uutisen, että valittu kolikko, joka mielipidetiedustelujen mukaan oli toiseksi suosituin Euroopan unionin alueella, nautti Suomessa eniten suosiota kahdellakin tavalla. Se nautti ehdolla olleista kolikoista eniten suomalaisten suosiota, mutta myös niinpäin, että Suomesta juuri tuo kolikko sai voimakkaimman kannatuksen yhdessä Hollannin kanssa.

Arvoisa puhemies! Tämän käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö, jota ed. Vanhanen minusta varsin oikein luonnehti sanoen, että nyt ei ole eduskunnan aika vastata. Ehkä näin on. Mielipiteitä olisi ehkä kohtuudella toivonut tulevan esiin enemmänkin. Mutta toean tyydytyksellä myös sen, että talousvaliokunnan lausunto näyttää huomattavasti syvällisemmin paneutuvan Rahaliiton moniin talouspoliittisiin kysymyksiin ja talouskysymyksiin, jotenka siltä puolen ehkä, ed. Vanhanen, niitä vastauksia on luettavissakin.

Hallitushan on, kuten ed. Nikula totesi, tuottanut varsin paljon lähinnä professorityöryhmän kautta selvityksiä eduskunnalle. Taitaa olla 15 erillistä selvitystä. Muistelen itse, miten aloitimme prosessin sillä tavoin, että valtiovarainministeriö tarjoutui käymään joka eduskuntaryhmän luona. Keskustalle jouduimme tarjoutumaan useampaankin kertaan, kun ehkä olimme vähän aikaisinkin liikkeellä. Mutta haluan näillä esimerkeillä vain todeta, että hallitus on todella tarjonnut tietoa kovasti, ja sen vuoksi on tervehdittävä ilolla sitä, että erityisesti talousvaliokunnan lausunto näyttää myös sisältävän sellaisia mielipiteitä, joista hallitukselle on hyötyä, kun tätä asiaa jatkossa selvitetään.

Suuren valiokunnan mietinnössä on varsin keskeisesti keskitetty huomiota uusien selvityksien pyytämiseen ja vaatimiseen. Haluan toistaa sen kannan, että hallitus on tässä kansanvallan palvelija, niin kuin on ollut hyvin pitkään, tuottanut aina siitä lähtien, kun tätä ryhmäkierrosta käytiin, kaiken käytettävissä olevan tiedon mahdollisimman nopeasti eduskunnan käyttöön,

niin kuin minäkin yritin tämän puheenvuoroni aluksi tehdä.

Olen siinä toivossa, että hallitus ennättäisi vielä ennen juhannusta perin pohjin tutustua suuren valiokunnan mietintöön ja siinä esitettyihin selvityspyyntöihin ja ennättäisi vielä päättääkin ainakin pikaisimpien selvitysten osalta niiden tekotavasta ja ajankohdasta. Joka tapauksessa hallitus tulee asianmukaisesti ottamaan kaikki nämä toiveet ja vaatimukset huomioon. Saattaa olla, että joukossa on joitain sellaisia selvityspyyntöjä, joista jo aikaisemmassa vaiheessa on todettu, että kaikki käytettävissä oleva tieto on jaettu. Peruslähtökohta hallituksella on tässäkin hyvin myönteinen kaiken mahdollisen selvittämiseen.

Haluaisin mennä muutamainkin ehkä vähän yksityiskohtaisempiin asioihin, joita ryhmäpuheenvuoroissa on tullut esille, myös mietintöpuolella.

Ehkä meidän kannattaisi keskustella tämä kriteeriasi ja kriteerien tärkeysjärjestysasia tässä vähän huolellisemmin. Huomaan, että suuri valiokunta edelleenkin on sitä mieltä, että velkakriteeri olisi se olennaisempi ja hallitus kiinnittää liikaa huomiota alijäämäkriteeriin. Minun on tähän käsitykseen kovin vaikea yhtyä kahdesta syystä.

Ensinnäkin alijäämäkriteeri kuvastaa paremmin todellista tilannetta. Se kuvastaa tiettyä talousvuonna tulojen ja menojen erotusta. Alijäämä on sitä, että menot ovat tuloja suuremmat. Se kuvastaa kyllä varsin hyvin tuon valtion taloudenpidon tapaa.

Velkakriteeriin tässä mielessä sisältyy yksi ongelma. Se on se toinen peruste. Nimittäin velkakriteeri on bruttovelkakriteeri. Se ei ole nettovelkakriteeri. Meillä saattaa olla valtio, jolla on runsaasti velkaa, mutta myös runsaasti omaisuutta, esimerkiksi puhtaita kassavaroja, niin kuin Suomessakin taitaa olla vähän liiankin paljon. Palaamme siihen myöhemmin. Saattaa olla muunkinlaista omaisuutta. Saattaa olla sellaista kuin Saksassa kultavarantoja. Joskin ne ovat Saksan Liittopankin hallussa. Silloin tämä bruttovelka ei anna aivan vertailukelpoista kuvaa eri valtioiden välillä. Olisi parempi puhua nettovelasta, mutta sitä olisi vielä vaikeampi selvittää.

Täälläkin on tänään viitattu siihen, että josainpäin pelaillaan; ed. Vanhanen muistaakseni moitti Suomekin siitä, että täälläkin myytäisiin jotain nyt kriteerien aikaansaamiseksi. Tämä bruttovelka ei kuvasta valtion tosiasiallista tase-asemaa, jos näin voidaan sanoa. (Ed. Elo: Se on kuitenkin kriteeri!) — Se on kriteerinä, mutta kuvastaa asioiden tilaa huomattavasti heikom-

min kuin alijäämä valitettavasti, juuri tämän bruttoajattelun vuoksi. — Heikkoutena on ehkä myös se, että jos jossain kävisi niin, että korotetaan kultavarannon hintaa tai arvostetaan se käypään arvoon ja erityisesti, jos se myytäisiin pois ja maksettaisiin velkoja, se parantaisi bruttovelkakriteeriä. Ei sen maan tase siinä mielessä heikkene. Silloin on vain pudotettu sieltä nettovarallisuutta ja samalla velanottoa, mutta alijäämän tällainen ei tietenkään voi vaikuttaa. Se on Suomen selkeä kanta, jota täällä joku kaipasi. Olen moneen kertaan sanonut, että ei voida käyttää menneen ajan aliarvostusten hyötyä vain yhden talousvuoden tuloksen parantamiseen. Mutta siihen taseeseen se vaikuttaa, niin kuin me kaikki varmasti osaamme asian hahmottaa.

Näiden seikkojen johdosta minä pitäisin edelleenkin alijäämäkriteeriä luotettavampana. Sitä paitsi näissä maissa, joissa on runsaasti valtion velkaa, alijäämäkriteeri kyllä heijastaa myös sitä. Nimittäin velkahan aina maksaa. Se maksaa korkoja, jotka puolestaan näkyvät talousvuoden tuloksessa ja mahdollisesti myös alijäämänä. Käytännössä nämä maat joutuvat tekemään niin, että jos ovat korviansa myöten velkaantuneet, maksavat paljon korkoja, ne joutuvat jostain muusta luopumaan. Toinen tapa on olla luopumatta jostain muusta ja velkaantua lisää, mitä tarkoittaisi väljempi kriteeritulkinta, mutta sellaista mahdollisuutta eurooppalaisilla eniten velkaantuneilla valtioilla ei valitettavasti enää ole.

Ei ole myöskään ed. Kuopan ryhmäpuheen- vuorossa esiin tullutta mahdollisuutta jatkaa sitä 90-luvun elämää, jossa on eletty velaksi. Se ei toimi. Ei pitkään riitä velanantajia. Jos riittääkin, korkokulut nousevat niin, että velka muodostaa velkakierteen. Siitä tällä on kysymys. On tarkoitus vain hoitaa asioita niin kuin normaalielämänjärjestyksen mukaan pakko on joskus hoitaa, elää sen mukaan mitä tulee.

Eurooppalaiset valtiot on nyt pakotettu siihen tilanteeseen, Suomi ehkä kärjessä, vaikka meidän velkaantumisemme ei olekaan kovin suuri, mutta se vauhti, jolla me velkaannuimme, oli huikkea. Ei sellaista voi jatkaa. Ei voi jatkaa tätäkään vauhtia, jota me parastaikaa velkaannuimme. (Ed. Elo: 26 miljardia taas mennyt alkuvuonna!) — Kyllä, toivon, että tämä muistettaisiin eduskunnassa esimerkiksi, kun seuraavaa budjettiesitystä lähdetään käsittelemään. Ne ovat hirvittäviä summia yhä edelleenkin. (Ed. Kallis: Muistaako ministeri!) — Minua on moitittu vähän liiankin hyvämuistiseksi tässä suhteessa. (Ed. Kallis: Alijäämä on melkoinen edelleen?) —

Kyllä, se pitää tasan tarkkaan paikkansa. — Nyt haluaisin tehdä aivan selväksi sen, että vain harva uusi hanke on saanut minulta sanan ”kyllä”, eikä taida olla ensimmäistäkään. (Ed. Tuomioja: Hyvä muisti, mutta valikoiva!) Mutta huomaan, että välittömästi maasta poistuttuani eduskunnassa syntyi ratkaisu, joka synnytti uuden 200 miljoonan aukon meidän veroperusteisiimme ensi vuodelle, se jonka... (Ed. Tuomioja: Ministeriön omien virkamiesten mukaan!) — Me ehkä palaamme tähän keskusteluun. Ministeriön omissa laskelmissahan ei otettu kuin kulupuolta. Nyt te alensitte myös veropuolta, ja se on se toinen puoli.

Palataan vielä tähän rahastokeskusteluun, jota erityisesti ed. Johannes Koskisen ryhmäpuheenvuorossa käsiteltiin. Sanoitte, että se seikka, että terve valtiontalous on keskeisin, vai oliko se tärkein, puskuri, on niin itsestäänselvä, ettei siitä kannata oikeastaan tässä yhteydessä puhua. Minä puolestani joudun toteamaan, ettei mistään muusta sellaisesta puskurista, johon valtio osallistuu, kannata sitten myöskään puhua. Nimittäin jos valtio joutuu osallistumaan jollain muulla tavalla kuin tervehdyttämällä taloutensa, joihinkin muihin puskuritoimintoihin, se merkitsee epäterveempää taloutta. Sehän on poissa terveestä taloudesta. Sen vuoksi minusta kyllä kannattaa — vaikka te ette katsonut aiheelliseksi — tuoda osaksi puskurikeskustelua myöskin terve valtiontalous. Itse asiassa se taitaa olla keskustelun ainoa ainesosa, sikäli kuin valtiosta on kysymys.

Kiinnitin siihen huomiota — tässä haluaisin mennä vähän pidemmälle myöskin tulevaisuuden olemukseen — että keskustan eduskuntaryhmässä näkyy oltavan kovin pessimistisiä siihen nähden, mitkä ovat suomalaisten mahdollisuudet tulevaisuuden maailmassa. Minun on kovin vaikea muutoin ymmärtää sitä ed. Vanhasen kantaa, että esimerkiksi alihankkijayrittäjä olisi mahdottomissa vaikeuksissa, jos valuuttakurssiriskit poistuisivat ja hän joutuisi osallistumaan Euroopan kilpailuun. Siis suomeksi te sanotte, että suomalainen tavallinen alihankkijayrittäjä tarvitsisi protektionismia sillä tavalla, että Suomen markka on niin epävarma, ettei hänen kanssaan lähde kilpailemaan kukaan. Näin tämä suomeksi joudutaan lukemaan.

Minä olen aivan vakuuttunut, että suomalaiselle yrittäjälle päinvastoin nimenomaan avautuu nyt ovia kilpailla muitten Euroopassa toimivien alihankkijayrittäjien kanssa. Kun tuo kilpailu, jossa uskon varmasti suomalaisten pärjää-

vän, tuottaa kykyä kilpailla, sen jälkeen kilpailaan maailman laajuisesti paremmin kuin tällä hetkellä eurooppalainen taso keskimäärin pystyy kilpailemaan. Siitähän tässä pitkälti on kysymys.

Kiinnitin huomiota tässäkin ed. Virtasen puheenvuoroon, jossa hän aivan oikein on nähnyt ja ymmärtänyt sen, mitä työasiainvaliokunnan matkalla Kaukoidässä on tullut koetuksi. Kyllä Euroopalla on siellä kiire. Valitettavasti meillä on kiire myöskin suhteessa Amerikan markkinoihin. Eurooppalainen talous on taantunut koko tämän vuosikymmenen. Eurooppalainen menestystarina on ohi, ellei Euroopassa tehdä jotakin. Minä myönnän, että Emu ei ole mikään avain taivasten valtakuntaan, mutta se on mahdollisuus, eikä sitten ole kovin paljon muita mahdollisuuksia olemassakaan. Se on mahdollisuus parempaan, ei välttämättä tae paremmasta. (Ed. Elo: Saattaa olla myös syy ongelmiin!)

Arvoisa puhemies! Aivan lopuksi, minusta on ollut ehkä tätä keskustelua seuranneitten tavalisten kansalaisten kannalta vähän turhauttavaa, otaksuisin näin, että niin paljon on käytetty ruutia siihen, missä muodossa tällainen päätös tehtäisiin. Enkä oikeastaan haluaisi sitä keskustelua jatkaakaan muuten kuin puhtaasti ihan poliittiselta ja ehkä vähän valtiosääntöoikeudelliselta kannalta ja aivan objektiivisesti. Tarkoitin sitä, että erästä seikkaa tässä keskustelussa ihmettelyn: Vähätellään tiedonannon merkitystä ja vähättely kovin kriittikittömästi otettiin myöskin tiedotusvälineissä vastaan esittämällä, että se on jokin toisarvoinen tapa lähestyä eduskuntaa. Se ei varmasti pidä paikkaansa. Itse asiassa se on järkein poliittinen tapa lähestyä eduskuntaa. Jos me tässä asiassa joudumme luottamaan siihen, mitä edellisen hallituksen pääministeri sanoi — että tässä tehdään nyt poliittinen päätös Suomen osallistumisesta, koska se varauma, joka tehtiin juuri tämän päätöksentekotilanteen varmistamiseksi, oli poliittinen — kyllä tässä nyt olisi syytä tehdä poliittinen päätös, jota varten varauma on tehty, ja käyttää siihen järkeintä asetta eli tiedonantoa.

Mutta olen, arvoisa puhemies, ilokseni havainnut, että en sittenkään ole tämän mielipiteen kanssa ainakaan yksin. Nimittäin kun sanon, että esitän objektiivisen mielipiteen, väitän, että se on aika objektiivinen, kun käytän todistajana ed. Kääriäistä, joka silloin, kun Suomi oli hake-massa EU-jäsenyyttä, todisteli tältä samalta paikalta, että EU-jäsenyys on niin vakava ja suuri asia, että sen vuoksi eduskuntaa on syytä lähestyä tiedonannolla, peräti tiedonannolla, tässä

asiassa. Minusta se oli laittamattomasti sanottu ja toivottavasti myöskin muistettu. (Ed. Pekkari-nen: Aivan eri asiayhteyteen liittyvä!)

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen hyvin iloinen, että hallituksen piirissä on ollut aikaa paneutua paitsi suuren valiokunnan mietintöön myöskin lausuntoihin, jotka hallituksen selonteosta on annettu.

On syytä vielä korostaa, että suuren valiokunnan ja talousvaliokunnan johtopäätösten kenties selkein ero oli niissä selvityspyynnöissä, joita hallitukselle osoitettiin. Suuri valiokunta esitti huomattavasti laajempaa selvityspyynnöjen kirjoa. Niihin sisältyi myöskin pyyntö selvittää kellutus-vaihtoehtoa. Haluan korostaa, että kun talousvaliokunta omaa ponttansa sorvasi, nimenomaisesti ja tietoisesti ja perustellen torjuimme tällaisen selvityksen mahdollisuuden. Katsoimme, että hallituksen selonteossa mainituista syistä se vaihtoehto oli jo loppuun käsitelty.

Sen vuoksi keskityimme selvityspyynnöissä määrittelemään tarkasti erityisesti kotoisen päätöksenteon ja kansalaiskeskustelun lähtökohdista ne selvitystarpeet, joita me pidimme tärkeinä. Arvelimme, että sitä kautta niille myöskin tulee enemmän painoa. Katsoimme, että on syytä selvittää, miten meidän eläkerahastomme kestävät, minkälaiset ovat aluepoliittiset vaikutukset mahdollisen Emun vallitessa ja minkälaiset ovat ne työmarkkinamekanismit, jotka silloin voivat toimia. Arvelen, että nämä ovat sellaisia asioita, jotka myöskin kansalaiskeskustelussa tulevat viime vaiheessa erittäin tärkeiksi.

Mutta mitä tulee näihin keskeisiin osiin, muun muassa kellutusvaihtoehdon selvittämiseen ja sitten sellaiseen laajaan analyysiin, jossa kaikki mahdolliset erilaiset jäsenyysvaihtoehdot ja mahdollisten Emu-jäsenmaiden tulevat politiikat olisi ristiintaulukoitu ja selvitetty, tällaiseen selvityspyyntöön emme lähteneet, koska katsoimme, että se on sellainen, että siihen mikä tahansa päätöksenteko voidaan aikanaan ka-riuttaa.

Ed. V a n h a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä en epäillyt suomalaisten yrittäjien selviytymismahdollisuuksia vaan liitin kannanottoni siihen väitteeseen, että työmarkkinajärjestöt ovat ilmoittaneet, että mikään ei sillä puolella muutu. Minä kyllä väitän, että markkinatalouden tiivistyessä, kilpailun avautuessa kysynnän ja tarjonnan väliset suhteet tulevat heijastumaan hyvin rajusti myös yritys-elämään ja siellä

on kyettävä joustamaan. Se löytyy siitä puheenvuorosta. Sen voi lukea siitä.

Arvoisa puhemies! Valtiovarainministeri esiteli Ecofinin tekemää päätöstä Vakaussopimuksen täydentämisestä. Minulle jäi epäselväksi se, mitä erityistä lisäarvoa nyt tämä täydennys työllisyyden kannalta tuo. Valtiovarainministeri teki kaikkensa osoittaakseen, että oikeastaan mikään ei muutu. Minä kysyn: Mikä nyt EU:n politiikassa muuttuu? Mikä muuttuu jäsenvaltioiden politiikassa tämän Vakaussopimuksen täydennyksen jälkeen, johon Suomikin on nyt sitoutunut? Minusta näytti siltä, että siitä täydennyksestä tuli sisällöltään tosiasiallisesti poliittista liturgiaa, joka ei muuta käytännössä mitään, mutta jolla puhutaan ympäri ehkä joitakin tahoja Euroopassa tämän hankkeen jatkovalmisteluun.

Ed. Johannes K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ministeri Niinistö oli harmistunut siitä huomautuksesta sos.dem. ryhmäpuheenvuorossa, että puskurikeskusteluun ei pitäisi välttämättä sotkea valtiontaloutta.

Tässä jaksossa tarkastelin työmarkkinajärjestelmän sopeutumista Euroopan talous- ja rahoiliittoon ja työmarkkinoiden hallittavista, ja neuvoteltavista suhdannepuskureista lähinnä oli siinä kysymys. On ollut hiukan harhauttavaa se, että vedotaan siihen, että kun valtiontalous on se tehokkain, ei näistä muista niin tarvitsisi puhua-kaan eikä valmistella niitä. Kuitenkin työmarkkinajärjestelmän sopeutumisen kannalta keskeisiä ovat sekä yritystasolla, alakohtaisesti että valtakunnallisesti tavat järjestää suhdanteita tasavia rahastoja tai varauksia, joilla juuri alakohtaisiin ongelmiin voitaisiin varautua ja joissa työvoimakustannukset on keskeinen muuttuva elementti.

Ei ole kai jatkossakaan tarkoitus, että työmarkkinajärjestelmä pääsisi päättämään valtion budjetin sisällöstä tai kokoluokasta. Valtion budjetissa on paljon luonnostaan suhdanteita tasavia elementtejä, mutta koko tässä puskurikeskustelussa on tarve löytää uusia tapoja lisätä vaimentimia yksipuolisten sokkien varalta, jos devalvaatiota, rahan ulkoisen arvon muuttamista, ei ole käytettävissä.

Ed. A h o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Niinistö kertoi käyttävänsä objektiivisen puheenvuoron säätämisyjärjestykseen liittyvistä kysymyksistä. Minä en kyllä huomannut objektiivisuuden tippaa tuossa puheenvuorossa, niin harhaanjohtavasti siinä kuvattiin

edellisen vaalikauden aikaista päätöstä EU-jäsenyyden hakemisesta ja rinnastettiin se nyt tekeillä olevaan päätökseen Emusta. Päätöstä siitä, että Suomi haki EU-jäsenyyttä, ei tehnyt eduskunta, vaan sen teki hallitus. Hallitus haki luottamuslauseen eduskunnalta vain tuekseen tämän ratkaisun taakse. Sen sijaan itse päätös oli valtioneuvoston ja tasavallan presidentin käsissä. (Ed. Zyskiewicz: Haki poliittisen mandaatin niin kuin nytkin!) — Nyt ei ole kysymys poliittisen mandaatin hakemisesta. Aivan oikein, ed. Zyskiewicz, nyt ei ole kysymys poliittisen mandaatin hakemisesta vaan siitä, tekeekö Suomi poliittisen päätöksen liittyä Euroopan yhteisvaluuttaan ja onko Suomi samanaikaisesti valmis tekemään niitä lainsäädäntömuutoksia, mitä tämä päätös edellyttää. Nämä muodostavat yhden kokonaisuuden, aivan niin kuin EU:n jäseneksi liittymisenkin muodosti yhden kokonaisuuden, poliittisen päätöksen liittymisestä ja siihen liittyvistä lainsäädäntömuutoksista, jotka molemmat eduskunta täällä hyväksyi. Tässä mielessä on täysin väärin, virheellistä ja harhaanjohtavaa rinnastaa jäsenyyden hakeminen Euroopan unionissa ja nyt tekeillä oleva Emu-päätös lainsäädännöllisesti toisiinsa.

Valtiovarainministeri Niinistö: Arvoisa puhemies! Mikäli ed. Aholla olisi ollut aikaa kuunnella puheenvuoroni, se olisi hänelle auennut. (Ed. Aho: Minä kuulin sen!) Esitin nimenomaan, että en halua puhua siitä aiheesta, josta varmasti Suomen kansa alkaa olla saanut tarpeekseen: mikä tässä on tekniikka. Puutuinkin siihen, että kun on yritetty väittää ja saatu se sanoma lävitsekin, että tiedonanto-niminen menettely on vähäinen tapa lähestyä eduskuntaa.

Siinä suhteessa pidin mielestäni objektiivisen puheenvuoron, sillä minä en kyllä käyttäisi subjektiivisessa puheenvuorossa ed. Kääriäisen lausumaa todistajana, en todellakaan. Mutta ed. Kääriäinen nimenomaan totesi silloin, että on niin suuri ja vakava ratkaisu, että tiedonanto on paikallaan. Tästä tehdään se johtopäätös, että tiedonanto ei olekaan mikään vähäinen tapa lähestyä eduskuntaa, vaan se on tapa lähestyä vakavassa ja suuressa ratkaisussa eduskuntaa.

Minusta on viisaampi olla nyt väittelemättä ja nostamatta näitä teknisen puolen asioita esille, esimerkiksi sitä, mikä oli sellainen varauma, joka ei ollut oikeastaan mikään varauma, se joka Suomen liittymissopimuksen yhteydessä tehtiin, ja voidaanko nyt tehdä budjettirajoituslaki, joka olisikin Emu-jäsenyydlaki. Minusta nämä kes-

kustelut menevät aivan erikoisille poluille, kun nyt on keksitty vihreitten puheenvuorossa sille laille sisältö, että tehdään budjettitaloutta sääntelevä laki. Olisiko se sitten Emu-laki? Minusta se on kauhean vaikeaa, koska ymmärrän monia kansanedustajia, joilla voi olla tiukkaan budjettilakiin paljonkin sanomista ja jotka eivät todellakaan halua siinä yhteydessä äänestää jostain Emu-jäsenyydestä, joka on ihan eri asia.

Mutta edelleenkin toivoisin, että nyt voitaisiin itse asiaan saada jonkin verran vastauksia, jätettäisiin tekniset puolet vaikka myöhempään kiinaamiseen. Se ei nimittäin avaa tässä vaiheessa yhtään mitään, mutta jos me pääsemme keskustelemaan asiasta, mihin minusta ed. Hämäläinen ja hänen johtamansa valiokunta ovat selvästi pyrkineet, sillä rakennettaisiin niille, jotka ovat puolesta, ja niille, jotka ovat vastaan, hiukan lisää substanssia siitä, mitä kaikkea tähän ratkaisuun tulee liittymään.

Ed. Vanhanen, jos tuon kuvan saitte puheenvuorostani, ehkä sitten jotenkin tunnen niin. Luulen, että siinä toisessa päätöslauselmassa, joka koski kasvua ja työllisyyttä, on uudempiä ainesosia enemmänkin joillekin muille jäsenvaltioille kuin ehkä Suomelle. Ne asiat, jotka siellä ovat voimakkaasti esillä — elinikäinen koulutus, yleensäkin korkean tiedon ja taidon hankkiminen, high tech, se Suomen toivomuksesta, kannustavuus, tuloverotus, ovat kysymyksiä, jotka meillä ovat jo olleet paljon keskustelussa.

Mutta suoraan sanoen kyllä minulle jäi se tunne, että Ranskan aloitteellisuuden keskeinen lähtökohta oli siinä, että he olivat juuri käydyissä vaaleissa ilmoittaneet, että Vakaus- ja kasvusopimus on huono sopimus ja heidän oli vaikea sitä hyväksyä sellaisenaan. Siihen tuli varsin nopeassa valmistelutahdissa lisäys. En kuitenkaan halua sanoa, ettei tuossa lisäyksessä nyt ole substanssia, kun sitä päästiin sentään rakentamaan muutaman vuorokauden aikana. Euroopan Investointipankin osuus on uutta. Vaikkei se ole uutta rahaa, se on kuitenkin selvä uusi avaus siihen suuntaan, että Investointipankki puolestaan vastaa, onko sillä mahdollisuuksia toimia tavalla, jota Eurooppa-neuvosto nyt toivoo. Se on selkeä uutuus siinä. Meidän kannaltamme, niin kuin totesin, hyvyys siinä on se, että tutkimuksen ja kehityksen ylläpitäminen keskeisenä hankkeena työllisyyttäkin ajatellen edelleenkin säilyi.

Ed. Johannes Koskinen, ymmärsin hyvin puheenvuoronne työmarkkinaosuuden. Oikeastaan halusinkin vain muistuttaa, että jos valtion

osallistumisesta puskurirahoihin ja -rahastoihin puhutaan, ei sitten muusta oikeastaan voida puhua kuin juuri siitä terveestä valtiontaloudesta, joka on paras puskuri. Kaikki puheet siitä, että valtiovalta olisi tukemassa jonkinlaista muuta puskuriajattelua, merkitsevät tietysti sitä, että tämä pääpuskuri ohenee. On turha tehdä ohutta pääpuskuriä ja ohuita sivupuskureita, jos me voimme rakentaa yhden vahvan pääpuskurin.

Ed. A h o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Palaan vielä kertaalleen päätöksentekomenettelyyn.

En ole huomannut missään yhteydessä keskustan puolelta väheksytyn tiedonantomenettelyn käyttöä silloin, kun sitä on oikealla kohdalla käytetty. EU-jäsenyyshakemuksen yhteydessä se oli perusteltu tapa toimia. Siinä yhteydessä kävi muuten niin, että aika moni sellainen, joka vastusti jäsenyyshakemuksen jättämistä, antoi kuitenkin luottamuslauseen hallitukselle. Se kuvaa hyvin, minkälaisesta päätöksenteon menettelytavasta on kysymys. Tässä ei voida käyttää mielestämme tiedonantomenettelyä juuri tästä syystä. Se on välillinen päätöksentekotapa ja mittaa hallituksen kannatusta ja luottamusta tässä salissa. Siinä ei päätetä itse asiasta. Se on siis hyvä päätöksentekomenettelytapa, mutta se on tässä tapauksessa väärä ja välillinen menettelytapa, johon ei pitäisi mennä.

Mitä tulee keskustelun sisältöön, olen samaa mieltä ministeri Niinistön kanssa siitä, että on aika päästä puhumaan itse asiasta, ja mielestäni tältä osin suuri valiokunta teki erinomaisen hyvää työtä. Suuren valiokunnan mietinnössä nyt tunnustetaan se, että Suomella on useita vaihtoehtoja. Niiden vaihtoehtojen pitää olla perusteellisesti selvitettyjä, ja niistä sitten eduskunta tekee ratkaisunsa eikä lähde hallituksen esittämän yhden vaihtoehdon tielle.

Ed. S a s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En usko, että kukaan on väittänyt, että Suomella olisi vain yksi vaihtoehto. Silloin kun eduskunta teki päätöksen siitä, että eduskunta viime kädessä ratkaisee asian, se jo sinänsä merkitsi sitä, että Suomella tietysti on kaksi vaihtoehtoa.

Hämmästyttää se, että täällä keskustellaan jatkuvasti päätöksenteosta, kun kuitenkin perustuslakivaliokunnan kanta on selvä: yksinkertainen enemmistö eduskunnan täysistuntosalissa on riittävä ratkaisun tekemiseen. Tuntuu siltä, että kun keskusta nostaa jatkuvasti tämän me-

nettelytapakysymyksen esille, keskustan taktiikkana onkin se, että vastustetaan menettelytapaa, jotta voidaan omalle kannattajakunnalle todeta, että olimme vastaan, mutta muille poliittisille ryhmille joskus vuoden kahden kuluttua sanoa, että emmehän me olleet itse Emua vastaan, vaan oikeastaan pelkästään menettelytapaa vastaan. Tältä osin toivoisin kyllä, että keskusta ratkaisisi kantansa, mitä vastaan se loppujen lopuksi on.

Haluan myös todeta sen, että keskustan ryhmäpuheenvuorossa kiinnitettiin huomiota siihen, että Emu-valmistelun lähtökohdaksi tulisi ottaa tiukasti kansallisen edun varmistaminen, juuri niin kuin Ruotsikin tekee. Mitä tulee Ruotsin tapaukseen, täytyy todeta, että äänet Ruotsista kyllä osoittavat sen, että sekä Ruotsin keskuspankki että myös elinkeinoelämä ovat Ruotsin Emu-jäsenyyden kannalla, mutta ongelma onkin Ruotsin hallituspuolueen sisällä, (Ed. Elo: Ongelma on kansassa!) mikä aiheuttaa ongelmia päätöksenteossa. (Ed. Tuomioja: Pitää vaihtaa kansa Ruotissa!) Tältä osin voi sanoa, että Ruotsia välttämättä ei voi käyttää hyvänä esimerkkinä siitä, että siellä olisi arvioitu nimenomaan kansallisen edun perusteella, että Ruotsi on jäämässä ensimmäisen vaiheen ulkopuolelle.

Haluan myös vasemmistoliiton ryhmäpuheenvuoron käyttäjälle todeta, että on tietysti aina helppoa sanoa, että tarvitaan lisää rahaa, jotta voidaan työllisyyttä edistää. Mutta se raha on myöhemmistä hankkeista poissa. Sanon, että on parempi, että EU palauttaa jäsenmaille muun muassa Teräs- ja hiiliunionin varoja, jotta niitä voidaan kansallisvaltioissa käyttää työttömyyden torjuntaan, koska uskon, että rahat tulevat silloin huomattavasti tehokkaammin käytetyiksi.

Lopuksi haluan vielä todeta, että yhteinen raha ei ratkaise Euroopan taloudellisia ongelmia, vaan siihen tarvitaan paljon suurempia rakkenteellisia, talouden toimintaa edistäviä toimenpiteitä.

Ed. Tuomioja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä siitä, että kysymys päätöksenteon muodosta on noussut kohtuuttomaan asemaan, mutta se on osittain seurausta siitä, että hallitus lähti itse liikkeelle selkeällä kannanotolla asiaan, ja tähän on omat selvät, ymmärrettävät perustelunsa. Silloin on myös aika ymmärrettävää, että eduskunta, joka ei siitä puolesta ole aikaisemmin keskustellut, on tuonut siihen myös toisenlaisia näkökohtia, jotta

kannattaa kaikessa rauhassa kysytellä ja harkita siinä yhteisessä tarkoituksessa, josta ainakin uskon kaikkien olevan yksimielisiä valiokunnan ponnassa, että pyritään mahdollisimman laajalaiseen ja hyväksyttävään menettelytapaan, jolla asia aikanaan ratkaistaan.

Mitä tulee selvityksiin, panin positiivisesti merkille sen, että ministeri ilmoittaa, että eduskunnan toivomukset tullaan näiltä osin ottamaan huomioon. Tietysti voidaan keskustella siitä, onko se aika pitkä erilaisten asioiden luettelo, johon mietinnössä on kiinnitetty huomiota toivoen jatkoselvityksiä, todellakin sellainen, että kaikkia niitä ehdottomasti edellytetään. Näistä voi olla erilaisia mielipiteitä. Toiset asiat ovat toisille tärkeitä, toiset toisille. Mutta on myös huomattava, että jos olisi lähdetty aktiivisesti torjumaan jonkin tahon tärkeäksi kokemaan asiaan kohdistuva selvityspyyntö, tämä olisi herättänyt aivan tarpeettomasti epäluuloa ja vastustusta, joten on parempi silloin, että kirjataan kaikki ne näkemykset, joita nähdään täällä tärkeiksi, ja katsotaan sitten niiden selvitysten perusteella. Se koskee myös kysymystä kellutusvaihtoehdosta. Tuskin sitä voi pitää kovin perustelemattomana, kun hallituksen oma asiantuntijaryhmäkin on todennut, että sen vaihtoehdon systemaattisempi analyysi antaisi olennaisesti lisää syvyyttä Rahaliittoon osallistumista koskevaan päätöksentekoon. Uskon, että jos hallituksen linja on siinä kestävä, tämäkin selvitys silloin vain tukee sitä johtopäätöstä, jota hallitus itse pitää tässä asiassa oikeana. Se on silloinkin meidän yhteisen etumme mukaista.

Ed. Pekkari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On ensinnäkin hyvä, että ministeri kertoo tuoreita kuulumisia, ovat ne sitten enemmän tai vähemmän uutisen arvoisia, mutta jotain siinä joka tapauksessa tuli.

Sen sijaan kiinnitin huomiota siihen, että sanaakaan ministerin puheenvuorossa ei uhrattu mielestäni tämän harjoituksen sittenkin yhteen suurimmista kysymyksistä eli siihen, mitä merkitsee se tässä tilanteessa, että koko EU:n pohjoinen blokki, käytän tätä ilmaisua — Englanti, Tanska, Ruotsi — on jäämässä Emu-hankkeen ulkopuolelle. Mitä tämän päivän hallituksen näkemyksen mukaan tästä seuraa? Ovatko ne riskit, mitä siitä Suomelle seuraa, sellaisia, että ne ovat hallittavissa, ja ylipäänsä, mihin johtopäätöksiin tuosta tosiasiaista, että mainitut maat ovat jättäytymässä ulkopuolelle, hallitus on tullossa?

Minä ymmärrän niin, että ed. Vanhasen esiin nostama ajatus ja analyysi alihankintayritysten ongelmista on seurausta siitä, kun katsotaan, kenen kanssa ja millä toimialoilla suomalaiset alihankkijat valtaosaltaan toimivat. Nehän toimivat sellaisilla toimialoilla, että jos talouden häiriöt kohdistuvat koko pohjoiseen blokkiin, suomalaisten alihankintayritysten tärkeimmät kilpailijat ovat juuri Ruotsissa, Tanskassa, Norjassa ja eräin osin myös Englannissa. Koko muun pohjoisen blokin ratkaisu on tärkeä.

Kiinnostaakin vielä kuulla ministeriltä selkeästi, onko niin, että hallitus on todella nyt valmis selvittämään myös ensi vaiheessa ulosjäämisen vaihtoehdon muiden pohjoisen blokin maiden kanssa ja siihen liittyvät erilaiset seikat, mikä on ymmärtääkseni luettavissa suuren valokunnan mietinnöstä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Valtiovarainministeri Niinistö: Arvoisa puhemies! Haluan vain ensin todeta, että minustakin on hyvä, että keskustellaan päätöksentekojärjestyksestä sitten, kun sen aika tulee.

Mitä tulee selitysesityksiin, havaitsen, että niitä on aika lailla. Niin kuin totesin, yritän vielä tällä viikolla saada hallituksen käsittelyyn kaikki lausunnot ja suuren valiokunnan mietinnön. Epäilemättä hallitus joutuu katsomaan, mitkä asiat ovat sellaisia, jotka on jo niin pitkälle selvitetty, kuin ne hallituksen käsityksen mukaan ovat selvitettävissä. Loppujen suhteen, niin kuin totesin, minusta hallituksessa henki on varsin myönteinen siinä, että kaikki pyritään selvittämään.

Ed. Pekkarisen viimeiseen kysymykseen saman tien vastaus. Hallitushan on arvioinut selonteossa ulkopuolelle jäämisen mahdollisuutta tai tilannetta ja päätynyt siihen, että kytkeytyminen erm 2 -järjestelmään on silloin ainoa mahdollisuus. Jos sitten tarkoitetaan kellutusvaihtoehtoa, niin tietysti sitäkin voidaan tutkia. Minulla on kuitenkin myös ns. professorityöryhmän työstä se käsitys, että jos kellutus olisi ollut oikein relevantti asia, tuskien työryhmä olisi jättänyt sitä juuri ... (Ed. Ala-Nissilä: Siltä loppui aika kesken!) — Niin, mutta relevantit asiat myös tutkitaan ensin ja vähemmän relevantit jäävät ajan puutteen vuoksi.

Mutta oikeastaan käytän tämän vastauspu-

heenvuoron ruotsalaisyrityksen kilpailukykyvertausmallista, jota ed. Pekkarinen halusi pohdittavaksi. Minustakin se alkaa olla aika mielenkiintoinen kysymys. Minulla on ollut tilaisuus tavata runsaastikin viime aikoina Ruotsin elinkeinoelämän ja politiikankin edustajia. Kun meillä Suomessa puhutaan, että on riski, kun Ruotsi ei tule mukaan, niin Ruotsissa keskustelu toimii myös toisinpäin, että on nyt Ruotsille riski, kun Suomi on menossa mukaan.

Jos todella pitää paikkansa se, mitä Ruotsin elinkeinoelämän eräät johtohenkilöt ovat todenneet, että kaikki suurimmat ruotsalaisyritykset vaihtavat rahakseen euron riippumatta siitä, mitä Ruotsin valtio tekee, se koskee alihankkijoi- ta kyllä tietysti samalla. Alihankkijathan esimerkiksi Suomessa juuri tekevät vientiyrityksille töitä ja ovat näin ollen vientiyrityksen valuuttaan sidottuja. Jos käy niin, että Ruotsissa todellakin siirrytään euroon, (Ed. Vanhanen: Maksavatko ne palkat euroina?) se tarkoittaa aika pitkälle kyllä sitä, että kilpailutilanne valuutan suhteen säilyy neutraalina. Tässä puhuttiin alihankkijasta, ja alihankkijan työ nykymaailmassa ja etenkin pohjoismaisessa maailmassa, missä työ maksaa paljon, on kyllä aika korkeata tasoa, korkeata teknologiaa pääosin. Sillähän Suomikin pääosin viennistään elää. Ehkä kantohinnat voidaan käsitellä erikseen.

Mutta otetaan sitten se päinvastainen malli, että Ruotsin teollisuus ei siirry euroon. Mitä siitä seuraa sellaisille viejäkilpailijoille, joista toinen toimii Suomessa ja toinen Ruotsissa? On aivan selvää, että tehokkuushyöty jää suomalaisen perusvoitoksi silloin, kun euroalueesta puhutaan. Tulee selkeä valuutanvaihdon pois jäämisestä ja valuuttakurssiriskin välttämisestä aiheutuva hyöty. (Ed. Elo: Kuinka suuri se hyöty on? 0,1 prosenttia?) — Sitä on arvioitu huomattavasti suuremmaksikin. Pankkien pelkät valuutanvaihtotulot ovat kai 400 miljoonaa markkaa vuodessa, joka voidaan laskea puhtaasti pohjalle, ja sitten myös valuuttakurssiriski. Sitä paitsi minulla on sellainen tunne, että siitäkin on jotakin apua, jos tehdään samalla valuutalla kauppaa. Ehkä ostaja on innostuneempi silloin, kun kauppa tapahtuu ikään kuin paljon mutkattomammin. Mutta en väitäkään, että tämä on aivan keskeinen tekijä.

Silloin joudutaan miettimään, lähteekö Ruotsin kruunu jollakin tavalla liikenteeseen. Minun täytyy kyllä sanoa, että pitkin kevättä on hyvin johdonmukaisesti kuulunut Ruotsista, että heillä on tarve nyt todistaa, että Ruotsi täyttää kriteerit

ja Ruotsi ei tippaakaan muuta talouspolitiikkaansa. Olen havainnut myös joskus valtiovarainministerin julkisuudessa sanoneen, että päinvastoin heitä kohtaavat nyt ankarammat kriteerit ja ankarampi vaatimus pitää kiinni vakaasta hintatasosta ja vakaasta valuuttakurssipolitiikasta. (Ed. Kallis: Sehän on hyvä!) Jos ja — minä haluan näihin vakuutuksiin luottaa — kun ruotsalaiset kykenevät siihen — ei ole epäilystäkään, että he eivät sitä yrittäisi, mutta minä uskon, että ruotsalaiset kykenevät siihen — silloin kilpailutilanne ei tietysti muutu.

Sitten joudumme käsittelemään sen tilanteen erikseen, elleivät he kykene tahtoaan toteuttamaan ja tapahtuu hintatasossa ja valuuttakurssissa liikettä. Me tiedämme, mitä hintatason liike on. Jos se on liikettä ylöspäin. Luulen, että se vahvistaa suomalaisten kilpailuasemaa. Jos valuuttakurssissa tapahtuu heikkenemistä, sen on leimattu olevan näistä kaikista variaatioista se, joka meille olisi kohtalokas. Se saattaa äkkiä otettuna ja lyhyellä aikavälillä ollakin ongelma. Mutta mitä siitä seuraa, jos Ruotsin kruunu osoittautuisi heikoksi valuutaksi? Siitä seuraa kurssiriskiä, jonka ruotsalaistuottaja, alihankkija, viime kädessä joutuu maksamaan. Se, ettei hänen käyttämäänsä valuuttaan luotettaisi, maksaa hänelle. En usko, että siinäkään tulee suunnatonta etua, vaan veikkaan, että jos näin kävisi, paineet siihen suuntaan, että Ruotsin elinkeinoelämän on siirryttävä käyttämään euroa kaupassaan, vain kovenisivat.

Ed. Uotila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Niinistö totesi vähän siihen tapaan, että suuri valiokunta on keskittynyt lähinnä lisäselvitysten pyyntöön. Kun katsoo muun muassa lausunnon antaneen valtiovarainvaliokunnan kannanottoja, siellä on myös hyvin paljon lisäselvityspyyntöjä esitetty niin liittyen optimaaliseen valuutta-alueeseen, kelluviin valuuttoihin, alueellisiin vaikutuksiin kuin verokilpailuun. Täytyy todella toivoa, että kun hallituksella nyt on aikaa analysoida ja käydä huolella läpi sekä lausunnot että mietintö, näihin lisäselvitystarpeisiin paneudutaan vakavasti eikä jätetä selvittämättä mitään sellaista, mikä on perustellusti vaadittu selvittelyyn otettavaksi.

Työllisyydestä täällä mainittiin, että se on jäämässä liturgian asteelle. Minusta on erittäin hyvä ja tärkeä asia, että työllisyys yleensä saadaan keskusteluun Vakautus- ja kasvusopimuksen osana. Kun uutisoinnissa on ollut ainakin jonkin

aikaa sitten puhetta siitä, että keskustelu jatkuisi jopa työllisyyden nimissä pidettävän huippukokouksen osalta myöhemmin tänä vuonna, niin käyttäisin tilaisuutta hyväkseni ja kysyisin: Mikä on Suomen hallituksen kanta tällaisen jatkokeskustelun suhteen, ja onko se toteutumassa?

Ministeri Niinistö totesi puskureista sen verran, että valtiolla ei ole mitään muuta roolia kuin huolehtia valtiontalouden terveydestä. Mutta kyllä kai valtio sentään työmarkkinaosapuolena oman roolinsa kantaa, jos puhutaan niistä puskureista, jotka koskevat työmarkkinoita ja työmarkkinoilla tapahtuvaa varautumista erilaisiin tilanteisiin vaikkapa rahastointien avulla?

Ed. Ihamäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan puuttua Euroopan Keskuspankin asemaan, johon täällä monissa ryhmäpuheenvuoroissa puututtiin ja josta myös ministeri Niinistö selvitti Amsterdamin kokouksen kannanottoja. Euroopan Keskuspankkiahan on puheenvuoroissa sanottu jopa valtakeskittymäksi, joka tulevaisuudessa päättää Euroopassa harjoitettavasta rahapolitiikasta, jolloin yksittäinen valtio menettäisi rahapolitiittisen itsenäisyytensä, ja näinhän tietysti on.

Monissa puheenvuoroissa todettiin myös, että Euroopan Keskuspankin tulee olla mahdollisimman itsenäinen. Silloin se turvaa parhaiten talouden ja valuutan vakauden. Haluan tässä todeta, että monet taloustieteelliset tutkimukset vahvistavat selkeän yhteyden itsenäisen Keskuspankkipolitiikan ja vakaan rahanarvon välillä. Ymmärrän kuitenkin erittäin hyvin niitä, joita arveluttaa se seikka, kuinka paljon Keskuspankin on myös tunnettava yhteiskunnallista vastuuta. Voiko Keskuspankki olla jokin erillinen linnake, josta ylhäältä käsin vaalitaan ympäristöstä välittämättä opin puhtautta?

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Rohkenen palata pääministerin sijaisen tänä päivänä käyttämään ensimmäiseen puheenvuoroon ja kommentoida siinä mielestäni eräitä hyvinkin tärkeitä asioita.

Ensinnäkin sanoitte, että Eurooppa-neuvoston kokouksessa oli nähtävissä jäsenvaltioiden maksuhaluttomuus suhteessa EU:n budjettiin. Tämähän tarkoittaa, arvoisa puhemies, sitä, että kaikkinaisen EU:n taholta tuleva puskurointi-apu on laskettu pois päiväjärjestyksestä eli se on keskustelusta pois.

Toisekseen mielestäni mielenkiintoisella tavalla liu'utitte konvergenssikriteereitä.

Erikoisesti kiinnitän huomiota velkakeskusteluun. Tähän saakkahan on ollut sillä tavalla, että Belgia on ollut tässä suhteessa aivan erityisessä asemassa suuren valtionvelkansa kanssa suhteessa sikäläiseen bruttokansantuotteeseen. Velkahan on ollut 130—140 prosentin välillä. Tähän saakka on aina selitetty niin, että se on ollut mahdollista sen takia, että velat ovat Belgian frangi-pohjaisia. Nythän, jos Belgia on mukana ensimmäisessä ryhmässä, ne tulevat europohjaisiksi, ja se tarkoittaa sitä, että niitten ja korkojen maksaminen on kokonaan toinen asia. Toisin sanoen liu'utitte konvergenssikriteereitä.

Toinen asia liittyy Ranskaan: Sanoitte, ettei saa Ranskasta puhua paljon mitään, että siellä Jospin tulee ilmoittamaan — näin minä ymmärsin puheenne — sikäläisille kannattajilleen, että nyt siirrytään elinikäiseen koulutukseen ja 700 000:ta uutta vakanssia julkiseen sektoriin ei perustetakaan, niin kuin vaalilupa oli. Jos siis tämä ei pidä paikkaansa, siinä tapauksessa konvergenssikriteerit Ranskan kautta tulevat liu'utetuiksi. Nämä olivat minusta kaksi merkittävää näkökohtaa.

Ed. S a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ministeri Niinistön ensin käyttämään puheenvuoroon.

Panin myös tyydytyksellä merkille, että ministeri totesi myönteisen asenteensa ja myös hallituksen myönteisen asenteen hankkia lisäselvityksiä niistä kysymyksistä, joita suuren valiokunnan mietinnössä edellytettiin. Olin tästä mieluisasti yllätynyt siksi, että lausunto oli niin toisen sisältöinen kuin pääministerin ensimmäinen luonnehdinta. Pääministeri nimittäin julkisuudessa luonnehti suuren valiokunnan mietintöä tuoreeltaan äänekkääksi vikinäksi, jota eduskunnassa harjoitetaan vaatien, jossa vaaditaan selvityksiä selvitysten päälle. Hän syytti artikkelissa eduskunnan lisäselvityspyyntöjä vastuun pakoiluksi ja totesi, että ellei eduskunta pysty päätöksentekoon, hallituksen on päätettävä.

Arvoisa varapääministeri! En voi olla kysymättä, kumpi nyt edustaa hallituksen kantaa, pääministeri vai varapääministeri, niin suuressa ristiriidassa nämä lausunnot ovat.

Valtiovarainministeri Niinistö: Arvoisa puhemies! Ensin ed. Uotilalle. Todellakin nyt oli puhetta jatkokeskustelusta työllisyyden suhteen. Minä näkisin kaiken kaikkiaan työllisyyskeskustelun, jota unionissa nyt käydään, paremminkin liittyvän ehkä hvk:hon tai yleisen tason keskuste-

luun kuin erityisesti Emuun tai Vakaussopimukseen. Esimerkiksi niitä aloitteita, joita Iso-Britannia on tehnyt, se ei halunnutkaan liittää Vakaussopimus-keskustelujen yhteyteen, vaan ottaa ne esille suoraan päämiesten kokouksessa. Sivumennen sanottuna minusta Ison-Britannian ajatukset, vaikka niissäkin on huomattava määrä tuttua, ovat kuitenkin varsin hyviä painotuksia.

Siltäkään pohjalta emme ole hallituksen piirissä vielä keskustelleet kovinkaan merkittävästi ylimääräisestä työllisyyshuippukokouksesta, mutta Ekofinissä jouduin muodostamaan siihen kantani ja yhdyin siihen käsitykseen, joka aika juonisti jouduttiin sitten kirjoittamaan ulos Ecofinin mietintöön, että Luxemburgin puheenjohtajakauden aikana järjestetään huippukokous, jossa työllisyys on pääaiheena. Tämä jättää sen mahdollisuuden, että se on myös vasta varsinainen joulukuun huippukokous. Syynä on yksinkertaisesti se, että jos järjestetään työllisyyttä koskeva huippukokous, siihen on syytä saada myös ainesosia, koska sellainen ylimääräinen huippukokous, jonka otsakkeena olisi työllisyys ja joka ei pidä sisällään mitään uutta, olisi asialle vain tappioksi.

Nyt on tarkoitus pitkin kesää pyrkiä saamaan jäsenmaitten aloitteita ja myös referenssiä Euroopan Investointipankin puolelta, kuinka paljon siellä katsotaan voitavan normaalin pankkitoiminnan piirissä olla mukana pienen ja keski-suuren teollisuuden high techin investoinneissa lähinnä. Tämän tyypisiä aineksia nyt kerätään, ja viime kädessä Luxemburg puheenjohtajamaana joutuu tekemään sen johtopäätöksen, onko aineistoa riittävästi. Sanoisin, että niiden parin päivän aikana, joina keskustelua käytiin, henki muuttui liki yksimieliseksi siitä, että ylimääräinen kokous järjestetään, jos siihen on riittävästi substanssia. Uskon siihen ja todellakin kannatin sitä itsekin.

Ed. Ihämäki otti Euroopan Keskuspankin itenäisen roolin esille. Se on tärkeä kysymys ja keskustelun aihe. Suomessakin on melkoisen itenäinen Keskuspankki. Se ei ole estänyt sitä, että esimerkiksi hallitus, valtiovarainministeriö alemmalla tasolla, saattaa jatkuvasti olla yhteyksissä, kun asiaa ilmenee, Suomen Pankkiin ja päinvastoin. Useasti joudutaan yhteensovitteluun myös kantoja, koska toisen tekemiset liikkuvat myös toista.

Tältä lähtökohdalta on syytä lähestyä myös Euroopan Keskuspankkijärjestöä. Silloin minusta Ecofin olisi tyypillisesti se keskustelu-

kumppani, joka voisi Euroopan Keskuspankin kanssa keskustella. Mutta vieroksun voimakkaasti kaikkia poliittisen kontrollin aineksia, siis määräysvallan aineksia, keskuspankkijärjestelmään. En usko, että se olisi Suomen edun mukaistakaan.

Luulen, ed. Pulliainen, että havaintonne siinänsä vastaavat sitä, mitä sanoin. Lisämaksuhalttomuus on suurta luokkaa. Itse asiassa, kun otetaan laajentuminen aikanaan huomioon, Suomen puheenjohtajakauden aikana, kun raameja tehdään, joudutaan karsimaan nykyistä budjettia. Ei sieltä ole suuria odotettavissa, jotta saadaan tilaa laajentumista varten.

Belgian velka-asematilanne on juuri sellainen kuin kuvailitte. Sitä sanotaan muistaakseni hammaslääkärien sijoitusongelmaksi. Jos euroalueessa belgialaiset hammaslääkärit näkevät, että he lainaavat mieluummin rahojaan, eurojaan, jollekin muulle kuin Belgian valtiolle, saatetaan olla, että Belgian valtion korkomenot huomattavasti nousevat.

Ranskan sisäpolitiikkaan minä en ole puuttunut enkä haluakaan puuttua miltään osin.

Ed. Saari, minulla oli tilaisuus, ennen kuin lähdin Amsterdamista tähän suuntaan, keskustella pääministerin kanssa hallituksen peruslinjauksesta, ja pääministeri on juuri sillä kannalla kuin olen tänään täällä ilmaissut.

Ed. K u i s m a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Niinistö ensimmäisessä puheenvuorossaan aivan oikein minusta valotti Euroopan ongelmia ja myös Suomen taloutta. Valitettavasti hän teki minusta vähän yksipuoliset johtopäätökset, kun hän näki pelkästään Emun toteutumisen mahdollisuutena, joka mahdollistaa näiden ongelmien hoitamisen. Kuitenkin on yhä selvemmin nähtävissä, että tämä mahdollisuus, joka minunkin mielestäni oli vielä vuosi sitten ja varmasti Emun puuhaajien mielessä silloin, kun tästä aikataulusta päätettiin, on muodostumassa yhä enemmän sellaiseksi uhkaksi, joka jäykistää epäkohdat, jäykistää rakenteet, jäykistää ja säilöo Euroopan taloudelliset ongelmat ja korkean verotuksen ja ennen kaikkea korkean työttömyyden, mikä olisi kohtalokasta Euroopalle siinä mielessä, että Kaakkois-Aasian ja Pohjois-Amerikan elinvoima on selvästi ollut 90-luvulla voimakkaampi kuin Euroopan.

Siinä mielessä Emun osalta pitäisi yhä enemmän painottaa sitä tosiasiallista seikkaa, että Emu saattaa olla sellainen tekijä, joka uhkaa pysyttää Euroopan ongelmat ja tekee mahdotto-

miksi ne korjaukset, joita välttämättä tarvittaisiin.

Ed. K u o p p a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ministeri Niinistön kanssa aika tavalla eri mieltä Ruotsin jäämisestä Emun ulkopuolelle. Se antaa Ruotsin teollisuudelle joustavuus- ja kilpailuedun suhdannevaihteluissa. Siitä olen hyvin vakuuttunut. Emu ei muuta Suomen talouden rakennetta mihinkään. Näin ollen meille tulee ongelmia, kun suhdanteet ovat vaihtelevat, hyvinkin voimakkaita.

Muistutan kovan markan politiikasta. Kun 90-luvun alussa vedettiin kovan markan politiikkaa, se johti suurtyöttömyyteen ja devalvaatioon. Muistutan myös ministeri Niinistöä siitä, että kokoomuslainen oli silloin valtiovarainministerinä, kun tätä politiikkaa harjoitettiin.

Puheenvuorossani en vaatinut velanoton lisäämistä, mutta pidin harkinnan arvoisena vaihtoehtona, hyvin vahvana vaihtoehtona valuutan kelluttamista. Se ei välttämättä merkitse velan lisääntymistä ja valtion velkaantumisen lisääntymistä, mutta se antaisi Suomen teollisuudelle sitä joustavuutta, mitä se tarvitsee suhdannevaihteluissa.

On aivan selvää, että tämän noususuhdanteen jälkeen tulee laskusuhdannekin. Se on syytä muistaa. Edellisen kerran, kun noususuhdanne jatkui, ei muistettu, että tulee laskusuhdanne ja laskut lankeavat silloin maksettavaksi. Nyt ne maksetaan suurtyöttömyydellä.

EU ei ole mikään työllisyysprojekti. Sen on jo historia osoittanut. EU:n historian aikana työttömyys on vain pahentunut, ja näyttää olevan, että mitään olennaista muutosta siihen ei ole tulossa parempaan suuntaan. Eikä Emu työttömyyttä tule poistamaan. Se jäykistää vain rakenteita entisestään.

Ed. K a l l i s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Olen yllätynyt ministeri Niinistön myönteisestä suhtautumisesta valiokunnan mietintöön ja niihin selvityksiin, mitä siellä vaaditaan, ja myös siitä, että ministeri toteaa tässä salissa tosiasian: hallitus on kansanvallan palvelija. Toivottavasti myös teot ovat sen mukaisia.

Olen myös siitä samaa mieltä teidän kanssanne, ministeri Niinistö, että valtion budjetin alijäämä on tärkeämpi kuin julkisen sektorin velka.

Olen myös kanssanne samaa mieltä siitä, että on vahingoksi työllisyydelle, jos työllisyydestä vain puhutaan eikä tehdä päätöksiä. Tästä syystä minä hieman ihmettelen, minkä takia te ette ole

niitä päätöksiä tehneet, minkä takia te ette ole ottaneet työllisyyskriteeriä yhdeksi vartenotettavaksi Emu-kriteeriksi. Jos näin olisi menetelty, silloin työttömyysluvut olisivat aivan toiset tänä päivänä. Kristillinen liitto on tätä esittänyt pari vuotta sitten. Siihen ovat yhtyneet monet monet kansanedustajat. Monessa maassa puhutaan siitä, että työllisyys on saatava yhdeksi Emu-kriteeriksi. Kun te pidätte tätä asiaa niin tärkeänä, toivon, että alkaa tulla myös päätöksiä siitä.

Pari asiaa yrittäjän asemasta. On mahdollista sanoa, minkälainen on yrittäjän asema Emun ulkopuolella tai Emussa. Olen samaa mieltä professorityöryhmän kanssa siitä, että pitäisi tehdä selvitys, miten euro kehittyi suhteessa dollariin ja jeniin. Ei tarvitse muuta kuin ajatella, että yrittäjä joutuu maksamaan palkat ja kaikki muut kulut euroina ja saa tulonsa dollareissa; voi käydä oikein hyvin, mutta voi käydä tavattoman huonosti. Jos suomalainen yrittäjä olisi joutunut maksamaan palkat Saksan markkoissa ja saanut tulonsa dollareissa, kovin monta yritystä ei enää olisi pystyssä.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Kiinnitän myös huomion ministeri Niinistön ensimmäiseen puheenvuoroon, jossa hän, vaikka myöhemmin väitti toista, jotenkin väheksyvästi suhtautui Ranskan sosialistien ehdotukseen Amsterdamin huippukokouksessa koskien Vakautus- ja kasvupakettia. Ilman Ranskan sosialistien voittoa työllisyys- ja sosiaalasiat eivät olisi koskaan nousseet näin vahvasti esille kuin ne nousevat nyt.

Niin kuin ministeri Niinistö totesi, kun huippukokous pidetään, on aivan selvää, että tuloksia pitää myös tulla, ja tätä kautta me voimme todella odottaa tuloksia. Jo eilinen avaus oli todella hyvä. Koulutusasioita muun muassa kokoomuksen taholta ei ole nostettu täällä esille. Täällä aina puhutaan rakenteellisista muutoksista ja joustojen tarpeesta, kuten eilen kun ministeri Niinistö oli poissa: Kissat hyppivät pöydällä ja sanoivat, että näitä muutoksia tarvitaan. Ministeri Niinistö puhuu nyt vakavaa asiaa, koulutusta, verotuksen alentamista jne. Nämä ovat tärkeitä asioita.

Mitä tulee velkakriteeriin, ministeri Niinistö, kyllä ilmeisesti totuus löytyy teidän näkemysten- ne ja suuren valiokunnan näkemysten väliltä. Jos velkakriteeri ylittää kaksinkertaisesti Maastrichtin kriteerin, on aika outo asia, ettei siihen kiinnitetä huomiota. Samaa mieltä ollaan varmaan siitä, että lyhyellä tähtäimellä tietysti budjettiva-

jeen ylittyminen yli kriteerin on paljon vakavampi asia. Mutta toivon kyllä, että Suomen valtiovarainministeri tulevaisuudessa myöskin velkakriteerin osalta vähän hiillostaa meidän kumppaneitamme, jotka mielellään antavat suomalaisille neuvoja meidän kriteeriemme osalta.

Puhemies! Ed. Sasi on jo poistunut, mutta hän kokoomuksen ryhmäpuheenvuorossa kiinnitti huomiota paperityöntekijöiden irtautumiseen tuposta. Minä en tiedä, kuinka vakavaa on paperityöntekijöiden irtautuminen tuposta, mutta kiinnittäisin huomiota siihen, mitä Suomen Pankin pääjohtaja eilen sanoi siitä, mitkä seikat todella uhkaavat kiihdyttää inflaatiota: Ne ovat pörssiosakkeiden, asunto-osakkeiden ja kantohintojen nousu 30—40 prosentilla vuositasolla.

Ed. Ala-Nissilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suuren valiokunnan mietintöhän on hyvä.

Ministeri Niinistö ei lainkaan kiinnittänyt huomiota valtiovarainvaliokunnan mietintöön, jossa muun muassa problematisoidaan Suomen kannalta se, millaisena Emu syntyy. Mielestäni se on oleellinen kysymys. Kun te puhutte siitä, että Emulle ja Vakaussopimukselle kuuluu hyvää, mielestäni kyllä pitää katsoa eurooppalaista reaalityötä vähän tarkemmin ja Emua peilata sitä vasten. Tiedämme, että Saksa ei pysty täyttämään Emu-kriteereitä kokonaan ja Saksassa tilanne on huonompi kuin puhutaan, Ranskassa on ongelmia, ja tiedämme nämä lääkkeet, mitä siellä vaalien jälkeen esitetään, vanhakantaisia lääkkeitä.

Ministeri Niinistö, te olette STT:n mukaan Amsterdamissa sanonut sanatarkasti, että "Emu ei ole mikään runsaudensarvi, mutta ilman Emua on vaikea nähdä, miten voitaisiin toteuttaa tarvittavat rakennemuutokset, joita työllisyyden edistäminen vaatii". Tämä on hyvin sanottu. Voitteko täsmentää, mitä rakennemuutoksia te tarkoitatte, joita Emu tuo mukanaan Suomeen, ja mitä takeita te annatte siitä, että nämä rakennemuutokset Emun myötä toteutuvat?

Mielestäni tässä onkin kysymys niin Euroopan kuin Suomen tasolla työreformista, (Ed. Elo: Keskustan työreformista!) siitä etsikkoajasta, jota nousun aikana elämme, jota meidän pitäisi välttämättä käyttää työllisyyden hyväksi. Voitteko täsmentää näitä sanojanne hieman tarkemmin?

Ed. Perho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoroni siinä vaiheessa,

kun ministeri Niinistö viittasi ed. Vanhasen puheenvuoroon ja siihen, että keskusta lähestyy Emu-kysymystä hyvin pessimistisesti. Ministeri totesi puheenvuorossaan, että kysymys on siitä, että Emu on mahdollisuus. Minusta tämä on hyvin oleellinen kysymyksenasettelu, pidämmekö Emua mahdollisuutena vai painotammeko uhkia, onko tämä mahdollisuuksien vai uhkien projekti. Siinä mielessä esimerkiksi työllisyysnäkökulmasta Emun pyrkimykset — vakaus, enustettavuus, korkotason mataluus, ylipäättänsä terve, hallittu talouskasvu — ovat ehkä kaikkein tärkein lähtökohta.

Ed. Kallis kritisoi sitä, että hallitus ei ole ottanut työllisyyttä yhdeksi Emu-kriteeriksi. Minusta hallitus on ottanut työllisyyden hoidon sinänsä yhdeksi tärkeimmistä päämääristään, ja minusta se, että sitä ei ole kuljetettu Emun rinnalla yhtenä kriteerinä, ei tarkoita sitä, ettei se olisi ollut ja ole edelleen hallituksen keskeinen päämäärä ja ettei Emua nähtäisi yhtenä keinona tämän päämäärän toteuttamiseksi. Näin tämä marssijärjestys pitää nähdä.

Siinä, millä tavoin työllisyyttä parannetaan ja miten EU:n rahoja käytetään, mielestäni on oikein se linjaus, että tuote- ja tutkimuskehitysrahat edelleenkin pidetään korkealla tasolla ja EU:n rakenne- ja sosiaalirahaston varoja käytetään nimenomaan innovaatioihin ja erilaisiin kokeiluihin, joilla murretaan muureja, kaadetaan raja-aitoja. Näiden kokeilujen kautta löydetään käytäntöjä, joilla paikallisesti ja alueellisesti voidaan työllisyyttä parantaa. Minusta se on oikeata politiikkaa.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Niinistö opetti meille, kuinka epäedullinen on Emusta ulos jättäytyminen ruotsalaisille. Ihan mielenkiintoista oli kuulla tämä argumentaatio. Mutta eiköhän kuitenkin ole niin, että Ruotsin poliittisten päättäjien ylivoimainen enemmistö aika hyvin tietää, mikä on Ruotsille viisasta, ja Ruotsin kansan — gallupien mukaan aivan ylivoimainen — enemmistö tietää, mikä on Ruotsille viisasta? Ruotsin asiantuntijoiden arvioiden mukaan, jos mennään niihin, ed. Dromberg, he lähtevät siitä, että se valuutta-alue, joka nyt on syntymässä, ei ole Ruotsin kannalta optimaalinen ja siitä syystä Ruotsin tulee jättäytyä ulkopuolelle.

Ministeri Niinistö, yksi niistä 15 raportista, jotka asiasta on tehty, on ruotsalaisten tutkijoiden, professoreiden Jonung ja Sjöholm tekemä. Se on ministerillä siellä, minullakin on täällä tai

sain naapurilta. Tämähän osoittaa nimenomaan sen, että jos kohta syntyvä valuutta-alue on Ruotsin kannalta ei-optimaalinen, Suomen kannalta se on vielä erittäin paljon ei-optimaalisempi. Tästä syystä näiden kahden, Jonung ja Sjöholm, tutkimusten mukaan on Suomen kannalta todella valtava riski se, jos Suomi menee mukaan ja nimenomaan sillä tavalla, että muu pohjoinen blokki jättäytyy Emun ulkopuolelle. Professori Calmfors lausui saman julki sekä Hesarin että Suomen Kuvalehden haastattelussa, eikä hän ole mikä tahansa tyyppi. Hän varoitti 600 000—700 000 työttömän määrästä niissä tilanteissa, jos häiriö meille koittaa.

Mitä tulee ed. Sasin aikaisempaan puheenvuoroon, sanon vain sen, että keskusta tekee omat päätöksensä taatusti omassa järjestyksessään ja tekee selvät päätökset koskien sekä sääätämisyjärjestyksiä että myös kantaa itse kysymykseen, mukaan menemiseen tai ulos jäämiseen.

Ed. Kiljunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Keskustan eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuoron käyttänyt ed. Vanhanen keksi näppärän vastauksen sosialidemokraattien ryhmäpuhujalle ed. Johannes Koskiselle, joka vertasi euroa metriin yhtenäisenä mittayksikkönä Euroopassa. Ed. Johannes Koskinenhan totesi, että Ranskan vallankumouksen seurauksena 200 vuotta sitten metri otettiin yhtenäiseksi mittayksiköksi ja nyt vasta 200 vuotta myöhemmin ollaan siirtymässä yhteiseen rahayksikköön. Ed. Vanhanen heitti, että ei kuitenkaan ole olemassa kuusijäsenistä johtokuntaa, konklaavia, joka päättää metrin pituudesta. Näppäryys on kuitenkin pikkunäppäryyttä.

Vastakysymys ed. Vanhaselle on: Kun Suomessa ennen metrejä oli käytössä kyynärät ja Englannissa tuumat ja jalat, oliko silloin siellä kuusijäsenisiä johtokuntia, jotka päättivät tämän mittayksikön pituudesta? Tai toisinpäin: Kun valuutan arvosta on päätetty kansallisesti, Suomen markasta tai Englannin punnasta, meillä on olemassa pieniä konklaaveja, jotka päättävät näiden yksiköiden arvosta. Se on muuten valuutoille ominainen piirre, että niiden arvot vaihtelevat. Pituusmitoille tämä ei ole ominainen piirre.

Ministeri Niinistölle: On epäilemättä onnellista, että nimenomaan Ranskan aloitteesta, uuden hallituksen aloitteesta, työllisyys on tullut Emukeskustelun ja Emu-prosessin piiriin. Miksi tärkeää? Ei pelkästään siksi, että työllisyys sinänsä tai työttömyys on vakava ongelma, vaan siksi,

että nimenomaan lähentymiskriteerit ovat olleet luonteeltaan monetaarisia ja pahimmillaan rahataloudellista tasapainoa eli vakaata rahanarvoa, alhaista korkotasoa ja pieniä julkisen talouden vajeita on haettu nimenomaan reaalityalouden epätasapainolla eli työttömyyden, työllisyyden ja talouskasvun kustannuksella. Sen vuoksi juuri on hyvin olennaista, että meillä myös työllisyys on vakavasti keskustelun alla Emu-prosessissa.

Valtiovarainministeri Niinistö: Arvoisa puhemies! Ed. Kiljunen, Vakaussopimuksen sisältöä tai lähentymiskriteereitä ei ole muutettu, ei tippaakaan siitä, mitä ne ovat olleet koko sen prosessin ajan, jota suuressa valiokunnassa on kuvattu ja joka itse asiassa oli siis valmis ennen Amsterdamin kokousta ja joka siellä siunattiin.

On pari sellaista teemaluontoista asiaa, joihin haluaisin kiinnittää huomiota.

Ensinnäkin jos keskustellaan sosialidemokraattien työllisyysohjelmista Euroopassa, luulen, että Emuun kytkettynä se keskustelu katkeaa nyt. Niin kuin jo aikaisemmin kuvailin, työllisyydestä tulee yleinen keskustelunaihe. Pidän pienenä virheenä, että sitä Emuun yritettiin kytkeäkään. Se oli vähän väkiväinen suorit, ymmärrettävästi poliittisen paineen alla. Kun Ranskassa oli sanottu, että Vakaussopimus on huono, piti siinä jotakin sitten saada eli toinen päätöslauselma, joka ei osaksikaan muuttanut sitä, mitä oltiin tekemässä muutenkin.

Mutta työllisyydestä kannattaa keskustella. Minä kehottaisin suoraan, kun suorapuheisia ollaan, suomalaisia sosialidemokraatteja miettimään, kannattaako kannattaa Ranskan sosialidemokraattien ajatuksia vai Ison-Britannian sosialidemokraattien ajatuksia. Suomalaisena porvarina minä taas olen kovin tyytyväinen siitä, että olen ollut havaitsevinani, että Ison-Britannian sosialidemokraattien työllisyysajaukset ovat juuri sellaisia, joita suomalaiset porvarit ovat pitäneet esillä ja taisivatpa pitää Ison-Britanniankin porvarit esillä. Niissä on dynaamisuutta, joka on tapa vastata.

Itse asiassa tästä päästäänkin vähän eteenpäin. Ed. Kuisma avasi sen keskustelun, joka minusta tuli ryhmäpuheenvuoron käyttäjän ed. Tarkan puheenvuoron aluksi heti varsin selvästi esille. Selvästikin on tajuttu, mistä on kysymys. Minun käsitykseni vain siitä, onko Emu siinä suhteessa positiivinen vai negatiivinen asia, on toinen kuin teidän. Minä näen Emussa, niin kuin kuvasin, mahdollisuuden. En väitä, että se on väistämättä toteutuva, mutta se on mahdolli-

suus. Ja mikä mahdollisuus, puhutaan siitäkin asiasta avoimesti.

Eurooppalainen muoto toimia ei pärjää maailman laajuudessa kilpailussa. Jotakin on tapahduttava. Jos me vähänkin vertaamme sitä, mitä tekevät ne, jotka meitä paremmin pärjäävät, kahta asiaa ne tekevät. Niillä on huomattavasti kannustavampi järjestelmä, esimerkiksi Yhdysvalloissa, ja toisaalta huomattavasti joustavampi järjestelmä, niin kuin Kaukoidässä. (Eduskunnasta: Paljon enemmän köyhiä ihmisiä, kerjäläisiä!) — Sekin pitää osittain paikkansa. Tosin tästä ilmeisesti Yhdysvaltojen osalta on tehty sellainen tutkimus, joka osoittaa, että Suomessa ja suurimmassa osassa Euroopan maita köyhien määrä on suurempi kuin Yhdysvalloissa, siis suhteellinen osuus. Se on hämmästyttävää. Yritän kaivaa sen. Se on minulle aivan hiljattain toimitettu. — Meillä on myös väärä käsitys siitä. Mutta jonkinlainen keskitien etsintä ehkä näistä kahdesta järjestelmästä on paikallaan.

Nyt Eurooppa on jämähtänyt paikalleen eikä tapahdu kummassakaan asiassa mitään. Se tarkoittaa käytännössä sitä, että Eurooppa menee taaksepäin, koska muut menevät lujaa eteenpäin. En minä ymmärrä oikein, ed. Kuisma, nuorsuomalaisten ajattelua, että kannattaisi mahdollisuus parempaan hylätä. Minusta Emu tarjoaa mahdollisuuden. En ole vakuuttunut, toimiiko se, mutta se on mahdollisuus, eikä muita mahdollisuuksia juuri näytä olevankaan, koska tässä on oltu ja pysytty.

Kun ed. Ala-Nissilä lisäsi jonkin merkillisen työreformin tähän, sitä minä en ymmärrä alkuunkaan, koska minulle ei ole koskaan auennut, mitä se on. Olen kolme kertaa sitä julkisuudessa kysynyt. Aina on vastattu eri tavalla sen sisällöstä, ja viimeksi sille ei oikeastaan jäänyt sisältöä ollenkaan. Mutta se tarkoittaa rakenteiden joustavuutta ja kannustavuutta. Se on selvä asia. Siihen suuntaan on väistämättä mentävä.

Ed. Ala-Nissilä, joudun pyytämään anteeksi sitä, että koska olen saapunut Suomeen vasta pari tuntia sitten, en ole valtiovarainvaliokunnan lausuntoon sillä tarkkuudella ennättänyt tässä ajassa tutustua, että olisin voinut sitä tarkemmin kommentoida. Tietysti siihen tullaan tutustumaan yhtä tarkoin kuin kaikkiin muihinkin.

Vielä ehkä ed. Kallikselle, joka esitti jälleen kerran työllisyyskriteeriä: Juuri sen keskustelun perusteella, jota ed. Kuisma käynnisti, olisi absurdia asettaa Emun kriteeriksi jokin työllisyys- tai työttömyysraja, koska tähdätään nimenomaan työllisyyden parantamiseen. Silloin taval-

laan juuri ne maat, joilla olisi suurin mahdollisuus hyötyyn, jäisivät ulkopuolelle. Ei siinä olisi mitään järkeä.

Koko Emun logiikkahan on pitkälti juuri työn saaminen. Silloin niitä, jotka sitä eniten kaipaavat, ei mitenkään voisi jättää järjestelmän ulkopuolelle. Ymmärtäisin kuitenkin, ed. Kallis, että me olemme samaa mieltä siitä, että ei julkisen sektorin pikaruiskeilla luoda pysyviä työpaikkoja.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Suuren valiokunnan mietintö on pääpiirteissään tyylikäs, ja kiitos siitä ennen kaikkea valiokunnan puheenjohtajalle ja osaavalle sihteeristölle! Juuri poistunut valtiovarainministerikin toi esille vastaavan tyytyväisyyden ja myös pääministeri poissa olevana, niin kuin valtiovarainministeri sanoi.

Oleellisinta mietinnössä on, että suuri valiokunta painottaa eduskunnan aikaisemmin hyväksymää pontta, jonka mukaan "Suomen mahdollisesta liittymisestä rahaliiton kolmanteen vaiheeseen päätetään aikanaan eduskunnassa hallituksen erillisen esityksen perusteella". Tämä on toistettunakin tärkeää, koska eduskunnan asema on kyseenalaistettu. On yritetty sanoa Emuun liittymisestä päätetyn jo Euroopan unioniin liittyttäessä. Maastrichtin sopimus oli tuolloin kuitenkin täysin sivuroolissa. Jos se Suomen markan poistamisineen ja Euroopan Keskuspankin perustamisineen olisi ollut kansalaisten tiedossa, ei Suomen kansan enemmistö olisi äänestänyt EU-jäsenyyden puolesta.

Suuri valiokunta toteaa edelleenkin yksimielisesti: "Valiokunta pitää tärkeänä, että Emu-ratkaisua tehtäessä on selvitetty kaikkien huomioon otettavien vaihtoehtojen vaikutukset sulkematta etukäteen pois mitään vaihtoehtoja. On tärkeää, että Emu-asiantuntijatyöryhmän raportissa ehdotettu analyysi kelluvien valuuttakurssien järjestelmän vaikutuksista Suomen talouspolitiikkaan ja työmarkkinoihin valmistuu ennen rahaliittoon liittymistä koskevaa ratkaisua." Arvoisa puhemies! Tässä valiokunta varsin viisaasti pitää edelleen kaikki vaihtoehdot mukana tarkastelussa. On myös toivottavaa, että hallitus noudattaa suuren valiokunnan tahtoa.

Lopuksi valiokunta edellyttää edelleen viisaasti, "että valtioneuvosto jatkaa Emu-asiantuntijatyöryhmän raportin päätösluvussa esitettyä eri vaihtoehtoihin liittyvää jatkoselvitystyötä siten, että tutkimusten tulokset ovat käytettävissä riittävän ajoissa ennen kuin eduskunta vuoden 1998 keväällä tekee päätöksen Suomen liittymi-

sestä euroalueeseen tai siitä jättäytymisestä sekä antaa siihen mennessä tässä mietinnössä mainittu lisäselvitykset". Siis edelleen kaikki vaihtoehdot ovat avoinna.

Mitä sitten Emu merkitsee paikallisesti Euroopan laajuudessa? Emu on kansalaisten näkökulmasta kuitenkin eliitin hanke. Näin arvioivat pitkälti suomalaiset, kuten muutkin Euroopan unionin asukkaat. Siitä tulee aina vain enemmän eliitin omaa puuhaa, jos päätöksentekoprosessia ei valmistella vapaasti, jos päätöksenteko ei pohjaudu mahdollisimman laajaan tietoon ja jos kaikkia mahdollisuuksia aivan aidolla tavalla ei pidetä auki loppuun saakka. Samoin lopullisen päätöksenteon tulee tapahtua aikaisemmista tulkinnoista vapaana.

Suuri osa ihmisistä, usein kansalaisten enemmistö, niin Ranskassa, Saksassa, Englannissa ja Ruotsissa kuin Tanskassakin suhtautuu kriittisen kielteisesti Emuun. Olisi myös Emun puolustajien näkökulmasta perusteltua kannattaa kansanäänestystä Emuun liittymisestä. Onhan toki kyse päätöksenteosta, joka käytännössä kohdistuu kansalaisen elämään paljon voimakkaammin, selvemmin ja konkreettisemmin kuin itse Euroopan unionin jäsenyys.

On myös hyvä huomata, että Ranskan vaaleissa äänestäjien enemmistö antoi äänensä Emu-kriteereitä vastaan, vakautussopimuksen sanktioita vastaan ja istuneen oikeistohallituksen Emu-myönteistä politiikkaa vastaan. Vaalien tulos oli siis kielteinen kannanotto Emun syömiselle kynsineen ja höyhenineen. Ranska ei saanut työllisyyttä Emu-kriteereihin. Ilmeisesti hyväätarkoittava julistus ja mahdollinen jatkotoiminta jäi vain jäljelle. Mahdollisesti nyt istuvan hallituksen toiminta ja kansalaisten todellisen tahdon ohittaminen avaa tien Le Penin oikeistohallituksen syntymiselle seuraavissa Ranskan vaaleissa. (Ed. Elo: Tämä on jo liioiteltua, ed. Tiusanen!) Tämä jää nähtäväksi.

Mitä Emu käytännössä merkitsee? Emun aiheuttamien Suomen taloutta kohtaavien epäsymmetristen häiriöiden syntymistä tuskin kiistää kukaan. Niiden hallitsemiseen muun muassa ammattiyhdistysliike on ehdottamassa, ja aivan oikein, puskurirahastoja. Sitä vastoin Emun merkitystä ammattiyhdistysliikkeelle, esimerkiksi palkkojen yleissitovuudelle, ei mahdollisesti tunnisteta. Maatalous ja maataloustuottajat ovat kuitenkin jo oman Emunsa kokeneet.

Arvoisa puhemies! Pohjoinen Suomi on Kehä III:n sisältä katsottuna monissa visioissa periferiä. Emu-Euroopassa, jossa eurokurssista päät-

tää kuusi ilmeisesti viisasta miestä Frankfurt am Mainissa, Suomi on epäsymmetrisine teollisuuksineen ja jättityöttömyyksineen eurooppalaista periferiaa. Periferia-asemamme korostuu Emun kolmannen vaiheen vallitessa. Emu lisää myös voimakkaasti keskinäistä kilpailua. Yhteiskunnat ja kunnat kilpailevat myös ja kilpailevat ensiksi sosiaali- ja terveydenhoitonsa kyvyttömiksi.

Emu-prosessiin liittyy luonnollisesti verotuksen harmonisointi, luonnollisesti mahdollisimman matalalle tasolle, mihin täällä jo ministeri Niinistökin hiukan viittasi. Tästä lähentymiskriteerit ovat jo antaneet omalta osaltaan viitteitä.

Miksi halutaan Emuun? Euroopan ymmärtäminen linnoitukseksi ja yhdeksi kolmesta kilpailijasta Naftan ja Aasian ohella, on useiden Emuun ja liittovaltio-Eurooppaan haluavien ajatuksissa. Tällä kilpailulla tietysti lopulta kilpailaan ei vain Eurooppaa vaan koko maailma hengiltä. Näissä näkökulmissa nähdään Euroopan liittovaltio, joka ei ole itsenäisten valtioiden liitto, vaan alue, jota hallinnoidaan keskitetysti ja rautaisella taloudellisella otteella. Tässä näyssä on mukana myös kansainvälisiä puoluerakenteita, ylikansallisia puolueita.

Se Emun kannattamisen kriteeri, että ei koskaan enää sotaa Euroopassa, on tämä hetken suomalaisista ja nykyajan näkökulmasta mielestäni melko ontuva. Erityisen heikko se on vähääkään laajemmasta, erityisesti globaalista näkökulmasta.

Rajalinjat, myös sotasat, kulkevat aivan muualla kuin Euroopan unionin sisällä esimerkiksi Reinillä. Ne kulkevat siis muualla. Ne kulkevat globaalien köyhyyden ja rikkauden välillä, rikkaan pohjoisen ja köyhän etelän välissä, esimerkiksi poikki Välimeren tai vaikka USA:n ja Meksikon rajalla. Mutta näitä linjoja kulkee myös nk. rikkaan pohjoisen sisällä köyhtyvän ja syrjäytyvän kansanosan ja niiden välillä, jotka jatkuvasti rikastuvat. Tätä tapahtuu samalla tavalla Espanjassa, Marseillesissa, Pariisin slumeissa tai vaikkapa suomalaisessa lähiössä.

Arvoisa puhemies! Suomalaisten, etenkin omasta työstään elävien, etu ei voi olla meneminen ensimmäisten joukossa Emun kolmanteen vaiheeseen. Syynä on nykyinen suurtyöttömyytemme. Se tulee ensin pudottaa vähintään alle EU:n keskiarvon. Sitten ajatukseen voidaan palata.

Koska Emu-ratkaisu koskee kivuliaimmin niitä suomalaisia, jotka tarvitsevat sosiaaliturvaa, terveydenhoidon palveluja, jotka ovat työttö-

miä, erityisesti heidän etunsa nimissä tulee vaatia Emu-päätöksen pohjaksi kansanäänestystä. Suomen ei tule olla Sven Dufva, joka jää ainoaksi Emu-sillan puolustajaksi, kun muut — Ruotsi, Englanti, Tanska — ovat väistyneet taka-alalle. Suomi on ainoana pohjoismaisen hyvinvointimallin edustajana menossa Emuun. Meillä on varmasti paljon oppimista Keski- ja Etelä-Euroopasta. Sieltä ei kuitenkaan tule etsiä mallia hyvinvointiyhteiskuntamme purkamiselle, ei edes emun punilla kuorrutettuna.

Arvoisa puhemies! Professori Calmfors totesi, että Suomessa politiikka painaa enemmän kuin talous. Tässä katsannossa mielestäni on hyvin tärkeätä, että ymmärrämme, ettemme ole tekevässä turvallisuuspoliittista ratkaisua.

Ed. H y s s ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tiusanen viittasi pohjoismaiseen malliin ja siihen, että olemme ainoana tämän mallin edustajana nyt nähtävästi menossa ensimmäisten joukossa Emuun. Olen samaa mieltä kuin ed. Tiusanen, jos ymmärsin oikein, että tähän liittyy uhkakuvia ja riskejä sen suhteen, missä määrin harmonisointipaine nimenomaan tätä mallia kohtaan tulee voimistumaan, varsinkin jos EU laajenee itään päin ja sosiaaliturvajärjestelmiltään yhä erilaisempia maita liittyy yhteisen valuutan alueeseen. Pitäisi suhtautua erityisen kriittisesti, kuten ymmärsin myös ed. Tiusasen ajattelevan, tältäkin kannalta tähän malliin menoon. Selvitykset sosiaalisesta ulottuvuudesta ovat toistaiseksi olleet hyvin hataria eikä niissä ole ollut mitään faktaa, johon tarttua. Siltä pohjalta itse katson, että tähän liittyy huomattavia riskejä, ja varmasti ed. Tiusasen peräänkuuluttama kansanäänestys myös tältä osin olisi ihan paikallaan.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tiusanen totesi puheenvuorossaan, että euron ja Emun oloissa Suomen perifeerinen asema eurooppalaisessa talousjärjestelmässä korostuu. Haluaisin edellyttää ed. Tiusaselta, että tällaisessa ilmaisussa on tarkka. On epäilemättä totta, että meidän kansantaloutemme ongelma on ollut yksipuolinen ja haavoittuva tuotantorakenne. Pieni avoin kansantalous on kärsinyt ja kärsii Emu-oloissa, niin kuin tiedämme, riskialttiina epäsymmetrisille häiriöille suhdanneherkkyyden kautta. Kun meidän rahapoliittinen itsenäisyysme häviää, meillä ei ole edellytyksiä sopeutustoimiin samalla tavalla kuin aikaisemmin.

Perifeerisyys epäilemättä on tyypillistä Suomen kansantaloudelle, tietyn tyyppinen ulkoinen haavoittuvuus. Mutta nimenomaan sen korostaminen, että euron oloissa perifeerisyys korostuu, on osittain harhaa. Miksi? Siksi että Suomen kansantalouden haavoittuvuus johtuu nimenomaan puunjalostusteollisuuden vahvasta asemasta: se kattaa noin 40 prosenttia meidän viennistämme, ja se, jos mikä, on nimenomaan mitä suhdanneherkin ala. Mutta puunjalostusteollisuuden osuus koko kansantaloudessamme on suhteellisen pieni, 7 prosenttia koko kansantuotteesta ja 4 prosenttia työllisyydestä. Euron oloissa itse asiassa se haavoittuvuus, joka koko kansantaloudellamme on ollut aikaisemmassa vaiheessa johtuen puunjalostusteollisuuden dominanssista viennissä, muuttuu itse asiassa sektori-kohtaisiksi häiriöiksi. Näin ollen voisi oikeastaan todeta päinvastoin, että meidän perifeerisyysme et ei korostu enää euron oloissa samalla tavoin kuin tällä hetkellä.

Ed. T i u s a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todellakin sosiaalisen aspektin huomioiminen on hyvin tärkeätä, ja mielestäni todellakaan sitä ei ole kylliksi näissä pohdintoissa otettu esille. Tässä olen täysin samaa mieltä. Näen tietysti niin, että pitkällä tähtäimellä Euroopassa tulee tapahtumaan, niin kuin globaalisellakin tasolla, luonnollista yhdentymistä. Sen pitäisi vain olla globaalista eikä tällaista Festung Europa -tyyppistä, eriytyvää.

Ed. Kiljusen huomautuksen johdosta viittaan vain Saksan Bundesbankin pääjohtajan arvioon siitä, että Emu ei todellakaan ole mikään elvytysohjelma, vaan nimenomaan kilpailua lisäävä ratkaisu. Tällöin katson, että pienet kilpaillaan pois, suuret jäävät ja Euroopan tasolla tapahtuu vahvaa keskittymistä.

Meillä, arvoisa puhemies, tilanne on tänään ongelmallinen, koska sosiaalinen tilanteemme, työttömyys ennen muuta, tekee kansantaloudestamme niin heikon, että Emun olosuhteet sitä vielä muitakin voimakkaammin piiskaavat.

Ed. V i h r i ä l ä : Arvoisa herra puhemies! Valtioneuvoston selonteossa pyritään selkeyttämään nykytietämyksen pohjalta Emun merkitystä Suomelle sekä yhteiseen rahaan liittymistä koskevaa päätöksentekomenettelyä. Tämän tärkeän selonteon käsittelylle oli eduskunnassa aikaa vain vajaa kuukausi. Hallitushan asetti päämäärän: Emuun on mentävä ensimmäisten joukossa, ja menettelytavat on haettu tältä pohjalta

myös siinä suhteessa, kuinka asiaa on valiokunnissa käsitelty. Esimerkiksi valtiovarainvaliokunnassa enemmistö päätti äänin 11—5, että vain verojaosto kuuntelee asiantuntijoita. Myös valtiovarainvaliokunnan puheenjohtaja syrjäytettiin, kun asiaa valmisteltiin. Näin olivat hallituspuolueet sopineet. Mielestäni tämä esimerkki riittää osoittamaan sen, että on asetettu tavoite, miten täytyy päämäärään päästä.

Maastrichtin ensimmäinen sopimus, jonka Suomi hyväksyi EU-jäsenyyden myötä, määrittelee selkeästi talous- ja rahapoliittisen vallan siirtymisen Euroopan Keskuspankille. Selonteossa sanotaan yksiselitteisesti, että "Euroopan yhteisön perustamissopimuksen talous- ja rahaliittoa koskevat määräykset edellyttävät, että kaikki vaadittavat edellytykset täyttävät valtiot (Isoa-Britanniaa ja Tanskaa lukuun ottamatta, jotka ovat sopineet erityisjärjestelyistä) siirtyvät talous- ja rahaliiton kolmannen vaiheen alkaessa yhteisen rahan käyttöön".

Tästähän me nyt täällä keskustelemme. Suomi täyttää yhteisen Emun kriteerit. Hallitus esittää todella yksimielisessä selonteossaan, että Suomi olisi mukana ensimmäisten joukossa yhteisessä rahassa. Myös suuren valiokunnan mietintö on yksimielinen.

Arvoisa puhemies! Suomessa on menossa tällä hetkellä kova Emu-vyörytys. Kun muutama vuosi sitten eduskunnassa puhuttiin Euroopan unioniin liittymisestä, silloin vakuutettiin silloisen ulkomaankauppaministerin suulla tässäkin salissa useaan kertaan, että yhteinen rahaliitto ei ole näköpiirissä edes tällä vuosikymmenellä. Mutta näin aika on muuttunut. Tänään pääministeri haluaa kuunnella — hän on sen ilmoittanut — etujärjestöjen Emulle asettamia ehtoja, mutta totuus on, että Suomi ei voi asettaa Rahaliitolle mitään selkeitä omia reunaehtoja. Suomen onkin hallituksen mielestä — näin olen tulkinut näitä kannanottoja — turha potkia tutkainta vastaan.

Ruotsalainen Nils Gottfries varoittaa, että omasta rahasta luopumisen riskit ovat hyötyjä suuremmat sekä Ruotsille että Suomelle. Gottfries oli Ruotsin Emu-jäsenyyden vaikutuksia selvittäneen, täälläkin monta kertaa jo esiin tulleen Calmforsin komitean jäsen. Komitea esitti, että Ruotsi liittyy Emuun vasta toisessa vaiheessa. Professori itse on vieläkin kriittisempi: ei Emuun toistaiseksi. Hänen mukaansa ei ole todisteita siitä, että kurssiriskit olisivat niin suuri haitta, jos jäädään ulkopuolelle, kuin Emun puolesta puhujat tällä erää väittävät. Riskien kanssa on tultu toimeen tähänkin saakka. Vahva Kes-

kuspankki lisää uskottavuutta ja alentaa inflaatiota ja korkoja, mutta sen voi tehdä maan oman Keskuspankki.

Euroopan Keskuspankki ei ota huomioon pienten Pohjoismaiden oloja. Gottfries uskoo, että on mahdollista sovittaa yhteen kelluva valuutta ja alhainen inflaatio. Itsenäinen rahapolitiikka on tarpeen häiriöiden oikaisemiseksi. Työvoiman liikkuvuus yli rajojen ja palkkojen jousto eivät hänen mukaansa riitä. Palkkoja voi itse asiassa olla entistä hankalampi käyttää sopeutumiskeinona, jos palkansaajat pyrkivät vähentämään omaa epävarmuuttaan pitkillä sopimuksilla. On totta, että Emun ulkopuolelle ei kuitenkaan voi jäädä tekemään devalvaatiota ja korottamaan holtittomasti myöskään palkkoja.

Professori Paavo Yli-Olli Vaasan yliopistosta katsoo, että palkkojen joustamattomuus on Emu-ratkaisun suurin uhka. Professori Yli-Olli toteaa, että Jukka Pekkarisen johtama työryhmä jätti suurimman Emu-ongelman eli ay-liikkeen roolin liian vähälle huomiolle. Professorityöryhmä katsoo, että Emussa työllisyyden hoitomahdollisuudet voisivat jopa parantua. Professori Yli-Olli on kuitenkin toista mieltä. Hän toteaa, että kovenevan kilpailun myötä me päinvastoin menetämme välineitä, jotka ovat Emun ulkopuolella tehokkaita.

On syytä myös todeta, että professori Pekka Ahtiala Tampereen yliopistosta laskee, että Rahaliitto Emu tarvitsee liittovaltion verotusta tasaamaan jäsenmaiden erilaisia suhdannevaihteita. Mutta koska Rahaliitto on käytännössä lähes peruuttamaton, olisi tämäkin kysymys pitänyt ratkaista ja selvittää ennen kuin liitto toteutuu ja ennen kuin Suomi on sinne ensimmäisten joukossa menossa.

Tutkimukset osoittavat kiistatta, että yhteinen raha lisää keskittymistä suomalaisessa yhteiskunnassa ja muuttaa tuotannon erikoistumisen kautta alueellista elinkeinorakennetta merkittävästi. Työ siirtyy todella sinne, missä tuottavuus on paras mahdollinen. On selvää, että syväällä maaseudulla, missä ollaan riippuvaisia alku-tuotannosta, tulee uusia vaikeuksia ja reuna-alueiden ongelmat tulevat koko maassa kärjisty-mään merkittävästi.

Jukka Pekkarisen raportissa todetaan, että Rahaliiton jäsenenä taloudellisessa kriisitilanteessa maan kansalliset keinot vaikuttaa talouspolitiikkaan ovat vähäiset. Merkittävimmät ovat valtion budjetti ja palkkajousto. Myös nimellispalkkoja voidaan joutua leikkaamaan, jos Suomen taloudella alkaa mennä huonosti.

Hallitus puolustaa selonteossa selkeästi sitä, miksi Suomen on oltava ensimmäisten joukossa Rahaliitossa: jotta voidaan vaikuttaa päätöksentekoon. Valitettavasti kokemukset ainakin tällä hetkellä osoittavat, että unionissa pienet maat eivät suinkaan vaikuta, mutta hallitukselle ja valtaeliitille näyttää olevan tärkeää, että ollaan mukana nyt ns. valtavirrassa. Suomalaisuudesta ei ole väliä, nythän tavallaan virta venhettä viepi.

Mahtava propagandamyllly jauhaa yhteisen rahan puolesta Emu-nimikkeellä. Vaikka suuren valiokunnan mietintö on kriittinen, luulen, että tämä painaa suhteellisen vähän siinä vaakakupissa, kun hallitus harkitsee seuraavia toimenpiteitä, joilla Suomen liittyminen Emuun viedään päätökseen. Propagandamylllyä johtaa Helsingin Sanomat, joka on jo lyönyt kantansa lukkoon ja ajaa keinoja kaihtamatta Suomea Emun jäseneksi ensimmäisten joukossa, ja Helsingin Sanomilla on merkittävä valta. Tavallinen kansa ei juuri Emusta keskustele, mutta sen kansa ymmärtää, onko meillä vaihdannan välineenä markka vai euro. Selvitykset, kuten täällä on tullut jo mo- neen kertaan esille, osoittavat, että Suomen kansan selkeä enemmistö haluaa säilyttää markan omana rahayksikkönään.

Pääministeri totesi jo aikaisemminkin lainatussa Ilkka-lehden haastattelussa tämän viikon maanantaina: "Eduskunnassa on käynnissä äänekäs vikinä, jossa pyydetään selvityksiä selvitysten päälle, vaikka niitä alkaa olla katosta lat-tiaan." Näinhän asia on nimenomaan näiden selvitysten osalta. Pääministeri toteaa edelleen samassa haastattelussa: "Vaaditaan kansanäänestystä, ettei tarvitse ottaa päätöksenteon tuskaa." Edelleen: "Ellei eduskunta pysty päättämään, on hallituksen päätettävä." Näin toteaa pääministeri Lipponen. Ihmettelen, miten hallitus voi päät-tää, ellei eduskunta anna sille tässä asiassa tu- keaan. Mielestäni tämä oli kyllä yllättävä lausun- to, mutta täällä juuri kuulimme, että ministeri Niinistö — ainakin näin olin tulkitsevinani — totesi, että kyllä eduskunnalla on vielä päätösval- ta tässä asiassa.

Arvoisa puhemies! Kun eduskunnan enem- mistö hyväksyi liittymisen perussopimuksen, eduskunta korosti, että "Suomen mahdollisesta liittymisestä rahaliiton kolmanteen vaiheeseen päätetään aikeaan eduskunnassa erillisen esi- tyksen perusteella". Tällä hetkellä meillä ei ole täyttä varmuutta, tuoko hallitus erillisen lakiesi- tyksen. Todennäköisesti tuo tiedonannon, jolla päätös tehdään.

Puhdasoppiset Rahaliiton kannattajat ovat sitä mieltä, ettei Maastrichtin sopimus anna mahdollisuutta jättäytyä liiton ulkopuolelle, jos maa täyttää ns. lähentymiskriteerit. Näinkin asia voi olla, kun noudatetaan laillisuusnäkökohtia. Demokraattisessa yhteisössä ketään ei myöskään voida mielestäni pakottaa vastoin tahtoaan Rahaliiton jäseneksi.

Ministeri Niinistön kanssa voin olla samaa mieltä siitä, että tulevan vuoden kuluessa tässä talossa tehdään poliittinen päätös. Poliittinen päätös on myös tämä suuren valiokunnan mietintö, ja onhan Euroopan unioni merkittävä poliittinen liitto, mikä meidän on syytä muistaa aina, kun tästä asiasta keskustelemme.

Emu saattaisi olla hyvä asia suomalaisten kannalta, jos se toimisi meidän ehdoillamme, mutta siihenhän ei ole mahdollisuutta. Valitettavasti, kun menemme kohti liittovaltiosysteemiä, entistä vähemmän nämä ehdot voivat toimia. Olemme pieni osa Eurooppaa; sen olemme huomanneet näinä EU-vuosina, kun Euroopan unionin jäsenenä olemme olleet.

Ei anna oikeaa kuvaa rehellisyydestä kansaa kohtaan, kun selitetään, että kansa hyväksyi jo vuonna 94 Emun kansanäänestyksessä. Näin ei ollut, koska kansalle puhuttiin vain EU-sopimuksesta. Kansanäänestys yhteisestä rahasta olisi ainakin kansanvallan kannalta hyvä, mutta mielestäni se on tällä hetkellä vain hurskas toive, koska valtaeliitti ei tule sitä hyväksymään. Siinä mielessä puheet kansanäänestyksestä olisi varmaan syytä pikkuhiljaa lopettaa.

Vaikka Emu-keskustelussa on pyritty asiallisuuteen, kuitenkin tällä hetkelläkin puhutaan hyvin paljon ohi kansan. Professorit ja tutkijat puhuvat toisilleen, me poliitikot puhumme toisillemme, ja suuri kansa seuraa vain sivusta katseella, ne ketkä seuraavat. Emu-kysymyksessä aito rehellinen avoimuus on puuttunut, avoimuus, jota tässäkin salissa erityisesti monet ministerit ovat peräänkuuluttaneet.

Arvoisa herra puhemies! Nyt kun elämme juhanusviikkoa, niin kansanedustajana mieli on tietyllä tavalla murheellinen, kun tämä Emu-selonteko käsiteltiin näin kovalla kiireellä, ja toisaalta myös siitä, että niiden kansalaisten ja myös kansanedustajien motiiveja ja vakaumusta epäillään, jotka suhtautuivat aikanaan kriittisesti Euroopan unioniin ja jotka nyt ovat sanoneet, etteivät tällä hetkellä voi Emu-ratkaisua hyväksyä. Näitä kansalaisia pidetään lähes arvottomina suomalaisina käymään edes tätä keskustelua, jota valtaeliitti käy. Tehokasta leimakirvestäkin

käytetään sekä hallituksen taholta että puolueiden sisällä.

Vaikka kuinka tahtoisin, en tällä hetkellä jaksa uskoa ikuiseen rauhaan Euroopassa, ja kun ajattelen, että kansallisvaltioilla voisi olla vieläkin tärkeä tehtävä vaikuttaa maailman kehitykseen, haluan puheenvuorollani puolustaa suomalaisten oikeutta itse päättää omista asioistaan, sillä kun menemme Rahaliittoon, luovutamme omaa päätäntävaltaamme muille, ja siihen en ainakaan tällä hetkellä ole valmis.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vihriälä käytti aika kovaa kieltä. Kannattaa muistaa, että tällainen palaute kertoo antajastaan enemmän kuin siitä, johon se kohdistuu. Eli nämä olivat hänen tuntojaan: diktatuurimainen kohtelu jne.

Ed. Vihriälä totesi, että kuukausi on ollut lyhyt aika käsitellä tätä suurta monipuolista asiaa. Toteaisin omalta osaltani, että ainakin talousvaliokunnassa tämä on ollut hyvin intensiivistä aikaa, ja minusta olemme saaneet varsin hyvän tietopaketin, erittäin hyvin voineet valmistautua tämän asian käsittelyyn.

Calmforsiin on monessa yhteydessä vedottu; häneen vetosi myös ed. Vihriälä täällä. Calmfors on todennut, että Emu on hyvä hanke, mutta ruotsalaisten ei pitäisi vielä mennä sinne. Hän on peräänkuuluttanut odottelu-aikaa. En tiedä, mitä odottelu heille merkitsisi. Mitä me suomalaiset odottelisimme, jos mekin olemme sitä mieltä, että hyvä hanke sinänsä, mutta ei mentäisi vielä, odotellaan. Meidän ongelmamme on tuotantorakenne. Ei se odottelemalla parane. Se paranee vain toimimalla. Meidän täytyy myös ymmärtää, mitä merkitsee, jos me lykkäämme Emu-ratkaisua muitten mennessä Emuun. Se merkitsee korkojen nousua ja lisää taloudellista ahdinkoa suomalaisille. Kannattaa muistaa, että raha, valuutta, on vain väline.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On mielenkiintoista, mitä ed. Vihriälä sanoi siitä, mitä ajateltiin Emusta, kun Suomi järjesti kansanäänestyksen 94. Silloinhan toukokuussa 94 vasemmistoliitto, jonka puheenjohtaja Claes Andersson juuri marssi ministeriaitoon, esitti välikysymyksen ja välikysymyksessä sanottiin monia asioita. Muun muassa Andersson totesi, että Suomi pala palalta joutuu luopumaan neutraliteetista, puolueettomuudesta, ja myös sotilaallisesta liittoutumattomuudesta, ilman että mitään keskustelua käydään. Andersson ennusti,

että tästä tulee vain palkanalennuksia ja voimakas maastamuutto. Tämä oli siis Claes Anderssonin mielipide 94 toukokuussa.

Vastauksessaan silloinen pääministeri Esko Aho totesi kuitenkin, että Suomen Emuun osallistumisen ehdot ovat sopusoinnussa meidän kansallisten talous- ja poliittisten päämääriemme kanssa, siis kansallisten päämääriemme kanssa. Näin totesi Esko Aho 94 keväällä. Näin nämä käsitykset muuttuvat, kun ollaan oppositiossa, kun ollaan hallituksessa.

Mutta mitä tulee Emuun, kyllä löytyy epäilyjäkin. Iiro Viinanen oli sanonut 19.9.94, ettei hän usko, että Suomi tällä vuosikymmenellä pystyy tulemaan mukaan Emuun. Eli oli sellaisiakin mielipiteitä, joihin ed. Vihriälä viittasi.

Mitä tulee kansalaiskeskusteluun, sitä mieltä olen vahvasti, että kansalaiskeskustelua tarvitaan. Sitä olisi tarvittu paljon enemmän kuin meillä on käyty.

Mutta sen sijaan, ed. Vihriälä, olen sitä mieltä, että jokaisella lehdellä on oikeus olla jotakin mieltä, muodostaa kanta johonkin asiaan. Epäilen kyllä, että ed. Vihriälänkin alueen lehdellä, Ilkka-lehdellä, on selvä kanta Emuun niin kuin Helsingin Sanomilla.

Mitä tulee erilliseen esitykseen, jonka perusteella eduskunta päättää, niin kyllähän suomen sanalla "esitys" — olen kielitieteilijä — on ainakin kaksi merkitystä tässä yhteydessä. Se on 'ehdotus' ja toisaalta se voi minun mielestäni myös olla 'tiedonanto'. Ei se tarkoita välttämättä lakiehdotusta.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Vihriälä puheenvuorossaan toi esiin todella sen seikan, että vuonna 94, kun kansanäänestys oli, kansalaisilla ei ollut tietoa ja käsitystä siitä, että liittymissopimuksen jälkeen vähitellen liukuisimme myös yhteiseen valuuttaan eli Emun kolmanteen vaiheeseen.

Kun itse olin kiivas EU-vastustaja ja yritin tätä näkyvässä olevaa linjaa, että yhteiseen valuuttaan olemme menossa, kertoa kansalaisille, niin esimerkiksi niiden taholta, jotka kiivaasti taas kannattivat, yritettiin kaikin keinoin tyrmätä tämä asia ja sanottiin, että ei missään tapauksessa ole tällaisesta asiasta kysymys, vaan tästä päätetään kokonaan erikseen. Tätä kytkentää Maastrichtin sopimukseen ja liittymissopimukseen ei siis haluttu tunnustaa.

Haluun myös muistuttaa siitä, että pääministeri Aho oli yksi tämän asian kiivaita puolustajia ja halusi myös omalta osaltaan mitätöidä silloin

keskustelua, jota EU:hun liittymisen seuraamuksesta, yhteisestä valuutasta, yritettiin käydä.

Mitä tulee siihen, että vaaditaan kansanäänestystä, minulle ihan henkilökohtaisesti riitti tässä asiassa tämä yksi kansanäänestys. Käsitykseni kansanäänestyksen painoarvosta heikkeni kyllä sen jälkeen aika kovasti, kun kansanäänestyksen tulosta ei kaikkien kansalaisten mielestä olisi-kaan saanut kunnioittaa. Itse EU:ta vastustaneena, mutta kuitenkin kansanäänestyksen tulosta kunnioittaneena tässä salissa sain aikamoisen ryöpytyksen ja petturin maineen ja kaikenlaisen tällaisen. Minusta jos kansanäänestystä esitetään, sen pitää myös olla sellainen, että kansanedustajille annetaan oikeus sen kunnioittamiseen.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvostetut asiantuntijat ovat eri mieltä Talous- ja rahaliiton vaikutuksista. Se riippuu hyvin paljon siitä talousteorista, jota nämä asiantuntijat itse soveltavat, ja myös heidän omasta arvoperustastaan. Sen vuoksi on kovin epätieteellistä tehdä siten kuin ed. Vihriälä äsken: poimia yksittäisten asiantuntijoiden arviointia vain ne, jotka tukevat omaa näkökantaa.

Otetaan esimerkiksi alueellinen kehitys, johon ed. Vihriäläkin viittasi. On olemassa kaksi teoriaa. Toisen mukaan Emu eriyttää talouskehitystä eri alueilla, toisen mukaan se taas yhdenmukaistaa kehitystä alueilla. Sen vuoksi talousvaliokuntakin päätyi pyytämään lisäselvityksiä tästä asiasta.

Ruotsalainen professori Calmfors on nostettu täällä keskustelussa lähes jumalaiseen asemaan. Samojen tahojen kiittämä professori Pekkarinen puolestaan osoitti kiistattomasti asiantuntijakuulemisessa professori Calmforsin teorian ja päättelyn epäjohdonmukaisuuden ja myös aukollisuuden. Esimerkiksi hänen väitteensä korkekehityksestä ovat sen laatuiset, että ne eivät kestä lähempää tiedemiehen tarkastelua.

Kun täällä on kovasti viitattu kiireeseen ja siihen asiantuntijakuulemisen tapaan, jota selon-teen yhteydessä noudatettiin, haluan kuitenkin todeta, että asiantuntijakuuleminen kaikille suuren valiokunnan, valtiovarainvaliokunnan ja talousvaliokunnan jäsenille oli vapaa. Valitettavan vähän näkyi asiantuntijakuulemisessa valtiovarainvaliokunnan jäseniä paikalla. Se olisi ollut hyödyllistä muun muassa tälle keskustelulle. Minusta tämä keskustelu osoittaa sen, kun täällä on nyt joukolla viitattu suuren valiokunnan mietinnön yksimielisyyteen, että kun kuuntelee esimer-

kiksi ed. Vihriälän puheenvuoroa, eivät mielipiteet eivätkä edes äänensävyt tässä salissa ole kovin yksimieliset.

Ed. T i u r i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Vihriälä vetoaa kansantaloustieteilijöihin, mutta nämä tiedemiehet eivät yleensä pysty ottamaan psykologisia vaikutuksia huomioon. Minäkin olen oppinut sen, että politiikka on muutakin kuin logiikkaa, vähitellen. Jos Suomi ei mene Emuun, niin seurauksena on ilman muuta, että korkotaso hyppää ylöspäin monta prosenttiyksikköä. Sen seurauksena yritysten kannattavuus putoaa, työttömyys kasvaa, Suomen talous alkaa mennä pieleen. Sen jälkeen meidän ei enää ole Emuun mahdollista liittyäkään, vaan joudutaan vanhaan kierteeseen. Ei ole mitään järkeä semmoiseen systeemiin enää mennä mukaan, jos kerran meidät on saatu jo talouspuolella siihen kuntoon, että Emuun voidaan liittyä.

Kun täällä puhutaan siitä, että Suomen teollinen tausta on sentapainen, että siitäkin on haittaa Emussa, se on vanhaa tietoa. Minulla on tässä selvitys siitä, miten viime vuonna esimerkiksi vienti jakautui. Paperiteollisuus oli 24 prosenttia viennistä, sähkö- ja elektroniikkateollisuus 23 prosenttia. Vielä vuonna 1990 sähkö- ja elektroniikka oli vain 12 prosenttia ja paperi oli 31 prosenttia. Meillä on nyt siis tuotantoelämä jo muuttunut niin, että se on paljon sopivampi Emuun. Kaiken lisäksi viime vuorokauden ollen metsätaloudessa jo lama, mutta se ei enää näkynyt Suomen taloudessa, vaan kansantalous kasvoi. Olisi syytä vähitellen katsoa, missä Suomi on ja mihin se on menossa, myös tuotantopuolella.

Ed. M. P i e t i k ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vihriälän tulkinta suuren valiokunnan mietinnöstä on mielestäni väärä. Ed. Vihriälän mukaan mietintö on kriittinen, ehkä jopa kielteinen Emulle. Hallitusohjelman mukaan Suomi valmistautuu Emuun voidakseen olla alusta alkaen mukana. Mikään mietinnössä ei ole tämän sanamuodon vastaista.

Suuren valiokunnan työvaliokunnan jäsenenä haluan korostaa, että mielestäni on erittäin arvokasta, että suuren valiokunnan mietinnön takana ovat kaikki poliittiset ryhmät ja myös oppositio. Minusta tämä mietintö antaa hyvän pohjan asian jatkokäsittelyyn ja päätöksentekoon, mutta, ed. Vihriälä, se ei ole kriittinen kannanotto Emuun.

Ed. V i h r i ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensiksi vastaan ed. Kokkoselle ja myös osittain ed. Hämäläiselle. Olen itse valtiovarainvaliokunnan jäsen, ja meneteltiin juuri niin kuin edellä kuvattiin. Pitää paikkansa, että jaostojen jäsenillä, valtiovarainvaliokunnan jäsenillä olisi ollut mahdollisuus osallistua, mutta aika tuli rajaksi. Koska näin lyhyellä ajalla tämä käsiteltiin valtiovarainvaliokunnassa, ei ollut mitään mahdollisuutta toimia käytännössä enää sen jälkeen. Siinä oli viikko aikaa, muutama päivä, osallistua tämän asian käsittelyyn. Kyllähän tämä kiireellä vietiin. (Ed. Elo: Eikö asia kiinnostanut?) — Niin, mutta ei kerta kaikkiaan aika riitä, eduskunnassa on muutakin tekemistä.

Mitä tulee ed. Elon puheenvuoroon, minä totesin, että Helsingin Sanomat on ottanut selkeän kannan, enkä suinkaan pysty sitä missään asettamaan kyseenalaiseksi. Näinhän voi tehdä, ja näin tekee Ilkka-lehtikin, on ottanut selkeän kannan omalla alueellaan. Mutta kyllähän Helsingin Sanomilla on huomattavasti merkittävämpi vaikutus, ja kun se on täällä vielä selkeästi hallituksen äänitorvi, näinhän se asiaa tekee.

Ed. M. Pietikäiselle: Kyllä minusta tämä kanta on kriittinen, jos sitä lukee. Mutta se riippuu tietenkin siitä, minkä värisillä silmilaseilla lukee suuren valiokunnan mietintöä. Sen voi tulkita myös hyvin vastakkaiseksi ainakin siinä mielessä, että se antaa mahdollisuuden, että myös toista vaihtoehtoa edes tutkitaan ja selvitetään, jos sitä lukee sillä tavalla. (Ed. Elo: Hyvä ja kriittinen!)

Ed. Rimmi toi esille sen, mikä on totta ja minkä jo puheessani toin esille, että kun EU-sopimuksesta päätettiin, kytkentää ei tuotu kansalle esille. Mutta mikäli oikein muistan, kyllä Ahon hallitus toi selkeästi esille sen, että Emuratkaisu tulee tehdä eduskunnassa erillisenä ratkaisuna.

Ministeri A n d e r s s o n : Arvoisa puhemies, talman! Tekee mieleni kommentoida ed. Vihriälän ja joidenkuiden muidenkin puheenvuoroja.

Ed. Elo siteerasi joitakin minun ajatuksiani vuoden 1994 välikysymyksessä. Olin silloin mukana kamppailemassa EU-jäsenyyttä vastaan ennen kansanäänestystä. Kun kansanäänestyksen tulokset olivat selvillä, eduskunnassa toimin tietysti kansan enemmistön näkemyksen mukaisesti ja äänestin silloin jäsenyyden puolesta. Täytyy kuitenkin myöntää, että oma käsitykseni Euroopan unionista on muuttunut sitä myöten, kun olen itse ollut mukana siellä töissä. Työ on siellä

tietysti byrokraattista, hidasta, välillä tuntuu toivottoman hitaalta.

Mutta kun ed. Vihriälä sanoi, että hän ei usko ikuiseen rauhaan Euroopassa, kyllä minulle on selvinnyt varsinkin kahden viime vuoden aikana, että mitä enemmän tehdään kaikilla aloilla yhteistyötä, sidotaan Euroopan maat yhteen taloudellisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja muutenkin, sitä mahdolltommampi ajatus on väkivaltaisten ratkaisujen tekeminen Euroopassa. Siltä kannalta näkisin kyllä, että Euroopan syvenevä yhteistyö — vielä ajatellen Jugoslavian ja Bosnian kammottavia kokemuksia aivan lähivuosilta — on erittäin merkittävää kehitystä. Myös se, että on siirrytty hintavakauden ja matalan inflaation talousmaailmaan, tekee sodankäynnin mahdolltomaksi, koska kaikki nykyaikaiset sodat on rahoitettu inflaatiolla. Tällaisessa järjestelmässä sota on tältäkin näkökannalta mahdolltomuus, absurdeiteetti.

Täytyy sanoa, että kun kuuntelin ed. Vihriälän argumentteja, paljon oli perää joissakin ongelmanasetteluissa, mutta se, mikä jäi käsittelemättä ed. Vihriälän puheenvuorossa, oli todelliset vaihtoehdot, jotka ovat olemassa, eli jättäytyminen ulkopuolelle odotushuoneeseen erm 2 -järjestelmään tai, niin kuin hän ilmeisesti kuvittelee, voidaan jatkaa kellutusta niin kuin mitään Euroopassa ja maailmassa ei olisi tapahtunutkaan. Kuitenkin ed. Vihriälä sanoi, että paluuta sykliseen devalvaatiotaloudenpitoon ei ole olemassa. Onko sitten realistinen tämä kellutusvaihtoehto?

Kun Emu-selontekoa valmisteltiin, olin itse siinä mukana ja huomautin silloin siitä, että kellutusvaihtoehtoa ei ollut tarpeeksi otettu esiin hallituksen selonteossa. Silloin siihen tehtiin sellainen lisäys, että viitattiin kuitenkin professoriryhmän kellutusvaihtoehdon selvityksiin, joita on jonkin verran, vähän yli sivu muistaakseni, professoriryhmän selonteossa. Ei sitä ihan sivuutettu ole, mutta yhdyn kyllä suuren valiokunnan näkemykseen siitä, että pitää vielä selvittää myös kellutusvaihtoehtoa aivan vakavassa mielessä, koska tämä on niin iso ratkaisu.

En pidä itse millään tavalla ongelmattomana koko Emun mukaanmenoa tässä aikataulussa. En pidä myöskään ongelmattomina niitä olosuhteita, missä Suomi joutuisi sitten asioita hoitamaan Emun ulkopuolella. Tästä on paljon kirjoitettu ja paljon puhuttu. Vain joissakin enemmän propagandistisissa väitteissä sanotaan, että Emu johtaa siihen, että köyhät unohdetaan, Emu johtaa siihen, että työttömyyttä ei voida hoitaa, Emu johtaa siihen, että sosiaalivaltiota tai hyvin-

vointiyhteiskuntaa ei enää voida puolustaa ja kehittää. Tällaisia väitteitä mielestäni on hyvin vaikea perustella.

Minun yksinkertainen filosofiani lähtee siitä, että mikäli Emu onnistuu eli mikäli siihen tulee mukaan riittävä määrä maita ja se toimii sillä tavalla myös Suomen kannalta, että talouskasvu turvataan ja talouden vakaus paranee vielä tästä, silloinhan meillä on kansalliset edellytykset itse päättää niistä tulonsiirroista ja sijoituksista, joihin haluamme satsata. Jos sen sijaan korot nousevat, jos epävakaus on seurausta siitä, että joko Emu ei onnistu tai jääme ulkopuolelle, silloin nämä perusedellytykset omien asioiden hoitamiseksi ovat heikommat. Minusta tämä on jollain tavalla ehkä yksinkertaistetusti sanottu, mutta näin minä hahmotan tätä asiaa. Ei voida propagandistisesti väittää, että Emu-ratkaisu sinänsä merkitsisi esimerkiksi tuloerojen tai aluetaloudellisten erojen kasvamista.

Se, mikä tietysti vaikeuttaa myös tätä keskustelua, on se seikka, että on vaikea sanoa, mikä johtuu integraatiosta sinänsä, syvenevästä taloudellisesta yhteistyöstä, mikä johtuu mahdollisesta Emun toteutumisesta. Esimerkiksi olen itse peräänkuulluttanut aluetaloudellisen kehityksen hahmottamista Emu-oloissa ja Emun ulkopuolella. Niin kuin ed. Hämäläinen sanoi, on oikeastaan vastakkaisia näkemyksiä siitä, mitä tapahtuu, jos Suomi on mukana Emussa. Kun katsoo EU:n kehitystä, sanotaan, viimeisten 10—15 vuoden aikana, silloinhan kaikki rahastot ja muut tulonsiirtojärjestelmät ovat selvästi pienentäneet alueiden taloudellisia eroja. Mutta tietysti on olemassa sellainen mekanismi ja vaara, että kun talous keskittyy ja kilpailu kovenee, periferian periferiassa tapahtuu taloudellisen aktiivisuuden näivettyminen. Tähän pitäisi tietysti sitten olla kansalliset keinot ja varautua siihen, miten silloin toimimme, koska Emun maailmassa ei myöskään suosita subventioita, tukiaisia, jnp. Tässä on minun mielestäni eräs todella kipukohata koko Emu-problematiikassa, miten me turvaamme sitten sen hallitusohjelmassakin olevan lupauksen ja tavoitteen, että alueellisen kehityksen pitää olla tasapainoinen ja Suomessa pitää voida asua ja tulla toimeen kaikkialla.

Kansanäänestysproblematiikasta on sanottu jo aika paljon. Periaatteessa kannatan kansanäänestyksiä tärkeissä kysymyksissä. Emun suhteen on muutama ongelma.

Ensinnäkin on se ongelma, mitä kysyttäisiin. On hyvin vaikea ajatella Emu-kansanäänestyslannetta, jossa voitaisiin selkeästi kysyä kahta

vaihtoehtoa. (Ed. Elo: Pitäisikö Suomen liittyä?) Olisi kysyttävä, pitäisikö Suomen liittyä nyt; pitäisikö Suomen liittyä myöhemmin; pitäisikö Suomen liittyä, jos niin ja niin monta muuta maata on mukana jne? Ei tämä ole niin yksinkertaista. Tämä voisi muodostua samanlaiseksi farsiksi kuin Ruotsissa ydinvoimaaänestys takavuosina. Siinä oli kolme vaihtoehtoa, ja loppujen lopuksi kukaan ei tiennyt, mitä lopputulos oikein tarkoitti.

Toinen argumentti, ja sen myös ed. Rimmi jo esitti, on kyllä se valtava pettymys, joka liittyy edelliseen neuvoo-antavaan kansanäänestykseen ennen EU-jäsenyyttä. Kun tulos ei miellyttänyt, ne, jotka kaikkein kovimmin olivat vaatineet kansanäänestystä, sanoivat eduskunnassa, että se oli täysin arvoton, täysin merkityksetön kansanäänestys, ja sitten äänestettiin ihan päinvastoin. Minun mielestäni tämä on demoralisoiva tapa toimia politiikassa. Se myös valitettavasti merkitsee sitä, että neuvoo-antavalle kansanäänestykselle ei enää oikein voi antaa sellaista arvoa, minkä se ansaitsisi.

On sanottu myös, että tässä on liian kireä aikataulu. Minun mielestäni silloin, kun keskustellaan jostain tärkeästä asiasta täällä eduskunnassa, on turha valittaa sitä, ettei ole mahdollisuuksia keskustella.

Meillä on nyt kaikki argumentit. Meillä on niin paljon selvityksiä, niin paljon erilaista tutkimusmateriaalia sekä Suomesta että muista maista, että jos minä olen lukenut sitä 2 000—3 000 sivua, niin sitä on vielä lukematta varmaan kymmenen kertaa enemmän. Kyllä materiaalia riittää, tietoja riittää. Tieto tietenkin lisää tuskaa, ja tämä on hyvin hankala päätös, mikä tehdään eduskunnassa, mutta kuitenkin toivoisin, että katsottaisiin realistisesti myös vaihtoehtoja eikä syytettäisi kaikista mahdollisista kriiseistä Emua, koska taloudellinen integraatio on ehkä vielä tärkeämpi tekijä.

Sitten kun valitellaan sitä, että kansallisvaltio menettää merkityksensä, niin sehän kuoli jo vuonna 1986. Ei meillä ole traditionaalisessa mielessä mitään kansallisvaltiota enää olemassa, koska talous on globalisoitunut. Me emme pysty tekemään enää semmoisia itsenäisiä kansallisvaltion päätöksiä kuin ennen, sen jälkeen kun liberalisoitiin sekä valuutta- että lainamarkkinat.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minua miellyttää erityisesti ministeri Anderssonin intelligentti tapa argumentoida. On

helppo yhtyä moniin hänen näkemyksiinsä erityisesti siinä suhteessa, mikä koskee Euroopan unionin keskeistä tehtävää eli rauhan säilyttämistä Euroopassa. Kyllähän kannattaa aina muistaa, ed. Vihriälä ja muut, että Euroopan unioni on 15 demokraattisen maan yhteenliittymä, jonka päätöksenteon kautta todennäköisesti ja toivottavasti me pystymme Euroopan rauhan säilyttämään.

Mutta kun ministeri Andersson aikanaan oli välikysymyksen ensimmäinen allekirjoittaja, niin lainaan vielä lyhyesti erästä kohtaa, jossa hän sanoo Emusta näin: "Taloudellisessa hätätilanteessa ei ole muita vaihtoehtoja kuin maastamuutto, palkanalennus sekä toimeentulotuen ja hyvinvointipalvelujen heikentäminen." Olen ymmärtänyt kyllä samasta Huvfudstadsbladet-lehdestä, mistä käänsin tämän, että ministeri Andersson on ilmoittanut, että hän on saanut aha-elämyksen ja ymmärtää nyt paremmin EU:n merkityksen, mutta onko hän edelleen suurin piirtein samaa mieltä Emun vaikutuksista?

Ed. V i h r i ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Myös arvostan ministeri Anderssonin puheenvuoroa ja mielipiteitä, joita hän toi esille täällä, aivan samalla tavalla kuin ed. Elo äsken totesi. Ministeri Andersson oli myös siinä rehellinen, kun hän totesi, että Emu ei ole ongelmaton. Tämähän on aivan selvä asia.

Mitä tulee aluepolitiikkaan, alueelliseen kehitykseen ja siihen, mitä siinä tulee tapahtumaan, mikäli olemme Emussa eli keskitetyssä järjestelmässä — Emuhan johtaa liittovaltioon — mielestäni meillä on hyvä esimerkki Amerikan yhdysvallat, joka on liittovaltio. Tosin ministeri Niinistö toi esille tämän päivän aikana, että siellä tuloerot eivät olisi niin suuret kuin on monta kertaa väitetty, mutta minulla on kyllä vahvasti se käsitys, että Yhdysvalloissa tuloerot ovat myös alueellisesti erittäin merkittävät ja siellä keskitetty liittovaltiojärjestelmä on johtanut erittäin suureen alueelliseen eriarvoisuuteen. Pelkään juuri, että myös Euroopan unionissa, silloin kun ollaan Emussa, tulee käymään samalla tavalla, ja Suomi on tässä tilanteessa kyllä reuna-alueella.

Mitä tulee selvityksiin, olen ministeri Anderssonin kanssa aivan samaa mieltä, että kyllä tietoa on tullut riittävästi. Sitä varmasti on, joten tältä pohjalta pitäisi pystyä ratkaisu tekemään. Tämä on poliittisen päätöksen paikka eikä mikään muu. Meidän pitää kantaa siitä vastuu. Minä olen realisti ja näen, että kansanäänestys ei ole

enää mahdollinen, vaan tämän salin on tehtävä tällä vaalikaudella tämä ratkaisu.

Ed. Kiljunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti ed. Vihriälälle ensin. Hän totesi, että Yhdysvalloissa nimenomaan alueelliset erot olisivat hyvin jyrkät. Yhdysvalloille ei niinkään ole tyypillistä alueellinen kuin sosiaalinen eriarvoisuus. Se on yhdysvaltalaisessa järjestelmässä hallitsevaa. Liittovaltion budjetti on kuitenkin suhteellisen suuri ja siellä on aika suuria siirtoja, joilla nimenomaan alueellista eriarvoisuutta pyritään tasoittamaan, mutta järjestelmälle on tyypillistä nimenomaan jyrkkä sosiaalinen eriarvoisuus.

Ministeri Andersson puhuessaan Emusta ja Suomen asemasta Emussa sanoi, että jos riittävä määrä maita liittyy Emuun, Suomen on järkevää olla prosessissa. Minulle jäi mieleen kysymys, mitä ministeri Andersson tarkoittaa riittävällä määrällä maita. Tavallaan on olemassa vastakkainasettelu: Jos Emu syntyy maapohjaisesti suppeana, saadaan vahva valuutta, vahva euro; jos se syntyy sen sijaan laajempaan eli otetaan käytännössä kaikki halukkaat mukaan — ehkä Kreikka jää ainoana halukkaana pois tässä vaiheessa, se ei täytä konvergenssikriteereitä riittävästi — euro syntyy heikkona. Haluaisin tiedustella, mikä näkökulma ministeri Anderssonilla on: Voitaisiko sanoa, että itse asiassa lyhyellä jänneväliä tilanne on juuri tämän kaltainen, että suppea Emu-alue luo vahvaa euroa? Mutta eikö tilanne pidemmällä jänneväliä olisi itse asiassa sen kaltainen, että mitä laajemmalla joukolla Emuun mennään mukaan Euroopan unionin puitteissa, itse asiassa sitä paremmin se on luomassa vahvaa euroa suhteessa kansainväliseen kehitykseen? Kannattaa huomioida, että silloin reaali talous, mikä on euron takana, on laajempi ja voimakkaampi ja se tietysti vahvistaa euroa valuuttana suhteessa kansainväliseen ympäristöön.

Ed. Isohookana - Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ymmärän, että ministeri Andersson syvästi humanina ihmisenä uskoo ihmisen hyvään, mutta kun te totesitte, että sota olisi absurdi tehti tulevaisuudessa Euroopan unionin alueella, niin minusta se on kyllä liian rohkea johtopäätös ajatellen sitä kehitystä, mikä on Euroopan unionissa viime vuosina alkanut ja mikä myös Suomessa on näkössä. Nimittäin on syntynyt ja syntymässä ihan uusia konfliktin aiheita, ja viittaa juuri

syrytytyneisyyteen, pysyvään pitkäaikaiseen työttömyyteen, siirtotyöläisten vaikeaan asemaan jne. Nämä ovat kyllä omiaan luomaan mustia ja synkkiäkin pilviä Euroopan unionin tulevaisuuden taivaalle. Kun vielä ajatellaan esimerkiksi Lipposen hallituksen toimia, miten te olette Emu-kuntoon Suomea saattaneet siten, että näitä ilmiöitä olette itse asiassa olleet kärjistävässä — viittaa peruspalvelujen karsimiseen, joka on nimenomaan Lipposen hallituksen toimille tunnusomaista — niin kyllä meillä vaikeita tilanteita tulevaisuudessa varmasti on edessäme.

Kun nyt iloitaan siitä, että hvk-prosessissa Ranskan ajamana työttömyys tuli kompromissina mukaan, niin minusta tällaiset irralliset tyhjät lauseet eivät kovin paljon toivoa anna. Luulisi, että ministeri Andersson, jos kukaan, tietää ja on oppinut kokemuksesta tietämään, mitä tyhjät lauseet todella merkitsevät. Näihin ongelmiin pitäisi tarttua kyllä ennakolta. Minä luulen, että Emu, ministeri Andersson, toimii juuri päinvastoin kuin te usotte. Emu ei poista ongelmia, vaan Emu-prosessi on kovan markkinatalouden prosessi ja itse asiassa lisää ongelmia ja samalla tavalla vaikuttaa konfliktien mahdolliseen syntyyn tulevaisuudessa.

Ministeri Andersson: Herra puhemies, talman! Vielä ed. Elolle: Vuonna 94 välityksymyskeskustelussa sanoin jotain sellaista Emusta puheen ollen, että jos Suomi menettää itsenäisen rahapolitiikkansa, niin sokin sattuessa ei ole muita vaihtoehtoja kuin palkanalennus tai maastamuutto. Varmaan näin olen sanonut, mutta en ajattele enää sillä tavalla, eikä se johdu siitä, että silloin olin oppositiossa ja nyt hallituksessa. Näinhän väitetään, ja vasemmallakin jotkut väittävät juuri näin.

Mutta mikä on ero verrattuna sen tyyppiseen kriisiin ratkaisuun, joka esimerkiksi johtaa devalvaatiotoimenpiteisiin? Mikä on ero siihen tapaan hoitaa asioita, kuin Suomessa on hoidettu 90-luvun alussa, jolloin työttömyys meni yhtäkkiä 20 prosenttiin ja valtion velka rupesi nousemaan aivan hurjaa vauhtia? Eivätkö aina tavalliset palkansaajat ja myös yhteiskunnan vähävaraisimmat ole joutuneet eniten maksamaan ja kärsimään myös devalvaatiopolitiikasta, joka on tulonsiirtoa palkansaajilta etenkin vientiteollisuudelle? Sillä rahalla, minkä saa käteen, saa juuri sen verran vähemmän kuin devalvaatioprosentti on. (Ed. Elo: Ei se ihan pidä paikkaansa!) — Melkein pitää. Ei se ihan pidä paikkaansa. —

Nyt on vain toisenlaiset sopeutumismekanismit pakko löytää. Se, että aikaisemmin olisi ollut joitakin muita maksumiehiä kuin tavalliset ihmiset ja varsinkin vähävaraiset, on tietysti propagandaa. Näinhän se aina on ollut.

Liittovaltio-käsitettä käytetään minusta vähän epätasällisella tavalla. Jos liittovaltioistumisella tarkoitetaan sitä, että jotkin asiat tulevat ylikansalliseen päätösvaltaan, niin silloin minä en näe siinä kovin paljon kielteistä. Täällä on paljon puhuttu siitä, että esimerkiksi suuret rakenteelliset muutokset työelämässä, työaikareformit ja muut, kaipaavat ylikansallista päätösvaltaa, koska niitä on hyvin vaikea toteuttaa yhdessä maassa, pienessä maassa varsinkin, koska silloin se vaikuttaa kilpailukykyyn, kuten kaikki tiedämme.

Jos liittovaltiopeikolla tarkoitetaan sitä, että tapahtuu kehitystä, jossa kansallinen omaleimaisuus ja kaikki, mikä kuuluu kansalliseen kulttuuriin, olisi jotenkin latistumassa ja kehitys menossa siihen, että ranskalainen, irlantilainen, italialainen, suomalainen ja tanskalainen muuttuisivat saman kaltaisiksi eivätkä enää kokisi olevansa ranskalaisia ja italialaisia, niin siihen minä en usko lainkaan. Siinä on tapahtumassa aivan päinvastainen kehitys. Mitä enemmän traditionaalinen, klassinen kansallisvaltio menettää merkityksensä, sitä enemmän ihmisten tarve samastua omaan kieleensä, omaan kulttuuriinsa kasvaa. Tässä en ole lainkaan ymmärtänyt niitä, jotka tuovat esille tätä samanlaistumiseikkoo liittovaltioproblematiikan yhteydessä. Se ei varmaan pidä paikkaansa.

Mitä tulee USA:n esimerkkiin, siellä on nimenomaan, niin kuin ed. Kiljunen sanoi, valtava sosiaalinen eriarvoisuus, mutta se ei ole osavaltioiden välistä eriarvoisuutta.

Sitten täytyy kyllä valittaen myöntää, että ne, jotka täällä ovat väittäneet, niin kuin ed. Isohokana-Asunmaa, että kehitys on johtanut siihen, että vähävaraisten asema on koko ajan heikkenevässä, ovat oikeassa. Se on sellainen kehitystrendi, mitä meidän pitäisi välttämättä yrittää muuttaa. Se on seurausta myös rahavallan dominansista yhteiskunnassa, kun kaikki mitataan rahassa. Ei lähdetä rakentamaan yhteiskuntaa ihmisten tarpeista käsin, vaan lähdetään taloudellisesta voitontavoittelusta ja tulostavasta, joka saa ylikorostuneen aseman. Siitä olen samaa mieltä.

Mutta että laman aikana kasvaneet sosiaaliset ongelmat olisivat paralleelisia perinteisten konfliktien kanssa ja johtaisivat sotaan valtioiden välillä, en oikein ymmärrä. Omat sosiaaliset on-

gelmamme, joihin liittyy peruspalvelujen ja siedettävän tulotason turvaaminen kaikille kansalaisille, on meidän ratkaistava myönteiseen suuntaan. Nämä ongelmat eivät tarkoita sitä, että sodan vaara kansojen välillä olisi kasvamassa. Päinvastoin sodan vaara vähenee sitä myöten, kun tulee erilaisia siteitä ja sopimuksia valtioiden kesken.

Tässä olivat tärkeimmät kommenttini.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Kun pääministeri sijainen on saapunut paikalle, en voi minäkään olla vastaamatta hänelle Yhdysvallat-esimerkkiin, jonka hän niin painotetusti toi aikaisemmin tänä päivänä täällä esille. Siihen, mitä täällä on jo sanottu voisi todeta vielä, että Yhdysvalloissa vuoden 1993 tilaston mukaan 17 prosenttia työssäkäyvistä väestöstä, huom. työssäkäyvistä väestöstä, kuuluu niin sanottuun working poor -ryhmään eli työssäkäyvät köyhät -ryhmään, joka joutuu sosiaaliturvaluukulta päivittäin hakemaan elantonsa täydennyksen edellytykset. Sitä esimerkkiä en nyt kovin herkästi ottaisi tänne. Jonkin tilaston mukaan 20 miljoonaa eli lähes 10 prosenttia väestöstä on aliravittuja. Se sen esimerkin todistusvoimasta.

Sitten varsinaisesti päivän teemaan. Näen nämä asiat vähän toisesta kantista tässä tilanteessa. Nyt kun on päädytty siihen tilanteeseen, että suuri valiokunta on ollut mietinnössään yksimielinen, mikä on minusta tässä tilanteessa erittäin hyvä asia, täytyy tietysti katse kohdistaa siihen, mihin tulevaisuuteen me menemme, eli johonkin ensi vuoden päivämäärään ja siihen, mitä siihen ajankohtaan mennessä pitää seurata.

Kun täällä oli tämän asian lähetekeskustelu, arvoisa puhemies, kiinnitin kansainvälisiin asioihin huoiota. Erikoisesti kiinnitin huomiota siihen keppalointiin, mitä harrastetaan erikoisesti Saksassa, Ranskassa ja Italiassa. Muistutin siitä, kuinka ennen Ranskan vaaleja sosialistijohtaja Jospin halusi Italian mukaan sillä perusteella, että Rooman sopimus oli solmittu Italian pääkaupungissa. Siis aivan riippumatta siitä, oliko konvergenssikriteerit täytetty vai ei, vain sillä perusteella, että Rooman sopimus on Roomassa solmittu, piti Italia ottaman mukaan.

Nyt kun käytiin vaalitaistelu siellä, siinä yhteydessä luvattiin samalla suulla hyvin voimakkaasti julkiselle sektorille uusia työpaikkoja sadointuhansin. Toisin sanoen nimenomaan toimittiin aktiivisesti ennen demokraattisia vaaleja täysin konvergenssikriteerien ja Saksan pyrki-

mysten kanssa päinvastaisella tavalla, aivan kiistattomasti.

Nyt kun vaalit ovat takanapäin, kysymys on se, mikä näiden vaalilupauksen merkitys on. Täällä pääministerin sijainen on ehtinyt ilmoittaa, että nyt on tullut tällainen työllisyysjulistus apuun, jossa korostetaan erittäin hienolla tavalla, sanottaisiinko suomalaiskansallisesti suorastaan, sitä että ollaan siirtymässä elinikäiseen koulutukseen jne. Arvoisa pääministerin sijainen, kyllä on varsinaista huuhaahuppelointia, kun mennään ranskalaisille työttömille ilmoittamaan Champs-Élysées'illä, että kuulkaa nyt siirrytään elinikäiseen koulutukseen ja tämä asia on nyt hoidettu tällä konstilla. Se merkitsee sitä, että vauhti ei kuin edestakaisinmarssissa lisääntyy ja sillä sipuli. Ranskalaisillahan on tapana äänestää jaloillaan ja banderolleilla; tämän me kaikki tiedämme.

Toisin sanoen kysymys onkin siitä, mihin seuraan me olemme menossa, millä ehdoilla, vaikka täällä puhutaan koko ajan toisinpäin. Aivan sama koskee Saksaa. Saksalle nyt syntynyt ratkaisi mennä julistustiellä työttömyysasioissa eteenpäin oli ainut oikea ja mahdollinen. Ei voi kuvitellakaan, että Kohlin regimi menee seuraaviin vaaleihin ensi vuoden puolella sillä opilla, että annetaan Ranskalle periksi. Kun Saksa ei nykyään pysty täyttämään konvergenssikriteereitä julkisen talouden osalta, menisikö se vielä antamaan lisää rahaa Ranskalle ja Ranskan työttömille ja julkiselle taloudelle? Täysin kuolleen syntynyt ajatus! Toisin sanoen Ranska et Saksa ovat joutuneet jo keppaloimaan itse kultavarannoillaan, niitten arvostuserillä jnp.

Tämä kaikki kuvaa sitä, kuinka hirmuisen huteralla pohjalla koko hanke on kaiken maailman konvergenssikriteereineen, ja siihen kun vielä otetaan Belgian tilanne, josta täällä jo keskusteltiin. Olennainen asia on se siis, että velka on Belgian frangi-pohjaista. Sitä on voitu hoitaa setelipainokoneilla, ja se on näkynyt inflaatiokehityksenä jnp. Se on sitten aivan kokonaan muuta, jos Emun kolmannessa vaiheessa Belgia itse oikeutettuna on mukana. Silloin hommat muuttuvat aivan kokonaan toisenlaisiksi ja on kysymys todellisesta arkitodellisuudesta. Kun jo keskeiset osapuolet tässä hankkeessa ovat erittäin huteralla pohjalla, passaa mieltä kaksi kertaa, missä seurapiireissä liikutaan ja mikä on koko hankkeen tosiasiallinen tulevaisuus.

Hyvin mielenkiintoista on keskustelussa ollut seurata pohdiskelua Ruotsin osalta. Mikäli olen oikein kuullut, kukaan ei ole Tanskaa maininnut

lainkaan, ikään kuin se ei enää mikään Pohjoismaa olisikaan ja ikään kuin sillä ei olisi mitään roolia tässä hommassa. Se itse on — kansanäänestyksen takana — ulkopuolella tästä joka tapauksessa.

Vielä yksi Ruotsi-kortin käyttämiseen liittyvä näkökohta. Jospa nyt kävisikin niin, että Emun kolmas vaihe toteutuisi 1.1.1999 ja se syntyisi hyvin heikkona euronä, huom. hyvin heikkona euronä, mikä olisikaan Suomen metsäteollisuuden asema suhteessa Ruotsin tilanteeseen? Mitä todennäköisimmin, jos Ruotsi on ulkopuolella, Ruotsin kruunu olisi vahva. Sehän olisi Suomen metsäteollisuuden etu. Totean tällaisen pikan-tin yksityiskohdan vain.

Sen takia juuri, kun tämä asia on näin monimutkainen ja kun poliittinen tilanne ja konstellatio muuttuu päivittäin, minusta ne selvitykset, mitä suuri valiokunta vaatii, ovat mielekkäitä, huom. mielekkäitä, juuri tässä katsannossa. Ne ovat mielekkäitä seurantatarkoituksessa, niin että seurataan, kuinka poliittinen tilanne Euroopassa kehittyi ensi vuoden keväälle saakka. Silloin niillä on jotakin merkitystä. Projisointipohja muuttuu koko ajan.

Arvoisa puhemies! Lopuksi totean, mitä tällä saarnallani olen yrittänyt sanoa. Olen yrittänyt sanoa vain sitä, että sen ratkaisuhetken, joka tulee tähän saliin tässä nimenomaisessa asiassa, oikea ajankohta on Saksan vaalien jälkeen, niin että seurausvaikutukset ovat nähtävissä, mitä Saksan vaaleista on. Mikä tämän merkitys on? Sen merkitys on se, että Suomen valtion edustajat — onko sitten presidentti vai pääministeri vai molemmat yhdessä lukuisalla joukolla ministereitä höystettynä — toimivat sillä tavalla, että Saksan vaalien tulos on selvästi nähtävissä, niin ettei aivan sokkona mennä mihin tahansa.

Ed. K a u t t o : Arvoisa puhemies! Hallituksen selonteko Suomen päätöksenteosta Euroopan talous- ja rahaliiton suhteen saatettiin valiokuntakäsittelyyn keskustelulla, jossa pääosaan nousi kysymys Emu-päätöksen tekemisen järjestyksestä. Tätä asiaa on nyt sekä perustuslakivaliokunnan lausunnossa että suuren valiokunnan mietinnössä käsitelty varsin tyhjentävästi.

Suuren valiokunnan yksimielisen kannan mukaan eduskunta voi ottaa Rahaliitto-asian käsiteltäväkseen hallituksen tiedonannon pohjalta. Erillinen laki tulisi tarpeelliseksi vain siinä tapauksessa, että syntyvä Talous- ja rahaliitto poikkeaisi selvästi siitä, mitä EU:n perustamisso-

pimukseen on kirjattu. Näillä näkymin tästä ei ole pelkoa.

EU-sopimus on Rahaliiton kannalta kriittisiltä osiltaan eli julkisen velan ja budjettivajeen osalta kirjoitettu väljästi. Viitearvojen osalta ei puhuta ehdottomista rajoista, vaan niiden lähestymisestä. EU-maiden voi myös perustellusti väittää lähentyneen tavoitteita ja suhtautuneen niihin vakavasti. Budjettivajeet ovat vuodesta 1993 tähän vuoteen puolittumassa, ja inflaatio on saatu alimmalle tasolle vuosikymmeniin. Tämän perusteella lain säätäminen ei ole välttämättömyyttä. Tarkoituksenmukaiseksi se saattaa tulla, mikäli se tuo mukanaan laajan, yli hallitus — oppositio-rintaman käyvän yksimielisyyden.

Arvoisa puhemies! Suuren valiokunnan mietintö kehottaa hallitusta hankkimaan selvitystä vaihtoehdosta, jonka mukaan Suomi jättäytyisi paitsi Emun kolmannen vaiheen myös sen rinnalle syntyvän erm 2 -valuuttakurssimekanismin ulkopuolelle. Tutkiminen on aina paikallaan, ja valiokunnan mietintöä on tässä mielessä myönteisesti tulkittava. Opposition ja eräiden muiden edustajien tulkinnot ristiriidoista ovat sitä vastoin vääriä ja harhaanjohtavia. Mielestäni markan kellutukseen liittyvät ongelmat ovat jo tiedossa ja ne eivät lisäselvityksilläkään muuksi muutu.

Suomen talouspolitiikan linjana on ollut vakauden ja uskottavuuden politiikka. Uskottavuus on ollut avainsana kansainvälisesti ja kansallisesti. Yhtä hyvin kansainväliset pääomamarkkinat kuin omat yrityksemmekin on haluttu vakuuttaa siitä, että Suomella on talouspoliittinen linja, joka kestää pitkälle tulevaisuuteen. Markan liittäminen Euroopan valuuttakurssimekanismiin syksyllä 1996 kuului tähän talouspoliittiseen strategiaan. Erm-kytkentään sisältyi riskejä, mutta riskien ottaminen katsottiin järkeväksi. Tähänastisen kokemuksen perusteella päätös on ollut oikea. Päätöksen purkaminen ja markan kelluttaminen merkitsisi strategian muuttamista, sen purkamista. Puretun strategian tilalle olisi rakennettava uusi. Linjanmuutoksen myötä häviävän uskottavuuspääoman tilalle olisi hankittava uutta.

Markan mahdolliseen irrottamiseen eurooppalaisesta valuuttakurssimekanismista liittyy muitakin vakavia, ajatuksia herättäviä näkökohtia. Eräs niistä liittyy maamme Eurooppa-politiikkaan, joka perustuu ajatukseen, jonka mukaan ajamme parhaiten kansallisia etujamme pysymällä eurooppalaisen kehityksen valtavirrassa. Irtautuminen yhteistyöstä kaikkein kes-

keisimmällä osa-alueella — talouspolitiikassa — merkitsisi jyrkkää käännöstä pois eurooppalaisesta yhteistyöstä. Meillä ei ole oikeudellista eikä moraalistakaan perustetta tällaiseen äkkikään-nökseen.

Suomen yksipuolinen irtautuminen Emu-yhteistyöstä merkitsisi sitä, että olisimme astumassa tielle, joka voisi johtaa ulos koko unionista. Emu-päätöksen riski suhteessa EU-kumppaneihimme on juuri tässä. Unionillahan ei ole mitään mekanismeja, jolla se toden tullen veisi vastaan hangoittelevan maan kansalaisilta rahat taskuis- ta ja panisi eurot ja sentit tilalle.

Arvoisa puhemies! Me sosialidemokraatit olemme alusta pitäen korostaneet sitä, että Rahaliitto ei voi onnistua ilman selkeää poliittista sitoutumista työllisyyden parantamiseen. Sosialidemokraattisen liikkeen voiman kasvu Euroopan unionin päätöksenteossa on johtanut Amsterdamin kokouksessa siihen, että tämän kaltainen työllisyys sitoumus ollaan hyväksymässä. Työllisyyspolitiikan on syytä näkyä myös EU:n talouspoliittisessa yhteistyössä ja syntyvän Emun päätöksenteossa. Kuitenkin on selvää, että Suomen edun mukaista ei ole varauksetta tukea sellaisten rakennelmien syntyä, joissa Euroopan Keskuspankkijärjestelmän valtaa siirretään Emu-maiden hallituksille ja keskuspankkipolitiikan tavoitteenasettelu on hämärää ja vaikeaselkoista.

Hallitusten vallan kasvattaminen keskuspankkijärjestelmän kustannuksella merkitsisi suurten jäsenmaiden vallan kasvua pienten kustannuksella. Suunnitellussa keskuspankkijärjestelmässä pieni Irlanti saisi yhtä paljon edustusta päätöksentekoon kuin suuri Saksa. Kansallisvaltioiden väliintulo merkitsisi väistämättä niiden väkiluvun ja kansantuotteen mukaan tapahtuvaa painotusta. Hallitusten vallan kasvattaminen saattaisi merkitä myös poliittisen taktikoinnin kasvua yhteisesti sovittujen sääntöjen kustannuksella. Pahimmassa tapauksessa Euroopan rahapolitiikkaa ei enää ohjattaisi pelkästään Euroopan talouskehityksen perusteella. Suhdannesyklin rinnalle tulisi suurten jäsenmaiden kansalliskokousvaalien sykli. Rahapolitiikkaa reivattaisiin istuvien hallitusten poliittisten tavoitteiden mukaisesti.

Suomen tulee vaatia Emulta selkeää ja avointa keskuspankkipolitiikkaa. Normeista on sovittava yhdessä ja edeltä käsin, ja niistä on pidettävä kiinni. Se on Emun päätöksenteon kansanvaltaisuuden kannalta myönteistä. Kansalliset hallitukset ja parlamentit päättävät selkeät tavoitteet,

ja keskuspankkijärjestelmä velvoitetaan kaikin keinoin niiden toteuttamiseen. Keskuspankkijärjestelmä on tällöin sidottu päämäärän osalta, ja se on vapaa valitsemaan vain sopivat ja tarkoituksenmukaiset keinot. Sekava ja salaileva hallitusten ja keskuspankkijärjestelmän yhteispäätöksenteko olisi epädemokraattisempi vaihtoehto.

Arvoisa puhemies! Riippumatta siitä, meneekö Suomi ensimmäisten maiden joukossa Talous- ja rahaliittoon vai ei, on meidän omaa järjestelmäämme sopeutettava uusiin olosuhteisiin. Työmarkkinajärjestöjen keväällä antama yhteinen julistus suomalaisen työelämän mallin puolesta on merkittävä asiakirja. Se on työmarkkinoiden todellisten asiantuntijoiden näkemys parhaasta mahdollisesta toimintatavasta. Se on myös tervetullut muutos työnantajajärjestöjen politiikkaan. Työnantajat ymmärtävät, että suurta kansallista tavoitetta ei saa uhrata ideologisten pyyteiden alttarille.

Emu-maailman edellyttämää kuria on vaadittu erityisesti palkansaajilta. On selvä, että entiseen menoon ei ole varaa. Mutta tämä ei koske vain palkansaajia vaan myös yrityksiä, ja yrityksiltä ja yrittäjiltä vaaditaan yhä enemmän. Enää tuskin riittää se, että ostetaan pala maata tai huonokuntainen asunto ja odotetaan vain sen arvon nousua. Laiskaan rahaan perustuvalla bisnesajattelulla ei uudessa positiivisen reaalikoron maailmassa pärjää.

Arvoisa puhemies! Hallitus on selonteollaan vahvistanut Rahaliittoa koskevan päätöksenteon perustaa. Tältä perustalta päätös Rahaliiton kolmanteen vaiheeseen osallistumisesta voidaan tehdä tässä eduskunnassa kiinnittäen huomiota päätöksenteon sisältöön, vähemmän sen muotoihin.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. Kiljunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun emme saaneet vastauspuheenvuoroja, kun ministeri Andersson ja ed. Pulliainen puhuivat, käyttäisin tavallaan vastauspuheenvuoron suhteessa heidän esitykseensä viitaten kylläkin myös ed. Kauton puheenvuoroon.

Ministeri Andersson pohdiskeli liittovaltiota, pohdiskeli Emu-prosessin vaikutusta eurooppalaiseen yhdentymiskehitykseen ja päättyi siihen ratkaisuun, että tässä ei ole itse asiassa kysymys

liittovaltion rakenteista korkeintaan kuin ylikansallisen päätöksenteon kehittymisen osalta.

Itse olisin oikeastaan kysymässä ja pohtimassa tätä asiaa pykälän verran eteenpäin. Olemmeko itse asiassa käyttämiemme käsitteiden vankeja? Me jäsenämme kansainvälisen järjestelmän kansallisvaltiokeskeisesti ja myös, kun arvioimme muutoksia kansallisessa järjestelmässä, herkästi nimenomaan valtiokonstruktion varassa näitä muutoksia analysoimme. Tällöin helposti johtopäätöksenä on se, että kun Emu johtaa ilmeisesti ylikansalliseen rahapolitiikkaan eurooppalaisessa puitteissa, se on askel eurooppalaiseen liittovaltioon; Euroopan yhdysvaltoihin. Oteetaan ikään kuin mallia toiselta mantereelta. En ole aivan varma tästä.

Voidaan myös esittää väite näinpäin, että itse asiassa Emu on tyypipiratkaisu, aivan uuden tyypisen maailman tyypipiratkaisu. Me olemme siirtymässä Euroopassa itse asiassa jälkikansallisvaltiollisiin instituutioihin, joiden heijastumaa nimenomaan on myös Emu-prosessi. Se liittyy tietenkin ennen kaikkea tässä yhteydessä kansainvälisten pääomaliikkeiden vapauttamiseen, jonka heyday, merkittävimmät ajanjaksot olivat nimenomaan 1980-luvun puolivälissä, johon ministeri Anderssonkin viittasi ja joka on johtanut siihen, että valuuttakurssivaihtelut ovat entistä voimakkaampia ja valuuttakurssit ylipäättään ovat irtautuneet ulkomaankaupan maksuvirroista. Samalla se on lisännyt myös pääoman spekulatiivisia liikkeitä. Se on asettanut pienet kansantaloudet, kuten Suomen, pienet valuuttalueet, kuten Suomen, riskialttiiksi. Tähän haasteeseen nimenomaan Emun kaltaisilla instituutioilla pyritään vaikuttamaan.

Ed. Väistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kautto totesi, että suuri valiokunta katsoi, että kumpi tahansa, sekä lakiesitys että tiedonanto, sopii. Totean tähän, että suuri valiokunta ei tätä arvioinut. Se ei kuulunut meidän kompetenssiimme. Sitä varten me saimme perustuslakivaliokunnan lausunnon, ja perustuslakivaliokunnan enemmistö on näin katsonut. Keskusta ja muu oppositio on katsonut, että lakiesitys olisi yleisen hyväksyttävyyden kannalta ehdottomasti tässä tilanteessa parempi vaihtoehto. Siis me emme suuressa valiokunnassa tätä asiaa ratkaisseet. Viittasimme vain siihen, että perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten tämä päätöksentekojärjestys sopii.

Toinen asia, johon ed. Kautto puheenvuorosaan puuttui, oli kysymys kellutuksesta. Tästä

valiokunnan puheenjohtaja Tuomioja minusta aivan oikein totesi sen, mitä myös suuri valiokunta yksimielisessä mietinnössään, eli selvästi tuodaan esiin myös se, että kelluvien valuuttakursien järjestelmästä, sen vaikutuksesta Suomen talouspolitiikkaan ja työmarkkinoihin, on tärkeätä saada selvitys ennen Emu-ratkaisua. Minusta tämä oli yksimielisen mietinnön yksi keskeinen kohta.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan vastata molemmilta osin.

Eli mikä on päätöksentekojärjestelmä, sitten kun sen aika tulee, on hyvä katsoa sitä. Minulle henkilökohtaisesti myös hallituksen selvitys olisi tässä aivan riittävä vaihtoehto.

Mitä tulee siihen, voidaanko uuteen kelluttamispolitiikkaan mennä, mielestäni myös siltä osin meillä on jo aika lailla kansallista kokemusta. Ne selvitykset, joita tähän mennessä on tehty, osoittavat, ettei se olisi mikään onnellinen ratkaisu ja onnellinen vaihtoehto. Sanoinkin, että otin tämän mielipiteen omaan tiliini ja se on minun näkemykseni asiasta.

Ed. I t ä l ä : Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan valtioneuvoston selonteosta arvioinut Talous- ja rahaliiton eli Emun kolmatta vaihetta koskevaa kansallista päätöksentekoa. Siihen on tietysti tässä vaiheessa jo monessa puheenvuorossa viitattu. Valiokunnan lausunnon pääkohdat koskevat 1) Suomen asemaa EU:n jäsenvaltiona yhteiseen rahan osallistumiseen nähden, 2) eduskunnan päätöksentekoa tämän kysymyksen osalta ja 3) hallitusmuodon 72 §:n muuttamista.

Asian oikeudellinen tarkastelu perustuu Suomen EU-liittymissopimuksen voimaansaattamislakiin. Sen 2 §:ssä mainitaan yhtenä voimaan saatettavana sopimuksena myös Maastrichtissa vuonna 1992 tehty sopimus Euroopan unionista. Tämä sopimus sisältää määräyksiä yhteiseen rahan siirtymisestä. Unioni asetti sopimuksessa tavoitteekseen perustaa Talous- ja rahaliitto, johon lopulta sisältyy yhteinen raha. Maastrichtin sopimuksella muutetun EY:n perustamissopimuksen 109 j artiklassa on yksityiskohtaisia määräyksiä Emun kolmanteen vaiheeseen siirtymisestä.

Korostan sitä, että Suomen EU-liittymissopimuksen voimaansaattamislainsäädännössä ei tehty minäkäänlaista poikkeusta Maastrichtin sopimukseen vaan se hyväksyttiin ja saatettiin voimaan kaikin osin.

Kyseisten sopimusmääräysten yleinen oikeudellisesti velvoittava sisältö on, että jäsenvaltiot sitoutuvat siirtymään Talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen ja yhteisen rahan käyttöön 1.1.1999, jollei unionin neuvosto tee sopimuksen osalta mahdollisina pitämiään poikkeuspäätöksiä. Emun kolmanteen vaiheeseen siirtymiseen tai yhteiseen rahan osallistumiseen ei kytkedy jäsenvaltioiden omasta tahdosta riippuvaa liittymismenettelyä. Kolmas vaihe koskee kaikkia EU:n jäsenvaltioita lukuun ottamatta Isoa-Britanniaa, jonka tähän vaiheeseen osallistumisen edellytyksenä on erillinen ilmoitus. Yhteisen rahan alueeseen, euroalueeseen, osallistuvista jäsenvaltioista tekee päätöksen unionin neuvosto päämieskokoonpanossa.

Perustamissopimus ei tunne menettelyä, jossa jäsenvaltiot ilmoittaisivat osallistumisestaan yhteiseen rahan. Eri asemassa on Tanska, joka Maastrichtin sopimuksen yhteydessä neuvottelemansa valinnanvapauden perusteella on ilmoittanut pysyttelevänsä yhteisen rahan alueen ulkopuolella. Muut jäsenvaltiot siirtyvät perustamissopimuksen mukaan kolmanteen vaiheeseen joko lähentymisehdot täyttäneinä ja yhteisen rahan käyttöön osallistuvina tai jäsenvaltioina, joita koskee poikkeus. Edelliset jäsenvaltiot muodostavat euroalueen, ja jälkimmäiset ovat poikkeusmaita.

EU:n liittymissopimuksen voimaansaattamislaki käsiteltiin eduskunnassa vuoden 1994 syysistuntokaudella. Voimaansaattamislain eduskuntakäsittelyn aikaan Emun kolmannen vaiheen toteutuminen EY:n perustamissopimuksen mukaisessa aikataulussa ei ollut yhtä todennäköistä kuin se ehkä on tällä hetkellä. Tätä kuvastaa esimerkiksi se, että lokakuussa 1994 Suomen EU-jäsenyydestä toimitettua neuvoa-antavaa kansanäänestystä varten laaditussa valtioneuvoston tiedotteessa todettiin Talous- ja rahaliiton olevan "tulevaisuuden tavoite", jonka on määrä johtaa myöhemmin "yhteen, yhteisen valutan käyttöönottoon".

Juridiselta kannalta tänä päivänä keskeistä on, että EU-liittymissopimuksen voimaansaattamislaki käsiteltiin poikkeuslakina valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentin mukaisessa ns. supistetussa perustuslain säätämisyjärjestyksessä. Laki hyväksyttiin siten 2/3:n määränemmistöllä. Siitä huolimatta, että käsitykset Emun kolmanteen vaiheeseen siirtymisen ja yhteisen rahan käyttöönoton toteuttamisajankohdasta olivat varsin epämääräiset syksyllä 1994, tehtiin EU-liittymissopimuksen voimaansaattamislain

kiistattomasti muun muassa Emun kolmannen vaiheen kattava aukko perustuslakeihimme. Maastrichtin sopimushan hyväksyttiin voimaansaattamislailla poikkeuksitta.

Viittaan tässä lisäksi siihen, että hallituksen esityksessä Suomen EU-liittymissopimukseksi selostettiin muun muassa Talous- ja rahaliiton kolmannen vaiheen aikaisia Euroopan Keskuspankin toimivaltuuksia sellaisina määräyksinä, jotka olivat ristiriidassa Suomen perustuslakien kanssa. Vuoden 1994 lainsäätämisyjärjestysratkaisusta seuraa, että vielä tarvittavat kansalliset ratkaisut Talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheesta voidaan tehdä eduskunnassa yksinkertaisin enemmistöpäätöksin, jollei jostain erityisestä syystä muuta johdu.

Lausunnossaan EU-liittymissopimuksen voimaansaattamisesta perustuslakivaliokunta toteaa, että "Suomen puolelta on jäsenyydestä neuvoteltaessa todettu, että talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen siirtyminen edellyttää valtiosäännön mukaan eduskunnan myötävaikutusta. Tähän viitaten valiokunta katsoo, että liittymissopimus ei vielä voi merkitä sitoutumista osallistua talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen". Tämä perustui Suomen jäsenyysevenvotteluissa toteamaan seikkaan, että eduskunta ja hallitus tekevät asianmukaisena aikana tarpeelliset päätökset Suomen osallistumisesta kolmanteen vaiheeseen perustamissopimuksen mukaisesti. Tämä valiokunnan kannanotto on asiayhteydessään ymmärrettävä niin, että Suomen konkreettisesta osallistumisesta yhteiseen rahan on tehtävä vielä kansallisesti eri päätös eduskunnassa.

Perustuslakivaliokunnan kanta johti ulkoasiainvaliokunnan mietinnön kautta siihen, että voimaansaattamislakia koskevassa vastauksessaan eduskunta edellytti, että "Suomen mahdollisesta liittymisestä rahaliiton kolmanteen vaiheeseen päätetään aikanaan eduskunnassa hallituksen erillisen esityksen perusteella". Kun otetaan huomioon Suomelle jäsenvaltiona kuuluvat velvoitteet osallistua Emun kolmanteen vaiheeseen ja tietyn edellytyksin myös yhteiseen rahan, on eduskunnan vastauksessa tarkoitettua, myöhempää eduskunnan päätöstä pidettävä luonteeltaan poliittisena. Kysymys ei siis ole siitä, että eduskunta olisi tällä lausumallaan voinut tehdä oikeudellisesti merkityksellisen varauksen jatkossa noudatettavan kansallisen päätöksentekoprosessin muodostumisesta juridiseksi edellytykseksi Suomen osallistumiselle yhteisen rahan käyttöön.

Tällä lausumalla eduskunta varasi itselleen mahdollisuuden osallistua Emun kolmannen vaiheen toteuttamiseen liittyvään kansalliseen kannanmuodostukseen ja määritellä tällöin päätöksellään kantansa yhteiseen rahan siirtymiseen. Ilman tällaista lausumaa asia olisi voinut jäädä valtioneuvostolle ja valtiopäiväjärjestyksen 4 a luvun mukaisten menettelyjen varaan. Eduskunnan lausumassaan tarkoittamalla poliittisluontoisella päätöksellä on hyvin suuri, käytännössä ratkaiseva, merkitys siitä syystä, että valtiota, joka ei ole halukas siirtymään yhteiseen rahan, ei voida tähän tosiasiallisesti myöskään pakottaa.

Eduskunnan vastauksessa edellytettiin asiasta päätettävän aikanaan "hallituksen erillisen esityksen perusteella". Sanatarkasti arvioituna eduskunta ei vaatinut asian saattamista eduskunnan käsiteltäväksi nimenomaan hallituksen esityksellä vaan hallituksen erillisellä esityksellä, mikä sanonta on monimerkityksisempi ja viittaa yleensä asian saattamiseen hallituksen aloitteesta eduskuntaan.

Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan eduskunnan päätöksen tekemiseksi nyt puheena olevassa asiassa onkin muodoltaan erilaisia vaihtoehtoja. Perustuslakivaliokunta on tarkastellut eri vaihtoehtoina asian päättämistä valtioneuvoston tiedonannon, valtioneuvoston selonteon, valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 2 momentin mukaisen hallituksen esityksen ja erillisen lakiehdotuksen pohjalta sekä sitäkin, että eduskunnan päätös yhteiseen rahan osallistumisesta tehtäisiin jonkin Emun kolmatta vaihetta koskevan kansallisen lainmuutoksen yhteydessä.

Valiokunnan käsityksen mukaan näistä eri vaihtoehtoista ovat erillinen lakiehdotus ja valtioneuvoston tiedonanto valtiosäännön kannalta ongelmattomimmat tavat saattaa kysymys yhteiseen rahan siirtymisestä eduskunnan päätettäväksi. Eduskunnan kyseinen päätös tulee tehdä ennen kuin unionin neuvosto huhti — toukokuussa 1998 päättää Emun kolmanteen vaiheesta. Eduskunnan päätöksessä voidaan ainakin periaatteessa kosketella seuraavanlaisia sisältökysymyksiä riippumatta siitä, miltä pohjalta eduskunta asiaa käsittelee:

Päätöksessä voidaan muodostaa kanta siihen, kannattaako Suomi yhteisön siirtymistä Emun kolmanteen vaiheeseen 1.1.1999 lukien. Päätöksessä olisi aiheellista ilmaista se, haluaako Suomi siirtyä yhteiseen rahan heti kolmannen vaiheen alusta vai myöhemmin ja milloin siinä tapauksessa. Päätöksessä on mahdollista käsitellä myös

sitä, miten Suomi suhtautuu muiden jäsenvaltioiden osallistumiseen yhteiseen rahaan ja halutaanko Suomen osallistuminen esimerkiksi kytkä joidenkin toisten valtioiden osallistumiseen vai vastustaako Suomi joidenkin valtioiden muukaantuloa.

Hallitusmuodon 72 § kuuluu seuraavasti: "Suomen rahayksikkö on markka. Lailla säädetään, miten markan ulkoisesta arvosta päätetään." Tämä perustuslain kohta menettää asteittain oikeudellista merkitystään sitä mukaa kuin Talous- ja rahaliiton kolmannen vaiheen toteuttaminen etenee. EU:n liittymissopimusta voimaan saatettaessa käytetyn poikkeuslakimenettelyn vuoksi Suomen siirtyminen yhteiseen rahaan ei ole valtiosääntöoikeudellisesti riippuvainen hallitusmuodon 72 §:n sanamuodon muuttamisesta tai kumoamisesta. Tämän mukaisesti markka voisi lakata olemasta Suomen rahayksikkö Suomen liittyttyä euroalueeseen, vaikka 72 §:ää ei olisikaan muutettu.

Vaikka hallitusmuodon 72 §:n muuttaminen ei ole valtiosääntöoikeudellinen edellytys yhteiseen rahaan siirtymiselle, on perustuslain selkeyden turvaamiseksi valtiosääntöpoliittisesti asianmukaista ja perusteltua muuttaa perustuslain tekstiä tältä osin Suomen yhteiseen rahaan osallistumisen vuoksi. Muutostarpeen perusteina voidaan viitata vielä yleisiin ymmärrettävyys-, informatiivisuus- ja legitimitettinäkökohtiin. Perustuslain sanamuodon muuttamisesta on myös tässä tapauksessa, jossa muutos sinänsä johtuu kansainvälisestä veloitteesta, säädettävä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädetyllä tavalla. Perustuslaista poikkeamisen yleistä järjestystä helpottavaa valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momenttia ei ole valiokunnan mielestä perusteltua tulkita laajentavasti.

Muutos on valiokunnan käsityksen mukaan "luontevimmin toteutettavissa vireillä olevan perustuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä, jossa tähdätään siihen, että uusi yhtenäinen perustuslaki tulisi voimaan 1.3.2000". Näin menetellen voidaan arvioida valtiosäännön kokonaisuudesta käsin, missä määrin rahasta ylipäänsä otetaan säännöksiä perustuslakiin, sillä kansainvälisesti vertaillen on osoitettavissa, etteivät säännökset rahasta yleisesti ottaen kuulu perustuslakien ydinsisältöön.

Arvoisa puhemies! Hallitusmuodon 72 §:n muutoksen pitäisi olla voimassa viimeistään siinä vaiheessa, jolloin kansallinen raha ei ole enää laillinen maksuväline, eli nykyisten suunnitelmien perusteella 1.7.2002, jos Suomi osallistuu

ensimmäisten joukossa yhteiseen rahaan. Aikaisinta mahdollista ajankohtaa perustuslain muutokselle ei voida yksiselitteisesti esittää, koska hallitusmuodon 72 §:n oikeudellinen merkitys tulee vähenemään asteittain. Jos toisaalta tyydytään pelkästään kumoamaan kyseinen perustuslain kohta, tämän toteuttaminen ei ole ajallisesti sidoksissa siihen, miten Emun kolmannen vaiheen toteuttaminen etenee.

Ed. P u h j o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Itälä oli oikeassa siinä, että Maastrichtin sopimuksessa ei ole säädöksiä, että yksittäinen jäsenvaltio voi kansallisin päätöksin päättää Emun kolmanteen vaiheeseen menosta. Nyt kuitenkin Suomella on oma päätöstapa, että erillisellä päätöksellä menemme sisälle. Tilanne on kuitenkin muuttunut Euroopassa minun mielestäni oikeudellisissa mielessä ja siinä suhteessa, miten velvoittava Maastrichtin sopimus ollenkaan onkaan. Nimittäin ennen ratifiointia Saksan liittopäivät varasi itselleen oikeuden päättää Emun kolmanteen vaiheeseen menosta, ja kun yhdelle jäsenmaalle tulee poikkeus — ja sehän on tullut kaikkien muiden jäsenmaiden alistuneella hiljaisuudella — on aivan selvää, että kaikilla muillakin jäsenmailla demokratian nimissä kuuluu olla oikeus, joten valtiosääntöoikeudellinen tulkinta Maastrichtin sopimuksen aiheuttamista erilaisista aukoista Suomen perustuslakeihin voi tulla uuteen harkintaan. Jotenkin valtiosääntöasiat ovat menneet outoon valoon, kun se kaikkein suurin asia, liittyminen Emun kolmanteen vaiheeseen, onkin yksinkertaisella enemmistöllä päätettävissä, mutta monet pienemmät asiat vaativat määräenemmistön.

Ed. K a l l i o : Arvoisa rouva puhemies! Onko epävarmuus Emun toteutumisesta lisääntynyt? Näin ovat monet viime viikkoina todistelleet, ja tähän suuntaan ed. Pulliainenkin aika vahvasti puhui.

Viitteitä tämantapaisesta kehityksestä on haluttu löytää Ranskan sosialistien vaalivoitosta ja Saksan keskuspankin varantojen arvostamisesta koskevasta kiistasta. Ministeri Niinistöhän tyrmäsi tällaiset arviot erheellisinä, ja kyllähän viimeisimmät tiedot Amsterdamista osoittavat, että Emu-juna on vielä vakaasti radallaan ja hyvässä vauhdissa. Mutta on kylläkin kiistatonta, että Ranskan sosialistien voiton myötä Emu-keskusteluun on tullut tiettyä säpinää ja uusia ulottuvuuksia. Kriittisyys on lisääntynyt.

Sosialistit ovat irtautuneet totunnaisesta Emu-liturgiasta siinäkin, että he haluavat Italian ja Espanjan tulevan mukaan Emun kolmanteen vaiheeseen heti alusta alkaen, ja kuten tiedämme, nämä maat eivät lähimainkaan täytä mukaantulon edellyttämiä kriteerejä. Italian ja Espanjan mukaantuloa sosialistit ovat perustelleet paitsi poliittisin syin myös devalvaatiokilpailun estämisellä. Sosialistit katsovat, että mikäli Italian ja Espanjan kaltaiset suuret taloudet joutuvat vastoin omaa tahtoaan jäämään yhteisen rahan ulkopuolelle, niiden valuuttojen devalvoituminen uhkaa muiden maiden, erityisesti Ranskan, kilpailukykyä. Itse asiassa me olemme käyneet samaa keskustelua suhteessa Ruotsiin.

Ranskan sosialistit ovat myös ilmoittaneet, että viime talvena laadittu Rahaliittoa koskeva Vakaussopimus ei sido heidän johtamaansa hallitusta, mutta näyttääpä kuitenkin sitovan. Lohdutukseksi ranskalaiset ovat toki saamassa työllisyyden hoidolle entistä suuremman painoarvon EU:n toimenpidekokonaisuudessa.

Kolmas asia, johon Ranskan sosialistit ovat ottaneet kantaa, on eräänlaisen päällystakin asettaminen varsin itsenäiseksi tarkoitettulle Euroopan Keskuspankille. Heidän mielestään Euroopan Keskuspankin vastapainoksi tulisi muodostaa EU-maiden hallitusten asettama neuvosto. Tämän elimen olisi määrä ottaa rahan arvon vakauden ohella huomioon myös muita taloudellisia, sosiaalisia ja poliittisia seikkoja silloin, kun päätetään Euroopan rahapolitiikasta.

Saksassa puolestaan on väännetty kättä siitä, miten keskuspankin varannot tulisi arvostaa. Liittohallitus halusi arvonnkorotuksen jo kuluvana vuonna. Näin se voitaisiin näyttää budjettivajeen alenemisena, mikä puolestaan auttaisi Saksaa saavuttamaan 3 prosentin vajevaatimuksen. Tämä on Saksalle hieman kiusallinen asia, sillä ilman tällaisia vippaskonsteja Saksan on vaikea alijäämäkriteeriä täyttää, ja juuri Saksahan on vaatinut tiukkaa linjaa kriteerien täyttämistä arvioitaessa. Mutta sen paremmin Ranskan kuin Saksankaan tapahtumat eivät Emu-venettä keikauta. Molemmissa maissa on vahva poliittinen tuki hankkeelle. Itse asiassa näistä maista löytyvät todelliset Emu-arkkitehdit.

Vaikka edessä onkin varsin mielenkiintoinen päätösprosessi monine kompromisseineen ja poliittisine lehmänkauppoineen, kyllä meidän on syytä totutella siihen, että Emun kolmas vaihe syntyy suunnitellussa aikataulussa. Se, kuinka laaja Emusta tulee ja mikä on euron painoarvo

suhteessa dollariin taikka jeniin, ovat kuitenkin täysin pimennossa olevia asioita.

Mitä tulee Suomen Emu-keskusteluun ja -valmisteluun, tietyt asiat ovat selkiytyneet, ja eteenpäin mennään. Valtiosääntöoikeudellisia esteitä asian ratkaisemiseksi eduskunnan enemmistöllä ei esiinny. Se, edetäänkö aikanaan lakiesityksen vai tiedonannon pohjalta, ratkennee hyvässä järjestyksessä eikä ansaitse tässä vaiheessa sen laajempaa kommentointia.

Ainekset monipuoliselle ja hedelmälliselle Emu-keskustelulle ovat koko ajan parantuneet, ja tämä selontekokäsittely on omalta osaltaan tietämystä syventämässä. Näin tullevat eittämättä vaikuttamaan myös suuren valiokunnan edellyttämät lisäselvitykset. Haluan kuitenkin korostaa, että professori Pekkarisen työryhmän analyttinen työ loi hyvän pohjan Emun vaikutusten arvioinnille. Työryhmä ei nähnyt asiaa mustavalkoisena vaan problemaattisena, monitahoisena talous- ja ulkopoliittisena kysymyksenä, ja näinhän se onkin. Esimerkiksi Emun taloudellisia vaikutuksia on vaikea arvioida. Ne tulevat riippumaan olennaisesti siitä, miten yritykset, kotitaloudet ja talouspoliittiset päätöksentekijät toimivat uusissa olosuhteissa, ja näistä me emme voi esittää mitään täsmällisiä ennusteita.

Jos ajatellaan Emun etuja, lienee aika lailla kiistatonta, että yhteinen raha tuo mukanaan mikrotaloudellisia tehokkuusetuja. Ne ilmenevät lähinnä valuutan vaihtoon ja valuuttakurssiriskeiltä suojautumiseen liittyvien kustannusten alentumisena, valuuttakurssiepävarmuuden vähenemisena, hintojen vertailtavuuden paranemisena sekä kansainvälisen vaihdannan kasvuna. Nämä käyvät selkeästi ilmi myös suuren valiokunnan mietinnöstä ja talousvaliokunnan lausunnosta. Se, kuinka suuria nämä edut tulevat olemaan, riippuu oleellisesti mukaan tulevista maista. Suomen kannalta valitettavalla vain vaikuttaa, että Ruotsi ja Iso-Britannia ovat jäämässä ensi vaiheessa Emusta ulos.

Mutta Rahaliiton vaikutukset taloudelliseen vakauteen ovat jo huomattavasti kiistanalaisempia. Jos Euroopan Keskuspankki pystyy harjoittamaan uskottavampaa rahapolitiikkaa kuin pienen maan keskuspankki, on inflaatio keskimäärin alhaisempaa ja vakaampaa. Myös reaalkorot voivat tällöin alentua. Onnistunut sopeutuminen Rahaliittoon voikin siten merkitä vakaampaa talouskasvua, kuin mihin Suomessa on totuttu.

Toisaalta on kuitenkin mahdollista, että Suomen kansantalouteen kohdistuu ulkoapäin ta-

loudellisia häiriöitä, jotka poikkeavat kooltaan ja ajoitukseltaan Rahaliiton muista osanottajamaista. Kun rahapolitiikka on Rahaliitossa yhteistä, ei se eikä euron kurssi reagoi tällaisiin maakohtaisiin häiriöihin. Oman valuutan kellutus sen sijaan antaa mahdollisuuden vaimentaa näiden häiriöiden vaikutuksia. Tässä mielessä kyllä ymmärrän suuren valiokunnan lausumaa kaikkien vaihtoehtojen selvittämisestä ennen lopullista päätöksentekoa.

Mielestäni Suomen kannalta Rahaliiton merkittävin ongelma onkin eri maihin eri tavalla kohdistuvat epäsymmetriset häiriöt. Tällaisessa häiriötilanteessa korostuvat työmarkkinoiden toimivuus, tuotannon tekijöiden liikkuvuus ja finanssipolitiikan merkitys. Tässä mielessä Kasvu- ja vakaussopimus saattaa ollakin ongelmallinen. Suomen kaltaisen, epäsymmetrisille häiriöille alttiin, pienen jäsenvaltion kannalta on ongelmallista, jos talouden välttämättömiin finanssipoliittisiin ratkaisuihin liittyy edes teoreettinen mahdollisuus häiriötä syventävien pakotteiden langettamisesta, kuten suuri valiokuntakin totea. Alijäämärajoite sinänsä lienee tarpeen, mutta pitäisikö sitä tarkastella hieman pidemmällä aikavälillä?

Suuri valiokunta edellyttää mietinnössään useiden lisäselvitysten laatimista. Lisätieto Emusta onkin varmaan paikallaan. Lisäselvitystarpeista haluan painottaa jonkinlaista arviota siitä, mikä on Emun vaikutus aluetalouteen ja mitkä ovat ne meidän keinomme, joilla me pyrimme edistämään alueellisesti tasapainoista kehitystä Emu-olosuhteissa. Tämä analyysi on tarpeen siksikin, että Emu eittämättä vaikuttaa eri tavoin eri toimialojen kilpailuoloihin ja työllisyyteen ja täten myös eri alueisiin.

Mutta, arvoisa puhemies, kaiken kaikkiaan Emu ei ole mikään mustavalkoinen asia. Siihen liittyy Suomen kannalta niin haittoja kuin hyötyjäkin. Niitä meidän tulee viileästi ja harkiten punnita, ja eduskunta tekköön aikanaan tämän pohjalta itsenäisen päätöksensä.

Ed. Hyssälä: Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni suuren valiokunnan mietintö vie Suomen Emu-keskustelua eteenpäin. Valiokunta kiinnittää aiheellisesti huomiota siihen, että valtioneuvoston selonteossa olisi tullut syvällisemmin käsitellä ne vaihtoehtoiset vaikutukset, jotka liittyvät erityisesti kysymykseen euroalueen kokoonpanosta. Suuren valiokunnan mielestähän on myös tärkeätä selvittää Emu-ratkaisua tehtäessä kaikkien huomioon otettavien vaihtoehto-

jen vaikutukset, sulkematta nimenomaan etukäteen jo pois joitakin vaihtoehtoista, mikä on tuntunut olevan hallituksen linja.

Erityisesti näkisin, että Emu-jäsenyyden ja Emun ulkopuolelle jättäytymisen sosiaalipoliittisia vaikutuksia olisi tullut selvittää laaja-alaisesti. Jo tähän asti niitä olisi pitänyt huomattavasti enemmän selvittää, kuin nyt on tehty. Vaikka integraatio parantaa talouskehitystä, se ei automaattisesti kuitenkaan takaa sitä, että kasvu olisi alueellisesti tasapainoista tai että se olisi eri sektoreilla kovinkaan tasapainoista. Mikäli tuotantoiminnan ja väestön alueellinen keskittyminen voimistuu, mistä merkkejä on ollut, tämä varmasti myös Suomessa asettaa ihan uusia haasteita kansalliselle aluepolitiikalle ja tietenkin myös EU:n rakennepoliitiikalle. Raija Julkusen mielestä, joka oli mukana professorityöryhmässä, mielestä sosiaalinen ulottuvuus on integraatioprosessissa ottopolitiikka tai sisärpuoli.

Jostakin syystä sosiaalipoliittisesta strategiasta, jos sitä yleensä on ollutkaan, on myös komissiotasolla vaiettu. Hallituksen Emu-selonteossa näitä vaikutuksia ei mitenkään spekuloida. Jos tässä prosessin aikana työttömyys ja sosiaalinen ulottuvuus ovat olleet hyvinkin sivuseikka, kuten mainitsin, niin ei ole ihme, että kansalaiset EU-maissa ovat hyvin kriittisiä tai jopa kielteisiä, kun ajatellaan heidän suhtautumistaan integraation syvenemiseen.

Immetellen, että meilläkään ei ole esimerkiksi Emun välillisiä vaikutuksia sosiaaliturvajärjestelmiin pohdittu. Vaikka unionin sosiaalipoliittinen valta ei toisaalta sen kummemmin laajene Suomeen päin siitä, mitä se EU:n aikana on ollut, niin näen kyllä, että Rahaliitto saattaa antaa sykäyksiä näiden järjestelmien lähenemiselle ja sosiaalipoliittisen yhteistyön lisääntymiselle. Tietysti voidaan myös kysyä, mitä tällaiset EU-tasoiset sosiaaliset oikeudet ovat — niiden määrittelylle voi tulla uusia sykäyksiä — ja millaisia välillisiä tai välittömiä vaikutuksia ja paineita pohjoismaiseen hyvinvointivaltiomalliin olisi, ennen kaikkea jos menemme yksin Emuun tämän mallin omaavina.

Jos ajatellaan työmarkkinoita, pitäisi muistaa paitsi sitä, että työmarkkinat polarisoituvat, myös se, minkälaista demokraattinen kehitys eli väestöllinen kehitys lähitulevaisuudessa on. Euroopan unionin väestöraportin ennusteen mukaan vanhin ikäpolvi kolminkertaistuu seuraavan 30 vuoden aikana unionin jäsenmaissa. Onhan se aika huomattavaa, jos eläkeläisten määrä kasvaa 37 miljoonalla, alle 20-vuotiaiden nuor-

ten määrä vähenee 9,5 miljoonalla ja työikäisten aikuisten määrä 13 miljoonalla. Demografiset kehitykset ovat erittäin huolestuttavan tuntuisia, vaikka miten niitä mittaisi, kun näitä lukuja tarkastelee. Tiedämme hyvin, itsekin olen suurten ikäluokkien edustaja, että Suomessa vuonna 2030 suurten ikäluokkien vuoksi huoltosuhteen ennustetaan olevan EU-maiden korkein.

Ikärakenteen muutokseen varautuminen rahastoinnilla on ollut hyvinkin vajavaista kaikissa unionin maissa. En tiedä, miten se oikein on onnistunutkaan. Kun ajatellaan, että eläkeläisten määrä kasvaa 37 miljoonaa, ollaanko rahastoinnissa ollenkaan realistisia? Ajatellaan vaikka Ranskaa ja Saksaa, niin tietääkseni siellä rahastointi on ollut vielä vajavaisempaa kuin esimerkiksi Suomessa. Meillä on siihen pyritty varautumaan juuri nyt, kun on tehty esimerkiksi eläkeuudistuksia. Väestön ikärakenne tietysti vaikuttaa myös terveydenhuollon menojen kehitykseen.

Jos ajattelen selonteon johtopäätöksiä, niin siellä todetaan alussa: "Hyvinvoinnin edistämisen kasvun, työllisyyden ja reaalityulojen lisäämisen sekä hyvinvointipalvelujen tuella on yhteiskuntapolitiikkamme keskeisin tavoite." Mitä tämä merkitsisi meillä? Ajattelen, että politiikan keinoin meidän tulisi vaikuttaa ensisijaisesti siihen, että sisäinen muuttoliike ei olisi niin voimakasta kaupunkeihin kuin nyt, ja pohdittava mainittujen väestöllisten muutosten ja muuttoliikkeen vaatimia muutostarpeita, joita joka tapauksessa jonkin verran on, pohdittava, mitä se vaatii meillä hyvinvointipalveluissa. Varmasti vaatii päiväkoteihin, kouluihin ja vanhusten palveluihin panostamista.

Suomen kannalta kysymys taloudellisten häiriöiden mahdollisuuksista ja vaikutuksista on varmasti yksi tärkeimmistä arviointiperusteista. Täällä ovat aika useat puhujat tänään ottaneetkin kantaa näihin taloudellisissa laskusuhdanteissa tapahtuviin häiriöihin. Se välineistö, joka on ollut käytettävissä, poistuu, kuten tiedämme. Mitä sitten tapahtuu näissä häiriötilanteissa? Palkat ja hinnat joustavat, vai miten on? Ainakin toistaiseksi ammattiyhdistysliikkeen kanta palkajoustoihin on ollut hyvin kielteinen. Ihminenhan on ilmoittanut, että palkat eivät joustu. Mutta sitä hän ei ole ilmoittanut, että palkkahaitari ei kasvaisi, eli varmasti meillä palkkahaitari kasvaa ja matalapalkka-alat lisääntyvät. Pelkään vain, että ne ovat naisia, jotka matalapalkka-aloilla häärivät. Vai olisikohan ay-liike Emu-olosuhteissa joustavampi, mitä tulee joustoihin häiriöti-

lanteissa? Vai onko niin, että perusturvan varas-elävien toimeentulo joustaa alaspäin, mutta ei muiden?

Kaiken kaikkiaan olisi myös ollut syytä selvittää Emu-olosuhteitten vaikutukset naisten asemaan, koska sosiaali- ja terveydenhuollon julkiset palvelut Suomessa liittyvät tiiviisti naisten asemaan työmarkkinoilla ja myös naisten taloudelliseen itsenäisyyteen. Olisi hyvä, jos tässä keskustelussa olisi avoimesti tuotu esille näitäkin asioita; markkinavetoisen sosiaaliturvan asioita, onko se jokin ideologinen tavoite vai mikä. En tiedä, miksi näistä asioista on niin totaalisesti kuitenkin vaiettu.

Toisaalta puhutaan itsenäisten valtioiden yhteenliittymästä ja siitä, mitä silloin poikkeamaan asemaan jääminen merkitsisi. En mene siihen pitemmälle, koska täällä ovat aika monet siihen keskittyneet. Silloin kun kansanäänestys Suomessa EU:sta oli, niin varmasti monikaan äänestäjä ei näitä asioita kovin syvällisesti tähän suuntaan ehkä arvioinut.

Arvoisa rouva puhemies! Pääosaltaan kannan tässä puheenvuorossani huolta nimenomaan sosiaalisen ulottuvuuden vähättelystä ennen kaikkea silloin, kun laajennutaan voimakkaasti itään päin ja sosiaaliturvaltaan hyvinkin erilaiset maat tulevat mukaan. Mitä silloin tapahtuu? Mitä tapahtuu naisten ja lasten hyvinvointipalveluille? Saksassa ja Ranskassa ne on kovin eri tavalla järjestetty kuin meillä. Mitä tapahtuu eläkeläisille eläkepolitiikassa ja näille rahastoille, kun olemme samassa veneessä? Etelän ja pohjoisen kehityksessä on pelättykin juuri tältä osin uhkakuvien enemmän toteutuvan kuin Euroopan keskiosissa. Näitä arvioita pitäisi edelleen tehdä ja laatia päätöksenteon pohjaksi vielä monenlaista selvitystä.

Ed. E10 (vastauspuheenvuoro): Puhemies! On tietysti sinänsä miellyttävää, että ei-sosialistisen puolueen edustaja on huolestunut sosiaalisesta ulottuvuudesta. Oma näkemykseni on kyllä se, että esimerkiksi eurooppalaiseen keskusteluun ovat viime aikoina oman lisänsä tuoneet erityisesti Englannin työväenpuolueen voitto, joka mahdollisti sen, että Englantikin liittyy EU:n sosiaalilukuun, ja toisaalta myös Ranskan sosialistien voitto, joka on nostanut vahvasti esille sekä sosiaalisen näkökulman että erityisesti työllisyyden.

Mitä tulee yleensä sosiaaliseen ulottuvuuteen Emussa, on oikeastaan aika vaikeaa kuvitella, että Euroopan unionin ja toisaalta Emun välillä

olisi jokin raja-aita, että sosiaalisen ulottuvuuden asiat tulisivat vaikeammiksi hoitaa Emussa kuin tälläkään hetkellä. Niin Euroopan unionin olosuhteissa kuin Euroopan raha- ja talousunionin olosuhteissa varmaan paineita on edelleen siihen, että yhdenmukaistetaan sosiaaliturvaa. Mutta, puhemies, kysymys on siitä, mihin suuntaan yhdenmukaistetaan. Yhdenmukaistetaan ko siihen tasoon suurin piirtein, joka on saksalainen malli, jossa mekin olemme mukana ja jossa on suhteellisen korkea sosiaaliturva, vai toisenlaiseen malliin, jossa sosiaaliturva on paljon heikompi, lähinnä tähänastiseen englantilaiseen malliin?

Suurin haaste, puhemies, on varmasti siinä, että kun talous globalisoituu tai on jo globalisoitunut pitkän aikaa, niin tämä on haaste paitsi Suomelle myös koko EU:lle. Kun halpoja tuotteita tulee halvan sosiaaliturvan maista markkinoille, niin minun mielestäni koko EU:n vastauksen pitää olla se, että niissä maissa, jotka tulevat markkinoille, pitää myös nostaa sosiaaliturvan tasoa, nostaa elintasoa ja antaa ihmisille inhimillinen oikeus elämään.

Ed. M. Pietikäinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hyssälä nosti esille muun muassa naisten aseman keskustelussa, ja totta kai tämä on tärkeä tema. Kuitenkin on syytä muistaa, että jos Emu, niin kuin uskonkin, antaa meille vakaampaa taloutta ja parempaa työllisyyttä — ja myös on syytä muistaa tavoite ”ei enää koskaan sotaa Euroopassa” — tämä on mielestäni naisten aseman kannalta myös erittäin tärkeä asia.

Mitä tulee naisten asemaan, täytyy muistaa, että pohjoismaainen hyvinvointivaltio on erittäin tärkeä sekä naisten työllisyyden että myös naisten aseman kannalta. Itse uskon, että vakaa talous on tässä erittäin tärkeä. Ilman vakaata taloutta me emme voi jatkaa ja kehittää pohjoismaista hyvinvointivaltiota. Sen takia uskon, että myös naisten kannalta Emu on hyvä ratkaisu.

Ed. H y s s ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Elo otti esille Saksan esimerkkinä ja mainitsiko Ranskankin Keski-Euroopan maiden sosiaalisessa ulottuvuudessa. On sanottava, että erot tulevat selvimmin näkyviin nimenomaan lasten ja vanhusten hoivassa, jos ajatellaan sosiaalipolitiikkaa. Esimerkiksi Ranskassa vanhuksista huolehtiminen lain mukaan on lasten velvollisuus ja Saksassa vain työssä käyneet ja vakuutusmaksunsa maksaneet ovat

oikeutettuja eläkkeeseen. Kotivaimoilla ei ole edes peruseläkettä. Saksassa ja Hollannissa lasten päivähoito on perheen vastuulla ja naisten kotona tekemää palkatonta hoivatyötä täydentävät näissä maissa kirkko ja vapaaehtoisjärjestöt. Mallit ovat hyvin erilaiset, kuten on tullut esillekin, joten näen, että kyllä siinä varmasti puolin ja toisin tekemistä on samassa veneessä oltava.

Ed. M. Pietikäinen otti mielestäni hyvin esille sen, että Pohjoismaissa naisten asema on kuitenkin toisenlainen. Hän oli vetämässä pohjoismaista kuuluisaa Naisten foorumia Turussa. Silloin saatoimme todeta tämän monissa seminaareissa. Siitä on vähän aikaa, mutta asiahan on sama edelleen. Eli paitsi että tässä annan tunnustusta ed. M. Pietikäiselle siitä vetämisestä, puutun siihen sisältöön: Totesimme, että meillä on vahva erilainen asema, josta haluamme pitää kiinni.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! On arvokasta ja tärkeää, että suuri valiokunta on yksimielisesti sanoutunut irti hallituksen yhden totuuden ja vaihtoehdottomuuden linjasta. Parhaiten sitä kuvaa pääministeri Lipposen ensireaktio ilmeisesti hänellekin täytenä yllätyksenä tulleen yksimielisen mietinnön johdosta. Totuus tuleekin esille parhaiten juuri silloin, kun tulee yllätyksiä, vanhaa sanontaa käyttäen, niin sanotusti housut kintuissa. Pääministerihän syytti valiokunnan selvitysvaatimuksia vastuun pakoiluksi ja vaati eduskuntaa tekemään päätöksiä.

Pääministeri kuitenkin unohti, ettei nyt ole tarkoitus edes alustavasti ottaa kantaa vuoden 1998 keväällä ratkaistavaan kysymykseen Suomen liittymisestä euroalueeseen tai jättäytymisestä sen ulkopuolelle. Sen sijaan tarkoituksena on tarkastella Talous- ja rahaliiton taloudellisia vaikutuksia ja siihen liittyviä valintoja ja päätöksentekojärjestystä sekä osoittaa niitä kysymyksiä, jotka on selvitettävä ennen eduskunnan ensi keväänä tapahtuvaa päätöksentekoa, kuten suuri valiokunta toteaa. Todellinen vastuunpakoili ja onkin pääministeri Lipposen johtama hallitus, joka jatkuvasti väittää, että turhaan te vikisette, eduskuntahan on jo päättänyt asiasta. Näillä puheilla hallitus yrittää vain siirtää vastuuta edeltäjälleen, koska omat rivit ovat pahoin sekaisin.

Suuri valiokunta on kuitenkin mietinnöllään vetänyt hallitukselta maton alta toteamalla, että kysymyksessä on aito päätöksenteko- ja valintatilanne. Tätä päätöksentekoa ja sen jälkeistä toi-

mintapolitiikkaa varten tarvitaan valiokunnan edellyttämiä lisäselvityksiä.

Lohduttavaa olikin kuulla varapääministeriltä, että pääministeri yön yli nukuttuaan on muuttanut kantaansa ja on valmis teettämään eduskunnan edellyttämät selvitykset. Toivottavasti kannanmuutos on vilpiton ja aito eikä krokotiilinkyyneliin verrattava.

Edellä mainitun lisäksi haluan puheenvuorossani kiinnittää huomiota lähinnä kahteen kysymykseen: Emun alueellisiin ja sosiaalisiin vaikutuksiin sekä niiden edellyttämiin toimenpiteisiin.

Emulla on kiistattomasti selkeä alueellisuus. Lähes kaikki tutkijat korostavat, että Emu lisää alueellista keskittymistä ja kehityseroja. Se lisää työttömyys- ja tuloeroja ja aiheuttaa työttömyyden, muuttoliikkeen ja romahtavan aluetalouden kierteen ilman erityisiä toimenpiteitä.

Siksi, jos Emu toteutuu, tarvitaan näiden haittavaikutusten estämiseksi todella uudenlaista politiikkaa. Ensinnäkin tarvitsemme Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan vahvaa tehostamista erityisesti ns. reuna-alueilla, joihin Suomikin kuuluu. Tämä tulisi ottaa huomioon erityisesti EU:n alue- ja rakennepolitiikassa Euroopan unionin tasolla. Ensimmäinen ja erityisen tärkeä on rakennerahastouudistus, joka lyötäneen lukoon Suomen puheenjohtajakaudella seuraavaksi ohjelmakaudeksi vuosiksi 2000—2006.

Hallitushan on asettanut alustavan position rakennerahastouudistukselle.

Sen osalta on todettava, että se ei ole riittävän kunnianhimoinen huomioiden sen, että se on ensimmäinen neuvottelupöytäan esitetty tarjous. Ensinnäkin on syytä todeta, että hallitus on valmis tyytymään nykyiseen rahoitusosuuteen Suomen osalta. Mielestäni tavoitteena tulisi olla Suomen osuuden korottaminen rakennerahoista.

Edelleen hallitus on valmis esittämään, että alueellisten tavoitteiden piiriin kuuluvaa väestöosuutta pienennetään. Mielestäni tämäkään ei ole tarpeen ainakaan tässä vaiheessa. Hallitus on unohtanut kokonaan Euroopan unionissa keskeisen lisäys- eli ns. additionaaliperiaatteen, jonka mukaan Euroopan unionin aluerahoitus on kansallista aluerahoitusta täydentävä ja tulee sen lisäksi. Tätä periaatettahan hallitus on jo nyky-politiikallaan rikkonut, ja ehkäpä se siksi haluaakin peitellä tätä asiaa. Suomen tulisi kuitenkin oman etunsa nimissä edellyttää, että lisäysperiaate säilytetään rakennerahastouudistuksessa ja että maassamme harjoitetaan kansallista aluepolitiikkaa, minkä lisäksi siihen tulevat Euroopan

unionin rakennerahastoista saatavat aluepoliittiset määrärahat. Erityisen voimakkaasti Suomen tulisi rakennerahastouudistuksessa painottaa pohjoista ulottuvuutta, Suomen ja Venäjän välisestä pitkää Euroopan unionin ulkorajaa ja Tacis-rahoituksen suuntaamista sillä tavoin, että se palvelisi entistä enemmän Suomen ja Venäjän yhteisiä hankkeita.

Kansallisen aluepolitiikan tehostamista tarvitaan myös. Sen lähtökohtana on oltava koko maan säilyttäminen asuttuna, osaamistason kohottaminen ja jo rakennetun infrastruktuurin hyödyntäminen ja kehittäminen, sillä se on kansantaloudellisesti kaikkein edullisinta. Osaamistason kohottaminen edellyttää elinikäisen oppimisen ylläpitämistä ja koulutuksellisen tasa-arvon säilyttämistä. Se edellyttää myöskin korkeakouluverkoston voimavaroista huolehtimista ja työvoimakoulutuksen monimuotoisuutta ja yksilöllisyyttä niin, että sillä tavoin edistetään ammatillista liikkuvuutta alueellisen liikkuvuuden sijaan.

Myös pk-yritystoiminnan edistämisen on oltava keskeisellä sijalla, ja siihen liittyen on valtakunnallisen erittäin tärkeän tutkimus- ja tuotekehitysrahoituksen lisäksi valtionyhtiöiden osakkeiden myynnistä saatavilla rahoilla perustettava alueellisia kehitys- ja riskirahastoja, jotka voivat kehittää ideoita ja innovaatioita siihen pisteeseen, että Tekesin, VTT:n, Akatemian ja Sitran rahoituskriteerit täyttyvät.

Myöskin kansalaisten perustuslain takaamien tss-oikeuksien turvaaminen on välttämätöntä, jotta Emun alueelliset haittavaikutukset voitaisiin estää.

Emu aiheuttaa myöskin sosiaali- ja hyvinvointipolitiikan osalta merkittäviä muutoksia. Se lisää pääomien ja väestön liikkuvuutta ja sitä kautta johtaa viime kädessä verokilpailuun eri alueiden välillä. Verokilpailu puolestaan vie kehitystä pois pohjoismaisesta hyvinvointivaltiosta kohti omavastuisia rahoitus- ja hoitojärjestelmiä. Välttämättä joudumme silloin pohtimaan kysymystä siitä, missä määrin sosiaalipolitiikka tulee Euroopan unionin toimivallan piiriin. Kun me olemme nettomaksajia, niin ei ole kovin helppoa eikä tarkoituksenmukaista lähteä siitä, että Euroopan unionissa ryhdyttäisiin harjoittamaan yhteistä sosiaalipolitiikkaa, vaikka paineet sitä kohti tulevat vahvistumaan.

Joka tapauksessa on selvää, että sosiaaliturvan rahoitusjärjestelmä tulee näiden paineiden alla muuttumaan ja pohjoismainen universaalisuusperiaate tulee rikkoutumaan. Hallitushan

on tosin siihen jo valmistautunut muun muassa sairausvakuutuksen minimipäivärahan poistamisella ja kansaneläkkeen perusosan leikkaamisella. Todellisuudessa tähän universaalisuusverkkoon on jo tehty reikiä.

Mutta suurimmat ongelmat saattavat kohdistua eläkepolitiikkaan, jossa joudutaan verokilpailun paineessa nykyistä enemmän siirtymään eläkeläisten omavastuiseen rahoitusjärjestelmään, josta muodostuu todellisuudessa puskuri suhdannevaihteluja vastaan. Tältä osin on todennäköistä, että meidän eläkejärjestelmämme joutuvat suurten paineiden alaisiksi. On hyvin epätodennäköistä, että pystymme säilyttämään nykyisen eläketason niissä olosuhteissa. Ainakin tämän vuoksi sosiaalisen ulottuvuuden tarkempi selvittäminen sekä tarvittavat toimenpiteet ovat aivan välttämättömiä, ennen kuin lopullinen päätös Emun kolmanteen vaiheeseen liittymiseen 1.1.1999 voidaan tehdä.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Manninen näki monenlaisia peikkoja. Kaikki ne ilmaistut, joissa oli sanottu, että voitaisiin, saattaa tapahtua jotakin negatiivista, hän totesi ikään kuin varmoiksi, tulevaisuudessa tapahtuviksi tosiasioiksi. Emu sinänsä ei vaikuta meidän sosiaalipolitiikkaamme sitä eikä tätä. Nämä muutokset ovat meidän itsemme päätettävissä. Sosiaaliturvan rahoitus voi muuttua, totta kai, jos meillä verotus esimerkiksi eurooppalaisista paineista johtuen kevenee tuntuvasti siten, että ihmisille jää jotakin käteen, jolla he voivat ostaa sosiaaliturvaa. Tänä päivänä esimerkiksi saksalaiset tuttavani maksavat erittäin korkean sosiaaliturvan itse. Heillä on toki kevyempi verotus kuin meillä, mutta tämä on enemmän tai vähemmän nollasummapieliä. Joko tehdään niin, että verottaja vie tämän rahan päältä pois ja maksaa sosiaaliturvan, tai makamme sen itse. Mutta käteen loppujen lopuksi jäävässä rahassa ei ole juuri mitään eroa.

Ed. M a n n i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Varmasti on niin, että käteen jäävässä ei välttämättä ole eroa. Mutta valitettavasti on niin, että sosiaaliturvan perustuu silloin ainoastaan työssäkäyntiin. Yleensä on niin, että niillä, jotka ovat kaikkein heikoimassa asemassa, ei ole mahdollisuutta turvata omaehtoista sosiaaliturvaa. Siksi tilanne on kovin huolestuttava. Me olemme valinneet pohjoismaisen järjestelmän juuri siksi, että se antaa sosiaaliturvan kattavasti kaikille kansalaisille. Tä-

tähän eurooppalainen järjestelmä ei tee. Kysymys on siis ideologisesta valinnasta. Minä en ainakaan ole halukas vapaaehtoisesti viemään meidän sosiaaliturvajärjestelmäämme ainakaan kovin pitkin askelin kohti eurooppalaista järjestelmää.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Jotta tulisi ihan selväksi ed. Mannisellekin, minäkin puolustan pohjoismaista sosiaaliturvajärjestelmää. Siitä ei ole epäilystäkään. Haluaisin vain todeta sen, että saksalaisillakin on hyvä sosiaaliturvajärjestelmä. Niin on monissa muissakin maissa. Näissä maissa taas ostetaan sosiaaliturvaa erilaisilla järjestelyillä henkilöille, jotka eivät sitä itse työllään voi ansaita. En sitä ihanno, mutta totean, että sillakin tavalla sosiaaliturva voidaan järjestää. Tiedän, että monet siellä haikailevat meidän järjestelmäämme, ja uskon, että meillä on hyvin paljon annettavaa ja vietävää sinne. Miksi me aina kuvittelemme, että me joudumme omaksumaan muiden järjestelmät? Ei näin ole historiassakaan ollut eikä näin ole tulevaisuudessakaan.

Ed. K a n k a a n n i e m i: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen selonteko oli melko kriittikötösti viemässä Suomea ensimmäisten joukossa Euroopan talous- ja rahaliittoon. Kun nyt on voinut lukea suuren valiokunnan mietintöä samasta asiasta, tulee kyllä hyvälle mielelle siitä, että eduskunnasta löytyy vielä yksimielistä ryhtiä ja valmiutta kyseenalaistaa joitakin asioita. Tällaisia asioita mietinnöstä löytyy hyvinkin paljon. Yksimielinen mietintö ei ainakaan omalta osaltani — en toki ole suuren valiokunnan jäsenkään — merkitse sitä, että se olisi tulkittavissa ”kyllä” Emulle. Näin ei asia ole.

Emu on keskeinen osa ja askel Euroopan unionin kehittymisen tiellä kohti liittovaltiomuotoa. Tämä merkitsee ennen kaikkea vallan keskittämistä. Poliittinen, taloudellinen ja jopa sotilaallinen valta keskittyy kauas kansoista harvojen käsiin epädemokraattisen järjestelmän haluttuun, monelta osin salaisen päätöksenteon sisälle. Todellinen valta on markkinavoimilla tai rahalla, ei kansojen valitsemilla edustajilla, johon järjestelmään erityisesti olemme täällä Pohjoismaissa mutta koko läntisessä Euroopassakin totuneet. Tämä näkyy samalla siinä, että kaikessa EU:n kehityksessä ja erityisesti Emun osalta ja viime päivien hvk-prosessinkin osalta sosiaaliset ja työllisyysnäkökohdat ovat syrjäytetyt, kun asioita viedään eteenpäin. Materiaaliset arvot ja

pääomien tuoton maksimointi ajavat yli ihmisarvon. Tätä tietä vie Emu hyvin voimakkaasti eteenpäin.

Hieman ihmettelyn ed. Kokkosen äskeisiä ajatuksia siitä, että hän ei näe mitään uhkaa sosiaaliturvalle Emun jäsenyydessä. Meillä on Suomessa Euroopan korkein verotus. Verotus harmonisoituu, kun rajat avautuvat ja kun mennään yhteiseen rahaan, yhteiseen rahapolitiikkaan ja pitkälti yhteiseen talouspolitiikkaan. Kun rajat tällä tavalla avautuvat ja poistuvat, paineet verotuksen keventämiseen kaikilta osin käyvät meillä niin suuriksi, että emme voi pitää nykyisen tasoista korkeaa verotusta. Ensimmäisenä varmasti tulee alkoholiverotus, joka alenee hyvin nopeasti miljardeilla markoilla. Pääomatulojen verotusta emme voi ainakaan nostaa, mieluumminkin joudumme alentamaan, koska markkinapääoman omistajat vaativat kevyempää verotusta. Ennen kaikkea tuloverotusta, joka on meillä huippukorkea, on alennettava rajojen täysin poistuessa.

Kun verotus kaikilta osin alenee, kokonaisveroaste alenee, se merkitsee valtion ja kuntien verotulojen selvää alenemista. Kun näin tapahtuu, on menoja karsittava. Kysyn vain ed. Kokkoselta niin kuin muiltakin, mistä karsitaan. Edellinen hallitus niin kuin nykyinenkin on osoittanut eurooppalaista mallia: Kansalaisten perusturva leikataan voimakkaasti aina vain, eli ne, joiden toimeentulo on perusturvan varassa, joilla ei ole sitä itse hankittua sosiaaliturvaa, joutuvat maksamaan Emun aiheuttaman las-kun, joka on maksettava, kun verotusta on alennettava. Me kaikki varmasti olemme täällä sitä mieltä, että verotus meillä on liian korkea, mutta olemmeko valmiit sitten siihen, että vain hyväosaisten, suurituloisten, pääomatuloja ja suuria palkkatuloja saavien verotusta kevennetään ja sillä ehdolla, että kaikkein heikoimmasa asemassa olevat heitetään oman onnensa nojaan? Tätä tietä kuljetaan Euroopassa, ja se on nyt meillekin tulossa. On tietysti kaunista ajatella, että Suomi määrää Euroopan unionin ja Emu-alueen veropolitiikasta ja sosiaaliturvasta. Valitettavasti tämä on täysin katteetonta puhetta ja ajattelua, joka paljastuu hyvin nopeasti pettäväksi malliksi.

Arvoisa puhemies! Emu vie meiltä oman rahan, mutta ennen kaikkea se vie meiltä rahapolitiittisen itsenäisyyden. Se itsenäisyys ei toki kovin suurta ole tänäkään päivänä emmekä mihinkään inflaatio — devalvaatio-tielle voi antautua, mutta oman itsenäisen rahapolitiikan voimme säilyt-

tää, jos haluamme. Mutta Emu sen vie, jos siihen liitymme. Se on yksiselitteistä.

Lisäksi se tuo tiukat rajat talouspolitiikalle. Viitataan siihen, mitä äsken sanoin muun muassa verotuksen osalta. Vaikka verotusta ei harmonisoitaisi, se kuitenkin rajojen avautumisen myötä harmonisoituu ja johtaa kansalaisten jakautumiseen yhä syvemmin kahtia. Tämä kahtiajako heijastuu hyvin vaarallisella tavalla kehitykseen. Se on nähty jo Ranskan vaaleissa ja se on nähty sitten monissa muissa asioissa. Työttömät, syrjäytyneet ihmiset eivät pysy rauhallisina, koska heiltä viedään pois elämisen perusoikeudet. Tällä tavalla ei ole oikeudenmukaista menetellä, ja jos se ei ole oikeudenmukaista, sellaiseen ei pidä myöskään mennä.

Suuri valiokunta on unohtanut mietinnössään kansallisen suvereniteetin tarkastelemisen. Olisi ollut ihan paikallaan tutkia sitäkin, mutta se on jostakin syystä, ehkä ajan puutteen vuoksi, unohtunut. Kun rahapolitiittinen itsenäisyys annetaan Euroopan Keskuspankille, jota johtaa tosiasiaassa kuusijäseninen johtokunta, niin se on poissa täydellisestä poliittisen ja muun julkisen valvonnan alta.

Pankinjohtaja Kalevi Sorsa puolusti Emun kolmanteen vaiheeseen menemistä, mutta totesi, että on siirryttävä siihen järjestelmään, joka on kansallisella tasolla, eli itsenäisen keskuspankin rinnalla on oltava vahva poliittinen voima. Kansallisella tasolla, muun muassa meillä Suomessa, Suomen Pankki on kohtuullisen itsenäinen, mutta sen rinnalla on hallitus ja eduskunta, ja loppujen lopuksi eduskunta säätää myös Suomen Pankkia koskevan lainsäädännön eli on todellinen isäntä tässä maassa Suomen Pankinkin ylitse.

Euroopan Keskuspankkijärjestelmä ja Emu johtavat siihen, että on vahva itsenäinen rahapolitiittinen toimija eikä sille ole minkäänlaista poliittista vastavoimaa, joka voisi sitä säädellä tai ohjata. Näin ollen tämä järjestelmä johtaa rahan ylivaltaan. Korot, inflaatio ja muut tällaiset tekijät käyvät kaiken muun yli. Kansan tahto esimerkiksi paljon puhuttuun elvytykseen tietystä tilanteesta ja muihin tällaisiin talouspolitiikan keinoihin, joutuu sivuraiteelle eli pois käytöstä. Tämä ei ole kansan eikä kansojen edun mukaista kehitystä. Siksi Emu on hyvin hankala ja sitä on vaikea puolustaa.

Pankinjohtaja Sorsa totesi, että Emuun tulee mennä, mutta rinnalle tulee rakentaa federalistinen järjestelmä eli liittovaltio, jossa on samalla alueella toimiva poliittinen hallitus ja valta. Mie-

lestäni tämä taas johtaa Euroopassa erittäin huonoon, virheelliseen kehitykseen, jos liittovaltioonn mennään, niin kuin hän esitti. En tiedä, miten paljon tämä saa vastakaikua sosialidemokraateissa, jollainen Kalevi Sorsa on.

Arvoisa puhemies! Emusta on lyhyellä tähtäyksellä etuja ja haittoja, mutta keskeisintä siinä on se, että kansallinen itsenäisyys menetetään peruuttamattomasti. Siksi sitä pitää vakavasti harkita, ja mielestäni on kaikki syy ottaa rauhalinen jatkoaika koko asian käsittelylle.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan tarkastellut Emuun liittymisen päätöksentekojärjestelmää eduskunnan kannalta ja toteaa, että niin laki kuin tiedonantokin käy meidän valtiosääntömme mukaan päättämismenettelyksi. Tältä pohjalta toki perustuslakivaliokunta on ihan oikein tehnyt, kun se on näin tarkastellut eikä ole ottanut kantaa, kumpi malli pitäisi valita. Se on eduskunnan tehtävä. Olisi ollut eduskunnan tehtävä sanoa, että lailla tästä tulee säätää. Nimitäin olen sitä mieltä, että ensi keväänä eduskuntaan tuodaan tiedonanto ja hallitus mittauttaa luottamuksensa, ajaa hallituspuolueiden niskoivat kansanedustajat selkää seinää vasten ja ilmoittaa, että ettehan te voi kaataa hallitusta tässä vaiheessa, kun EU:n huippukokous on tulossa. Pääministeri Lipposella pitää olla eduskunnan luottamus ja poliittinen mandaatti mennä myymään Suomen rahapoliittinen itsenäisyys. Jos näin eduskunta ei tee, maailma loppuu siihen. Näin tullaan uhkaamaan. Samalla tavalla uhatiin kolme neljä vuotta sitten esimerkiksi minua, kun olin eri mieltä EU-jäsenyydestä, niin kuin olen tänäkin päivänä.

Parempi olisi, että laki tästä säädettäisiin, mutta eduskunnan tahto jää ilmeisesti tämän keskustelun päätteeksi tältä osin ilmaan.

Se malli, jota haluaisin tämän asian käsittelyn osalta tarjota eduskunnalle ja Suomelle, on se, että meidän tulisi yksiselitteisesti todeta, että ”ei ensimmäisten joukossa Emuun”, vaan meidän tulee jäädä seuraamaan, miten talous, työllisyys, verotus, sosiaaliturva ja monet muut kysymykset muuttuvat ja kehittyvät niissä maissa, jotka liittyvät Emuun ensimmäisten joukossa vuoden 99 alussa. Toisaalta meidän tulee panna työllisyys tässä maassa kuntoon ja valtion velkaantuminen pitää saada kuriin. Vasta sitten, kun työttömyys on saatu alle 7 prosentin ja valtion velkaantuminen pysähtymään, voimme ajatella, että Suomi olisi Emu-kunnossa. On järkyttävää, kun hallitus ajattelee, että Suomi tässä kunnossa olevana on Emu-kunnossa. Suomi on sairas, ja sairas ei

voi mennä terveiden kanssa samalle juoksuradalle juoksemaan. Se hytyy ennen maalia, ja siinä ei hyvä seuraa. Eli seuranta muiden maiden osalta ja omat asiat kuntoon, niin kuin professori Calmfors totesi, että oma talo ensin kuntoon ja sitten vasta mennään muitten kanssa juhlimaan yhteistä rahaa.

Kun näin on muutama vuosi katsottu, sen jälkeen tulisi järjestää kansanäänestys, jossa kansa tietäisi, mistä on kysymys, ja tuon kansanäänestyksen jälkeen eduskunta tekisi joskus 2002 vuoden vaiheilla ehkä lopullisen päätöksen. Jos vielä joku silloin haluaa Emuun, se päätös voitaisiin tehdä. Tämä olisi viisas ja vastuullinen tie.

Nyt kansanäänestyksenkin vaatiminen on mielestäni populismia. Kansa ei tietäisi sen enempää kuin se tiesi kolme vuotta sitten Emusta. Silloin se ei tiennyt oikeastaan mitään Emusta ja johtavat poliitikot vielä harhauttivat kansaa raskaasti. Ei kansa nytkään tiedä tästä asiasta riittävästi, jolloin kansan selän taakse ei ole syytä mennä. Mutta sen jälkeen kun maan asiat ovat paremmassa kunnossa ja on nähty muista maista kokemuksia, tiedetään, mihin liitytään, jos liitytään, sen jälkeen on pidettävä kansanäänestys ja vasta sitten päätös.

Arvoisa puhemies! Suuren valiokunnan edellyttämät selvitykset ovat todella tärkeitä. Niihin tulee hallituksen vakavasti paneutua ja tuoda ne eduskunnalle hyvissä ajoin niin, että asioille jää miettimis- ja pohtimisaikaa, jos sillä tavalla edetään kuin hallitus aikoo.

Ed. Korkeaoja merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kankaanniemi, uudet imperiumit ovat mielen imperiumeja, sanoi sir Winston Churchill. Minusta vaikuttaa siltä, että te olette oman mielikuvituksenne uhri tässä asiassa, niin kuin kovin monet muutkin tänään puheenvuoron käyttäneet.

Mitä tulee rahapoliittiseen itsenäisyyteemme, se on mielestäni hyvin paljon harhaa. Suomen rahan fiskaalinen arvo Euroopan unionissa on koko volymistä noin 1,5 prosenttia. Kuvitelkoon jokainen meistä, kuinka paljon sillä voidaan määräillä, kuinka paljon me itse voimme vaikuttaa siihen, miten meidän rahan arvomme määräytyy, jos me, niin kuin te toivotte, säilyttäisimme ns. itsenäisyytemme tuossa suhteessa.

Ed. Kankaanniemi, jollakin välineellä kai kristillisetkin kauppaa käyvät. Kyllä vaihdannan väline on yleensä raha. Kansainvälisessä kaupassa se on joku valuutta. Miten Emu on niin paljon pahempi kuin joku muu valuutta?

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Kankaanniemen puheenvuoro oli niin surullinen, että minä pidättelin itkuja koko ajan, aikuinen mies.

Kyllähän minä olen samaa mieltä siitä, että tämä kehitys johtaa ilman muuta liittovaltioon osanen osalta, pikkuhiljaa. Siihen kuuluvat myös sosiaaliturva ja verotus, niiden harmonisoiminen, ne ovat yksiä osia, samoin kuin puolustus ja kaikki tällaiset alueet. Olen sitä mieltä, että näin tulee tapahtumaan, jos tämä kehitys jatkuu ja toiminnot syvenevät, niin kuin Euroopan unionissa ja tietyissä valtioissa siellä on toiveena.

Mutta itse Emu-kysymys, siinä minä näen kylä vastoin kuin ed. Kokkonen, joka näkee, että siinä ei tapahdu mitään. Se on yksi osa liittovaltion siirtymistä, yksi merkittävä osa, kun kansakunta menettää oman rahansa. Siitä ei päästä mihinkään.

Mutta siinä minä olen ed. Kankaanniemen kanssa eri mieltä, että ei Emu sellaisenaan automaattisesti vie meitä harmonisoituun verotukseen, harmonisoituun sosiaaliturvaan ja kaikkiin tällaisiin. Ne ovat kokonaan eri asioita. Kehitys yhdeltä osalta on tietysti niin kuin ed. Kankaanniemi sanoi. Mutta kun ed. Kankaanniemi esitti, että Emu-ratkaisu nyt laukaisee kaikki kortit, ei se laukaise. Tämän vaikutus on rajallinen, mutta totta kai on selvä asia, että Euroopan unionin taholla on tarkoitus monilla muilla alueilla viedä asiaa liittovaltion suuntaan. Niitä ovat sitten verotus, sosiaaliturva, yhteinen puolustus ja kaikki tällaiset asiat.

Mutta kovin oli surullista, pikkuisen populististäkin kyllä.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin tulin kovin surulliseksi, kun kuuntelin ed. Kankaanniemen johdattelua. Hän vaati ensin oman talon kuntoon saamista mutta ryhtyi sitten kuitenkin todistelemaan vieraiden profettojen nimissä. Hän on saanut sellaisen käsityksen, että Talous- ja rahaliitto johtaa rahan ylivaltaan, korkeisiin korkoihin ja korkeaan inflaatioon.

Ed. Kankaanniemi, asiahan on juuri päinvastoin. Kun pääomat ja raha liikkuvat yli rajojen

samalla nopeudella kuin tieto siirtyy verkoissa, ei ole sellaista pidäkettä, joka rahan ylivallalta näissä olosuhteissa meidät pelastaisi, paitsi sellainen kansainvälinen yhteistyö, joka Talous- ja rahaliittoon sisältyy. Se pystyy panemaan spekulantit, keinottelijat, kuriin, ja se pystyy nimenomaan rahan ylivallan suitsemaan, mitä millään kansallisella päätöksenteolla ei pystytä tekemään. Ei ole olemassa myöskään pienellä maalla sellaisia varantoja eikä keinoja, joilla se pystyisi omin neuvoin spekulatiohyökkäyksiä vastaan puolustautumaan.

Yhteistyötä, ed. Kankaanniemi, tarvitaan muutenkin. Verotuksen vähimmäistasoja pitää harmonisoida. Pitää harmonisoida ympäristöverotusta. Pitää harmonisoida myös pääomaverotuksen vähimmäistasoja, jotta nimenomaan pääomat eivät pakene verokeitaisiin, joissa ne saavat kohtelun, jota te ette nimenomaan halua.

Toivon kuitenkin, että kun asiaan paneudutte, pystytte muuttamaan mieltänne yhtä nopeasti kuin Suomen Pankkia koskevassa asiassa. Viikko sitten sanoitte, että Suomen Pankki on menettämässä kaiken itsenäisyytensä ja eduskunta on menettämässä kaiken valtansa Suomen Pankin suhteen. Nyt todistitte Euroopan keskuspankista samaa ja otitte hyväksi esimerkiksi Suomen Pankin, jota taas kansanvaltaisesti valvotaan. Toivon, että muutatte mieltänne myös Emusta.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kankaanniemi ei ollut ainoastaan surullinen vaan vähän uhkailevakin puheenvuorossaan. Itse asiassa hänen puheenvuoronsa sisälsi monia hyviäkin näkökohtia, joihin esimerkiksi yhdyin siltä osin, että kun meillä on näin korkea työttömyys ja jatkuvasti alijäämäinen valtion budjetti, ne ovat suuria riskejä ja niihin kannattaa suhtautua vakavasti.

Mutta, ed. Kankaanniemi, kun puhuitte siitä, että on suuri vaara, että me joudumme EU:n verotuksen tasolle, luulisi, että se olisi meille suuri helpotus, jos me pääsemme EU-maiden verotuksen tasolle tuloverotuksessa, arvonlisäverossa jne. Minä, ed. Kankaanniemi, alan vahvasti kannattaa entistä enemmän Emua, jos tämä hyvyys tulee meille tätä kautta.

Mitä tulee sosiaaliturvan tasoon, siinäkin monta kertaa tuntuu, että meillä on aivan ylimitoitettu kuva siitä, kuinka hyvä sosiaaliturva meillä on eurooppalaisella tasolla. Ei meillä niin kovin hyvä sosiaaliturva ole. Meillä ei ole kerjäläisiä, ja siitä tulen pitämään kiinni ja varmaan kaikki kansanedustajat, että näitä ei Suomeen

tule. Muuten voidaan sanoa, että meidän sosiaaliturvamme on mieluummin EU:n keskitason alapuolella tai suurin piirtein keskitasolla.

Ed. K a n k a a n n i e m i (vastauspuheen-vuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kokkonen, te olette täysin eri mieltä kuin suuri valiokunta, kun suuri valiokunta vaatii juuri selvittämään vaihtoehtoon Emu-jäsenyydelle. Minusta suuri valiokunta on aivan oikeassa.

Ed. Aittoniemi, en väittänyt, että Emu automaattisesti harmonisoi verotuksen tai sosiaaliturvan. Päinvastoin sanoin, että se vaikuttaa nimenomaan välillisesti siihen, kun rajat avautuvat.

Mitä ed. Hämäläisen puheenvuoroon tulee, se oli vääristelyn erityisen suuri huippu. Enhän minä puhunut ollenkaan sellaisista asioista kuin te väitteitte.

Toisaalta totean, että kyllä kellutus on pitänyt ja pitää spekulantit kurissa. Se on ihan hyvin nähty. Jos tulee laaja Emu, jossa kauhean heikot maat ja valuutat ovat mukana, kyllä se on paljon arempi spekulanteille ja katastrofi Euroopassa on paljon pahempi, kuin jos Suomi pysyy Emun ulkopuolella ja palaa kellutukseen. Siihen liittyy ongelmia, sen myönnän.

Mitä tulee Suomen Pankkiin, myönsin, kun viime kerralla puhuin siitä, että se menettää valvonnan. Mutta siitä huolimatta, kun se on Suomen Pankki itsenäisenä, eduskunta voi milloin tahansa lakia muuttaa ja Suomen Pankin itsenäisyyttä rajoittaa. Mutta jos mennään Euroopan Keskuspankin osaksi ja siihen järjestelmään, eduskunnalla ei ole minkäänlaista sananvaltaa sen pankin rahapolitiikkaan ja asemaan. Tässä on se valtava ero, johon pankinjohtaja Sorsa viittasi.

Ed. Elolle totean, että kyllä sosialidemokraattinen aate on nyt kokonaan kuollut niin ed. Elon kuin muidenkin sosialidemokraattien mielissä ja politiikassa, kun hän on valmis verotusta alentamaan ehdolla millä tahansa eli sosiaaliturvaa ja kansan etuuksia leikkaamalla. Se ei ole ainakaan köyhän asialla olemista, niin kuin Forssan puoluekokous edellyttäisi.

Ed. S a a r i : Arvoisa puhemies! Suuren valiokunnan puheenjohtaja ed. Tuomioja päätti ansiokkaan esittelypuheenvuoronsa toteamalla suurin piirtein tähän tapaan, että tällaisen kansakunnan kannalta äärimmäisen suuren ja peruuttamattoman päätöksen valmistelun on tapahduttava sellaisella avoimuudella ja perusteelli-

suudella, ettei kansalaisille synny käsitystä, jonka mukaan täällä käytävä keskustelu on turha näytelmä asiasta, jonka eliitti on jo päättänyt. Minusta tämä oli erinomaisen tärkeä huomio. Suuren valiokunnan yksimielisen mietinnön suurin arvo onkin ehkä juuri tässä.

Hallituksen ja valtakunnan muun valtaeliitin asenne nyt keskustelussa olevassa Emu-kysymyksessä on ollut varsin yksioikoinen: Suomen on liityttävä mukaan ensimmäisten joukossa ja pulinat pois.

Pääministerin kannanotto, jossa hän viime viikon lopulla tuoreeltaan leimasi vikinäksi suuren valiokunnan mietinnön, joka on selvästi hallituksen Emu-linjaa kriittisempi ja vaatii selvityksiä, joissa mitään vaihtoehtoja ei suljeta etukäteen pois, antaa selityksen siihen, miksi hallitus vasta pitkän miettimisen ja kädenväännön jälkeen suostui antamaan asiasta vaaditun selonteon eduskunnalle.

Kuten muistamme, viime keväänä hallituksen ensisijaisena suunnitelmana oli antaa vain selvitys suurelle valiokunnalle. Mikäli kyseessä nyt olisi vain suurelle valiokunnalle annettu selvitys, valiokunnan kannanotot olisivatkin jääneet vikinäksi. Kun eduskunta kuitenkin nyt hyväksyy mietinnön, edes pääministerillä ei ole mahdollisuutta jatkossa pitää vikinänä kantaa, joka on eduskunnan kanta.

Huolimatta siitä, että suuren valiokunnan mietintö oli yksimielinen, kuulluissa ryhmäpuheenvuoroissa jotkin hallituspuolueitten ryhmät pyrkivät nyt ottamaan etäisyyttä mietintöön. Jos kuulin oikein, muun muassa SDP:n ryhmäpuheenvuorossa väitettiin suuren valiokunnan toteavan mietinnössään, että hallitus voi tuoda liittymisasian käsiteltäväksi joko lakiesityksen tai tiedonannon muodossa. Minusta ed. Johannes Koskinen oli tässä kohdassa hieman epätarkka, enkä usko, että vahingossa. Tähän nimenomaiseen asiaanhan suuri valiokunta ei ottanut kantaa vaan totesi perustuslakivaliokunnan tulkinnan mukaan näin olevan mahdollista menetellä. Kuten me tiedämme, suuri valiokunta ei edes voi ottaa kantaa perustuslakivaliokunnan säätämistä järkevyydestä lausumaan kantaa. Ed. Johannes Koskinen varmasti tämän varsin hyvin tietää.

Sen sijaan suuren valiokunnan mietinnössä haetaan yleistä hyväksyttävyyttä päätöksenteolle ja todetaan, että hallituksen tulisi noudattaa menettelytapaa, joka on selkeä ja mahdollisimman laajasti hyväksyttävissä. Ainakin minun on vaikea kuvitella, että tällä olisi voitu tarkoittaa tai kukaan suuren valiokunnan jäsenistä olisi

tällä tarkoittanut tiedonantoa, jossa äänestettäisiin vain hallituksen luottamuksesta ja joka näin ollen on välillinen päätöksentekomenettely.

Arvoisa puhemies! Suuren valiokunnan mietintö ei edes alustavasti ota kyllä- tai ei-kantaa Suomen Emu-jäsenyyteen. Keskustan eduskuntaryhmä on tyytyväinen siihen, että eduskunta nyt haluaa tasavertaisesti ja mahdollisimman perusteellisesti selvittää kaikkia vaihtoehtoja ja niiden seurauksia Suomelle Rahaliiton alkaessa. Nuo vaihtoehdot ovat: liittyminen jäseneksi ensimmäisten joukossa, liittyminen erm 2 -mekanismiin tai ulosjääminen ja markan kelluttaminen. Hallituksen selonteossa on oikeastaan selvitetty vain yhden vaihtoehdon, ensimmäisten joukossa tapahtuvan Emu-jäsenyyden, tehokkuushyötyjä. Lisäksi on todettu joitakin siihen liittyviä ongelmia.

Suuren valiokunnan mietintö yhtyy professori Jukka Pekkarisen ja hänen työryhmänsä esitykseen, että aluepolitiikkaan, työllisyyteen ja työmarkkinoihin sekä hyvinvointivaltion tulevaisuuteen liittyvät asiat on perusteellisesti selvitettävä ennen päätöksentekoa. Suuren valiokunnan käsittelyssä on mielestäni lähes ensimmäistä kertaa Emu-asioiden yhteydessä ollut sellaista rakentavaa vastuullisuutta, jota tämän luokan ratkaisu tällaisissa pienessä maassa edellyttää. Se oli eduskunnan muuten puutteelliseen käsittelyyn nähden mielestäni varsin hyvä.

Kokonaisuudessaan selonteon eduskuntakäsittely olisi voinut olla nyt nähtyä parempikin. Aikapulasta sekä hallituspuolueitten tahdosta johtuen erikoisvaliokunnat eivät perustuslakivaliokuntaa, talousvaliokuntaa ja valtiovarainvaliokuntaa lukuun ottamatta saaneet selontekoa käsiteltäväkseen. Myöskään valtiovarainvaliokunnan asianomaiset jaostot eivät saaneet selontekoa käsitellä. Niinpä suuren valiokunnan johdopäätös ei oikeastaan voinutkaan olla juuri muu kuin päätyä edellyttämään selkeitä lisäselvityksiä hallitukselta.

Kun eduskunta nyt palauttaa kaikki vaihtoehdot käytettäväksi, keskusta on omalta osaltaan valmis käymään niitä keskusteluja, joita Emu-ratkaisu Suomelta kaikissa tapauksissa edellyttää.

Kuten edellä totesin, mietintö avaa portteja myös asiallisen päätöksenteon muodon suuntaan. Mietinnön mukaan keväällä 1998 tehtävä ratkaisu on pyrittävä tekemään laajalla yhteisymmärryksellä ja legitiimillä, yhteisesti hyväksyttävällä tavalla. Mietintö muistuttaa, että tällä hetkellä näyttää siltä, että useat mahdolliset

Emu-maat eivät kunnolla täytä Maastrichtissa asetettuja kriteereitä. Jos Maastrichtin sopimuksen — tämä ei ole enää valiokunnan mietintöä vaan omaa tulkintaani — tulkintaa venytetään tästä syystä sellaiseksi, että se lähentelee sopimuksen muuttamista, se mielestäni entisestään painottaa ratkaisun tekoa lakiesityksen pohjalta.

Useat viime aikoina julkistettut mielipidemittaukset osoittavat, että kansa haluaisi päättää Emusta itse kansanäänestyksessä. Kun demokratiassa mielestäni ja varmaan meidän kaikkienkin mielestä tulee kuunnella kansaa, kansanäänestyksen järjestämistä kannattaa edelleen vakavasti harkita. Muun muassa Ruotsin sosialidemokraattinen hallitus on todennut, että näin suuressa asiassa kansan on voitava sanoa sanansa joko kansanäänestyksessä tai eduskuntavaaleissa, joissa asia on vaalikampanjassa selkeästi esillä.

Kuten muistamme, viime eduskuntavaalien alla Suomessa Emu-jäsenyys ei ollut oikeastaan lainkaan esillä. Oikeastaan kaikki puolueet, kaikki ehdokkaat pitivät sitä niin kaukaisena ja epätodellisenä asiana, että se ei ollut minkäänlainen vaalikysymys. Siitä huolimatta Suomessa päätös nyt halutaan tehdä yksinkertaisella enemmistöllä ja vielä tiedonannon muodossa, joka on välillisen päätöksenteon malli.

Yksi asia, jota keskustelussa, joka sinänsä on ollut varsin hyvä, on sivuttu varsin vähän, on Suomen työmarkkinat ja se, mitä Emu-jäsenyys niiltä edellyttää. Monet asiantuntijat, muun muassa Ruotsin selvitystyötä johtanut professori Calmfors, ovat todenneet, että sekä Suomen että Ruotsin suurimpia ongelmia Emu-oloissa olisi työmarkkinoitten joustamattomuus. Kun yksi tärkeä selvityskohde olisi selvittää, mitä jäsenyys todella merkitsee Suomen työmarkkinoille, meillä pyritään kansaa viemään Emuun vakuuttamalla, ettei se merkitse työmarkkinoille mitään. Päinvastoin ne jäykkyvät, joita nopeasti pitäisi purkaa Emu-oloissa selviämiseksi, pyritään meillä nyt kansan houkuttelemiseksi lukitsemaan mahdollisimman monen lukon taakse.

Arvoisa puhemies! Kuten suuren valiokunnan mietinnössä todetaan, se ei ole edes alustava kannanotto kevään 1998 ratkaistavaan kysymykseen Suomen liittymisestä Emun jäseneksi tai sen ulkopuolelle jäämisestä. Irrottautuessaan Lipposen hallituksen yhden totuuden politiikasta se kuitenkin luo hyvän pohjan sille kansalaiskeskustelulle, jota maassa tarvitaan alustamaan niin ratkaisevaa laatua olevaa päätöstä kuin Suomen Emu-jäsenyys tai sen ulkopuolelle jääminen.

Ed. T u o m i o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jokaisella on luonnollisesti oikeus omaan tulkintaansa siitä, miten suuren valiokunnan mietintöä on luettava. Haluan nyt kuitenkin korostaa sitä vielä kerran, että ei tämä mietintö ole sen enempää kriittinen hallituksen linjaan kuin kriittinen siihen linjaan nähden, jonka jotkin puolueet ovat jo ottaneet vastustaes- saan Suomen liittymistä Emuun ensimmäisten jäsenten joukossa, vaan se on nimenomaan väli- katsaus Emu-kysymykseen koko laajuudessaan, tarkoituksena yhteisymmärryksessä hallituksen kanssa helpottaa tulevia ratkaisuja laajentamalla yhteisymmärryksen aluetta menettelytavoista ja siitä, mitä ratkaisun sisältö on, mitkä ovat vaihtoehdot, ja toisaalta kaventamalla erimielisyyksien aiheita. Näitä erimielisyyksien aiheita kaventamassa on ollut jo merkittävällä tavalla professorityöryhmän esitys, joka on selonteon pohjana ja joka on vienyt pohjan pois äärimmäisyy- näkemyksiltä, mitä Emussa oleminen tai Emun ulkopuolelle jääminen merkitsee.

Tätä kautta koko ajan keskustelu tästä tärkeästä asiasta saa järkipäisemmät ja paremmin hallittavat muodot. Varmaankaan se ei poista sitä, että lopputilanteessakin asiasta tulee olemaan erimielisyyksiä, mutta minusta on hyvä, että pyritään kuitenkin tarpeettomat erimielisyydet poistamaan. Siihen on kuulunut myös se, että suuressa valiokunnassa ei ole nähty aiheelliseksi torjua yhtään merkittävän tahon tärkeänä pitämää selvittämiskohdetta Emu-asiasta, koska sellaisen torjuminen olisi myös vain turhaan ylläpitänyt epäluuloja siitä, että jotakin asiaa ei perusteellisesti haluta selvittää.

Tämä koskee myös päätöksentekomuotoa. Ei suuri valiokunta ole siihen ottanut kantaa. Me olemme todenneet, että perustuslakivaliokunta on valtiosäännön osalta käsitellyt asian ja asiallisesti niin tiedonanto kuin laki ovat mahdollisia menettelyjä, mutta olemme tuoneet esiin näkökohtia, jotka varmaan yhteisymmärryksessä jatkossa otetaan huomioon, kun sitäkin asiaa pohditaan.

Ed. Johannes K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Saari katsoi, että olisin sos.dem. ryhmäpuheenvuorossa jotenkin vedättänyt tiedonannon suuntaan. Aivan samoin kuin ed. Tuomioja totesi, myös siinä puheenvuorossa tuotiin ihan viileän objektiivisesti nämä kaksi vaihtoehtoa esiin. Ei otettu kantaa puoleen eikä toiseen.

Henkilökohtaisesti olen esittänyt ja tuonutkin

keskusteluun tämän puitelakimallin ja olen sen kannalla, että se olisi oikeampi, legitiimimpi tapa asian käsittelyyn, mutta se on tällainen tarkoituksenmukaisuusharkinnan kysymys, joka jää lopulta hallituksen käsiin. Toivottavasti menettelytavasta löydetään mahdollisimman laaja, poliittista kenttää yhdistävä ratkaisu. Toivottavasti keskusta myös, jos valitaan tällainen tapa, joka kohdistaa huomion pelkästään siihen asiaan, mennäänkö mukaan vai ei, tekisi ratkaisun pelkästään sen perusteella eikä sen perusteella, kuka istuu hallituksessa, kuka ei. Tässähän tiedonantomenettelyssä on juuri se ongelma, että ilmeisesti oppositiota, esimerkiksi keskustaa, ei saada millään tällaisen Emu-kannanoton taakse, vaikka jotkut ehkä asiallisesti syvällä sydämessään olisivat kannattamassa Talous- ja rahaliiton kolmanten vaiheeseen menemistä.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan puuttua yhteen pieneen yksityiskohtaan ed. Saaren puheessa. Ed. Saari sanoi, että valtiovarainvaliokunnan jaostot eivät saaneet käsitellä Emu-selontekoa. Valtiovarainvaliokunnan ja sen verojaoston jäsenenä haluan todeta, että valtiovarainvaliokunta päätti, että verojaosto kuuntelee asiantuntijat, mutta valtiovarainvaliokunnan muut jäsenet niin halutesaan voivat osallistua kuulemiseen. Ja joka tapauksessa valtiovarainvaliokunnan lausunto annettiin itse valiokunnan kokouksessa.

Ed. S a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oikeastaan se, mitä ed. Tuomioja totesi, ymmärtääkseni ei missään millään tavalla ollut ristiriidassa käyttämäni puheenvuoron kanssa. Minä myös korostin sitä, että suuri valiokunta menetteli erinomaisella tavalla. Mutta siitä olen kyllä hieman eri mieltä, että jollakin tavalla tämä mietintö, joka haluaa asian hyvin laajasti selvittäväksi ja haluaa ottaa kaikki vaihtoehdot käsittelyyn, on jollain tavalla ristiriidassa hallituksen politiikan kanssa, joka ei selkeästi ole halunnut näitä kaikkia vaihtoehtoja selvittää ja toteaa sen myös selonteossa aivan selvästi.

En tiedä, kuuntelinko ed. Johannes Koskisen ryhmäpuheenvuoroa hieman epätarkasti taikka enkö kuullut sitä tarkasti, mutta olin kyllä kuulevinani, että ed. Koskinen totesi siinä, että suuren valiokunnan mietinnössä näin todetaan. Mikäli siinä näin ei ollut, niin sitten me olemme tästäkin asiasta täysin yksimielisiä.

Ed. Ihmälle vielä. Kuitenkin oli niin, että sellaiset tärkeät valtiovarainvaliokunnan jaostot

kuin sosiaali- ja terveys, sivistys jnp. eivät selontekoa voineet käsitellä, vaan ainoastaan verojaosto sen käsitteli ja koko valiokunnan nimissä tietenkin annettiin lausunto.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Olen tyytyväinen suuren valiokunnan tekemään työhön ja sen laatimaan yksimieliseen mietintöön Emu-selonteosta. Itsekään en ole valmis lyömään lukkoon kantaani Suomen Emu-jäsenyydestä. Siksi suuren valiokunnan pohdinta vastaa hyvin omaa lähestymistapaani asiaan.

Näkökohtia, jotka minua jatkossa oman päätöksentekoni tueksi erityisesti kiinnostavat, on ensinnäkin tulevan Emun kokoonpano ja luonne eli se, mitkä maat täyttävät Emu-kriteerit, mitkä maat ovat lopulta tulossa mukaan ja miten kriteereitä maiden valinnassa kunnioitetaan. Toiseksi, on nähtävä selkeämmin, millainen rahapoliittinen linja Euroopan Keskuspankissa, Saksan vaiko Ranskan suosima, tullaan valitsemaan. Lisäksi on mielenkiintoista nähdä myös se, ummistavatko keskisen Euroopan nykyiset valtiopuolueet, sosialistit ja konservatiivit, edelleenkin silmiään Euroopan kilpailukyvyyn ja työllisyyden rakenteellisilta ongelmilta. Kolmanneksi, haluan nähdä paremmin, mitkä ovat hallituksen linjaukset suomalaisesta omasta alue-, sosiaali- ja työmarkkinapolitiikasta ja miten näillä aloilla valmistaudutaan Suomen Emu-jäsenyyteen.

Suurta valiokuntaa on arvosteltu siitä, että se aina vain vaatii lisää selvityksiä. Minusta juuri nyt on selvitysten ja tutkimusten aika ja ensi keväänä sitten päätöksenteon aika edessämme.

Lähetekeskustelun puheenvuorossa toivoin myös markan kellutusvaihtoehdon selvittämistä. Valiokunnan mietintö vastaa toivettani. Kellutus voi toki jäädä teoreettiseksi vaihtoehdoksi juuri sen sisältämien poliittisten ongelmien takia. Siitä huolimatta senkin vaihtoehdon parempi läpivalaisu palvelee päätöksentekijän valintaa siinäkin tapauksessa, jos päädyimme menemään mukaan Emu-jäseneksi. Myös erm 2 -vaihtoehto voi käytännössä olla varsin lähellä kellutusta, mikäli Suomen keskuspankki ei aktiivisesti pyrikkään pitämään markkaa kapeissa vaihteluväleissä.

Olin tyytymätön myös siihen, että hallituksen selonteko käsitteli heikosti suomalaisen yhteiskunnan sopeutumispaineita, ottaen huomioon että olemme monessa suhteessa erilainen maa kuin EU:n vanhat jäsenmaat. Näiltä osin suuri valiokunta antoi hyvät eväät kansallisen sopeutusohjelman laatimiseen Suomelle niin työmark-

kinoita, alue- kuin sosiaalipolitiikkaakin ajatellen. Myös päätöksentekojärjestykseen suuri valiokunta otti mielestäni sovittelevan kannan kiinnittäessään huomiota päätöksenteon legitimitettiin eli hyväksyttävyyden tarpeeseen. Perustuslakivaliokunta päätyi ahtaan juridisesta näkökulmasta siihen, että tiedonanto ja lakiesitys kelpaavat. Juristerian näkökulmasta on arvioitu jopa niinkin, että Maastrichtin sopimus jo automaattisesti vie Suomen Emuun.

Tässä asiassa on sekä päätöksenteon puhdas legaliteetti eli oikeudellinen näkökulma että legitimitetti eli hyväksyttävyys tai oikeutettavuus, molemmat, otettava punnuksiksi päätöksentekotapaa valittaessa. On itsestään selvää, että päätöksen tulee täyttää laillisuuden mitat, mutta sen tulee myös täyttää legitimitetin vaatimukset. Vuonna 1994 eduskunnassa EU-jäsenyydestä päätettäessä Emun toteutumista pidettiin epätoennäköisenä. Kansanäänestyksessä siitä keskusteltiin erittäin vähän siitä riippumatta, mitä äänestystiedotteissa sanottiin tai ei sanottu.

Juuri legitimitettivajeen takia Suomi ei voi mielestäni varkain luiskahtaa Emun jäseneksi. Tällainen menettelytapa romuttaisi kansanvaltaisen järjestelmämme perusteita ja perustuslakien kunnioitusta. Siksi on selkeämpää, että päätös tehdään lakiesityksellä, joka täyttää tiedonantoa paremmin juuri hyväksyttävyys- ja oikeutettavuusvaatimuksen. Jos perustuslakivaliokunnan tarkoin tutkimasta Maastrichtin sopimuksesta, jonka eduskunta aikoinaan hyväksyi, vielä ensi keväänä poiketaan, niin tällainen poikkeaminen edelleenkin puoltaa lakiesityksen käyttämistä päätöksentekotapana. Samoin on syytä muuttaa hallitusmuodon markkaa koskeva pykälä ennen Emu-jäsenyyteen menoa.

Lisäksi on huomioitava kansalaismielipiteen merkitys ja pyrittävä vähintään aktiiviseen keskusteluun, jollei sitten myös kansanäänestykseen. Arvostan Ruotsin hallituksen näkemystä tässä asiassa. Suomessa on ikiaikoja ollut vallalla elitistisempi politiikantekotapa kuin Ruotsissa. Toivon, että se traditio vihdoin katkeaisi.

Kun päätöksentekotavan valinta on poliittinen valinta, niin kuin eri valiokuntien mietinnöissä on todettu, miksi ei tätä poliittista valintaa tehtäisi nimenomaan legitimitettiä tukevasti? Tiedonanto on varmasti varmin tapa taata hallituspuolueiden kansanedustajien hyväksyntä tai painostaa siihen, mutta se on myös varmin tapa taata se, että oppositiosta ei varmasti kukaan innostu hallitusta tukemaan.

Seuraavaksi muutama arvio Emu-jäsenyyden

vaikutuksista sosiaalipolitiikan muutostarpeisiin.

Professori Pekkarinen arvioi selvityksessään, että integraation yleiset seuraukset ja yhteisen valuutan vaikutukset kietoutuvat sosiaalipolitiikan alalla tiiviisti yhteen. Hän on varmasti oikeassa. Voi olla niin, että sosiaalipolitiikan alalla tullaan tarvitsemaan tulevaisuudessa hyvin saman suuntaisia politiikkalinjauksia riippumatta siitä, ollaanko mukana Emun kolmannessa vaiheessa vai jäädäänkö ensi vaiheeseen tai pysyvästi sen ulkopuolelle. Ulkopuolelle jäät antaa kenties vähän enemmän aikaa kylläkin sopeutua tilanteeseen, mutta toisaalta voi hieman heikentää mahdollisuksiamme vaikuttaa omilla aloitteillamme sosiaalisen Euroopan kehittämiseen. Toisaalta erityisesti Emun toteutuessa lisääntyvät vääjäämättä tarpeet EU-jäsenmaiden yhteistyön syventämiseen sosiaalisen ulottuvuuden alalla vastapainona yksinomaiselle markkinayhdistymiselle.

Yleisesti ottaen Emu-jäsenyyden vaikutukset sosiaalipolitiikkaan ovat tiiviisti riippuvaisia siitä, mikä on työmarkkinoiden kyky sopeutua lama- tai häiriötilanteisiin. Mikäli työmarkkinat ovat kovin joustamattomat, purkautuu sopeutuminen työttömyytenä ja valtion budjetin leikkauksina, mikä taas aiheuttaa paineita sosiaalipolitiikkaan. Jos työmarkkinat joustavat paremmin, yhteisen valuutan oloissa valtion budjettiin ei kohdistu niin suuria leikkauksipaineita.

Arvioin, että Suomen sisäisissä valinnoissa tulevat eteemme vielä seuraavat asiat:

Vakuutusluonteisessa sosiaaliturvassa, eläkkeissä ja työttömyysturvassa, työntekijän omavastuuta on vahvistettava ja otettava käyttöön laajemmin vapaaehtoista lisäturvaa. Työeläkejärjestelmää joudutaan uudelleenarvioimaan, mikäli eläköitymisikä ei 2000-luvun alkupuolella nousekaan oletetulla tavalla.

Perustulo tai negatiivinen tulovero on otettava käyttöön perusturvaa vahvistamaan ja omaisuusluontaa mahdollistamaan.

Yksityiset palveluratkaisut lisääntyvät erityisesti vanhusten palveluissa.

Alueellisia eroja tasaavaa valtionosuusjärjestelmää tarvitaan kuntien peruspalveluiden turvaksi.

Työttömyysturvaa on osittain rahastoitava laskusuhdanteen varalta ja lisäksi on tavoiteltava ylijäämäistä budjettia nousukaudella, niin ettei ajaututtaisi laskusuhdanteessa jyrkkiin leikkauksiin.

Tulevaisuuden kannalta on mietittävä paitsi

Suomen sisäisiä valintoja myös sitä, millainen EU:n sosiaalinen ulottuvuus ja työllisyyslinjaus olisivat meidän kannaltamme hyödyllisiä. Euroopan unionin sosiaalista ulottuvuutta olisikin vahvistettava työllisyyttä tukevasti kuitenkin niin, että Euroopan kilpailukyky suhteessa Yhdysvaltoihin ja Aasiaan turvataan.

Koko eurooppalaista sosiaalipoliittista ajattelumallia tulee uudistaa dynaamisemmaksi ja uusien työpaikkojen luomista rohkaisevaksi. Tähän ovat hyvin käyttökelpoisia keskustan työreformissaan esittämät näkökulmat laajennettuina EU-tasolle. On kovin valitettavaa, jos Euroopassa sen vanhat valtapuolueet eivät rohkene hakea uusia linjauksia ja sen sijaan sosiaalisesta ulottuvuudesta tulee vain peitenimi vanhan säilyttämiselle ja nykyisten, osittain suurtyöttömyyteen myötävaikuttaneiden järjestelmien puolustamiselle. Tämä olisi karhunpalvelus Euroopalle. Ranskan merkit eivät osoita tässä hyvää suuntaa. Myös Saksa on aikamoisissa ongelmissa sisäisesti, kun muutostahtoa ei löydy. Paradoksaalisesti kyllä alkaa näyttää siltä, että Suomi on Hollannin ja Englannin ohella niitä harvoja maita, joissa on edes yritetty 1990-luvulla todella tehdä jotakin, tosin kaikissa kolmessa maassa hieman eri tavalla kansallisista perusteista lähtien.

Emun toteutuessa yhteistyötä joudutaan syventämään sosiaali- ja veropolitiikan alalla niin, että luodaan yhteisiä pelisääntöjä ja normeja jäsenmaille sosiaaliturvan rahoituksesta, verotuksen painopisteen siirtämisestä työn verotuksesta pääomavaltaisempien yritysten verottamiseen, haitallisen verokilpailun ehkäisemiseen ja myös sosiaaliturvan minimitasosta. Rahan kierrättäminen EU:n budjetin kautta ei ole kannatettava ratkaisu yhteisen sosiaalipolitiikan ongelmaan.

Arvoisa puhemies! EU:n huippukokouksessa Amsterdamissa tullaan varmaan taas yksimielisesti ylistämään Emun arvoa Euroopan työttömyyden vastaisessa taistelussa, niin kuin tuo soitaista, mutta jotenkin suomalaisen korvissa huvittava fraasi kuuluu. Minua, arvoisa puhemies, huolestuttaa se, että EU:n instituutioiden ja toimintatapojen ympärille liittyy liian paljon potemkinin kulissi-ilmiötä. Vanhoissa jäsenmaissa ollaan hyvin defensiivisiä EU:n toimintatapoihin suuntautuvan kritiikin suhteen. Luottamuksen sijasta kukkii EU:ssa byrokratia ja kontrolli. Instituutioihin ja rakenteisiin käytetään valtavasti energiaa, mutta yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen on todellisuudessa heiveröistä. Toivon, että Suomen hallitus ei sokeudu näiltä ongelmilta

vaan pyrkii myös aktiivisesti EU:n toimintakulttuurin nykyaikaistamiseen ja raikastamiseen. Se olisi koko Euroopan etu.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. Elo : Puhemies! Ensinnäkin haluan esittää yhtenä kansanedustajana monien joukossa kiitokseni suurelle valiokunnalle hyvin tehdystä työstä: varsin syvällisestä analyysistä ja kriittisestä mutta rakentavasta valiokunnan mietinnöstä.

Mitä tulee Euroopan raha- ja talousunioniin, niin tietysti jos ajatellaan hallitusten ja eduskuntien suhtautumistapaa, voidaan nähdä erilaisia, niin kuin tällä hetkellä Euroopan unionin 15 jäsenmaassa nähdään.

Ensinnäkin tietysti voidaan herättää keskustelu siitä, mihin tänään on useasti viitattu, olemmeko me itse asiassa EU-jäsenyyden myötä päättäneet myöskin Emu-jäsenyydestä. Niin kuin tiedetään, on kuitenkin varattu eduskunnalle tässä vaiheessa päätöksenteko meidän lopullisesta menostamme Euroopan raha- ja talousunioniin Emuun.

Mitä tulee kansan kuulemiseen, täällä on usein jo viitattu siihen. Voidaan tietysti sanoa, että meillä on tällä hetkellä vähän se henki, että kansa kuuntelee ja hallitus johtaa. Hallituksen johtamistapaa on kehuttu niin kotimaassa kuin ulkomailla, mutta tietysti jos ajatellaan demokraattista menoa, saattaisi olla parempi, että ensin annettaisiin kansan keskustella, sen jälkeen hallitus kuuntelisi sitä keskustelua ja tekisi omat johtopäätöksensä. Kyllä minä omasta puolestani olisin tätä linjaa suosittelemassa, eli kansa käy keskustelua, annetaan riittävästi aikaa siihen, hallitus ja eduskunta seuraa sitä, ja sen jälkeen tehdään johtopäätökset.

Jos katsotaan, miten Suomi ja Ruotsi poikkeavat tässä, voisi sanoa, että Suomi noudattaa ensimmäistä tapaa eli hallitus on päättänyt linjan ja sitä viedään nyt eteenpäin. Ruotsissa päinvastoin hallitus pyrkii kuuntelemaan kansaa, yrittää ankkuroida lopullisen päätöksen kansan mielipiteeseen.

Puhemies! Linaan tässä Ruotsin valtiovarainministeri Erik Åsbrinkin puheenvuoroa 4 päivänä kesäkuuta. Hän sanoo näin: "Voin todeta, että tällä hetkellä ei ole kansan tukea sille, että menemme valuuttaunioniin 1. tammikuuta 99. Joukko mielipidetiedusteluja ja muita indika-

tioita ovat tästä selvä osoitus." Edelleen hän jatkaa: "Jos joku maa ottaa käyttöön euron ilman, että se ankkuroidaan kansalaisten mielipiteeseen, se merkitsee myös sitä, että valuuttaunioni uhkaa heikentyä." Minusta nämä ovat erittäin merkittäviä kannanottoja Ruotsin sosialidemokraattiselta valtiovarainministeriltä.

Suuri valiokunta korostaa myöskin, niin kuin on todettu, legitimizeettiä. Ehkä tässä kuitenkin "legitimizeetti" on saanut vähän tällaisen siirtyneen merkityksen. Kyllähän sekin itse asiassa tarkoittaa 'lainmukaisuutta', mutta valiokunta on ottanut käyttöön sanan merkityksessä 'hyväksyttävyyys'.

On myöskin sanottu, että kansa ei tiedä tarpeeksi ja kansan keskustelulle ei oikeastaan olisi edellytyksiä eikä varsinkaan siitä eteenpäin eli esimerkiksi kansanäänestykselle. Kuitenkin tässäkin on eroa. Ruotsalaiset ovat jo pitkään kannustaneet, parin vuoden ajan, heti oikeastaan EU-kansanäänestyksen jälkeen, käymään keskustelua Emusta. Se kansalaiskeskustelu on ollut varsin syvällistä verrattuna meihin, eli ruotsalaisille on yritetty jakaa tietoa ja sitä tietoa on myöskin sitten pyritty edelleen syventämään kansalaiskeskustelun avulla.

Niin kuin täällä on jo mainittu, Ruotsin sosialidemokraattinen hallitus ei sulje pois sitä mahdollisuutta, että kansanäänestys järjestetään, vaan esimerkiksi Åsbrink puheenvuorossaan toteaa, että kansanäänestys on eräs keino, jolla mahdollisesti sitten ruotsalaisten mielipide otetaan esille. Siinä puhutaan myöskin eduskunta-vaalien järjestämisestä.

Mitä tulee Suomen mielipiteeseen vielä, edelleen korostan sen ankkuroimista kansalaisten enemmistön mielipiteeseen, ennen kuin lopullista päätöstä tehdään.

Puhemies! Täällä on myöskin useaan otteeseen tänään viitattu professori Lars Calmforsin mielipiteisiin, kun Calmfors suurella valiokunnassa antoi varsin perusteellisen lausunnon nimennomaan Suomen professorityöryhmän näkemyksistä. Kun tässä nyt on erilaisia näkemyksiä ollut siitä, mitä Calmfors sanoi, niin ehkä vielä, vaikka lainasin hänen paria lausettaan jo viime viikolla, lainaan ne toisen kerran suoraan, ensin ruotsiksi ja käänän suomeksi.

"Det finns mycket forskning som visar att realräntan på sikt är oberoende av inflation och växelkurssystem. Nominalräntorna anpassar sig med andra ord till inflationstakten. Förklaringen till att man har så höga realräntor idag i Finland

och i Sverige är väl att inflationstakten har gått ner mycket, samtidigt som förväntningarna om framtida inflation inte anpassat sig i lika hög grad."

Eli se, mitä Calmfors aivan kiistatta sanoo, on se, että on olemassa paljon tutkimusta, joka osoittaa sen, että reaalkorko pitkällä tähtäimellä on riippumaton inflaatiosta ja valuuttakurssijärjestelmästä. Minusta tämä on itsestäänselvää. Näin hän sanoo. Tämä on suora lainaus hänen puheestaan, ja tämä on konekirjoittajan toisen kerran tekemä teksti. Tietysti tämä pätee pitkällä tähtäimellä. Tietysti voidaan väittää, niin kuin täällä tänään on väitetty, että lyhyellä tähtäimellä korot nousisivat, jos esimerkiksi jokin maa siirtyisi erm-järjestelmään, kelluviin valuuttoihin.

Mutta sitten täällä on esimerkiksi tänään mo-
neen otteeseen puhuttu siitä, kuinka me saamme lisää uskottavuutta, jos me menemme esimerkiksi Euroopan Keskuspankkiin, Suomi saa lisää uskottavuutta. Minä nyt huomautan niille, jotka tästä lisäuskottavuudesta puhuvat, että meillä on neljän vuoden ajan ollut alle 1 prosentin inflaatio. Kun Suomen Pankki on tähännyt 2 prosentin pohjainflaatioon, meillä on ollut alle 1 prosentin inflaatio neljän vuoden ajan. Mistä tulee lisää uskottavuutta, ja mitä se lisäuskottavuus tarkoittaa, hyvät kansanedustajat? Mitä se on? Onko se sitten sitä, että mennään deflaation puolelle?

Kyllä viime kädessä riippuu oman maan kansallisesta talous- ja rahapolitiikasta, minkälainen inflaatio on. Minun mielestäni tämä on huulten höpinää. Te, jotka puhutte siitä, että haetaan lisää uskottavuutta tai saadaa, ette ole mietineet, mitä se tarkoittaa. Mikä on lisäuskottavuus? Se olisi ensimmäinen kysymys, johon minä pyytäisin niitä kansanedustajia vastaamaan, jotka tätä hokevat täällä.

Mitä sitten tulee toiseen näkemykseen, jonka Calmfors esittää, hän sanoo, että Suomi saattaa saada poliittista hyötyä siitä, kun me liitymme, mutta hän sanoo aivan selvästi sillä tavalla, että Suomella ei mitään saatavissa talouden hyödyn näkökulmasta. Hän sanoo näin:

"Min slutsats blir väl helt enkelt att de ekonomiska argumenten för Finland av att gå med tidigt i valutaunionen är svagare än för svensk del. Jag tror att de politiska argumenten för att gå med är starkare." Vähän aikaisemmin hän sanoo näin:

"Jag föreställer mig att det för finsk del är av politiskt större intresse att närma sig kärnländerna i Europa än vad det är för svensk del."

Ensin Calmfors sanoo: "Johtopäätökseni tulee aivan yksinkertaisesti, että taloudelliset argumentit Suomen osalta mennä mukaan aikaisin valuuttaunioniin ovat heikommat kuin Ruotsin osalta. Minä uskon, että poliittiset argumentit mennä mukaan ovat vahvemmat." Sitten hän sanoo: "Kuvittelen Suomen osalta, että on poliittisesti tärkeämpää lähestyä ydinmaita Euroopassa, kuin mitä se on Ruotsin osalta."

Nyt minun seuraava kysymykseni on: Mikä on se poliittinen hyöty? Kuka haluaisi ilmaista kantansa siihen, mikä on se poliittinen hyöty? Kun esimerkiksi suuri valiokunta ei ota kantaa tähän poliittiseen hyötyyn, johon Calmfors viittaa, niin valiokunta toteaa kuitenkin lähinnä turvallisuusnäkökohtaan, joka on tuotu esille keskustelussa: "Valiokunnan käsityksen mukaan tällainen epäsuora turvallisuuspoliittinen vaikutus voitaisiin perustella lähinnä sillä, että kuulumisella EU:n ytimeen olisi itsessään psykologisesti ja poliittisesti Suomen turvallisuutta lisäävää vaikutusta. Muissa unionin jäsenvaltioissa talous- ja rahaliittoa ei kuitenkaan tarkastella turvallisuuteen vaikuttavana kysymyksenä." Tämähän pitää paikkansa. Tätä turvallisuusnäkökohtaa ei ole missään muualla.

Mutta mikä on se Suomen poliittinen hyöty, kun me nyt olemme EU:n jäsen? Kaikki tietävät, että Suomi on EU:n jäsen, olemme yksi EU:n 15 jäsenvaltiosta. Mitä poliittista lisäarvoa me saamme menemällä mukaan Emuun? Tämä on minun mielestäni kysymys, joka meidän jokaisen kannattaa itsellemme esittää. Saammeko jotakin, niin että me olemme entistä enemmän länsieurooppalainen valtio, vai mikä se hyöty on? Minulle ei oikein tahdo selvitä tämä näkökohta.

Puhemies! Vielä muutama sana riskeistä. Luettelen tässä neljä viisi, vaikka ministeri Niinistö sanoi, että usein me tuomme vain esille ne uhkat ja riskit ja puhumme mahdollisuuksista vähän. Kyllä me tiedämme mahdollisuuksiakin. Minä en ollenkaan halua kieltää Emun hyötyjä, mutta esimerkiksi Calmfors valiokunnallemme totesi, että hänestä tuntuu, että professorityöryhmä on vähän voimakkaammin korostanut hyötyjä, kuin hän itse olisi tuonut esille, ja toisaalta jättänyt haitat vähemmälle, kuin hän olisi halunnut.

Riskeistä täällä on jo puhuttu yksipuolisesta vientiteollisuuden rakenteesta. Sehän on tosia. Täällä ed. Tiuri aivan oikein sanoi, että

sähkö- ja elektroniikkateollisuuden osuus on lisääntynyt, metsäteollisuus ei ole enää yksinään, mutta jos me vertaamme itseämme esimerkiksi Ruotsiin, Ruotsissa on paljon monipuolisempi vientiteollisuus, kun meillä on tänä päivänä. Ruotsin osalta on itsestäänselvää, että Ruotsi olisi tältä osin paljon kypsempi menemään sinne.

On selvä asia myös, että rahapolitiikkaa ei koskaan Emussa tehdä Suomen ehdoilla. Viisimiljoonainen kansa ei tule määräämään sitä, minkälaisia korkoja erilaisissa suhdannevaihteluissa käytetään, vaan kyllä se tapahtuu varmasti näitten ydinmaitten ehdoilla.

Mitä tulee työttömyyteen, niin kyllä minä pidän suurena riskinä sitä, että kun me ehkä parin vuoden päästä olemme menossa Emuun, meillä on vielä 13—14 prosentin työttömyys — suurin piirtein riippuen nyt vähän, millä tilastoidaan — mutta sanotaan kuitenkin, että merkittävästi yli 10 prosentin työttömyys. Kun sitten häiriöitä tapahtuu eli laskusuhdanteita, niin kuin aina tapahtuu, miten me reagoimme? Esimerkiksi Ruotsin hallituksen mielestä 7 prosentin työttömyys tällä hetkellä on liian korkea. Ruotsin hallituksen tavoitteena on alentaa sitä 4 prosenttiin parin kolmen vuoden aikana, mutta joka tapauksessa he pitävät sitä liian korkeana mennäkseen Emuun.

Kyllä minä näkisin sillä tavalla, että parhaita puskureita Suomen kannalta on valtion budjetti, mieluummin ylijäämäinen budjetti. Esimerkiksi Ruotsin sosialidemokraattinen hallitus on nyt esittänyt, että korkeasuhdanteessa Ruotsin hallitus pyrkii siihen, että on 2 prosenttia ylijäämäinen valtion budjetti. Kyllä tällä velkaantumisvauhdilla, mikä meillä tällä hetkelläkin on, 26 miljardiakin ensimmäisen viiden kuukauden aikana, pidän aika riskaabelina sitä, että ilman, että me pohdimme tätä kysymystä, sanomme vain, että me olemme valmiit menemään sinne, koska valtion budjetti on se todellinen puskuri. Totta kai kaikkia muita mahdollisuuksia pusku-reihin ja rahastoihin pitää selvittää, ja olen niitten kannalla.

Työvoiman liikkuvuus on myös tietyllä tavalla riski, koska meillä ei työvoima liiku. Ed. Sasi kokoomuksen puheenvuorossa totesi — ja siinä yhdyn hänen näkemykseensä — että pitäisi esimerkiksi yhden vieraan kielen taito, joka olisi englannin kielen taito, mahdollisemman monelle suomalaiselle saada, jotta mahdollisuus esimerkiksi työvoiman liikkumiseen olisi olemassa. Ilman kielitaitoa se on suhteellisen olematon mahdollisuus.

Kyllä minä, puhemies, olen tulossa siihen, että Euroopan rahatalous on monetaristinen hanke. Sen päällimmäinen tarkoitus on hintavakaus eli alhainen inflaatio, niin kuin me olemme moneen kertaan todenneet. Alhainen inflaatio on varmasti ihan hyvä asia. Tästä meillä ei ole mitään erimielisyyttä. Että se loisi kaiken hyvän talouteen, kaikki hyvä tulisi siitä, että meillä on 1-2 prosentin inflaatio, siihenkään en usko. Ei se voi olla kaikki tässä maailmassa. Talouspolitiikalla, budjettipolitiikalla, finanssipolitiikalla, miksi sitä nimitämme, mitä me eduskunnassa harrastamme, mikä merkitys sillä sitten enää on, jos kerta rahapolitiikka luo kaiken hyvän?

Mitä tulee työllisyyteen Emu-kriteerinä, haluan vain todeta lyhyesti sen, että työllisyyttä ei olisi voitu käyttää Emu-kriteerinä. Te ymmärrätte, että ei tämmöistä inflaation vastaista taistelua, mitä nyt EU:ssa käydään, ja sen lisäksi budjettileikkauksia, olisi voitu silloin tehdä. Esimerkiksi ajatellen Suomea, olisiko vieläkin kiristetty jostakin, jos työllisyys olisi ollut kriteeri? Sanotaan, että olisi ollut alle 10 prosentin kriteeri. Me olisimme joutuneet käyttämään varmasti aivan erilaista raha- ja talouspolitiikkaa, kuin me olemme käyttäneet nyt. Kyllä minä vieläkin väitän, että työttömät ovat ne, jotka ovat eniten joustaneet ja ovat olleet jouston väline. Sama suunta oli kyllä viime hallituksen aikana ja se kaikki oikeastaan alkoi voimakkaammin silloin.

Emu merkitsee kireää raha- ja talouspolitiikkaa, ja siitä esimerkkinä on Suomen Pankki. Otan vielä lopuksi esille esimerkiksi tämän päivän Helsingin Sanomat, jossa pääjohtaja Sirkka Hämäläinen uhkailee korkojen nostolla, jos nyt ei ymmärretä palkkakierroksella mennä kuriin. Kuitenkin hän samanaikaisesti tuo esille sen, että todellisia ongelmia ovat pörssiosakkeet, asuntojen hintojen ja kantohintojen nousu. Nämä ovat nousseet 30—40 prosenttia vuoden aikana, ja kukaan ei ole kiinnittänyt niihin mitään huomiota.

Haluan tässä yhteydessä, rouva puhemies, todeta vielä sen, että yhdyn kyllä SAK:n ekonomistin Pertti Parmanteen ja myös Meritan ja Postipankin ekonomistien näkemykseen siitä, että Suomen Pankin olisi edes joskus saatava inflaatiotavoitteensa eli 2 prosenttia täytetyksi. Kun pohjainflaatio on pikkuisen yli 0 prosenttia ja Suomen Pankin pohjainflaatiotavoite on 2 prosenttia, eikö nyt voitaisi päästää siihen inflaatiotavoitteeseen? Mutta mehän olemme olleet koko ajan EU-maiden oppimestari tässäkin. Meillä on alhaisin inflaatio. Se on varmistettu aina korkeil-

la koroilla, joilla Suomen Pankin pääjohtaja taas eilen tuli julkisuuteen.

Vielä kerran, puhemies, totean, että minä olen täysin vakuuttunut siitä, että professori Calmfors ei ole aivan turhan päiten johtanut Ruotsin Emu-työryhmää. Uskon hänen näkemyksiinsä aika pitkälle, mitä talouspolitiikkaan tulee.

Vielä ihan viimeisenä, kun aina sanotaan, että alhaiset korot — ja nimenomaan nyt puhun reaalikoroista — luovat uusia investointeja ja tuovat parempaa työllisyyttä, totean vain yhden esimerkin. Pari viikkoa sitten tuli julkisuuteen, että Suomen suurteollisuuden investoinnit laskevat tänä vuonna ja laskevat entisestään ensi vuonna. Investoinnit laskevat, korot ovat alhaisimmillaan vuosikausiin. Tarvitaan aina markkinoita, tarvitaan kysyntää, reaalikorko ei sinänsä sano yhtään mitään. Varmasti pitkällä tähtäimellä sillä on merkitystä, mutta niin kuin tämäkin osoittaa, investointitaso laskee. Sitä paitsi ihan viimeiseksi sanon sen, että aina kun suurteollisuus tekee investoinnin, häipyvät satoja, joskus tuhansia, työpäikkoja.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Elo on valinnut itselleen yhden gurun ja se on Calmfors. Toivoisi vähän kriittisyyttä sikäli, että muutkin hyvin opineet henkilöt ovat Emu-asiasta kovin paljon lausuneet. Ehkä se on juuri ruotsin kieli, joka tässä ed. Eloa kovin viehättää. Häneltä on ehkä jäänyt huomaamatta, että Ruotsin pitkät korot ovat tuntuvasti korkeammalla kuin Suomen. Ruotsi maksaa kovasti siitä odotusarvosta, että he jäävät Emun ulkopuolelle. Suomi taas on jo pitkään nauttinut alhaisista koroista siksi, että Suomessa uskotaan siihen ja kansainväliset markkinatkin uskovat siihen, että Suomi on menossa Emuun.

Poliittinen hyöty on minun mielestäni yhtä kuin taloudellinen hyöty: taloutemme vakaus ja sen uskottavuus. Pieni valuutta on heilahteluille hyvin altis. Ed. Elo mainitsi juuri viimeksi, mikälaista Suomen Pankin korkopolitiikka on viime aikoina ollut. Uskon, että Euroopan Keskuspankissa, jossa on useammat aivot miettimässä näitä samoja asioita, voidaan varmasti päästä taloudellisesti hyvään tulokseen.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sanotaan, ja ed. Elokkin sanoi puheenvuorossaan, että kansanäänestyksessä kansa ei tiennyt, mistä päätti, koska ei kerrottua riittävän selvästi, mitä kaikkea EU:hun liittymi-

sestä aiheutuu, vaikka joka kotiin jaettiin esite, jossa tästä mainittiin. Tässä syytetään nimenomaan EU-kannattajia, etteivät he kertoneet riittävän selvästi, mitä EU:hun liittymisestä ajan kanssa seuraa. Tässä voi todeta, etteivät EU-vastustajatkaan ennen kansanäänestystä tätä asiaa kertoneet. Mieluummin se olisi ollut heidän tehtävänsä.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Elo suuren valiokunnan jäsenenä käytti minusta juuri sellaisen kriittisen puheenvuoron, joka tähän keskusteluun ja tähän aikaan kohtaan Emu-jäsenyyttä ajatellen sopii erinomaisesti.

Ed. Kokkosen puheenvuoro taas erityisesti kuvasti juuri sitä, että meillä on paljon edustajien ja myös hallituksen ministerien joukossa niitä, jotka haluavat edelleen, että Suomi on parhaan ja kuuliaisimman oppilaan maineessa kritiikittömästi toimiva, emmekä me todella kysele, niin kuin ed. Elo hyvin kyseli, mitä merkitsee, kun väitetään, että tulee lisää uskottavuutta. Mistä sitä tulee? Mitä se merkitsee? Tuoko se investointeja? Alentaako se korkoja? Alentaako se inflaatiota? Mitä se voi todella merkitä? Minusta ei tähän, niin kuin professori Calmfors totesi, voi tuoda mitään uutta ja mitään lisää. Se uskottavuus on luotu Suomen omalla talouspolitiikalla, jonka juuret juontavat pääministeri Ahon hallituksen toimintapolitiikkaan ja niihin ratkaisuihin, joita silloin kriittisessä tilanteessa Suomessa tehtiin.

Edelleen kysymys turvallisuudesta. Minun on ollut vaikea ymmärtää, miten ja mitä turvallisuuden osalta tämä voi tuoda lisää. Ehkä se poliittinen hyöty, mihin ed. Elo viittasi, liittyy juuri parhaan ja kuuliaisimman oppilaan asemaan ja siihen meidän poliittisen eliittimme asemaan ja arvostukseen, jota nyt tällä hankkeella kritiikittömästi ollaan ajamassa.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Elo kysyi, mitä lisäarvoa Rahaliitto antaisi talouspolitiikan uskottavuudelle. Se poistaisi lopullisesti mahdollisuuden ajautua uudelleen vanhaan inflaatio — devalvaatio-kierteeseen, se pitää korot alhaalla ja poistaa valuuttakurssiriskin. Päättävällä talouspolitiikalla tähän on päästy Suomen omillakin toimenpiteillä. Mutta ed. Elo kyllä itse tekee parhaansa horjuttaakseen uskottavuuttamme.

Professori Jukka Pekkarinen on osoittanut professori Calmforsin päätelyssä aukon juuri

siinä kohdassa, johon ed. Elo täällä nyt jo toisen kerran viikon välein vetoaa. Siteeraan, arvoisa puhemies, professori Pekkarista: "Calmforsin komitea myöntää korkoeron riskin mutta pitää sitä pienenä. Mutta tässä sen perustelut nojaavat pysyvään ulkopuolelle jäämiseen - - . Mutta tämä ei käy perusteluksi päätöksenteon lykkäämiselle muutamalla vuodella. Jos perusarvio rahaliitosta ja siihen osallistumisesta on myönteinen, on maan syytä liittyä mukaan ensi vaiheessa juuri alhaisten korkojen saavuttamiseksi välittömästi. Tämän tekee perustelluksi juuri työttömyyden alentaminen: alhaisen koron näkymät ovat välttämättömiä investointien lisääntymiseksi ja taloudellisen kasvun jatkumiseksi. Ja koska työttömyyden alentamisessa juuri lähivuosien kasvu on ratkaisevassa asemassa, ei sen näkymiä pidä heikentää ylimääräisen korkopiikin avulla." Tämä oli suora sitaatti, arvoisa puhemies, professori Jukka Pekkarisen lausunnosta, joka annettiin asiantuntijakuulemisessa.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ed. Kokkoselle haluan sanoa sen, minkä oikeastaan ed. Johannes Koskinen sanoi sosialidemokraattisen ryhmän puheenvuorossa, että on aivan totta, että Suomi on jo diskontannut sen edun, joka tulee koroissa, kun olemme pyrkimässä Emuun ensimmäisten joukossa. Väittäisinikin sillä tavalla, että meillä on se suuri vaara, että Suomen talous on yliviritetty tällä hetkellä. Meillä ei ole enää oikeastaan saatavissa mitään lisää reaalikoron alennusta, koska inflaatio on melkein nolla tällä hetkellä, pitkätkä korot ovat vähitellen tulleet alas Saksan tasolle. Meillä ei ole enää oikeastaan muuta odotettavissa kuin huonompaa tältä osin. Jos esimerkiksi jostakin syystä tullaankin siihen tilanteeseen, että menemme erm 2:een tai päädymme jopa kellutukseen, on aivan varmaa, ed. Kokkonen, että korot nousevat. Eli me olemme sen jo diskontanneet etukäteen.

Mitä tulee, ed. Kokkonen, uskottavuuteen, niin minä olen sitä mieltä kuin ed. Väistökin, että se tulee omalla talouspolitiikalla. Se on tullut jo neljän viiden vuoden aikana, kun olemme noudattaneet omaa talouspolitiikkaa. Ed. Hämäläistä tämä myös koskee, me olemme itse valinneet alhaisen inflaation tien, joka ei johda devalvaatioon. Tällä ei ole mitään tekemistä Emun kanssa. Ruotsi tulee aivan varmasti noudattamaan erittäin tiukkaa talouspolitiikkaa, mutta säilyttää sen oleellisen eli kelluvan valuutan, joka antaa sille mahdollisuuden.

Ed. Kokkoselle vielä sanon, että lukekaa tämän päivän Helsingin Sanomat: "Suhdannelaitos: Heikko kruunu vauhdittaa Ruotsin teollisuutta." 40 000 uutta työpaikkaa arvioidaan tulevan ensi vuonna sitä kautta, että Ruotsilla on oma valuutta, joka kelluu ja antaa tämän kilpailuedun sille. Näitä ei kannata aliarvioida.

Ed. Väistö, minä vielä kerran sanon: Kukaan ei ole poliittisesta hyödystä sanonut mitään, mikä on se poliittinen hyöty. Miten me haluamme vielä olla enemmän länteen päin kallellemme, minä en sitä ymmärrä, mutta ehkä kun oikein kumarretaan, niin päästään sitten vielä enemmän länteen.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ed. Elon päättely ontuu ihan yhtä paljon joka puheenvuorossa. Ed. Elo sanoi, että Ruotsi säilyttää kellutuksen ja säilyttää mahdollisuuden, tarkoittaa: mahdollisuuden devalvaatioon. Se tarkoittaa myös sitä, että juuri tällä päättelyllä Ruotsi ei kykene säilyttämään nykyistäkään korkotasoaan, vaan se uhkaa ryöpsähtää ylös. Tämä on juuri se onnettomuus, joka tästä vaihtoehdosta seuraa.

Ed. Elo, kun sanoitte, että Suomi on diskontannut jo Emu-hyödyn ja vakaan talouspolitiikan hyödyn korkoihinsa, näin onkin. Se on diskontattu sinne sisään, mutta mahdollisen Rahaliiton jäsenyyden korkohyötyä ei edes voi verrata tämän päivän korkoihin. Sitä tulisi verrata siihen vaihtoehtoon, että emme olisi Emun jäsenenä: erm 2:een tai ed. Elon havittelemaan kellutukseen, ja siinä vaihtoehdossa korkoero jälleen tulee näkyviin. Silloin diskonttaushyöty on menetetty.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ensinnäkin sanon vielä, ed. Hämäläinen, sen, että minä en ole pyrkimässä mihinkään devalvaatioon enkä havittele devalvaatiota. Ed. Hämäläinenkin tietää, että näin on asianlaita.

Mitä tulee Ruotsin lähestymistapaan, se on aivan erilainen kuin Suomen siinä suhteessa, että ruotsalainen yhteiskunta ei hyväksy yli 10 prosentin työttömyyttä. Se on valittu lähtökohdaksi. Suurtyöttömyyttä ei hyväksytty. Ihmisiä ei pistetä joustamaan työttömyyden kautta. Suomi on valinnut toisen linjan. Me olemme valinneet suurtyöttömyyden linjan ja sitä kautta yritämme joustaa. Me saamme kyllä korkoa alas ja markkinat reagoivat aina myönteisesti, kun leikkaamme sosiaaliturvaa jne. Mutta minä sanon vielä kerran: Vaalit tulevat vuonna 1999, ja jokainen

meistä kansanedustajista näkee, että kansalaisten luottamus on tärkeämpi kuin markkinoiden. Jos poliitikot eivät sitä nyt tajua, alkaisi olla jo korkea aika tajuta, että kansalaisten luottamus on meille tärkeämpi.

Vielä, ed. Hämäläiselle, joka on ekonomi koulutukseltaan, haluan vain todeta pienen nyanssieron: Kellunta ja devalvaatio eivät kuulu yhteen. Jos valuutta kelluu, se heikkenee tai vahvistuu, mutta ei voi puhua, että se devalvoituu. Tämä on pieni nyanssiero. Devalvaatio on mahdollista ainoastaan, jos meillä on kiinteä valuutta.

Ed. Isohookana - Asunmaa: Arvoisa rouva puhemies! Ensin aivan lyhyt kommentti ed. Elon äskeiseen puheenvuoroon. Voin todeta, että se oli erittäin perusteellinen ja analyttinen ja moniin kohtiin voi yhtyä. Mutta siihen, mitä hän viimeksi totesi, että Suomi aikanaan valitsi suuryöttömyyden, täytyy todeta, että poliittisesti sitä ei varmasti olisi ainakaan silloisen hallituksen taholta valittu. Varmasti ed. Elo tietää, miten siihen ajaututtiin ja jouduttiin, ja valitettavasti sen seurauksia on monella tavalla jouduttu kantamaan.

Mutta kun ed. Elo peräsi, mitä poliittista lisäarvoa Suomi saa, niin ed. Elo, teidän tulisi kysyä sitä omalta päämieheltänne, pääministeri Lipposelta, joka arvostanee tavattoman korkealle sitä, että saamme ehkä Emu-jäsenyyden myötä istua ydinmaiden kanssa joissakin merkittävässä pienissä pöydissä. Kuten tiedämme molemmat, pääministeri on tunnetusti ihastunut tiettyihin seuraajisiin. (Ed. Elo: Hän on kyllä vaatimaton mies!)

Haluan, arvoisa puhemies, omassa puheenvuorossani aivan lyhyesti tähdentää eräitä asioita koskien Emu-jäsenyyttä.

Ensinnäkin ministeri Niinistö vähätteli mielestäni aiemmin tänään viime viikkojen euroopalaisia Emua koskevia äänenpainon muutoksia. Hän itse asiassa silotteli ajankohtaisia yleiseurooppalaisia tapahtumia. Nämä tapahtumat pakottavat kuitenkin väkisin painamaan jarruja Lipposen hallituksen Emu-innolle. Niinpä eri vaihtoehtojen punninta juuri nyt on aivan välttämätöntä, jopa sellaisenkin vaihtoehdon, josta on aika vähän käyty keskustelua, että ryhtyisimme äänekkäästi puhumaan Emun hallitusta lykkäämisestä.

Haluan liittyä niitten puheenvuoronkäyttäjien joukkoon, jotka ovat aikaisemmin kiitelleet jo suurta valiokuntaa sen laitimasta yksimielisestä

ja hallituksen selontekoon nähden terveen kriittisestä mietinnöstä. On viisasta, ettei suuri valiokunta päätynyt suoralta kädeltä tukemaan hallitusta, vaan valitsi oman linjansa. Hallituksen linjahan on, kuten kaikki hyvin tiedämme, se että Suomen pitää mahdollisimman nopeasti olla Emu-jäsenmaiden joukossa siitäkin huolimatta, että Emun toteutuminen näyttää tällä hetkellä laajemmasti kovin hankalalta.

Luettuani nyt myös valiokuntien mietinnöt näyttäisi siltä, ettei Suomen tulisi näillä näkymin pyrkiä ensimmäisten joukossa Emuun. Mahdollisen Rahaliiton jäsenyyden riskit olisivat Suomelle hyvin suuret ja entistä suuremmat, kun tiedämme Tanskan ja Englannin ja lisäksi nyt myös Ruotsin jättäytyvän tässä vaiheessa pois. Muutenkin muun muassa Ruotsin hallituksen käyttämä asiantuntija, jota täällä on kovasti siteerattu, on arvioinut, että Suomen Emu-jäsenyydelle olisi vähemmän taloudellisia perusteita kuin Ruotsin.

Molemmat asiantuntijavalioikunnat, siis sekä talous- että valtiovarainvaliokunta, ovat todenneet, että Rahaliitto tarjoaa Suomelle sekä mahdollisuuden että riskin. Näin varmasti on. Ratkaisemattomia ongelmia on edelleen monia, muun muassa se, miten Suomi Emu-jäsenenä ylläpitäisi sisäistä vakauttaan, olletikin mahdollisen laskusuhdanteen kohdatessa. Myöskään työllisyys- ja sosiaalipolitiikan toteutumisesta Emu-olosuhteissa ei ole täyttä selvyttä, niin kuin ei siitäkään, miten tulevan keskuspankin asema lopulta vaikuttaisi Suomen talouspolitiikkaan ja millaiseksi oman keskuspankkimme asema pitäisi säätää.

Kun hallitus ei ole selvittänyt Emu-päätöksen liittyviä vaihtoehtoja ja eri tilanteita kyllin perusteellisesti, onkin todella kiitoksen arvoista, että suuren valiokunnan mietintöön kirjoitettiin ponsi, jolla hallitus vielä velvoitetaan selvittämään kaikki mahdolliset vaihtoehdot niin, ettei etukäteen suljeta mitään niistä pois. Tässä kohden täytyy antaa tunnustusta myös ministeri Niinistölle, joka lupasi, että näitä selvityksiä tullaan tekemään ja vielä aika nopeassa aikataulussa.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan mietinnössä todetaan, ettei Emun vaikutuksista aluepolitiikkaan sekä kuntien ja maakuntien asemaan ole saatavissa luotettavaa selvitystä. Valiokunta kuitenkin itse esittää vahvan epäilyn, että Rahaliitto voi edistää alueellisten tuotantorakenteiden yksipuolistumista entisestään. Sitä kautta alueelliset erot kasvaisivat kohtuuttomiksi. Joissakin maakunnissa on tehty tai on meneillään parhaillaan

omia selvityksiä, jotka viittaavat juuri samaan suuntaan, mihin suuren valiokunnan mietintökin. Erityisesti alkutuotantoalueilla köyhtymisen ja väkipako näyttäsivät ilmeisiltä jäsenyyden toteutuessa.

Hallituksen olisikin ryhdyttävä pikaisesti etsimään keinoja, joilla odotettavissa oleva yksipuolistuminen estetään, mikäli kuitenkin päädyttäisiin Emuun. Aluepolitiikka on EU:n tärkeimpiä sektoreita, ja se uudistuu ennen vuosituhannen vaihdetta. Kuitenkin Suomessa juuri Lipposen hallitus on tunnetusti laiminlyönyt koko aluepolitiikan kehittämisen, oikeastaan voi sanoa: romuttanut sen. Siksi haluankin korostaa, ettei suuren valiokunnan kannanotto sen tarpeellisuudesta, että "saadaan tarkempaa selvitystä rahaliiton todennäköisistä vaikutuksista alueelliseen kehitykseen Suomessa" ole mitenkään riittävä. Valiokunnan olisi tullut tehdä tässä kohtaa tiukempi ponsi, jolla hallitusta olisi vaadittu jo varhaisessa vaiheessa käytännön toimiin aluepolitiikan tehostamiseksi. Monet varmasti äsken kuulivat kansanedustaja Mannisen ansiokkaan puheenvuoron niistä käytännön toimista, joita nyt pitäisi kiireesti tehdä.

Tässä kohden mielestäni suuren valiokunnan mietintö onkin heikoimmillaan samoin kuin siinä, että se näyttää kokonaan sivuuttaneen Emun yhteyden liittovaltiokehitykseen. Näkemystä, että Emu olisi pitkä harppaus kohti liittovaltiota, jota näkemystä paljon käytetään perusteluna, olisi mielestäni valiokunnissa tullut analysoida perusteellisemmin.

Arvoisa puhemies! Kansalaiset suhtautuvat yhä epäluuloisesti Emuun. Tähän on luonnolliset syynsä. Emu koetaan vaikeana asiana, ja sellainen se onkin. Tähänastiset selvitykset eivät ole onnistuneet hälventämään sellaisia uhkakuvia kuin esimerkiksi palkkojen pakkojousto, eläkkeiden ja sosiaaliturvan lasku. Kun Emu tulee olemaan ennen kaikkea poliittinen ratkaisu, on poliittista päätöksentekoa ajatellen aivan välttämätöntä, että otamme huomioon kansalaismielipiteen. Tässä mielestäni myös ed. Elon puheenvuoro äsken oli hyvin analyttinen, kun hän pohdi, mitenkä päätöksentekijän tulee suhtautua yleiseen kansalaismielipiteeseen.

Itse en kuitenkaan näe kansanäänestystä tarpeellisenä enkä järkevänä. Sen aika on mennyt ohi. Sitä paitsi Emuun vaikuttavia uusia tekijöitä voi pulpahtaa koko ajan esiin, joten senkin takia kansanäänestystä olisi vaikea käytännössä toteuttaa. Suuri valiokunta on jostain syystä kiertänyt koko kansanäänestysproblematiikan. Se

tosin viittaa mahdollisimman laajaan kansalaiskeskusteluun, ja hyvä näin. Se on suotavaa. Mutta miten tätä kansalaiskeskustelua saa aikaan ja miten saa aikaan monipuolista kansalaiskeskustelua, on kysymys, johon on vaikea löytää vastauksia. On vaikea uskoa, että sellainen syntyisi sen jälkeen, kun suuri osa maamme mediajohtoa on tosiasiasa sitonut kantansa Emu-jäsenyyteen. Varmasti tämä vaikuttaa siihen, että toistaiseksi ei ole todella syntynyt sellaista keskustelua kuin monet peräivät.

Valiokuntakäsittely osoitti myös, ettei Emu-jäsenyyden päätöksentekojärjestelmä ole yksiselitteinen. Ajatellen sitä, miten suuri vaikutus Emulla tulee olemaan kansalaisten arkielämään ja miten painavasta asiasta on kyse, olisi hallituksen mielestäni hylättävä tiedonantovaihtoehto, joka itse asiassa merkitsee vain, kuten täällä on jo muutamaan kertaan todettu, hallituksen toimille luottamuksen hakemista, vaikka perustuslakivaliokunta sen hyväksyisikin yhtenä vaihtoehtona. EU-jäsenyyspäätöksen yhteydessä yleinen käsitys mielestäni oli, että eduskunnan annetaan aikanaan tehdä Emu-jäsenyyden ajankohdasta aidosti itsenäinen päätös, jolla täytyy olla mahdollisimman korkea legitimitetti. Emusta on näin ollen aikaan päätettävä eduskunnassa lakipohjaisesti. En pidä suotavana tiedonantomenetelyä. Sen tulkitseen eräänlaiseksi hallituksen toteuttamaksi Emuun liu'uttamiseksi. Tässä tulee väkisinkin, arvoisa puhemies, mieleen, mitä tapahtuu turvallisuuspolitiikan puolella parhailaan. Siellähän on meneillään Nato-syventäminen. Nato-yhteistyön nimissä hiljalleen, niin uskon, liu'utetaan Natoon eduskunnan pääsemättä juurikaan aidosti seuraamaan asioita tai vaikuttamaan koko prosessiin.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Isohookana-Asunmaan ja monien muidenkin puheenvuorojen johdosta haluan todeta, että kun EU:hun kerran on menty, miksei siellä sitten olla täysillä. miksi siellä pitäisi olla vain osittain. Lähtökohtanahan on tietenkin se, että Euroopan unioni on tosiasia ja Rahaliitto kuuluu sen kehittämiseen.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Isohookana-Asunmaa viittasi tähän, että Emu on askel liittovaltion suuntaan. Luulen, että ihan ensimmäisiä, jotka Euroopassa ovat tämän lausuneet, on Ranskan nykyinen presidentti Jacques Chirac, joka jo pari vuotta sitten sanoi, että Emu on peruuttamaton askel liittoval-

tion suuntaan. Mutta, ed. Isohookana-Asunmaa, kuten hyvin tiedätte, tosiasiaan on se, että esimerkiksi EU:n nykyisten jäsenmaiden keskuudessa on suuria epäilyjä Emua kohtaan eikä oikeastaan missään maassa ole halua kasvattaa esimerkiksi yhteisbudjettia. Budjetti tulee olemaan noin 1,3 prosenttia näiden maiden kansantuotteesta. Ei tule muita liittovaltion tunnuksia kuin tämä.

Tässäkin kannattaa muistaa se näkemys, joka on jäänyt täysin keskustelussa paitsioon, että nyt me olemme oikeastaan jo tekemässä monen nopeuden Eurooppaa. On aivan varmaa, että osa EU-maista tulee jäämään Emun ulkopuolelle ja osa menee sisälle. Samaan aikaan ollaan harkitsemassa uusien jäsenmaitten ottamista. Tämä saattaa olla myöskin Euroopan integraation murenemisen alkua. Kyllä esimerkiksi Ruotsin suhtautuminen tällä hetkellä vaikuttaa siltä, ettei ole yhtään varmaa, mitä tulee tapahtumaan.

Mitä tulee siihen, että silloinen eduskunta päätti, että Emu-ratkaisu tehdään erillisen esityksen pohjalta, olen vieläkin sitä mieltä, että se voi olla tiedonanto, se voi olla lakiesitys. Kyllä, ed. Isohookana-Asunmaa, hyvin tiedätte kokeneena poliittikkona, että se tulee aina olemaan kuitenkin poliittinen päätös eduskunnassa.

Rouva puhemies! Ihan lopuksi sanon, että en pitäisi ollenkaan huonona sitä ja olisin vahvasti tukemassa semmoista linjaa, että Emu päätettäisiin eduskunnassa. Suomi olisi mukana silloin ensi keväänä — noudatamme Emu-linjaa — ja sen jälkeen päätös, onko Suomi mukana vai ei, Eurooppa-neuvoston päätös, alistettaisiin kansanäänestykseen. Siinä saattaisi olla eräs mahdollisuus. Meillä olisi vuosi aikaa tämän keskustelun käymiseen.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Isohookana-Asunmaa totesi, että hän ei kannata kansanäänestystä. Olen samaa mieltä siinä mielessä, että kansanäänestys tällaisissa asioissa antaa vastauksen tunneperäisiin kysymyksiin, ei asiakysymyksiin. Hän puhui myöskin kansalaiskeskustelusta, joka on tietysti tervetullut, mutta ihan samaan asiaan vedoten haluan todeta sen, ettei kansalaiskeskustelu saavuta niitä asiaperusteita, jotka ovat tarpeen, koska tavallinen kansa ei ymmärrä näitä asioita. Minä en mitenkään aliarvioisi suomalaista kadunmiestä ja -naista, mutta eivät he ymmärrä näitä asioita. Ne ovat tavattoman monimutkaisia. Jos kansalaiskeskustelua käydään, sieltäkin tulee se kaikupohja ja vastaus vain tunnepe-

räisiin kysymyksiin, ei ollenkaan asiakysymyksiin. Minä tiedän, että kun nämä viisaat puhuvat näistä asioista täällä, niin joskus ollaan rattailla vähän, joskus ollaan enemmän tai vähemmän ulkopuolella ja kuitenkin olen tätä kuunnellut vuosikausia. Kuinka kadunmies ja -nainen voisi ymmärtää näitä asioita kansalaiskeskustelussa ja ottaa siltä pohjalta kantaa muuhun kuin tunneperäisiin asioihin?

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ihmälle haluan todeta, että silloin kun kansanäänestyksen mielipiteen jälkeen päättimme kunnioittaa sitä ja liittyä Euroopan unioniin, näin olen itsekin tehnyt. Miksi ei täysillä nyt nopeasti mentäisi, johtuu varmasti siitä, mitä yritin puheenvuorossani lyhyesti vain todeta ja mistä on paljon keskusteltukin: Meillä on tällä hetkellä monia vaikuttavia tekijöitä, jotka viestivät, että ajankohta ei juuri nyt ole sopiva. Viittaen tällä juuri valtavaan työttömyysongelmaamme, mutta myöskin siihen, että vientiteollisuutemme kannalta tärkeät maat, kuten Ruotsi ja Englanti, jäävät ulkopuolelle. Näin ollen Suomen kilpailutilanne, kuten ed. Elo aikaisemmin kertoi, esimerkiksi verrattuna Ruotsiin tulee hankalamaksi. Näistä syistä muun muassa olisi viisasta miettiä ajankohtaa, milloin Emuun menemme.

Mitä tulee, ed. Elo, liittovaltioasiaan, kyllä mielestäni pitäisi selkeästi sanoa kaikille se, että tämä on yksi askel ja joidenkin mielestä yksi tarkoitettu askel, harkittu askel liittovaltioon. Mikä on seuraavana edessä, mikä siellä on odotamassa, ja miten taas ne uudistukset ja muutokset, jotka tulevat, vaikuttavat jälleen suomalaisten asemaan?

Ed. A i t t o n i e m e l l e ihan lyhyesti, että olen samaa mieltä, että kansalaiset eivät ymmärrä Emu-asiasta tarpeeksi. Mutta se on osittain, ed. Aittoniemi, meidän poliitikkojen syy. Emme ole onnistuneet kertomaan asioita niin yksinkertaisesti, että ihmiset voisivat ymmärtää, mistä tässä on kysymys, vaan onnistumme sekoittamaan vielä enemmän kansalaisten päitä.

Ed. P e k k a r i n e n : (Ed. Elo: Nyt selvällä suomen kielellä, ed. Pekkarinen!) Arvoisa puhemies! — Ed. Elo, kun tämän asian lähetekeskustelu oli, silloin yritin aika selvällä suomen kielellä sanoa. Kirjoitin puheeni ja sitä kautta varmistin, ettei ainakaan kovin epä johdonmukaista tekstiä olisi tullut. — Haluan nyt ei-kirjoitetusti muuttaman arvion siitä työstä, mikä käsissämme on,

lausua ja vähän vielä jatkaa sitä pohdiskelua, mitä iltapäivällä ministeri Niinistön paikalla ollessa jo jonkin verran käytiin.

Ensinnäkin lähden liikkeelle siitä, mikä oli prosessi tämän selonteon eduskuntakäsittelyn osalta.

Kiinnitän erityisesti ja nyt varsin kriittisesti huomiota siihen, että tosiasiallista, asian laadun ja laajuuden vaatimaa syvällistä analyttistä keskustelua eduskunnassa ei käyty selonteon aihepiiristä nimenomaan valiokuntakäsittelyssä, sielä, missä on analyttisen, arvioivan, tarkan, eriteltävän keskustelun paikka. Näin uskallan ainakin sanoa oman valiokuntani, valtiovarainvaliokunnan, näkökulmasta asiaa katsoen. Oli noin puolitoista viikkoa aikaa. Ei se antanut mitään edellytyksiä sille, että seikkaperäinen kuuleminen kaikkien Emuun liittyvien asioiden osalta olisi valiokunnissa ja sen eri jaostoissa käyty. Kun näin väitän, hieman tarkemmin väitteeni tueksi vielä perusteluja.

On aivan selvää, että Emu-hankkeella on vaikutuksia ja kytkentöjä esimerkiksi maan aluekehitystilanteeseen ja tulevaisuuteen, siihen miten Suomi alueellisesti kehittyy tulevien vuosien aikaan. Integraation syventymisellä yleensä ja erityisesti myöskin rahapoliittisella syventymisellä on ilman muuta myöskin aluepoliittisia seurauksia. Ei ollut sellaista valiokuntaa tämän asian eduskuntakäsittelyn yhteydessä, sellainen ei ollut myöskään talousvaliokunta, joka olisi kyennyt tämän problematiikan käymään analyttisesti riittävän laajan asiantuntijakerroksen ja -kuulemisen kautta lävitse. Tai maa- ja metsätalous. Maatalousvaliokuntaan asia ei mennyt. Valtiovaroissa maa- ja metsätalouksijaostolla ei ollut edellytyksiä sitä käsittelevää suorittaa. Tai Emun sosiaalinen ulottuvuus. Asia ei mennyt sosiaalivaliokuntaan. Valtiovarainvaliokunnan sosiaalijaostolla ei ollut kunnollista aikaa tämän asian läpikäymiseen ja käsittelemiseen. Luetteloa voisi jatkaa.

Toki makrotalouden vaikutusten arviointiin ja analyysiin aikaa oli, siihenkään ei ehkä riittävästi, mutta siihen toki jonkin verran oli, ja iso liuta asiantuntijoita ennätettiin kuunnella sekä valtiovaroissa että erityisesti vielä näissä muissa valiokunnissa, varsinkin suuressa valiokunnassa.

Tällä, mitä sanon, en ollenkaan halua vetää alas sitä arvostusta, mikä sinänsä on annettavissa suuren valiokunnan miehille niiltä osin ja niihin asioihin liittyen, mistä suuri valiokunta ylipäänsä jotain lausui. Tällä sanomallani haluan

huomauttaa vain siitä, että monet tärkeät Emun vaikutuksiin liittyvät analyysit jäivät tekemättä, arvioimatta ja erityisesti ne seikat arvioimatta, mitä Suomen sitten, jos Suomi menee Emuun mukaan, pitäisi tehdä esimerkiksi Emun aluepoliittisten vaikutusten, jos siitä ongelmia on, ta-soittamiseksi, tai jos siitä hyötyjä jonkun mieles-tä on, niiden käyttämiseksi isänmaan parhaaksi.

Tällaisiin arviointeihin, minkä pitäisi olla tämän tyyppisen selonteon eduskuntakäsittelyn luonne, tämän selonteon eduskuntakäsittelyssä ei koskaan päästy. En syytä siitä oikeastaan aina-kaan eduskuntaa ja sen puhemiehistöä tai edus-kunnan eri valiokuntia. Kysymys oli siitä, että hallitus antoi niin myöhällä tämän selonteon eduskunnalle, ja kun se samalla tahtoi, että ennen kesälomia asia käsitellään, ei yksinkertaisesti eduskunnalle jäänyt aikaa enempään kuin nyt tehtyyn.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee vielä muutamiiin yksityiskohtiin tai asiakokonaisuuksiin, mitkä tähän hankkeeseen liittyvät, en malta olla puut-tumatta jälleen kerran Emu-jäsenyyksikysymyksen mielestäni Suomen kannalta aivan ylivoimai-sesti tärkeimpään asiaan, johon pääministeri muutama viikko sitten käyttämässään puheen-vuorossa ei juuri kajonnut, ei ministeri Niinistö täällä ennen kuin kovan peräämisen jälkeen vas-ta eikä hallituksen piiristä ylipäänsäkään ole ai-hepiiriä kovin paljon käsitelty.

Sehän tärkeä asia Emun harjoituksen kannal-ta tärkeä asia, jonka Suomen hallitus näyttää siirtävän tosiasiallisen käsittelypöydän ulkopuo-lle pitkälti, on juuri kysymys siitä, minkälainen valuutta-alue on syntymässä, onko syntymässä sellainen valuutta-alue, että Suomen tapaisen maan kannattaa siihen mennä, vai onko synty-mässä sellainen valuutta-alue, että Suomen kan-nattaisi jättäytyä sen ulkopuolelle. Tämä kysy-myksenasettelu mielestäni on koko tämän har-joituksen tämänhetkisen vaiheen että vielä pit-kästi eteenpäinkin edessä olevan vaiheen ehdot-tomasti tärkein kysymys.

Täällä käydyssä keskustelussa on referoitu sitä keskustelua, mitä Euroopassa on käyty, siis keskeisessä Euroopassa ja Etelä-Euroopassa, Emun hyödyistä, haitoista jnp. Muistutan ed. Elon minusta erinomaisen puheenvuoron hen-gen mukaisesti — yhdyin aika paljon siihen hen-keen ja sanomaan, mikä hänen puheenvuorosaan äsken oli kuultavissa ja luettavissa — että Keski-Euroopassa käydään keskustelua keski-eurooppalaisista lähtökohdista. Suomessa viita-taan siihen, että siellä on tällaista ja tällaista

keskustelua. Suomessa käytävän keskustelun tärkeimmän keskusteluyhityksen tulisi olla meidän kannaltamme samanlaisten maiden keskustelu, senhenkinen linja.

Tämä käytännössä tarkoittaa nimenomaan EU:n pohjoista blokkia. Suomen kannalta relevanttia on arvioida ja tarkastella sitä, minkälaisista keskustelua käydään EU:n muun pohjoisen blokin piirissä, jolloin pohjoisella blokilla ymmärrän Englannin, Tanskan, Ruotsin ja Suomen, Suomen lisäksi siis nämä kolme muuta tärkeätä maata. (Ed. Kiljunen: Irlanti!) — Irlanninkin voi ottaa tähän keskusteluun mukaan ilman muuta, mutta erityisesti Englannin, ed. Kiljunen, sen takia että nimenomaan optimaalisen valuutta-alueen teorian näkökulmasta Englanti on paljon painavampi nimenomaan sen bilateraalisen kaupan kannalta Suomen kannalta katsoen kuin Irlanti, joka muuten talouden rakenteitaan on jopa lähempänä Suomea kuin Englanti, mutta nimenomaan Englannin kauppapainotus painaa optimaalisen valuutta-alueen näkökulmasta Suomen kannalta enemmän kuin Irlannin.

Arvoisa puhemies! Ruotsalaiset, joita on vähätelty joissakin puheenvuoroissa, heidän asiantuntemustaan ... (Ed. Kokkosen välihuuto) — Professori Calmforsia muun muassa. — Kyllä minä arvostan suuresti näitä suomalaisia asiantuntijoita ja ylipäänsä aina kaikkia naapurinmiehiä, kaikkia luokkakavereita olen aina arvostanut, niin myöskin sitä luokkatoveria ja naapurinmiestä, mikä professori Jukka Pekkarinen minulle on. Kyllä viisaita miehiä on Suomessakin, mutta täytyy antaa oma arvonsa sille keskustelulle, jonka johtava nimi on professori Calmfors, Nobel-komiteassa nimenomaan kansantalouden ja kansainvälisen talouden asiantuntijoiden edustaja. Kyllä myöskin sille täytyy antaa merkittävä arvo.

Minun sanomani näiltä osin pelkistäen on se, että ilmiselvää on, mikä viimeisten kolmen viikon aikana on käynyt selväksi, että Emusta on tulossa Suomen kannalta erinomaisen ei-optimaalinen valuutta-alue Englannin, Tanskan ja Ruotsin jäädessä sen ulkopuolelle. Nämä maat muodostavat Suomen kannalta selvästi läheisimmän valuutta-alueen. Ydin-Eurooppa, keskinen Eurooppa, on meistä kaukana, ja jos Emuun tulee mukaan eteläisin Eurooppa, siis Italia, Portugali ja Espanja, sitä kauemmaksi optimaalisen valuutta-alueen näkökulmasta tuollainen Emu Suomen kannalta muodostuu.

Ed. Elo viritteli aivan oikeata kysymystä. Ajattellaan, että tulee häiriö, joka Suomessa kohdis-

tuu vaikkapa metsäteollisuuteen, ja samaan aikaan eteläistä Eurooppaa kohtaa toisenlainen häiriö, aivan toiseen suuntaan valuuttaa vaativa, siis euroa vaativa, häiriö. Miten siinä tilanteessa Euroopan Keskuspankki käytännössä toimii? Jos se rahapolitiisin toimenpitein vastaa niihin haasteisiin, joitten toisessa puolessa Italia, Espanja, Portugali vaativat toiseen suuntaan menevää ratkaisua ja toiseen suuntaan menevää ratkaisua vaatii Suomi, EU:n pohjoinen blokki, jota edustaa viisimiljoonainen Suomi — viisimiljoonaisen Suomen vaateet vastassaan satamiljoonaisen etelän vaateet — ei liene epäselvää, mihin suuntaan euro siinä tilanteessa joustaa, ei liene epäselvää mihin suuntaan se siinä tilanteessa joustaa.

Tämä esimerkki, myönnän, on kärjistetty ja kertoo vain siitä, millä tavalla ja kuinka vieraaseen valuutta-alueeseen Suomi on menossa sillä arkkitehtuurilla, millä Emu nyt näyttää syntyvän ilman Englantia, Ruotsia ja Tanskaa.

Täällä on keskusteltu siitä, mitä ulkopuolella Emun tuossa tilanteessa maa voisi tehdä. Siihenkin ed. Elo on antanut hyvät vastaukset. Ei se merkitse aktiivista devalvaatiopolitiikkaa, jos maa jättäytyy ulkopuolelle. Se voi merkitä joissakin oloissa ja tilanteissa sitä, jos otetaan esimerkiksi Ruotsi, että kun Ruotsi jää ulkopuolelle, Ruotsin kruunu hakee kaiken aikaa markkinamekanismin lakien mukaan sitä tilaa, jossa tilassa Ruotsin talouden edun nimissä kruunun tulee olla. Markkinat hakevat kruunulle sen paikan ja sen kohdan.

Ed. Hämäläinen on aivan oikeassa siinä, että markkinoiden hakiessa kruunulle oikean kohdan siinä on myös kielteisiä puolia Ruotsin kannalta. Se kielteinen puoli on ilman muuta se, että silloin korot ovat aavistuksen verran ehkä korkeammalla, ainakin nimelliset korot, mutta inflatio, joka sekin nousee, pitää huolen siitä, kuten jälleen kerran ed. Elo täällä todisti Calmforsia lainaten, että reaalkorot eivät todennäköisesti silloin ole juuri sen korkeammalla kuin jossakin muussa maassa, sellaisessa, joka on Emussa, eivät kovin paljon. Ne ovat todennäköisesti jonkun verran korkeammalla useiden asiantuntijoiden mukaan, mutta pitkällä tähtäyksellä, näin jälleen professori Calmforsin mukaan, korot eivät sitä välttämättä edes ole.

Käytin Ruotsia esimerkkinä sen takia, että en nyt halunnut puhua nimenomaan Suomesta, että Suomen pitäisi näin menetellä. Mutta Ruotsissa asiaa on tutkittu ja pohdittu ja Ruotsin professoriryhmä on nimenomaan päätenyt tämän tyyppi-

seen analyysiin, ja halusin sen tässä yhteydessä kertoa.

Jos EU:n pohjoisen blokin muut maat — Englanti, Tanska ja Ruotsi — menisivät mukaan Emuun, on minusta, ja se on henkilökohtainen käsitykseni, ilman muuta selvää, että Suomenkin pitäisi siinä tapauksessa mennä mukaan Emuun kohtamiten samassa yhteydessä kuin nämäkin maat ratkaisun tekevät. Jos Suomi yksin jättäytyisi ulkopuolelle, sille ratkaisulle ei löytyisi sellaista markkinoiden hyväksymää, sanoisiko, selitystä, mikä sille löytyy silloin, jos Suomi jättäytyy ensi vaiheessa muun EU:n pohjoisen blokin, muiden EU:n pohjoisten maiden, kanssa Emun ulkopuolelle.

Arvoisa puhemies! Tällä hieman poukkoilevalla pohdinnalla tulen vielä kertaalleen siihen lopputulokseen, että jos, niin kuin ilmeistä on, euro tai Emu syntyy Suomen kannalta näin ei-optimaalisena, kyllä tästä edespäin meillä tehtävien selvitysten lähtökohdaksi pitäisi ottaa selkeästi myös se vaihtoehto, että Suomi jättäytyisi ensi vaiheessa Emun ulkopuolelle. Suuren valiokunnan mietintö on hyvällä tahdolla luettavissa tähän tapaan. Parempi olisi ollut, jos siihen olisi selvästi kirjattu, että ottaen huomioon se, mitä on tapahtunut Ruotsin ja EU:n pohjoisen blokin suunnassa, olisi perusteltua, että ulkopuolelle jääminen otettaisiin tasavertaiseksi mahdollisuudeksi ja selvityksen kohteeksi.

Nyt, kun kuulin ministeri Niinistön tulkintaa päivällä siitä, mitä valtiovarainministeriö aikoo tehdä, ja eräiden sosialidemokraattisten, kokoomuksesta puhumattakaan, kansanedustajien tulkintaa tästä, minulle jää se kuva, että nämä puheenvuorot kertovat siitä, että selvityksiä kyllä tehdään siihen tapaan kuin suuri valiokunta on vaatinut, mutta niiden selvitysten lähtökohta on se, että Suomi menee mukaan ja sitten mukaanmenemiselle yritetään hakea tukea erilaisilla selvityksillä, joita suuri valiokunta sinänsä perustellusti on vaatinut.

Arvoisa puhemies! Itse päätöksenteosta ja siihen liittyvästä järjestelystä ei muilta osin enempää, ei hakeutumispäätöksen tiedonanto versus laki -problematiikasta, mutta yhteen Emu-ratkaisuun liittyvään päätöksentekoproblematiikkaan vielä joku sana. Se sanani liittyy kysymykseen, miten, missä aikataulussa ja missä päätöksentekojärjestyksessä Suomen, jos hallitus meinaa viedä Suomen Emuun mukaan, pitäisi sitten markasta luopua? Sikäli kuin olen oikein ymmärtänyt, tarkoitus on, että tämä eduskunta käsittelee normaalissa perustuslain säätämisyjärjestyk-

sessä ensimmäisen kerran perustuslakien muutoksen näiltä osin, koskien HM 72:ta, siis uuden lain mukaan, ja sitten seuraava eduskunta käsittelee sen toisen kerran.

Arvoisa puhemies! Jos seuraavalle eduskunnalle jää lopullinen päätös ja kun seuraavan eduskunnan kokoontuminen tapahtunee 25-30 päivänä maaliskuuta vuonna 1999 ja mikäli hallituksen aikataulun mukaan eletään, Suomi on jo sitä ennen ollut monen kuukauden ajan Emun jäsen. Jos näin on tapahtunut, käytännössä se mahdollisuus, että uusi eduskunta päättäisi tosiasiassa Hallitusmuodon 72 §:n muuttamisesta, on eletty ja nukkuttu ohi ja yli jo 1.1.1999, mikäli Suomi on silloin liittynyt Emun jäseneksi. Se valta, mikä eduskunnalla sen jälkeen tässä asiassa on markasta luopumisessa, on täydellistä kvasivaltaa. Tosiasiallista valtaa päättää markasta luopumisesta suuntaan taikka toiseen ei eduskunnalla enää sen jälkeen ole. (Välihuutoja) Jos joku osaa antaa siihen vastauksen, josko on, niin kertoo ehkä sen tämän keskustelun yhteydessä.

Arvoisa puhemies! Liittyen legitimiikysymykseen, jota täällä on ansiokkaasti monessa puheenvuorossa harrastettu, ja kun täällä on perustuslain tuntijoita iso joukko, minä en ole, ihan jo tällaisella jonkin mittaisella parlamentaarisella kokemuksella todeten olisi kyllä aivan välttämätöntä, että kaikki ne päätökset, jotka Emu-ratkaisuun liittyvät, tuodaan avoimesti ja rehdisti eduskunnan ratkaistaviksi, ennen kuin Suomi lopullisesti astuu tai on astumatta mukaan Emun kolmanteen vaiheeseen. Perustuslain säätämisyjärjestystä vaativien asioiden ketkuttelu jäsenyyspäivän rajan yli ei mielestäni ole eduskunnan arvovallan mukaista, ja siihen ”helppoon” ei pitäisi hallituksenkaan mennä, vaan antaa mahdollisuus eduskunnalle siihen, että se asianmukaisessa järjestyksessä ennättää käsitellä kaikki tarvittavat ratkaisut ennen mahdollista Emu-jäsenyyttä 1.1.1999.

Ed. E10 (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ensinnäkin ed. Pekkariisen näkemukseen tiedon määrästä: Henkilökohtaisesti näin ed. Pekkariisen kulkevan Ruotsin Emu-raportin kanssa, joka on 440-sivuinen selvitys. Tiedän, että ed. Pekkarinen on lukenut paljon muitakin selvityksiä. Minä luulen, että ed. Pekkarinen on yksi niistä kansanedustajista, jotka on varmaan eniten saaneet tietoa tästä asiasta.

Mitä tulee aluepolitiisiin vaikutuksiin, varmasti niitä on syytä pohtia. En ole itse nähnyt missään selvityksissä arvioitavan, mitkä ovat

aluepoliittiset vaikutukset, ja se on varmasti erittäin vaikeata. Minä luulen, että se jää kuitenkin kansalliselle päätöksentekotasolle aina.

Mitä tulee viitemaihin, siinä olen ed. Pekkarisen kanssa kyllä aivan samaa mieltä, että Suomen lähimmät viitemaat ovat Ruotsi, Tanska ja Iso-Britannia ja EU:n ulkopuolelta Norja. Nyt me olemme siinä tilanteessa todennäköisesti, että Suomi on pyrkimässä ainoana Pohjoismaana Emuun ensimmäisten maiden joukkoon.

Vielä kerran, rouva puhemies, minun mielestäni poliittisen hyödyn etu nyt pitäisi tuoda voimakkaasti esille, mikä se on, jos sitä yleensä on olemassa. Sen haluaisin itse saada selville.

Mitä tulee talouspolitiikkaan Emun ulkopuolella, niin jos ollaan erm 2:ssa, me olemme suurin piirtein nykyisessä tilanteessa: erittäin tiukka talouspolitiikka. Mutta on myös kelluva vaihtoehto, se on ihan selvä. Talouspolitiikan pitää olla tiukkaa, pitää olla suhteellisen alhainen, 2 prosentin, inflaatiotavoite ja muutenkin tiukka budjettipolitiikka, jos me aiomme säilyttää korot kohtuullisen alhaalla.

Mitä tulee tähän tilanteeseen, mielestäni kelluvavaihtoehto olisi pitänyt viime syksynä selvittää paljon paremmin. Silloin kun ermiin mentiin, meistä ei kukaan oikeastaan riittävästi vaatinut sitä. Ed. Pekkarinen nostaa kätensä, mutta en muista kovin hyvin sitä. Nyt ollaan tässä suhteessa vähän myöhässä, mutta mitään ei ole täysin menetetty.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kaikella kunnioituksella vanhemmat parlamentaarikot hyvin usein viittaavat erilaisiin auktoriteetteihin ja ihmettelevät, kun nuoremmat parlamentaarikot eivät välttämättä omaksu samoja omiksi auktoriteeteikseen. Voin vain todeta, että kun tulee kypsässä iässä eduskuntaan paljon tiedemaailman kanssa yhteistyötä tehneenä, osaa suhtautua kriittisesti myös tiedemaailman edesottamuksiin eikä nielaise niitä aina sellaisinaan eikä ole auktoriteettiuskossa. Tämä hieman vastauksena, kun ymmärsin, että ed. Pekkarinen myös minulle viittaili ja totesi, että oli viisaita lähinaapureita, jotkut vähän kauempaa ja peräti toiselta kielialueelta.

Ed. Kankaanniemi myös totesi, että olin jossakin puheenvuorossani eri mieltä kuin suuri valio-kunta. Se oikeus lienee kansanedustajallakin.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Pekkarinen maalaili kai-

kenlaista seinille. Yhteenvetona voisi todeta vähän karrikoiden, että optimaalisen tilanteen pitäisi olla se, että kaikkien valuuttojen ilmeisesti pitäisi kellua. Se olisi parasta, ja missään tapauksessa Suomen ei pitäisi mennä ensimmäisten joukossa valuuttaunioniin, jos sanoisi karkeasti.

Mutta ed. Pekkarinen aloitti aluepoliittisella näkökulmalla, että Emu voisi vaikuttaa hyvin haitallisesti aluepolitiikkaan. Itse ainakin kysyn, kun olen ammentanut tietoa — voi olla, etten ole löytänyt oikeita tekstejä, eikä ole arvioitu tarkkaan — mitä se voisi sitten vaikuttaakaan, koska jos meillä on talous kunnossa ja se hoidetaan oikein, niin sehän on kansallisen poliittisen päätöksenteon varassa, miten aluepolitiikkaa hoidetaan. Ei kai Emu sanele suoraan, miten hoidetaan eri alueita ja miten käytämme omia varojamme, jos meillä on varaa jotakin hoitaa. Siinä mielessä tuntuu, ja tänä iltana se on useassa puheenvuorossa tullut esille, että se on politiikantekoa. Jotkut haluavat tietysti väittää, että tämä on aluepoliittinen asia, ja vetää mihinkin päin. Eri näköisiä intressejä on olemassa tietysti.

Sitten metsäteollisuusproblematiikkaan. Jotenkin väite siitä, että Suomi olisi erittäin vaikeassa asemassa metsäteollisuuden osalta, on minusta huono kuvaus. Sehän kuvastaisi sitä, että meidän metsäteollisuutemme ei hoida hyvin leiviskäänsä. Meillä kuitenkin on erittäin tehokas, hyvin hoidettu ja iskukykyinen metsäteollisuus. Se kehittyy jatkuvasti ja on kärjessä maailman laajuisesti, jos katsoo monia sen aloja. Siinä mielessä minä kyllä uskon, että metsäteollisuus kyllä tulee pärjäämään.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Pekkarisen puheenvuoro oli lähes täydellinen. Näin voi sanoa. Se oli hyvin ymmärrettävä. Mutta siinä oli eräs pikkuriikkinen kohta, jota en ymmärtänyt. — Olen ollut aina kova poika kyselemään, kun en ymmärrä, sen vuoksi minulta tulee kirjallisia kysymyksiäkin niin hirveästi. — Hän mainitsi, että voi sattua markkinahäiriö Suomessa ja vastakkaisen tyyppinen markkinahäiriö Etelä-Euroopan maissa: Espanjassa, Portugalissa, Italiassa jne. Hän antoi ymmärtää, että Euroopan unioni ja toisaalta ehkä Keskuspankki sitten suhtautuisivat vähän kriittisesti pohjoisiin olosuhteisiin ja tukisivat Etelä-Euroopan maita. Olisi mielenkiintoista tietää, minkälainen tällainen vastakkainen markkinahäiriö olisi, jos otettaisiin esimerkki. Varmaan usea jäi miettimään asiaa. En minä epäile, ettei sitä ole. (Ed. Elon välihuuto) — Rouva puhe-

mies! Minä kysyn sitä nyt lähinnä ed. Pekkarisen-
ta, etteivät mene systeemit sekaisin. (Naurua)

Mitä tulee muihin alueisiin, Emun vaikutukseen aluepolitiikkaan, sosiaalipolitiikkaan ja veropolitiikkaan, minä sanoisin, että se on hieman kaukaa haettu. Sitäkin hiukan kysyisin, miten Emu-ratkaisu suoranaisesti ja välittömästi vaikuttaa aluepolitiikkaan, veropolitiikkaan ja sosiaalipolitiikkaan, joista kahta viimeksi mainittua ei tainnut ed. Pekkarinen käsitelläkään, niistä on aikaisemmin puhuttu. Mutta eivätkö ne vaikutukset tule vähän viiveellä Emun kautta? Siihen kun saisi vielä selventävän vastauksen, olisi ihan rauhallisella mielellä taas parin puheenvuoron ajan.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tällä ”ed. Pekkarisen kyselytunnilla” hänellä näyttää olevan kuitenkin varma tieto siitä, miten Suomen pitää menetellä, ja myös siitä, miten Ruotsin tulee suhtautua Talous- ja rahaliittoon. Toivon, etteivät ruotsalaiset ainakaan noudata hänen neuvooaan, jos sattuiivat kuulemaan. Ed. Pekkarisen esittämä malli nimittäin merkitsisi sitä, että inflaatio kiihtyisi, sen jälkeen Ruotsi menettäisi kokonaan kilpailukykinsä, sen vienti vaikeutuisi, myös kotimarkkinoiden kilpailukyky olisi vaikeuksissa, ja hyvinvointi laskisi, ja kaikkinaiset mahdollisuudet kamppailla paremman työllisyyden puolesta ehtyisivät. Tämä olisi se seuraus, joka tästä teidän yhdessä ed. Elon kanssa suunnittelemaanne mallista olisi seurauksena. Minä toivon, että siihen malliin eivät sorru sen enempää ruotsalaiset kuin suomalaisetkaan.

Toistan vielä sen, mitä sanoin aluepolitiikasta, kun siitä uudelleen puhutaan. On kaksi talousteoraa. Toisten mukaan Talous- ja rahaliitto merkitsisi alueellista eriytymistä, niin että yhä enemmän alueelliset ongelmat kärjistyisivät. Toisten, ihan yhtä vakuuttavien asiantuntijoiden mukaan se merkitsisi alueellisten erojen ja elinkeinorakenteen tasoittumista. Tästä ei ole riittävä näyttöä, arvoisa puhemies. Sen vuoksi sekä professori Pekkarisen että talousvaliokunnan kannanotoissa nimenomaan pyydetään lisäselvityksiä tästä problematiikasta, kumpaa teoriaa tässä nyt vahvemmin tulee uskoa.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnittäisin huomiota kolmeen eri seikkaan ed. Pekkarisen reipashenkisessä puheessa.

Ensimmäiseksi hän valitteli puheenvuoronsa

alussa, että eduskuntakäsittelyn yhteydessä ei ole käyty seikkaperäistä keskustelua. Väite on hyvin erikoinen, kun olemme juuri keskellä asian eduskuntakäsittelyä. Nyt juuri on seikkaperäisen keskustelun paikka ja myös mahdollisuus. Ed. Pekkarisen puheenvuoro oli yksi esimerkki tällaisesta asian suhteellisen seikkaperäisestä käsittelystä.

Ed. Pekkarinen ylisti samalla suuren valiokunnan mietintöä. Eikö sekin omalta osaltaan heijastanut asian monipuolista käsittelyä, kun kaiken lisäksi vielä lopputulema mietinnössä on se, että saamme lisää selvityksiä? Sekin on omiaan vahvistamaan tämän asian monipuolista ja seikkaperäistä käsittelyä. Minä edelleenkin kyseenalaistaen ihmettelen, miksi hän päätyi johdopäätökseen, että emme asiaan paneutuisi.

Toinen seikka oli, kun hän pohdiskeli optimaalista valuutta-alueita Suomen kannalta ja totesi nimenomaan Ruotsin, Tanskan ja Ison-Britannian olevan tässä suhteessa ratkaisevat maat. Minun kysymykseni suhteessa Isoon-Britanniaan on se, minkä vuoksi Iso-Britannia on optimaalisen valuutta-alueen kannalta meille merkittävämpi kuin Keski-Eurooppa ja erityisesti Saksa. Jos perusteena on viennin suhteellinen osuus, Saksa ylittää Ison-Britannian tässä suhteessa, ja silloin se ei ole kovin kaukana meistä. Ei kai vain poliittinen tarkoituksenmukaisuusharkinta ole ohjaamassa sitä maavalikkoa, jolla ed. Pekkarinen määrittelee optimaalista valuutta-alueita?

Vielä kolmantena huomiona sama seikka, johon ed. Aittoniemi viittasi, epäsymmetrisistä häiriöistä tai häiriöistä, jotka koettelevat Emu-alueen pohjoista eri tavalla kuin etelää. Millä tavalla Euroopan Keskuspankki reagoisi? Euroopan Keskuspankki reagoisi aivan samalla tavalla kuin Suomen keskuspankki on reagoinut, kun Suomea ovat kohdanneet aluerakenteen kannalta epäsymmetriset häiriöt. Tässä joudutaan saman kaltaiseen tilanteeseen eurooppalaisella tasolla, mihin on Suomessa jouduttu reagimaan.

Ed. J. K u k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kahden viime puheenvuoron kuunteleminen on ollut hyvin mielenkiintoista, koska äänessä ovat olleet edellisen hallituksen vastuunkantajaministerit. Siksi näin untuvikolla herää tiettyjä kysymyksiä siitä, mistä tämä keskustelu kumpuaa.

Eikö kyse ole nimenomaan poliittisesta puolesta ja siitä, että koko ajan peilataan nykyhetkeä

siihen menneisyyteen, jossa itse olette olleet tekemässä päätöksiä? Sen vuoksi kyselen koko ajan keskustelun kuluessa, onko tultu nyt katumaapäälle. Kaikki ne ratkaisut, joita tehdään, ovat seurausta aiemmista päätöksistä joka tapauksessa. Tämä ei ollenkaan merkitse sitä, ettei meidän tule käydä mahdollisimman syvällistä keskustelua nyt.

Joka tapauksessa olisi ollut erittäin helppoa meille sosialidemokraateille olla edellisellä kaudella kaikissa euroasioissa oppositiossa, mutta sitä me emme tehneet, siitä muistutan. Sen vuoksi ihmetyttää se, miksi ja vainko sisäpoliittisista ja valtapolitiittisista syistä ja epäluulon kylvön vuoksi oppositio harrastaa tätä nyt.

Markkinahäiriöistä vielä muutama sana. Mietin aivan samalla tavalla kuin ed. Aittoniemi äsken, miten markkinahäiriöitä oikein syntyy. Eivätkö ne ole mahdollisia yhtä hyvin silloin, kun anglo-pohjoismainen valuutta yhdessä myös toimisi, ihan samalla tavalla? Jatkuvasti harrastetaan sellaista vastakohta-asettelua etelän ja pohjoisen välillä, jota en jaksaa ymmärtää. Tässä suhteessa kaipaamme vähän parempia vastauksia myös edellisen hallituksen ministereiltä.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aika ei riitä kaikkeen vastaamiseen, mutta yritän.

Ensinnäkin ed. Hämäläiselle: Minä en ole kykenevä enkä kelvollinen antamaan Ruotsille minkäänlaisia ohjeita enkä niitä anna. Yritin referoida sitä, mitä Ruotsi on tekemässä, ja niiltä osin olin kai aika oikeassa, koska minusta Ruotsi on tekemässä juuri kertomallani tavalla. Eivät he tee typeriä siellä Ruotsissakaan, ainakaan kovin paljon. Minä olen tässä Elon laskuopin kannalla ja annan arvon sen pätevyydelle.

Mitä tulee ed. Aittoniemen kysymykseen etelästä ja pohjoisesta, ja taisi siitä olla jossakin muussakin puheenvuorossa, kysymys on kai aika yksinkertainen. Voi olla, että on tilanne samaan aikaan maailmanmarkkinoilla se, että suhdanteet ovat korkealla niillä toimialoilla, jotka ovat tärkeimpiä eteläiselle Euroopalle, ja ne toimialat, jotka ovat Suomen kannalta tärkeitä, ovat lammassa. Siinä syntyy tämä tilanne, jonka äsken kuvasin. Tilanne on kai aika luonnollinen, tämäntapaisen vaihtoehdon syntyminen. (Välihuuto) — Ei ole ollenkaan mieletön.

Mitä tulee siihen, mitä Emu aiheuttaa veropolitiikalle tai sosiaaliselle ulottuvuudelle, olen tässä asiassa niiden kanssa samaa mieltä, jotka ovat sanoneet, että ei Emu sinänsä aiheuta veropoliti-

kalle paljon mitään vaikutuksia. Veropolitiikan uudistukset tulevat muista EU-lähtöisistä tarpeista jnp. Mutta sosiaalipolitiikkaan, ed. Aittoniemi, vaikutuksia Emulla voi olla, ja ne vaikutukset tulevat vastaan sitä kautta, että kun jouston tilanne ja tarve tulee ja muut elementit Suomen taloudessa eivät jouta, valtion budjetti joutuu joustamaan, sitä leikataan, jotta ongelmiin joutuville aloille voidaan antaa tukea valtion budjetin kautta. Kun valtion budjetin leikkauksiin mennään, siellä yksi suurimpia pääluokkia on silloin ilman muuta sosiaalitoimi, sivistystoimi on toinen tärkeä. Tätä kautta välillisesti mainittu toimiala joutuu minun ymmärtääkseni ongelmiin.

Mitä tulee vielä ed. Kiljusen ihan asialliseen huomautukseen ...

T o i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut, ed. Pekkarinen!

Ed. J. L e p p ä n e n : Arvoisa puhemies! Valitiovosto on antanut eduskunnan käsiteltäväksi selonteon Talous- ja rahaliiton vaihtoehtoista ja kansallisesta päätöksenteosta. Olemme kuulleet monipuolisesti arvioitavan suuren valiovaston mietintöä, enkä siten puutu siihen, vaan keskityn puheenvuorossani kolmeen asiaryhmään: Ensiksi Euroopan unionin liittymissopimuksen sitovuuteen suhteessa Emun kolmanteen vaiheeseen, toiseksi päätöksentekomenettelyn yleiseen hyväksyttävyyteen ja kolmanneksi eräisiin näkökulmiin eurooppalaisen ja suomalaisen lähestymistavan eroissa suhteessa säädöksiin. Ehkä aiheet vaikuttavat kaukaa haetuilta, mutta perustuslakivaliokunnan jäsenenä haluan kuitenkin näihin muutamalla ajatuksella puuttua.

EU-jäsenmaat jakautuvat kahteen ryhmään suhteessa Emun kolmanteen vaiheeseen liittymiseen. Tanska ja Englanti eli Iso-Britannia ovat jättäneet varauman Maastrichtin sopimukseen Emun kolmanteen vaiheeseen liittymisen osalta. Nämä maat ovat siten säilyttäneet harkintavaltansa tässä kysymyksessä. Kaikki muut jäsenmaat ovat sitoutuneet yhtenäisvaluutan käyttöönottoon lähentymiskriteerien täytyessä.

Jäsenmaat voidaan jakaa kahteen ryhmään myös toisessa merkityksessä. Kaikki vanhat jäsenmaat ovat tehneet harkintansa yhteiseen rahan liittymiseksi avoimessa neuvottelutilanteessa, joka oli Maastrichtin sopimuksen neuvottelujen aikana. Uusille jäsenmaille eli Suomelle, Ruotsille ja Itävalle ei tällaista mahdollisuutta annettu jäsenyysneuvottelujen yhteydessä. Näil-

tä mailta edellytettiin Maastrichtin sopimuksen hyväksymistä sellaisenaan. Tämä oli ehtona jäsenyysneuvottelujen myönteiseen lopputulokseen saattamiseksi. Näin ollen Suomi on liittymissopimuksen yhteydessä sitoutunut kansainvälisoi-keudellisesti Talous- ja rahaliiton kolmannen vaiheen toteuttamiseen samalla tavalla kuin muutkin jäsenmaat lukuun ottamatta Tanskaa ja Englantia.

Poliittisia varauksia on sen sijaan useammalla jäsenmaalla. Saksa on pidättänyt itselleen lopullisen päätösvalan yhteiseen rahaan siirtymisestä varmistaakseen lähentymiskriteerien noudattamisen ja arvioidakseen ennen päätöksentekoa nimenomaan sitä seikkaa. Ruotsi ja Suomi ovat tehneet parlamenttivarauksen, jonka merkitys on katsottu poliittiseksi. Se, että varaus katsotaan poliittiseksi, ei vähennä sen arvoa ja painavuutta, mutta sitä on vaikea perustella oikeudellisesti velvoittavaksi, koska se on vain toisen sopijapuolen papereissa. On aivan selvää, että kysymyksessä on niin merkittävä päätös, ettei sitä voida jättää pelkästään hallituksen päätöksenteon varaan.

Olen kovasti ihmetellyt kannanottoja, joissa sanotaan, ettei tiedetty liittymissopimuksen hyväksymisen yhteydessä käsiteltävän yhteiseen rahaan liittymistä, jopa sitoutumista siihen tavoitteeseen. Minä tiesin ja siksi vastustin jäsenyyttä. Se oli myös yksi peruste vaatimukselleni liittymissopimuksen säätämisestä normaalissa perustuslain säätämisyjärjestyksessä. Arvioni yhteiseen rahaan liittymisen velvoittavuudesta on talousvaliokunnan lausunnon eriävässä mielipiteessä, jonka jätimme liittymissopimusta käsitel- täessä.

Olemme siis juridisesti tilanteessa "olisi pitänyt tietää", ja tällä perusteella meidät voidaan "tuomita". Ei nyt auta vetoaminen edes arvoisan puhumiehen lehtilausuntoon, niin totta kuin se varmaan onkin. Näin ollen liittymissopimuksen voimaansaattamislailla on perustuslain säätämisyjärjestyksessä tehty Emun kolmannen vaiheen mentävä aukko. Puhtaan juridisesti otettu- na on myös raivattu sisällölliset esteet toteuttaa tarvittavat lainmuutokset yksinkertaisella enemmistöllä. Tämä pohjautuu jo 1920-luvulta peräin olevaan poikkeuslakimenettelyyn ja siitä johdettuun aukko-teoriaan, jossa perustuslain säätämisyjärjestyksessä voidaan tehdä sisällöllisiä poikkeuksia perustuslakeihin muuttamatta perustuslain kirjainta.

Arvoisa puhemies! Euroopan unioni on itse- näisten valtioiden yhteenliittymä. Tämän toteutuminen käytännössä edellyttää mielestäni sitä,

että jokaisella jäsenmaalla on omien etujensa ajami- seksi poliittista harkintavaltaa. Tästä näkö- kulmasta tuskin yhtään jäsenvaltiota voidaan pakottaa vasten tahtoaan liittymään Talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen. Tietysti sa- malla on huomioitava, mitä siitä mahdollisesti seuraa, ja arvioitava kokonaistilanne. Jos käyt- täisi vanhaa sanontaa, on arvioitava samalla ker- taa tulot ja menot.

Arvoisa puhemies! Sitten toiseen kohtaan eli päätöksentekomuodot ja yleinen hyväksyttä- vyys.

On ilmiselvää, että EU-jäsenyydestä suorite- tun kansanäänestyksen yhteydessä yhteiseen ra- haan liittymisen ei ollut esillä sillä vakavuudella, mitä sopimustekstit olisivat edellyttäneet. Syitä oli useita. Koko yhteinen raha oli kaukainen suunnitelma, ja aikataulu vaikutti epärealistisel- ta. Joidenkin mielestä markasta luopumisesta puhuminen oli kansalaisten pelottelua ja koko hankkeen mustamaalaamista. Voisi retorisesti kysyä, miten kansanäänestyksessä olisi käynyt, jos painotus valistuksessa olisi ollut Emu-suunni- telmaa painottava. Niin tai näin, olemme kansa- laisille selityksen velkaa.

Kuten edellä totesin, perusteeksi ei käy, etten tiennyt. Toistan siis, olisi pitänyt tietää. Ainoa tyydyttävä vastaus suomalaisille löytyy siitä, mi- ten avoimesti ja kaikki asiaan liittyvät vaikutuk- set kertoen käsittelemme mahdollisen liittymis- päätöksen Talous- ja rahaliiton kolmanteen vai- heeseen. Vaikka puhtaan juridisesti voisimme hoitaa päätökset vähitellen ja toteuttaen perus- tuslakivaliokunnassa asiantuntijoiden monesti käyttämää termiä "salamitekniikkaa käyttäen", se on kansalaisia kohtaan epärehellistä. Parhai- ten yleisen hyväksyttävyyden eli legitimitietin täyttää menettely, jossa hallitus tuo lakiesityksen muodossa liittymispäätöksen ja sen ohessa kaik- ki asiaan liittyvät lakimuutokset samalla kertaa eduskunnan käsiteltäviksi. Tämä menettely täyt- tää myös eduskunnan tahdonilmaisun: "Edus- kunta edellyttää, että Suomen mahdollisesta liit- tymisestä rahaliiton kolmanteen vaiheeseen pää- tetään aikanaan eduskunnassa hallituksen erilli- sen esityksen perusteella."

Edellä esitetty päätöksentekotapa on myös perustuslakivaliokunnan mukaan juridisesti mahdollinen ja kestävä. Ihmettellen, miksi halli- tus ei aikomuksissaan ota tätä asiaa vakavasti ja toisaalta kuitenkin vaatii pontevasti avoimuutta ja läpinäkyvyyttä koko Euroopan unionin asioi- hin. Jos joku pelkää jarrutuskeskustelua tai muu- ta vastaavaa, ei elä arkitodellisuutta.

Hallitusmuodon 72 §:n muuttaminen vastaa-
maan todellista tilannetta on mielestäni tehtävä
samassa yhteydessä siitäkin huolimatta, että juri-
disesti ottaen hallitusmuodon 72 §:n sisältö ko-
verrettiin ontoksi liittymissopimuksen hyväksy-
misen yhteydessä. Olen muutamille kuvannut
hallitusmuodon 72 §:n kohtaloa käytännön esi-
merkillä. Se on kuin kananmuna, joka liittymis-
sopimuksella imaistiin pienistä, tuskin huomaa-
tavista rei'istä tyhjäksi. Nyt käsissämme on yli
kaksi vuotta kuivanut kuori, joka on niin herkkä
särkymään, että se polttaa monien käsissä. Jos se
nimittäin särkyisi, paljastuisi samalla, että se oli-
kin tyhjä. Siksi tämä taitaa olla monille hyvin
arka asia.

Jos liittymme Talous- ja rahaliiton kolmanteen
vaiheeseen, meillä on tämä tyhjä kuori käsissä ja
tällä vertauksella minä en väheksy meidän perus-
tuslakejamme, mutta en voi hyväksyä perustus-
lakiemme käyttämistä ja tulkitsemista kussakin
tilanteessa eri tavalla.

Edellä mainitusta syystä on mielestäni välttä-
mätöntä muuttaa hallitusmuodon 72 §:ää samas-
sa yhteydessä, kun kolmanteen vaiheeseen liittymis-
mistä päätetään. Perustuslakivaliokunnan
käytännön ja hallitusmuotomme perinteen mu-
kaan se on tehtävä normaalissa perustuslain sää-
tämisyjärjestyksessä, jossa on myös 5/6:n mahdol-
lisuus eikä vain kahden eduskunnan käsittely.

Arvoisa puhemies! Kolmanneksi tarkastelen
eurooppalaisten ja suomalaisten lähestymistapa-
eroja suhteessa säädöksiin.

Euroopassa tulkitaan säädöksiä niiden sisäl-
löstä ja tarkoituksesta käsin, tutkitaan ja tulki-
taan, mikä tarkoitus ja tavoite säädöksellä on.
Kirjaimen toteutuminen on vähempimerkityk-
sellinen asia. Pohjoismaissa ja erityisesti Suomes-
sa tarkastellaan ensisijaisesti kirjainta ja usein
vedotaan kirjaimen vaivautumatta selvittä-
mään, mikä lain tavoite ja tarkoitus on.

Hieman yksinkertaistaen ja ehkä kärjistäen-
kin voisi esimerkiksi ottaa juuri käsittelyssä ole-
van Talous- ja rahaliiton. Euroopassa katsotaan,
että se on välttämätön jatke sisämarkkinoiden
täydelliseksi toteuttamiseksi ja Euroopan kilpai-
luyvyn turvaamiseksi. Eli se on seurausta laa-
jemmasta ja pitkäaikaisemmasta tavoitteesta.
Meillä sen sijaan pääasiaksi on muodostunut,
mistä liittymissopimuksessa kirjaimellisesti pää-
tettiin ja onko pakko luopua markasta.

Jos me keskustelisimme tavoitteesta ja sy-
vimmästä tarkoituksesta, nousisi väistämättä
eteemme näköala siitä kehityksestä, mihin tämä
johtaa. Itse näen, saattaa olla turhiakin pelkoja,

kehityksen johtavan väistämättä liittovaltio-
tyyppisen rakenteen muodostumiseen Euroo-
pan unionista. Mikä on aikataulu ja milloin, sii-
hen en voi edes haaveissani katsoa, mutta tä-
män näkökulman näen. Miksi tästä ei keskus-
tella? Tämä ikään kuin pyritään unohtamaan ja
torjumaan, niin kuin tämänkin illan keskuste-
luissa. Oma kritiikkini talouspoliittisten syiden
lisäksi koko Emu-hanketta kohtaan johtuu täs-
tä kehityskuvasta. Onko valtaa pitävän eliitin,
ed. Seppo Kääriäisen ilmaisua käyttäkseni,
tarkoituskina puhuttaa epäolennaisista olennai-
sen sijasta?

Arvoisa puhemies! Jos me emme pian ja hyvin
pian opettele ja opi käsittelemään EU-asioita sa-
masta näkökulmasta eli sisällöstä ja tarkoituk-
sesta lähtien, emme voi menestyksekkäästi puo-
lustaa etujamme Euroopan unionissa. Tämä
saattaa kuulostaa EU-liittymisen vastustajan
suusta erikoiselta tulkinnalta, mutta sanon tä-
män siksi, että ymmärrän, että me olemme nyt
Euroopan unionin jäsen ja toimimme täydellä
miehellä sieltä mahdollisimman suuren hyödyn
saadaksemme.

Tästä kirjaimen tulkinnasta on Suomessa pal-
jon esimerkkejä viranomaisen toiminnassa ja ni-
menomaan suhteessa Euroopan unionin asioihin
ja niihin liittyviin asioihin esimerkiksi maatalo-
uspolitiikan alueella ja erilaisten rahoitushake-
musten käsittelyssä. Jos tätä ohjeistusviidakkoa,
jota Euroopan unionin lisäksi tehdään kotimaas-
samme, ei aleta järkevöittää, pelkään, että lain
kunnioitus vähenee, ja se on mielestäni todella
vakava asia. On jo kiire ottaa EU-asioden yhtey-
dessä vanha tuomariohje käyttöön: Mikä ei ole
oikeus ja kohtuus, ei voi olla lakikaan. Tätä voisi
vapaasti soveltaen toteuttaa ohjeena: Mikä ei ole
oikeus ja kohtuus eikä sovi maalaisjärkeen, ei voi
olla EU-direktiivikään.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Kun
eduskunta ja sen perustuslakivaliokunta käsitteli
aikanaan EU-liittymissopimusta, silloinhan käy-
tettiin hyväksi Suomen valtiosäännön sitä koh-
taa, joka on tehnyt hyvin pitkään voimassa ol-
leesta valtiosäännöstä sittenkin erilaisissa tilan-
teissa, myöskin kansainvälisissä tilanteissa, jous-
tavan, eli nk. aukkoteoriaa. Asia säädettiin supis-
tetussa perustuslain säätämisyjärjestyksessä ja
tuolloin todettiin, että Emun kolmannen vaiheen
kattava aukko jo tuota kautta tuli perustusla-
keihimme.

Mutta yleinen ja myöskin silloisen opposition
ja hallituspuolueiden yhteinen käsitys oli kuitenkin

kin, että kun Emuun prosessina liittyy paljon epävarmuustekijöitä sekä poliittisella puolella että myöskin taloudellisten lähentymiskriteereiden suhteen, siitä joka tapauksessa tulee päättää erikseen. Nyt, kun perustuslakivaliokunta on katsonut, että kansalliset ratkaisut voidaan tämän ajattelutavan mukaisesti, joka on valtiosääntöoikeudellisesti kestävä, tehdä yksinkertaisin enemmistöpäätöksin, nähdäkseni tässä ei tehdä väkivaltaa Suomen kirjoitetulle valtiosäännölle millään muotoa.

Ed. J. K u k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. J. Leppänen on suoraskäinen ja johdonmukainen talonpoika, jota minä arvostan ja ajattelen, että sellaista tässä tasavallassa vielä tarvitaan. Myöskin tämä kananmunavertaus tässä yhteydessä oli minusta aika hyvä ja osuva. Minusta perustuslakia ja perustuslain tulkintaa koskeva keskustelu täällä on ainakin yhtä tärkeätä kuin ekonomistien tai ekonomien käymä keskustelu. Ainakaan niistä Upsalan ekonomista, joista on saatu aika huonoja kokemuksia ja joihin tässä Ruotsi — Suomi-keskustelussa ilmeisesti on myöskin syytä viitata, ei ole tälle valtakunnalle ollut mitään hyötyä. Minusta tämä perustuslain puoli on vähintään yhtä tärkeä tulla keskustelluksi.

Tässä mielessä ed. Leppäsen ilmaus siitä, että olisi pitänyt tietää ja että hän ainakin tiesi, oli minusta rehelliisyyden osoitus. Olette todella selityksen velkaa ja on koko eduskuntalaitos ja myös koko edellinen eduskunta ja myöskin edellinen hallitus. Luen valtioneuvoston tiedotteesta pätkän: ”Tulevaisuuden tavoite on Talous- ja rahaliitto. Sen on määrä johtaa yhteensovitettuun talous- ja budjettipoliittikkaan, kiinteisiin valuuttakursseihin, yhteiseen rahapolitiikkaan ja keskuspankkiin sekä myöhemmin yhden yhteisen valuutan käyttöönottoon.”

Jos tätä ei aikanaan EU:hun liiyyttäessä tarpeeksi hyvin selitetty, kuka siitä on vastuussa? Koko se poliittinen eliitti silloin ja nyt. Tässä suhteesta tästä syytelystä, mitä täällä minusta harrastetaan, en tykkää ja ajattelen, että se myöskin tulee havaituksi sillä tavalla, että kansa sen huomaa ja ajattelee, että nyt taas toinen osapuoli syyttää toista. Me olemme kaikki näitten asioitten läpiviemisestä vastuussa. Kenen ja keiden käsissä muna polttaa? Kenen käsissä se on tulinen, ed. Leppänen?

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin saanen luvan täydentää

ed. J. Leppäsen puheenvuoroa, kun hän viittasi puhemiehen lausuntoon. Hän tarkoitti nimenomaan puhemies Riitta Uosukaisen Suomen Kuvalehdessä antamaa lausuntoa, jossa puhemies Uosukainen totesi, että hän ei todellakaan tiennyt, että EU-jäsenyyden myötä menetetään oma raha, oma markka. Tämä on varmasti tosiasiasta, ed. Kukkonen, monen suomalaisen kannalta. Ei tätä asiaa siinä tilanteessa varmastikaan oikein mielletty. Ed. J. Leppänen puheenvuorossaan kertoi, että hän tiesi, hän oli perehtynyt, hän oli jo silloin perustuslakivaliokunnan jäsen. Olin myös itse perustuslakivaliokunnan jäsen ja vastustin samaan tapaan EU-jäsenyyttä ja katsoin, että jäsenyydestä päättämisen olisi tullut tapahtua normaalissa perustuslain säätämisjärjestyksessä.

Kuitenkin perustuslakivaliokunnan enemmistö tuolloinkin päätyi kannalle, että käytetään aukoteoriaa. Meillä on tällä hetkellä perustusta poikkeuksia voimassa. Tarkistin ed. J. Leppäselä, kun hän on ollut perustuslakikomiteassa, että kaikkiaan 186 saman aukoteorian perusteella tehtyä poikkeusta Suomen perustuslaissa on tällä hetkellä siis voimassa. Näin ollen näitä on varsin runsaasti tehty, ja se on ollut yksi jousitavuutta lisäävä tapa tietysti meillä.

Minusta tässäkin asiassa, Emu-asiassa, voitaisiin suorittaa kansanäänestys neuvoa-antavana. Tietysti ero oli siinä, kuka noudatti kansan tahtoa ja kuka eduskunnassa noudatti edelleen omaa näkemystään. Minä itse, vaikka vastustin EU-jäsenyyttä, katsoin, että kansan enemmistö halusi sitä, ja äänestin täällä sen tahdon mukaisesti.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. J. Leppäselä täytyy antaa kiitos rehelliisyydestä, jota hän puheessaan toi esille. Syntyi vain kysymys siinä mielessä, mikä on edellisen hallituksen vastuu tavallaan kansalle epärehelliisyydestä. Siinä tapauksessa, jos ed. J. Leppänen tiesi tällaisen asian eikä kansalle kerrottu, että EU-liittymissopimus automaattisesti johtaa tähän vaiheeseen, missä nyt ollaan menossa eli menetetään oma raha ja tulee valuuttaunioni, minusta pitää kysellä paikalla olevilta edellisen hallituksen ministereiltä, onko tarkoituksenmukaisuussyistä pimitetty kansalta semmoinen tieto ja nyt käännetään takki nurin ja sanotaan, että eihän tässä mitään semmoista ollutkaan.

Kyllä minä samaa vastuunkantamisen ajatusta, mitä ed. J. Kukkonen totesi, peräänkuuluttai-

siin. Eli kansaa sumutettiin tietoisesti näköjään ja vietiin läpi semmoinen asia, joka todennäköisesti voisi olla toisen näköinen, jos kaikki olisi kerrottu totuudenmukaisesti. Sen takia tässä mieltii samalla tavalla, mitä ovat nämä muut asiat. Kun nyt on puhuttu siitä, että kansalaiskeskustelua herätetään, kyllä varmaan moni kansalainen mieltii, mistä käydään keskustelua, onko oikeata tietoa riittävästi. Silloin käytiin EU-jäsenyyttä ennen myös kansalaiskeskustelua kovasti ja annettiin määrättyä tietoa, mutta määrättyillä eväillä myös. Ei muuta tässä vaiheessa.

Ed. Olin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Johannes Leppäsen puheenvuoro oli asiallinen. Se kuvasti aikanaan EU-vastustajan näkemysten esittämistä ja oli kuitenkin silti sen kaltainen, että hän totesi, että EU:ssa ollaan ja sen mukaan pitäisi kuitenkin sitten toimia. Tosin hän painotti kriittisyyttä.

Haluaisin todeta myös sen, että tässä keskustelussa hieman täällä eduskunnassa — en nyt tarkoita ed. Leppästä, mutta yleisemmin — vaijaa se, että jos päätöksenteossa jää vähemmistön, me unohtamme sen, että se ei demokratian mukaan kuitenkaan anna moraalista oikeutta jättää päätöksiä noudattamatta.

Mielestäni ed. Leppäsen puheenvuoro oli sikäli kiinnostava, että hän aivan oikein kritisoi myöskin EU:n ohjeistus- ja ohjeviidakkoa — se on todella ongelmallinen — ja oli huolissaan myöskin lain kunnioituksen mahdollisesta vähenemisestä. Siitä eduskunnan pitää yli puoluerajojen kantaa huolta. Mielestäni EU:n eräs ongelma se on, vaikka itse kuulun sen kannattajiin. Tiedostan, että virkavaltaisuus on varsin suuri ongelma siinä yhteisössä.

Ed. J. Leppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minua ensiksi tietysti hämentää, maalaispoikaa, tällainen kehuminen, ja varsinkin kun se tulee politiikassa, siihen on aina suhtauduttava hieman kyynisesti, mutta siitä huolimatta muutama kommentti.

Ed. J. Kukkonen sanoi vastuunkannosta ja kiitteli siitä. Varmaan ed. Kukkonenkin tietää, kuinka vaikeata vastuunkanto on. Vaikka me kannammekin sitä pieneltä omalta osaltamme, varsinkin jonkin poliittisen vastuun kantaminen on äärettömän vaikeata, koska ei tiedä, mitä se tarkoittaa. Kenen käsissä kananmuna polttaa, en käy arvioimaan enkä tarkoittanut puheenvuorossani ketään yksilöä vaan viittasin keskusteluun EU-jäsenyyssopimuksen käsittelyn yhtey-

dessä ja nyt tämän talven aikana käytyyn keskusteluun.

Minusta huomio olisi syytä kiinnittää siihen, mitä me voimme nyt tehdä, että yleinen hyväksyttävyys voitaisiin saavuttaa. Ei entisestä ole kovin paljon apua; valitettavasti minäkin palasin historiaan, mutta avatakseni vähän omaa näköalaa, en syyttämismielessä. Pitäisi keskustella, miten me voimme yleisen hyväksyttävyyden kansalaisten silmissä saavuttaa, tämä talo. Minä väitän, että se on suurimerkityksellinen asia. Juuri EU-asiassa ehkä parhaimmat tulokset saavutettaisiin.

Kun ed. Lahtela puhui myös rehellisyydestä, toivottavasti minun puheenvuorostani ei saanut sitä kuvaa, että minä olisin viittannut siihen, että muut olisivat epärehellisiä. Tätä minä en tarkoita, eikä ole minulla edellytyksiä itseäni rehellisimmäksi sanoa.

Ed. Kokkonen: Arvoisa rouva puhemies! Hyvät kansanedustajat! Kuten lähetekeskustelussakin, hallitusta on syytä onnitella vielä siitä, että tiedemaailman edustajat on otettu mukaan arvioimaan Talous- ja rahaliiton vaikutuksia ja oman päätöksentekomme vaikutusta maamme tulevaisuuteen. Moni meistä voi kylläkin suurta asiantuntijajoukkoa valiokunnissa kuultuaan todeta, kuten muudan tiedemies, olevansa edelleenkin hämmentynyt, mutta nyt tieteellisesti selvästi korkeammalla tasolla.

Emu on sekä mahdollisuus että uhka. Se on tullut moneen kertaan täällä tänään todetuksi. Meillä kaikilla voi olla erilaisia kuvia. Aika monet ovat täällä nimenomaan näitä uhkakuvia painottaneet. Joku viisas on taas sanonut, että tulevaisuus on niiden toimialuetta, jotka ovat tehneet suunnitelmia sen varalta. Siksi minusta on viisasta pyrkiä tekemään tulevaisuuden varalta suunnitelmia eikä vain kauhistelemaan kaikkia mahdollisia uhkakuvia.

Hyvät kollegat, Euroopan yhtenäismarkkinat ovat maailman suurimmat kotimarkkinat. Niiden ytimenä on 370 miljoonaa ihmistä, jotka haluavat parempia työmahdollisuuksia, elin- ja työoloja sekä laajempaa tuotteiden ja palvelujen valikoimaa entistä edullisemmin hinnoin. Yhtenäiseen valuuttaan pyrkiminen on sinänsä Euroopan unionin yhteisten markkinoiden luonnollinen kehityssaskel. Ongelmalliseksi sen tekee tulevaisuuden ennustamisen vaikeus. Rahaliiton taloudelliset vaikutukset riippuvat paljolti siitä, miten talouspoliittiset päätöksentekijät toimivat uusissa olosuhteissa, mutta ne riippuvat myös

siitä, miten yritykset ja kotitaloudet toimivat uusissa olosuhteissa.

Kannattaa muistaa, että emme ole ainoita toimijoita, jotka ovat uudessa tilanteessa. Uudessa tilanteessa ovat kaikki muutkin Euroopassa, myöskin muualla maapallolla. Kaikkein tärkeintä on mielestäni huomata se, että Rahaliiton syntyessä, kun ja jos se syntyy, on edessämme joka tapauksessa aivan uusi tilanne. Eurooppa ei ole entisenlaisensa, vaan Rahaliitto vaikuttaa niihinkin valtioihin, jotka jäävät sen ulkopuolelle.

Eurosta tulee joka tapauksessa Euroopan suurin valuutta. Se kilpailee USA:n dollarin ja Japanin jenin kanssa maailman laajuisilla markkinoilla. Tässä vaiheessa on mahdotonta ennustaa, miten mainittujen valuuttojen keskinäinen kurssi asettuu ja kehittyy. Se riippuu kovin monesta muuttujasta. Kauhukuvia olemme kyllä täällä tänäänkin kuulleet. Rahaliiton laajuus vaikuttaa euron vahvuuteen jonkin verran, mutta vielä enemmän siihen vaikuttaa Euroopan Keskuspankin harjoittama rahapolitiikka, joka tulee täsmennettäväksi myöhemmin eli kolmannen vaiheen käynnistyttyä.

Pääoman ja rahoitusmarkkinoiden maailman laajuinen vapautuminen ovat muuttaneet rahapolitiikan ehtoja. Yhteisen rahan tuomat tehokkuusedut ilmenevät muun muassa valuutanvaihtoon ja valuuttakurssiriskeiltä suojautumiseen liittyvien kustannusten alenemisena, valuuttakurssiepävarmuuden vähenemisenä, kansainvälisen vaihdannan kasvuna, Rahaliittoon osallistuvien maiden välisten suorien sijoitusten kasvuna. Tehokkuusedut ovat vaikeasti arvioitavissa, mutta asiantuntijoiden arvio on, että ne ylittävät joka tapauksessa Rahaliiton toteuttamisesta aiheutuvat välittömät kustannukset.

Onnistunut sopeutuminen Rahaliittoon voi merkitä totuttua vakaampaa talouskasvua maailmelle. Toisaalta voimme olla alttiina ns. epäsymmetrisille häiriöille eli maakohtaisille häiriöille, joita emme aiemmin totuttuun tapaan voikaan enää vaimentaa kelluttamalla valuuttaa. Valtiontalouden tasapainoon saattaminen on parasta sopeutumista edellä mainittuihin riskeihin.

Kovasti on keskusteltu siitä, voimmeko me liittyä yhteiseen valuuttaan, jos Ruotsi ja Iso-Britannia tärkeinä kauppakumppaneinamme jäävät ulkopuolelle. Mainittujen maitten valuuttakurssien heilahtelut aiheuttaisivat meille vaikeuksia myös, vaikka me jäisimme Emun ulkopuolelle. Kannattaa muistaa, että Suomi on jo nyt hyötynyt alhaisen koron muodossa siitä, että

meidän oletetaan menevän yhteiseen valuuttaan ensimmäisten joukossa. Hyvät ystävät, huomautkaa, että tämä näkyy positiivisena asiana suomalaisten velallisten kukkarossa, siis alhaisina korkoina.

Kun olen edellä puhunut valtiontalouden tasapainottamisen tärkeystä, en suinkaan ole tarkoittanut, että meidän olisi kaikissa olosuhteissa jatkettava nykyisen kaltaista, yksinomaan matematiikan perussääntöihin pohjautuvaa talouspolitiikkaa. Hallinnonalojen, lukujen, pääluokkien, momenttien jne. suhteita on voitava ennakkoluulottomasti tarkastella taloudellisen tilanteen tai toiminnan sitä edellyttäessä.

Hyvät ystävät, yhtä totuutta ei löydy tässäkään asiassa. Tutkimuksia ja selvityksiä on tehty paljon. Täällä on moneen kertaan kerrottu, minkälaisia pinoja itse kullakin on työhuoneissaan sekä kotona että eduskunnassa. Niitä on minullakin, erinomaisen suuria pinoja. Niitä on myös analysoitu. Erilaisia teoreettisia malleja on periaatteessa löydettävissä vaikka kuinka monta. Poliittisen päätöksenteon elementit alkavat olla käsissämme. Historiallinen tilanne tosin voi olla muutosaltis. Mehän emme tiedä, minkälainen tilanne on Euroopassa ensi keväänä.

Erilaiset asiantuntijat painottavat erilaisia asioita. Yhdyn niitten käsitykseen, jotka katsovat, että pienen maan on syytä mennä Rahaliittoon ensimmäisten joukossa, koska Rahaliitto laajana, suhteellisen vakaana talousalueena on yksinäistä Suomea vakaampi ja kilpailukykyisempi talousalue. Sen häiriöalttius on pienempi ja rahanarvo vakaampi kuin yksin olevan pienen maan. Rahaliitto sinänsä ei ratkaise työttömyyttä tai aluepoliittisia ongelmiamme. Ne meidän on edelleen itse ratkaistava.

Keskustelu on havaintojeni mukaan pyörinyt eduskunnan oman hiekkalaatikon ympärillä. Tässäkin talossa on syytä havaita, että pankit, kauppa ja teollisuus ovat jo valmistautumassa täyttämään yhteiseen valuuttaan. Ne ovat tehneet tuntuja investointeja ja ajattelevat kauhulla sellaista mahdollisuutta, että päättäisimme yhtäkkiä jäädä Emun ulkopuolelle. Niille ovat alhaiset korot ja rahamarkkinoiden vakaus tärkeitä tekijöitä.

Tiedemaailman edustajat ovat esittäneet erilaisia asioita vielä tutkittavaksi ennen Emu-päättöksentekoa. Mielestäni tutkimushankkeet kannattaa käydä huolellisesti läpi sitä silmällä pitäen, voivatko hankkeet toteutettuina tuoda luotettavan, valistunutta arvausta paremman vastauksen esitettyyn ongelmaan, onhan kysymys perim-

mältään tulevaisuuden ennustamisesta. Kannattaa muistaa, että monet niistä, jotka näitä tutkimuksia ovat vaatineet, olisivat itse niitten tutkimusten tekijöitä ja kanavoisivat tutkimukset ehkä omille tutkimuslaitoksilleen.

Päätöksenteon muoto, laki vai tiedonanto, kansalaisäänestys vai eduskunnan päätös? Valtiopäivääsiakirjat vuosilta 1992 ja 1994 osoittavat selvästi, että ainakin kansanedustajat tiesivät taikka heidän olisi pitänyt tietää, juuri niin kuin edellinen puhuja sanoi, oikeustoimilain sanamuotoa lainatakseni ja niin kuin ed. Elo varmaan mielellään sanoisi ruotsiksi, että "visste eller borde ha vetat" eli EU:hun liittymistä koskeva päätös koski myös yhteistä rahaa. Kun tiedonantoa käytettiin myös aikaisemmin vastaavan laatuisessa tilanteessa, niin minun mielestäni tälläkin kertaa tiedonannon pitäisi kelvata myös pääopositiopuolueelle.

Kansanedustajan keskeinen tehtävä on mielestäni huolellisesti paneutua Emu-asiaan sekä valiokunnassa että sen jälkeen, hankkia kaikki se tieto, joka on saatavissa, punnita hyödyt ja haitat, ottaa kantaa ja kantaa siitä poliittinen vastuu. Minun mielestäni tämä ei ole kansanäänestysasia.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä oli kansallisen kokoomuksen kansanedustajan suusta aika mielenkiintoinen puheenvuoro. Siinä hyväksyttiin nyt suunnitelma-sanalla vaihtoehdot tulevaisuuteen, niin kuin suuren valiokunnan mietinnössäkkin on esitetty selvitettäväksi. Siinä hyväksyttiin devalvaatio, kunhan se tapahtuu euron suhteessa esimerkiksi jeniin taikka Yhdysvaltain dollariin. Siinä unohdettiin se, että jos euro devalvoituu, meidän ulkomaanvelkamme hoitokulut kasvavat.

Loppujohtopäätöksellä ei ollut mitään tekemistä itse esityksen kanssa. Siinä todettiin, että jos euro jää tulematta, niin pankit ovat kauhulla odottamassa tilannetta ja sitä, että niiltä jää 500 miljoonaa markkaa tuloja pois. Mielenkiintoista! Ja kuka tiesi asiasta?

Arvoisa ed. Kokkonen, minä olin 69 tilaisuudessa ennen päivämäärää 16.10.94 liittyen kansanäänestykseen, ja niissä oli 20 000 kuulijaa. Kaikissa niissä oli sama tilanne. Ne, jotka kannattivat EU:hun menoa, todistivat, että tässä ei ratkaista Rahaliitto-asiaa. Meikäläiset todistivat, että kyllä ratkaistaan. Meitä ei uskonut kuukaan ja Eurooppalainen Suomi ry:n edustajia uskoivat kaikki. Sellaista elämä on.

Ed. Huhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen voinut seurata tätä Emu-keskustelua paitsi täällä salissa myös suuressa valiokunnassa, ja minulle on jäänyt hallituksen Emu-linjauksesta sellainen kuva, että ensinnäkin hallitus pyrkii Emu-ratkaisuun ensimmäisten joukossa. Toiseksi, ministerit ovat vaakuuttaneet suuressa valiokunnassa pääministeriä myöten, että lähestymiskriteerit tulee täyttää kirjaimellisesti ja myös Emu-oloissa Vakaussopimuksen tulee olla varsin tiukka. Kun valiokunnan piirissä on tähän saakka ehdotettu esimerkiksi työllisyysnäkökulman ottamista lähestymiskriteereihin, se on ehdottomasti torjuttu.

Näistä kahdesta havainnosta voi tehdä päätelmän, että hallitukselle myös vahva euro on ollut itseisarvo. Nyt, aivan niin kuin ed. Kokkonen totesi, vaikuttaa siltä, että euro ei olekaan enää niin vahva kuin kuviteltiin muutama kuukausi, ehkä muutama viikko, sitten. Tässä tulen ed. Pulliaisen johtopäätöksiin. Mikä tekee suomalaisten silmissä euron houkuttelevammaksi kuin oman markan, jos siihen liittyvät samat riskit: devalvaatio dollariin ja jeniin nähden tai euron tukeminen korkeilla koroilla jne? Tässä on minusta hyvin sokea musta piste ajattelussa, kun euroon niin kovasti hirttäydytään.

Ed. J. Leppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kokkonen, mainitsitte kaksi kertaa kauhukuvista ja niiden maalaamisesta. Ette kuitenkaan analysoinut, mitä ne olisivat. Olisi mielenkiintoista tietää.

Toiseksi mainitsitte, että alhaiset korot johtuvat siitä, että hallituksella on selkeä tavoite mennä ensimmäisten joukossa Emun kolmanteen vaiheeseen. Kun käsitellään jossakin toisessa yhteydessä jotakin talouspoliittista ratkaisua, siellä haetaan koron alentamisen syyksi tiukkaa budjettipolitiikkaa tai hyvää tulopolitiikkaa jne. Tässä tuleekin mieleen käsitys, että aina otetaan sellainen syy, mitä kulloinkin tarvitaan.

Mitä tulee tiedonantoon, jota käytettiin EU-jäsenyysneuvotteluissa, sitä ei kyllä käytetty vastaavassa tilanteessa kuin nyt, vaan se oli tilanne, jossa hallitus haki mandaattia neuvotella, nimenomaan hallitus haki sitä mandaattia. Puhtaan juridisesti tulkittuna tasavallan presidentti olisi voinut asian hoitaa, mutta hallitus halusi nimenomaan eduskunnan kannanoton, mandaatin, niin kuin jo mainitsin, tälle asialle.

Edellisessä keskustelussa ministeri Alho mainitsi VJ 69 §:n käytöstä. Siitäkin voisi todeta vielä vähän jälkijättöisesti, että koskaan Suomen his-

toriassa ei ole kansainvälistä sopimusmenettelyä käytetty näin suuressa asiassa, jolloin otetaan osaksi meidän oikeusjärjestystämme kokonaan toinen oikeusjärjestys, jolla on myös ensi sija tämän maan oikeusjärjestyksessä.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kokkosen puheenvuoroon yhtyen haluan todeta ensinnäkin sen tosiasian, että EU on olemassa. Toinen tosiasia on se, että Suomi on EU:n jäsen. Kolmas tosiasia on, että Rahaliitto on EU:n kehittämistä. Emu syntyy joka tapauksessa, niin paljon poliittista arvovaltaa on jo kerääntynyt asian taakse Euroopassa. Me itse asiassa ratkaisemme vain, milloin me menemme mukaan, ensimmäisten joukossa vai jälkijunassa.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Ed. Kokkonen niin kuin monet muutkin on laskenut, että alhaiset korot, vakaa valuutta, inflaation alhaisuus ja tuotannon kasvukin ovat siitä aiheutuvia, että meillä on oltu varmoja jo pitkän aikaa, että mennään Emuun. Kyllä, ed. Kokkonen, teidän muistinne on kovin valikoiva siinä mielessä, että mahdollisella Emu-jäsenyydellä ei ole mitään tekemistä näiden asioiden kanssa, ovat ne sitten positiivisia tai eivät. Minä nimittäin henkilökohtaisesti, aivan niin kuin ed. Elokaan, en katso, että kovin matala inflaatio on positiivinen asia, mutta se on toinen juttu.

Samalla tulee mieleen myös se, että kun talouden mittarit ovat meillä kaikki erinomaisessa kunnossa, Euroopan huippuluokkaa, miten me hyödyimme Emu-jäsenyydestä, kuinka hyväksi tämä oikein tulee ja onko meillä liikkumavaraa vielä johonkin parempaan suuntaan. Muuttuvatko korot miinusvoittoisiksi vai onko jotakin tällaista odotettavissa? Maksetaan, kun otetaan lainaa. Se on aika erikoista. Toisin sanoen ed. Kokkosen näkemys Emu-vaikutuksista ei pidä alkuunsaakaan paikkaansa. Toisekseen, vaikka hän ei sillä tavalla sanonut, aikaisemminkin on tullut täällä puheeksi, mihin me oikein pyrimme, mitä me olemme saamassa verrattuna tähän päivään, jos me menemme Emu-jäsenyyteen.

Mitä tulee yhteiseen rahan ja siihen, mistä ed. Pulliainen mainitsi, aivan oikein: meitä jotka tilaisuuksissa puhuimme vakaasti siitä, että me olemme samalla kertaa sopimassa liittymisestä Euroopan rahaliittoon, ei uskottu siellä. Jopa moitittiin, kuinka te sillä tavalla puhutte, kun tässä insinööri Wegelius puhui juuri tällä tavalla tästä asiasta. Hän on sentään insinööri, ja te

olette vain kansanedustaja. Eli kyllä kun sanottiin, että se on vielä kaukana tulevaisuudessa eikä tuollaista olekaan, se meni paljon paremmin perille. Niitä, jotka puhuivat asian todellisuudesta samoin kuin siitä, että perustuslaista ei ole mitään muuta kuin verkonpaulat jäljellä, ei uskotu, kun toiset sanoivat toisella tavalla.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Viimeisestä puheenvuorosta ilmeni, että kun on vain kansanedustaja, niin ei ehkä uskota, mitä puhuu. Siinä mielessä on hieman huono lähtökohta lähteä nyt herroille vastaamaan. Ed. Pulliaisen puheenvuoroa minun oli hieman vaikea ymmärtää. Ymmärsin sen jonkinlaiseksi pahanolon ilmaukseksi.

Mitä ed. Huuhtasen puheenvuoroon tulee, on näin, että euro ei ehkä ole niin vahva kuin alun perin ajateltiin. Siinä hän ymmärsi ajatukseni aivan oikein. Saattaa olla, että siitä tulee heikompi. Meillä on vielä toiveita päästä vahvaankin Emuun. Se tulee nähtäväksi. En halua ryhtyä tässä ennustelemaan.

Ed. J. Leppäselälle totean, että nämä kauhukuvat löytyvät eduskunnan protokollasta. Täällä on päivän mittaan jos jonkinlaista ilmestyskirjan petoa nostettu esiin. Tapanani ei ole ollut keskustelussa toistaa kaikkea, mitä on jo edellä sanottu, ja siksi en halunnut siihen aikaa haaskata.

Mitä tulee korkoihin ja koko talouspolitiikkaamme, en sanonutkaan, että Euroopan unioni tai Emu on kaiken sen syy, vaan meidän olemme olleet saattamassa talouttamme kuntoon joka tapauksessa.

Näyttää hyvin selvältä, että korkotasomme on alhainen hyvin pitkälti juuri siitä syystä, että Suomen oletetaan menevän ensimmäisten joukossa Emuun.

Ed. Aittoniemellä ei nähtävästi ole velkaa, joten hän ei ole voinut havaita sitä omassa kukkarossaan, että nyt jää velanmaksun jälkeen hieman enemmän rahaa kuin jäi silloin, kun korot olivat korkeat.

Muuten en ed. Aittoniemen puheenvuorosta tunnistanut omaa puheenvuoroani, joten en pysty sitä kommentoimaan.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Jollakin tavalla tuntuu siltä, että nyt keskustelu on menossa ihan sellaisille urille, että on aika vaikea seurata. Eihän tässä mitään salaliittoteoriaa kannata kehittää. Sehän on selvää, että hallitus on ilmoittanut hyvin avoimesti, että se pyrkii vakaa-seen, terveeseen, uskottavaan talouskehitykseen,

jonka osana on Raha- ja talousliitto, täyttämään ensinnäkin lähentymiskriteerit, koska ne ovat Suomen taloudelle ja Suomen työllisyydelle hyväksi, ja myös liittymään, kun kriteerit täytetään, ensimmäisessä vaiheessa Emuun, ja kolmanneksi se luonnollisesti pyrkii vaikuttamaan sillä tavoin, että Euroopan unionin Raha- ja talousliitto tulee olemaan toimiva ja tuo sitä vakautta, terveyttä ja uskottavuutta, jota kansallisesti on hyvin vaikeiden vaiheiden jälkeen rakennettu.

Ed. Kokkonen sanoi, että yhtä totuutta ei ole, ei minunkaan mielestäni. Mutta on myös päivän selvä asia, että kahdella tuolilla ei voi istua. Hallitus on valinnut tuolin ja eduskunnankin se ratkaisu täytyy tehdä. Kyllä sitä voi tietysti aina pitkittää ja pyytää selvityksiä, mutta jossain vaiheessa on otettava poliittinen vastuu, koska sitä varten kansalaiset meidät tänne ovat valinneet.

Ed. Pulliaiselle haluaisin myös sanoa, että ainakin kaikissa niissä tilaisuuksissa, jos vanhoja muistellaan, joissa itse olin mukana, todettiin, että Raha- ja talousliitto on Maastrichtin sopimuksessa sovittu. Sillä hetkellä siihen liittyi poliittista epävarmuutta ja erityisesti taloudellista epävarmuutta. Poliittinen sitoutuminen on vahvistunut päivä päivältä, erityisesti viimeksi Amsterdamin huippukokouksessa. Talouden lähentymistä on tapahtunut tavattoman paljon eri jäsenmaissa. Emu on enemmän realiteetti kuin muutama vuosi sitten.

Puhetta ryhtyy johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Herra puhemies! Minäkin uskon, aivan niin kuin ed. Ihamäki aivan äsken totesi, että Talous- ja rahaliitto on syntymässä. Minä uskon, että se syntyy suunnitellussa aikataulussa. Äskeinen Amsterdamin huippukokouksen päätös osoittaa sen, että Euroopan maiden kesken vallitsee hyvin vahva tahto siitä, että Talous- ja rahaliitto ollaan saattamassa voimaan suunnitellussa aikataulussa.

Sen vuoksi on tietysti tärkeää, että eduskunta voi nyt keskustella hallituksen antaman selonteon perusteella niistä positioista, joita hallitus on tähän mennessä ottanut, ja antaa hallitukselle näkemyksensä tulevista ratkaisuista ja myös päätöksentekotavasta.

Haluan myös korostaa omasta puolestani, että meillä on aito päätöksentekotilanne odotettavissa vuoden päästä. Silloin aidosti eduskunta

pystyy päättämään Rahaliiton jäsenyyden puolesta tai vastaan. Olin mukana ulkoasiainvaliokunnassa silloin, kun liittymissopimuksesta päätettiin ulkoasiainvaliokunnan mietinnön pohjalta. Erittäin vahva yhteinen tahto oli silloin ilmaista myös eduskunnan halu pitää päätöksenteko Talous- ja rahaliitosta eduskunnan kässissä. Toki me kaikki silloin tiesimme, että muodollisesti, juridisesti, siihen sitouduttiin Maastrichtin sopimuksessa, mutta halusimme joka tapauksessa poliittisen päätöksenteon pitää itsellämme. Siihen on hallitus sitoutunut, se on ilmoittanut tuovansa asian tänne käsittelyyn, ja siihen tähtää myös nyt selonteon käsittely eduskunnassa.

En ymmärrä, miksi jatkuvasti esitetään epäluuloja sen suhteen, etteikö meillä aitoa päätöksentekotilannetta ole. Enkä ymmärrä, mikä olisi se voima, Brysselin juristeista huolimatta, joka meidät Rahaliittoon vasten tahtoamme pakotaisi. Minusta asia on aidosti suomalaisten käsissä, Suomen eduskunnan käsissä. Mutta sen vuoksi tietysti pitää aidosti myös valmistautua siihen keskusteluun ja käydä sitä niillä argumenteilla, jotka ovat relevantteja, kun päätöksentekoon valmistaudutaan.

Minusta tänään käydyssä keskustelussa on leimallisesti korostunut nimenomaan Talous- ja rahaliiton riskien pohdinta. Ed. Kokkonen äskeinen puheenvuoro ja muutama muukin aikaisempi puheenvuoro ovat siinä suhteessa olleet erinomaisia poikkeuksia. Keskustelussa ylimalkaan on varsin vähälle huomiolle kuitenkin jäänyt niiden mahdollisuuksien pohtiminen, joita Emu voi myös Suomelle sisältää.

Kiinnitän huomiota talousvaliokunnan lausuntoon, joka laajalti esittelee Talous- ja rahaliiton oletettujen vaikutuksien kokonaisuutta, myös hyötyjä. Kiistattomimpia näistä vaikutuksista joka tapauksessa ovat Talous- ja rahaliiton jäsenyydestä seuraavat tehokkuushyödyt. Ne ovat nimenomaan hyötyvaikutuksia. Yhteinen raha helpottaisi liiketoimintaa, vähentäisi kustannuksia. Erityisesti yhteinen raha helpottaisi pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa. Se poistaisi niiltä kaupan esteitä ja helpottaisi riskienhallintaa.

Tehokkuushyödyt on arvioitu myös kiistatta suuremmiksi kuin kustannukset. Eri selvityksissä tehokkuushyödyksi on arvioitu noin 0,4—0,9 prosenttia bkt:stä. Tämä siis tarkoittaa, että yhteinen raha vahvistaisi kansantaloutta vuosittain edellä mainitulla prosenttimäärällä. Kustannukset ovat kertaluonteisia, mutta tehokkuushyödyt

ovat kumuloituvia. Talouskasvu toimii eräällä lailla korkoa korolle -periaatteella. Siksi asian-
tuntijat muistuttavat siitä, että pienetkin tehok-
kuushyödyt, näennäisesti pienet, prosenttiyksik-
ön kymmenyksissä laskettavat kasvuerot kumu-
loituvat ennen pitkää hyvin suuriksi elintaso-
eroiksi.

Sama kumulatiivinen hyöty koskee korko-
hyötyä, joka on vakaupolitiikan tuloksista
odotettavissa. Talous- ja rahaliiton, Euroopan
Keskuspankin itsenäisyyden ja sen sitoutumisen
alhaiseen inflaatioon odotetaan johtavan ni-
menomaan alhaiseen reaalkorkojen tasoon.
Pienikin korkoero ja sen aiheuttamat talouskas-
vun myönteinen sykäys ja vuosittainen kumu-
loituminen puolestaan merkitsee erittäin suurta
elintasoeroa lopputuloksessa. Asiantuntijat las-
kevat, että 1 prosenttiyksikön pysyvä koron
alentuminen lisää kansantuotteen vuotuista
kasvua 0,3 prosenttiyksikköä, joka taas loppu-
tuloksena merkitsee nimenomaan erittäin suur-
ta elintasoeroa.

Professori Matti Pohjola, jota kuultiin asian-
tuntijana selonteosta, on tutkinut kansantuot-
teen kasvua ainakin vuodesta 50 vuoteen 95
saakka. Äskettäin julkaistussa teoksessaan hän
on muun muassa todennut, että keskimääräinen
vuosikasvu Suomessa tällä aikavälillä on ollut
vain 2,8 prosenttia. Sen vuoksi tehokkuuden
hyödyt, vakaushyödyt merkitsevät erittäin suur-
ta eroa ja prosenttiyksikön desimaaliosallakin
voi olla erittäin suuri kasvuväikutys tähän men-
nessä toteutuneeseen keskimääräiseen vuosikas-
vuun verrattuna.

Professori Pohjola kysyi asiantuntijakuulemi-
sessa onko maallamme varaa jäädä Emun ulko-
puolelle. Tällä kysymyksellä hän ilmeisesti halusi
myös viitata vuosikymmenien takaa tutuksi tul-
leeseen arvovaltaiseen lausahdukseen: "Onko
maallamme malttia vaurastua?" Professori Poh-
jola on siihen vastannut, että emme ole vaurastu-
neet sillä tavoin kuin meidän silloin uskottiin
vaurastuvan. Panokset, joita olemme käyttäneet
kansantaloudessa, ovat olleet tavattoman suuria
verrattuna niiden aikaansaamaan tulokseen, ja
meidän elintasomme on jäänyt jälkeen tuloksista,
joita meidän olisi pitänyt niillä panoksilla
saavuttaa.

Professori Pohjola on tehnyt bkt-kehityksestä
erilaisia aikasarjoja ja diskontannut niitä nyky-
arvoon. Tuloksena on usean kymmenen prosent-
tiyksikön elintasoero silloin, kun verrataan hi-
taan kasvun aikasarjaa hyvin pienelläkin pro-
senttiyksikön kymmenyksellä nopeutettuun ai-

kasarjaan. Minusta tämä kasvun kumuloitumi-
nen, tehokkuusvaikutusten kumuloituminen ja
niiden vaikutus elintasoihin on jäänyt tässä kes-
kustelussa erittäin vähälle huomiolle.

Epäsymmetrisistä häiriöistä sen sijaan on erit-
tään painokkaasti puhuttu jälleen tänäänkin.
Myös suuren valiokunnan mietinnössä tämä on
erittäin painokkaasti tullut esille. Minusta pu-
heenvuoroissa on varsin tyystin unohdettu se,
että kansantalouden ulkopuolelta tulevat häiriöt
nykyisin harvemmin kohtaavat koko kansanta-
loutta. Pikemminkin, jos häiriöitä sattuu, ne
kohtaavat yhtä toimialaa. Niiden vaikutuskaan
ei myöskään silloin ole niin totaalinen, kuin pu-
heenvuoroissa on kuvattu.

Kenraaleita varoitellaan aina siitä, ettei pidä
käydä edellistä sotaa uudelleen. Uusi on aina
erilainen. Talouspoliittisessa pohdiskelussa ei
myöskään pidä takertua juuri koettuun talous-
kriisiin. Se on ollut ainutlaatuinen, sen vertaista
ei ole toista koettu tällä vuosisadalla. Rahaliitto-
kin on hanke, josta ei ole mitään kokemustietoa,
ja päättelyn täytyy tapahtua muulla tavoin kuin
sijoittamalla vasta koettu kriisi Talous- ja rahaliit-
ton kehukseen ja kuvittelemalla jonkinlaisia lop-
putulemia siitä kehikosta. Mennyt syvä talous-
kriisi kuitenkin osoittaa, ettei omilla välineillä-
kään eikä omalla itsenäisesti harjoitetulla talous-
ja valuuttapolitiikalla ole kyetty saamaan erin-
omaisen loistavia tuloksia — päinvastoin, voisi
sanoa.

Talous- ja rahaliitto kaiken kaikkiaan merkit-
see Euroopalle suurta yhteistä hanketta talouden
ja tuotannon kilpailukyvyyn edistämiseksi ja sitä
kautta tietysti myös eurooppalaisen hyvinvoin-
nin edistämiseksi. Tämä hanke syntyi niihin ai-
koihin, kun eteen nousi hyvin voimakas näkymä
siitä, että Japani on nousemassa teollisen tuotan-
non kärkeen, Yhdysvallat on muodostamassa
sille suuren markkina-alueen ja Eurooppa jää-
mässä teollisen tuotannon ulkomuseoksi.

Talous- ja rahaliittohanke käynnistettiin ni-
menomaan eurooppalaisen talouskehityksen
voimistamiseksi, kilpailukyvyyn voimistamiseksi
ja talouden rakenteiden uudistamiseksi siten, että
me kykenemme myöskin vastaisuudessa vastaa-
maan siihen kilpailuun, joka meitä kohtaa myös
Euroopan ulkopuolelta. Koko Talous- ja rahaliit-
ton keskeinen idea on ollut tuotantorakenteen
muuttaminen kilpailukykyiseen suuntaan.

Sen vuoksi asiantuntijat ovat myös varoitel-
leet siitä, että lähtökohdaksi ei tule ottaa kansan-
talouden tuotantorakenteen lukkiutuneisuutta.
Täällä jokaista pienintäkin häiriötä käsitellään

siten, kuin se olisi kaiken kaikkiaan raunioittamassa maan. Nämä häiriöthän nimenomaan johtuvat siitä, että rakenteemme eivät ole riittävän monipuolisia eivätkä myöskään riittävän vahvoja. Näin ollen meidän pitää lähteä siitä, että meidän taloutemme rakenteen tulee parantua ja tuoda entistä parempia tuloksia myös meidän hyvinvointimme kehittymisen suhteen. Integraation syventämisen idea perustuu tuotantorakenteen muuttumiselle, ja pitkällä aikavälillä tämä muuttuva rakenne on ehdottomasti tärkeämpi kuin keskustelu talouden kohtaamien häiriöiden merkityksestä.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä yhteenvetona kerrata lyhyesti talousvaliokunnan johtopäätöksiä asiantuntijakuulemisen perusteella lausuntoon kirjattuina:

”Mikrotalouden tehokkuushyödyt ovat kaikkien saatujen selvitysten mukaan yhteisvaluuttaan liittymisestä aiheutuvia kustannuksia suuremmat. Talouden vakautta koskeva tarkastelu johtaa johtopäätökseen, että kytkentä Euroopan taloudeltaan vakaisiin ydinmaihiin vähentäisi Suomen taloutta lähes pysyvästi vaivannutta epävakautta. Rahapolitiikan osalta on katsottava, että Suomi tulisi rahaliiton ulkopuolellakin harjoittamaan samanlaista politiikkaa kuin mihin se osallistuisi talous- ja rahaliiton jäsenenä. Suomi olisi kuitenkin rahaliiton ulkopuolella alttiimpi spekulatiivisille hyökkäyksille rahan arvoa vastaan. Myös finanssipolitiikassa olisi tarve ylläpitää kestävä rahoitusasema niin rahaliitossa kuin sen ulkopuolellakin. Rahaliitossa kuitenkin rahapolitiikan suurempi uskottavuus markkinoilla lisäisi jossain määrin finanssipolitiikan liikkumavaraa.”

Arvoisa puhemies! Talousvaliokunta katsoi, että valtioneuvoston selonteko esitti selkeästi, tasapuolisesti ja kattavasti sen, mitä nykytietämyksen pohjalta voidaan sanoa Euroopan talous- ja rahaliiton merkityksestä maallemme ja siihen liittymistä koskevan päätöksenteon vaihtoehdoista.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Sellainen ajattelutapa, että me liitymme kaikilta, myös talouden, osilta erinomaisten vahvasti kasvavaan yhteisöön eli Euroopan unioniin ja Euroopan rahaliittoon, on täysin virheellinen ajatus, ja siinä on koko tämän asian ongelma. Eurooppa on honkiintuva, taantuva alue. Sen näkee jo tässä vaiheessa. Kun muualla maailmassa on nopea kehitys ja kasvu, Eurooppa kamppailee koko ajan vaikeuksiensa

kanssa. Se on kuin vettynyt uppotukki, johon ei pidä missään tapauksessa lyödä hakaansa niin tiukasti kiinni, että uppoaa sen mukana. Siinä on juuri se ongelma. Miksi me kuvittelemme, että Eurooppa on jonkinlainen paratiisi, jossa mekin pääsemme elämään mukavasti? Suomi on paratiisi. Suomi pärjää. Mutta kun se Eurooppaan sitoo itsensä, alkaa käydä heikosti tässä taantuvassa yhteisössä.

Mitä tulee vastakoettuihin kriiseihin ja siihen, ettei pitäisi käydä edellistä sotaa, ed. Hämäläinen puhui kyllä aivan erikoisia asioita. Kaikissa asioissa, niin sodassa kuin talouskriisissäkin, on yleiset puitteet, joista täytyy ottaa oppia, myös yksityiskohdista. Kun ajattelemme sitä, miten me menestymme Euroopan rahaliiton jäsenenä Emussa, kyllä meidän täytyy kaikista kokemistamme kriiseistä ottaa oppia, sovitella niitä niihin mahdollisuuksiin, jotka meillä tulevat vastaan Emussa. On järjetöntä, että ei oteta oppia vanhasta ja koetusta. Minä en ole koskaan edes kuullut, ed. Hämäläinen, tällä tavalla väitettävän. Tämä on aivan uutta talousoppia teiltä, mitä te tällä tavalla sanoitte.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Se, että ed. Kokkonen puhui pelkästään eduista, oli jollakin tavalla ymmärrettävää. Mutta että sosialidemokraattien ed. Hämäläinen keskittyi puheenvuorossaan pelkästään Emun etujen kuvaamiseen, oli oikeastaan aika ihmeellistä, koska kyllä vasemmistopuolueista yleensä on opittu kuulemaan myös sitä, että asioilla on molemmat puolet. Mutta kyllä kai tämä viittaa siihen, että te olette keskittyneet puolustamaan vain niiden etuja, jotka Emusta hyötyvät.

Kyllä me keskustassa tunnustamme sen, että Emusta on hyötyä ja osa kansasta varmasti hyötyy ja osa kehityksestä on myönteistä. Mutta jos myönteistä on, miksi emme valmistautuisi niihin kielteisiin asioihin? Tämä on itsekästä politiikkaa, että te olette menemässä vain sinne tiettyjen ihmisten etuja puolustamaan, mikä näkyy kyllä hallituksen linjassa.

Te sanoitte, että täällä on keskittyty vain haittojen kuvaamiseen, mutta kun päätiedotusvälineet ovat sitoutuneet puhumaan Emu-jäsenyyden puolesta, minusta tämänkin pitäisi osoittaa, että ei toki tämä haitt keskustelu ole saanut sitä arvoa, mikä sille kuuluu. Tässä on aivan erilainen konsepti kuin oli EU-keskustelussa, koska silloin yritettiin avoimesti kartoittaa ja hallitus nimenomaan puuttui haittoihin ja yritti niitä lieventää,

jos jäsenyys toteutuu. Minusta tämä oli kyllä aika huonosti perusteltua.

Mitä tulee EU:n jälkeenjääneisyyteen, niin kyllä kai EU:n jälkeenjääneisyys on kiinni kankeista rakenteista. Jos te sosialidemokraatteina Emua kannatatte sillä, että se pakottaa joustoihin työmarkkinoilla, niin ok, kyllä kai se näinkin tulee, mutta parempi olisi, jos etenisimme siihen neuvottelemalla ja sopimalla.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hämäläisen puheenvuoroon voi yhtyä. Eurooppa on jämähtänyt paikoilleen, kun USA ja nouseva Aasia ovat ajaneet ohi. Tästä euroskleroosista on haluttu selvittää kehittämällä EU ja Emu. (Ed. Kemppainen: Ay-liike estää tämän!) Emu on osa projektia, jonka tavoitteena on Euroopan kilpailukykyyn palauttaminen maailmanmarkkinoilla ja lähes 400 miljoonan kuluttajan markkina-alueen yhdistäminen kotimarkkinoiksi.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hämäläisellä oli hyvin tasapainoinen puheenvuoro. Olisin kiinnittänyt ainoastaan yhteen seikkaan huomiota.

Hän korosti puheenvuorossaan sitä, että nykytilanteessa talouden ulkoiset häiriöt eli suhdannevaihtelut yhä enemmän ovat sektorikohtaisia. Itse olisin oikeastaan väittämässä niin, että tilanne on ollut aikaisemminkin saman kaltainen. Pääsääntöisesti suhdannehäiriöt, suhdannevaihtelut, ovat olleet sektorikohtaisia, mutta ero nykytilanteeseen ja erityisesti ero tulevaan Emutilanteeseen on se, että aikaisemmin nämä sektorikohtaiset, erityisesti johtavien vientialojen, suhdannevaihtelut ovat kertautuneet koko yhteiskuntaan, kun harjoitettu raha- ja valuuttapolitiikka on reagoinut tietyllä tavalla ja reagoinut nimenomaan vientihintojen vaihteluihin. Se on johtanut siihen, että koko kansantalous on saanut kantaa tämän sektorin häiriöt.

Emu-oloissa tilanne tietysti tulee muuttumaan. Silloin Suomen kaltaisen pienen kansantalouden sektorikohtaiset häiriöt, joita tulee varmasti olemaan erityisesti puunjalostusteollisuudessa, joka on hyvin suhdanneherkkää, tulevat jäämään todella sektorikohtaisiksi. Tätä ymmärsin ed. Hämäläisen myöskin puheenvuorossaan tarkoittaneen.

Ed. H u u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hämäläinen kuuluu kansanedustajiin, jotka ovat vahvassa Emu-uskossa,

ja minua kiinnostaisi tietää, miten luja ja vahva tämä usko oikein on. Nimittäin hallitushan on tähän saakka vannonut niin sanotun vahvan euron nimiin. Nyt aivan viimeaikaisten tapahtumien jälkeen näyttää siltä, viittaan Ranskan vaaleihin, että eurosta ei tule ollenkaan niin vahva kuin kuviteltiin muutama viikko sitten. Ranska on vaatinut muun muassa Espanjan ja Italian muuantuloa heti ensimmäisten joukossa.

Kun kysyin ministeri Niinistöltä, onko hallitukselle samantekevää, vaikka eurosta tulisi kuinka heikko, ja säilyttääkö hallitus linjansa mennä ensimmäisten joukossa Emuun. Hän vastasi suurella valiokunnassa, että ei toki, kyllä sillä on merkitystä, minkälainen euro on syntymässä.

Kysyisin teiltä, ed. Hämäläinen, kun olette merkittävällä paikalla talousvaliokunnan puheenjohtajana: Onko teille euro ja sen näkyvissä oleva vahvuus jokin asia, joka ehkä vaikuttaa teidän kantaanne ensi vuoden alkuun mennessä, vai onko usko niin luja, ettei mikään sitä enää horjuta?

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Päätöksenteon aika on noin vuoden kuluttua. Meillä on kasassa ensi keväänä ne tiedot, joita me tarvitsemme lopullista päätöksentekoa varten. Sillä tiedolla, mikä tällä hetkellä on olemassa, suhtaudun varsin myönteisesti Suomen liittymiseen Emun kolmanteen vaiheeseen. Se, mitä tässä ei myöskään ole tullut esille, on nimenomaan se, että Suomi liittymisellään nimenomaan vahvistaisi omaa paikkaansa läntisen eurooppalaisen yhteisön, kulttuurisen ja taloudellisen yhteisön, jäsenenä, jossa me olemme hyvin pitkin sitein jo aikaisemminkin olleet.

Ed. V i i t a m i e s: Arvoisa puhemies! Euroopan Talous- ja rahaliitto on talouspoliittinen hanke. Mikäli Suomi päättää osallistua siihen, perusteluiden pitääkin löytyä paremmasta työllisyydestä ja talouskasvusta. Keskeiseksi teemaksi tässä on noussut pohdinta tiukan rahapolitiikan vaatimuksen ja sen kansantaloudellisten seurausvaikutusten suhteen. Mielestäni harvinaisen vähän on kuitenkin kysytty sitä, joudummeko noudattamaan kireämpää rahapolitiikkaa Emussa vai sen ulkopuolella sellaisessa tilanteessa, jossa suuri osa EU:n jäsenistä kuuluu Emuun.

Vastaus tähän kysymykseen on se, että historiastamme löytyy useita esimerkkejä siitä, kuinka suurta tuhoa yksittäisen, heilahtelulle alttiin oman valuuttamme oloissa voi seurata markki-

noiden vaatimasta rahapolitiikan tiukkuudesta erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa Euroopan valuuttojen kesken on pyritty kiinteään kurssiin, jossa Suomi ei syystä tai toisesta ole ollut mukana.

Tästä talouspoliittisesta painotuksesta huolimatta Emusta tulisi keskustella myös osana Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perusratkaisua, ja se on oman puheenvuoroni näkökulma.

Kansalaisten mielikuvissa turvallisuuspolitiikka yhdistyy sotilaallisiin kysymyksiin: liittoumiin ja maanpuolustukseen. Turvallisuuspolitiikka on kuitenkin suurelta osin kaikkea muuta. Lipposen hallituksen eduskunnalle antamassa turvallisuuspoliittisessa selonteossa turvallisuuspolitiikan alaan luetaan kaikki ulkoiset tekijät, jotka vaikuttavat suomalaisen yhteiskunnan hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Turvallisuuspolitiikan painopiste on kansainvälisen yhteistyön tiivistämisessä.

Suomen turvallisuuspolitiikan perusratkaisuksi on jo kaksi hallitusta ja kaksi presidenttiä määrittänyt jäsenyyden Euroopan unionissa. Perustelu tälle näkemykselle on selkeä ja kiistaton. Kylmän sodan päättyessä Varsovan liitto ja Neuvostoliitto hajosivat. Niiden mukana katosi sotilaalliseen vastakkainasetteluun perustuva järjestelmä, jonka perusteella Euroopassa oli selkeät paikat sotilasliitoille ja niiden jäsenille ja puolueettomille maille. Samanaikaisesti Yhdysvaltain ulko- ja turvallisuuspolitiikan painopiste on siirtynyt Euroopasta yhä enemmän Aasiaan, vaikka Yhdysvaltain osallistuminen Euroopan turvallisuusratkaisuihin onkin yhä välttämätöntä.

Uudessa tilanteessa läntisen Euroopan valtioiden merkitys on keskeinen. Kaikki taloudellisesti vahvimmat maat, Saksa, Ranska, Italia ja Iso-Britannia, ovat länsieurooppalaisia. Meille kaikille tunnetuista historiallisista syistä Euroopan maat ovat päättäneet välttää sellaista strategiaa, joka perustuisi yksittäisten eurooppalaisten suurvaltojen omien asemien ja omien intressien korostamiseen. Valtiot ovat päättäneet sitoutua Euroopan unioniin ja kanavoida merkittävän osan omasta vaikutusvallastaan sen kautta.

Unioni on tämän päivän ja lähitulevaisuuden Euroopan tärkein poliittinen toimija. Sen taloudellinen ja poliittinen kehitys vaikuttaa koko muuhun Eurooppaan. Kymmenen itäisen Euroopan maata on hyväksynyt Eurooppa-sopimukset, joiden julkisena tavoitteena on sopeuttaa niiden lainsäädäntö ja hallinto EU:n vaatimuksiin. Näiden kymmenenkin jälkeen on lisää mahdollisia uusia ehdokkaita.

EU käyttää valtaa, myös turvallisuuspoliittista valtaa, Euroopassa. Suomi on unionin täysivaltaisena jäsenenä mukana tätä valtaa käyttäessä. Meidän ulko- ja turvallisuuspoliittikalamme ei ole eikä voi olla tärkeämpää tavoitetta kuin pysyä tässä asemassa. EU:n rakenteen ja instituutioiden uudistuminen merkitsee kuitenkin sitä, ettei paikallaan pysyminen riitä. Jäsenmaiden on oltava aktiivisia, myös Suomen.

Arvoisa puhemies! Euroopan unionin tulevaisuuden voi yleisellä tasolla ryhmittää kolmeen kehitysvaihtoehtoon:

Eec:n perustajajäsenillä oli alkuperäisenä tavoitteena edetä yhdessä samaa tahtia yhä syvenevään yhteistyöhön, mutta jo kuuden ensimmäisen Eec-maan välillä on niin merkittäviä taloudellisia eroja, ettei tämä ole realistinen lähtökohta ainakaan enää. Ajatus yhtenäisestä EU:sta kirjattiin kuitenkin vielä Maastrichtin sopimukseen, vaikka jo siinä vaiheessa kaksi jäsenmaata, Iso-Britannia ja Tanska, irrottautuivat keskeisestä EU-hankkeesta. Unionin laajetessa perustajajäsenten projekti karkaa kyllä vuosien tai vuosikymmenien päähän — ja ehkä saa karatakin.

Yhtenäisen ja jopa federalistisen Euroopan vastakohta on hajaantuva, pelkäksi vapaakauppa-alueeksi taantuva Eurooppa. Tätä pidetään kriisivaihtoehtona unionin sydänmailla, suurissa EU-maissa. On selvää, että tällainen suurvaltojen Eurooppa ei ole myöskään Suomelle sopiva tavoite. Pienet reunamaat menettäisivät siinä vaihtoehdossa kyllä eniten.

Kolmas vaihtoehto on niin kutsuttu monen ytimen Eurooppa. Siinä yhteistyön lisääminen voisi tapahtua eri vauhdilla eri toimialoilla ja monenlaisilla maayhdistelmillä. Nopeaa integroitumista haluavat maat pääsisivät pitkälle, ja hitaamman vauhdin kannattajat voisivat silti pysyä mukana. Ytimiä eri alojen integraatiokehitykselle on tarjolla jo nyt. Esimerkiksi Euroopan sosiaaliasiakirjan allekirjoittajista puuttuu Iso-Britannia, mutta muut maat jatkavat sosiaalisen integraation kehitystä. Ehkä kuitenkin Tony Blairin Britannia lähestyy muita maita Majorin Britanniaa nopeammin.

Rajavalvontaa ja oleskelulupapolitiikkaa yhtenäistävä Schengen-sopimus koskee nyt Manner-EU:n jäsenmaiden enemmistöä ja piakkoin myös koko Pohjolaa. Iso-Britannia ei siihenkään liittynyt. Turvallisuuspolitiikan kannalta keskeisen integraatioytimen muodostavat sotilasliitto Nato ja Länsi-Euroopan unioni Weu. Kuten tunnettua on, Suomi ja muut puolueettomat maat

jäävät tämän ytimen ulkopuolelle, vaikka siihen olisi tulossa uusia maita nyky-EU:n ulkopuolelta.

Euroopan raha- ja talousliitto tässä kehikossa asettuu epäilemättä integraation ytimistä tärkeimmäksi. Emun jäsenmaiden rahapolitiikan yhdistäminen ja talouspolitiikan harmonisaatio merkitsevät suurta askelta näiden yhteistyön tiivistämisessä. Olipa sitten Emun ensimmäisessä aallossa kuusi, kahdeksan vaikka tusina maita, kyllä ne Emu-maat tulevat sanelemaan koko unionin talouspolitiikan pääsuunnan. Emu on EU:n ytimistä kovin, ja siellä tehdään tärkeimmät päätökset.

Suomen turvallisuuspolitiikka ei ole asevaraista politiikkaa vaan yhteistyöpolitiikkaa. Tehokkain tapa vaikuttaa turvallisuuteemme on olla mukana päätöksentekijöiden joukossa. Olemme aikanaan hyväksyneet EU-jäsenyyden ja EU-vaikuttamisen keskeiseksi osaksi turvallisuuspolitiikkaamme. Minusta on tälle ajattelulle pelkästään uskollista pitää Emu-jäsenyyttä myös turvallisuuspolitiikan kannalta Suomelle tärkeänä askeleena.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Globaalissa maailmantaloudessa eri maiden talouksiin on haettava luonnollisesti kilpailukykyä ja ennen muuta riskienhallintaa. Euroopan Raha- ja talousliitto on nimenomaisesti tähtäämässä kilpailukykyisen Euroopan luomiseen talousalueena ja myös maailmantalouden nopeisiin pääomaliikkeisiin ja sitä kautta valuuttakurssien heilahteluihin liittyvään riskienhallintaan.

Toimiva Emu merkitsee luonnollisesti sitä, että talouksien Euroopan unionin talousalueella täytyy olla saman kaltaisia. Siksi on ollut hyvin johdonmukaista, että sekä kilpailukykyyn että riskienhallinnan tavoitteissa on päädytty siihen, että Raha- ja talousliitto on ensinnäkin prosessi, siitä on tehty ratkaisut, ryhdytty viemään eteenpäin prosessia sillä tavoin, että taloudet, jotka siihen osallistuvat, ovat sillä tavalla saman kaltaisia, että niistä syntyy kilpailukyky ja riskienhallintavoima.

Suuri valiokunta ja myös talousvaliokunta lausunnossaan suurelle valiokunnalle ovat kiinnittäneet huomiota samankaltaistumisen, lähenytymisen, kriteereissä erityisesti siihen, että velkakriteeri on olennainen arvioitaessa sitä, miten toimivaksi Emu voi tulla. Tämähän oli myös professorityöryhmän keskeinen viesti. Alijäämäkriteerin arvoa ei haluta millään tavalla mitätöidä, mutta jos punnitaan, kumpi antaa paremman

kuvan siitä, ovatko taloudet samankaltaistumas- sa, luonnollisesti velkakehitys on tässä olennaisempi. Tätä johtopäätöstä kummastakin valiokunnasta voi pitää hyvinkin oikeaan osuneena.

Mitä tulee toimivan Emun oikeutukseen, siinä nähtävällä työllisyydellä on ehdottomasti erityisen tärkeä sija. Emun oikeutus Euroopan unionin kansalaisten piirissä ja myös kilpailukykyisenä ja riskienhallintaan kykenevänä alueena lähtee siitä, että se myös voi pitää huolen siitä, että tuotantorakenteet monipuolistuvat, pystytään löytämään uusia työpaikkoja. Erityisesti pieni ja keskisuuri yritystoiminta on mainittu. Työllisyys on tullut vahvasti mukaan nyt Emun viime vaiheen valmistelussa ehkä siitäkin syystä, että työllisyyskehitys on heikentynyt unionin eri jäsenmaissa. Vakaussopimus on saanut täydennystä Kasvusopimuksella siten, että myös työllisyysnäkökohdat ovat tulleet keskeisiksi. Amsterdamin kokouksen tulosta ei voi pitää Emu-prosessia millään tavalla heikentävänä, vaan Emun oikeutuksen ja toimivan Emun kannalta hyvänä askeleena eteenpäin.

Haluan omasta puolestani onnitella talousvaliokuntaa siitä, että se on pystynyt tekemään lyhyessä ajassa varsin tasapainoisen lausunnon suurelle valiokunnalle. Pidän myös perustuslakivaliokunnan lausuntoa hyvänä. Sen vuoksi olenkin hiukan hämmentynyt siitä, että suuren valiokunnan mietinnössä on niin paljon ryhdytty miettimään sellaisia vaihtoehtoja, jotka tietysti saattavat olla mahdollisia mutta eivät kovin todennäköisiä.

Emu, niin kuin monet puhujat ovat sanoneet, on paitsi haaste myös riski. Mutta kun se on haaste ja näyttää siltä, että vuoden päästä todellakin olemme aidossa valintatilanteessa, toivoisi tietysti, että eduskunta voisi käyttää ja suuri valiokunta sen mukana mahdollisuutta myös miettiä sitä, miten Emu-oloissa voimme toimia, eikä vain pohdittaisi sitä, lykkäytyykö aikataulu ja minkälaisia riskejä pehmeässä tai kovassa eurossa mahdollisesti on.

Erityisen hämmentynyt olen ollut pohdinnasta, joka liittyy siihen vaihtoehtoon, jota hallitus keskusteltuaan hallituspuolueiden eduskuntaryhmien kanssa ei pitänyt mahdollisena siksi, että talouspolitiikassa täytyy olla jotakin johdonmukaisuutta. Tämä hämmentävä asia on nimenomaisesti mahdollisuus kellutukseen. Kun Suomen talouspolitiikassa on lähdetty hakemaan terveyttä, ennustettavuutta, vakautta, sen politiikan johdonmukaisena seurauksena tuli myös ratkaistuksi se, että Suomi liittyi Euroopan

valuuttajärjestelmään. Niin kuin on nähty, Suomen vakaan valuutan politiikka on kestänyt siitä huolimatta, että olisi voinut toisinkin käydä.

Kun tämä ratkaisu on tehty, olisi aikamoista uskottavuuspääoman, niin kuin talousvaliokunta lausunnossaan mainitsee, riskeeraamista, mikäli nyt ryhdyttäisiin ajattelemaan, että johdonmukainen talouspoliittinen linja, jota on harjoitettu valtiontalouden velan kasvun hallitsemiseksi, työllisyyskehityksen elvyttämiseksi ja uskottavuuden sekä ennustettavuuden lisäämiseksi taloudessa, voitaisiin noin vain poukkoilemalla asettaa kyseenalaiseksi. Emu-asiantuntijaryhmä, joka on tuonut erinomaisen paljon sävyjä keskusteluun Emusta, sen hyödyistä ja haitoista, ei ollut selvittänyt aikataulun kireyden vuoksi juurikaan kellutusvaihtoehtoa. Se on mielestäni rationaalista siksi, että kellutusvaihtoehto on talouden realiteettien ja tehtyjen päätösten vuoksi jäämässä selvästi taka-alalle.

On paljon perustellumpaa mielestäni käyttää tämä vuosi, joka eduskunnalla, hallituksella, erilaisilla tahoilla on käytettävissään sitä tilannetta silmälläpitäen, jossa eduskunta aidolla tavalla tekee aikanaan päätöksen liittymisestä tai jättäytymisestä euroalueen ulkopuolelle, niiden kysymysten selvittämiseen, joilla on välitöntä merkitystä Raha- ja talousliitossa elämisessä ja toimimisessa. Talousvaliokunta esimerkiksi on selvityskohteitten luettelossaan maininnut kysymyksen siitä, miten Emu vaikuttaa EU:n instituutioiden toimintaan ja päätöksentekoon; miten tuotantorakenteen monipuolisuudella voidaan hakea joustavuutta myös Suomen talouteen ottaa vastaan, jos niin joskus käy, maakohtaisia sokkeja, tai miten ylipäättensä voimme saada työvoimakustannuksissa sellaista joustavuutta, jolla suomalainen työ pystyy kilpailemaan. Ennen kaikkea kysymys kaiketi on laadusta ja koulutuksesta. Tämäntapaisiin asioihinhan meidän kannattaa ehdottomasti panna aikaa eikä miettiä sellaisia kysymyksiä, jotka on jo jätetty taakse.

Niin kuin sanoin, Raha- ja talousliitto on mielestäni perusteltu yritys hakea kilpailukykyä ja riskienhallintaa globaalissa maailmantaloudessa. Pienelle taloudelle, kuten Suomelle, on avautunut erinomainen mahdollisuus olla mukana tässä suuremmassa yrityksessä siksi, että se talouspolitiikan linja, joka on omaksuttu kansallisista syistä, hyvin yhteensopii siihen ajatteluun, jota Raha- ja talousliitossa on. Tätä synergiaetua, jos nyt käyttää tällaista termiä, mielestäni pitää voida käyttää hyväksi, ja niin kuin sanoin aikaisemmin, kahdella tuolilla on vaikea istua.

Suuri valiokunta voi tietysti vielä tehdä sen, minkä se on tehnyt mietinnössängsä, että se pohtii erityisesti sitä, mitä tapahtuu, jos Saksa ei täytä kriteereitä, mitä tapahtuu, jos tuo ja tuo ei tapahdu. On kuitenkin niin, että kaikki lähentymisohjelmat, joita unionin piirissä on arvioitu, eivät ole olleet vielä sitä arviota, jossa katsotaan, ovatko kriteerit täyttyneet ja millainen tulee olemaan kriteerien tulkinta. Tulkinalla en tarkoita sitä, että kriteereistä luovuttaisiin, mutta voi olla aivan varmaa, että jos jonkin maan alijäämä on 3,2, tuskin se on kuitenkaan eri asia kuin 3,0 kovinkaan merkittävässä määrin. Siksi, kun poliittinen sitoutuminen — ja talouspolitiikkakin on politiikkaa — on niin vahva Emuun nähden, on paljon mahdollista, että eri maissa tehdään niitä tarvittavia päätöksiä, jotka merkitsevät rakenneuudistuksia, talouden tervehdyttämispäätöksiä, joita ehkä muuten ei tehtäisikään, ja ollaan tilanteessa, jossa Emusta voi tulla toimintakykyinen ja myös alueeltansa laaja ja eurosta vahva ja kilpailukykyinen.

Tämä on mielestäni todennäköisempi vaihtoehto kuin se, että aikataulut tai Emun toimivuuden keskeiset lähentymiskriteerit väljenisivät tai että jostakin kummallisesta syystä unionin maat, jotka ovat nyt sitoutuneet omassa poliittisessa päätöksenteossaan ja hakiessaan Euroopan unionin jäseniltä, kansalaisilta, legitimizeettii, oikeutusta prosessille, nyt alkaisivat horjua. Tämän vuoksi Suomen mielestäni enemmän kuin katsoa taaksepäin pitäisi katsoa eteenpäin. Eduskunnankin, jos se haluaa olla vaikuttamassa siihen politiikkaan, jollaista Suomi unionissa ja Emussa harjoittaa, kannattaisi enemmän katsoa ennen kaikkea juuri sitä, mitä on tulossa, kuin sitä, mitä jälkeen on jätetty. Siksi olen pitänyt hieman harmillisena sitä, että niin paljon on puhuttu siitä tämänkin illan aikana, onko ollut tiedossa, että Raha- ja talousliitosta suunnitelma on olemassa, sen juridiset perusteet ovat olemassa. Totta kai se on ollut tiedossa. Todennäköisyys vain on päivä päivältä kasvanut, ja mielestäni se kasvaa edelleen päivä päivältä.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s :
Ennen kuin myönnän vastauspuheenvuoroja, korostan, että vastauspuheenvuoron pitää sisältää oikaisu tai kommentti edelliseen puheenvuoroon.

E d. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ministeri Alhon kanssa samaa mieltä siitä, että ...

Ensimmäinen varapuhemies: Nyt jokin oikaisu tai kommentti!

Puhuja: No, tämä on kommentti, arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä, että kun näyttää todennäköiseltä, että Suomi menee Emuun, kun poliittinen tahto näyttää niin olevan ja kun kriteerit täytetään, meidän olisi nimenomaan keskusteltava siitä, minkälaisen Emun haluamme ja miten tarvittavaa poliittista yhteistyötä Emun puitteissa voidaan parhaiten edistää.

Ensimmäinen varapuhemies: Vastauspuheenvuoro ed. Drombergille. Samat perusteet, oikaisu tai kommentti!

Ed. Dromberg (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On aika laajaa keskustelua käyty, mutta ykskaks tulevat kriteerit myös tässä kovemmiiksi.

Kun puhutaan laaja-alaisuudesta, olen samaa mieltä kuin ministeri. Mutta mitä tulee siihen, että kriteerit alenisivat suhteessa laaja-alaisuuteen, mielestäni kuitenkin täytyy tietty kriteerien taso säilyttää, sillä muuten maat joutuvat hyvin eriarvoiseen asemaan siinä vaiheessa, kun ne tulevat Emun jäseniksi. Kun Suomi on viimeisen päälle toteuttanut näitä kriteerejä ja myös joutunut aika kovan talouspoliittisen linjan vetämään, katson, että Suomen tulee myös vaatia, että muilla mailla täytyvät mahdollisimman pitkälti nämä kriteerit. Tässä mielessä olen hieman eri mieltä kuin ministeri.

Mutta mitä tulee johdonmukaisuuteen, josta nyt puheenvuoroja on käytetty — ja nimenomaan talousvaliokunta on mielestäni erinomaisesti vienyt eteenpäin sitä linjaa, joka hallituksella on — kun itse olen istunut suuressa valiokunnassa, katson, että siellä on lipsuttu Emu-tavoitteista ja hallituksen pyrkimyksistä. Itse olen sitä mieltä, että talousvaliokunnan mietintö on lähtenyt realistisemmalta pohjalta.

Ed. Rosendahl: Arvoisa herra puhemies, värderade talman! Stora utskottet och grundlagsutskottet konstaterade i sina betänkanden att riksdagen när den godkände anslutningslagen samtidigt godkände Maastrichtfördraget som innehåller Emu-deklarationen på den första textsidan. Finland gjorde inte några rättsliga reservationer som skulle begränsa Maastrichtfördragets tillämpning för Finland. Finland har därför redan anpassat sin lagstiftning till Emu:s första och andra skede. I okto-

ber 1996 bands den finska valutan följdriktigt till EU:s valutasystem ERM.

I Maastrichtfördraget år 1992 föresatte sig de dåvarande EG-länderna att stärka och uppnå konvergens mellan ekonomierna i sina länder samt att upprätta en ekonomisk och monetär union som i likhet med bestämmelserna i fördraget omfattar en gemensam och stabil valuta. Detta innebär strävan att ta sikte på att stärka den politiska gemenskapen inom unionen.

Trots att den tredje etappen av Emu hotar att dela länderna i två eller tre kategorier har avsikten varit att denna situation skall vara temporär. En stor del av EU-länderna har helt enkelt innan vårt medlemskap började valt att samarbeta i valutafrågan för att åstadkomma en stabil valuta. Erm var en början där valutorna bands upp till en central kurs med en gemensam valuta som slutmål.

Frågan gäller för oss vilket alternativ vi väljer inför det tredje skedet av Emu, då den gemensamma valutan införs. Valet är svårt och kan inte utvärderas med en ekonomiskt rationell nationell modell. Man kan inte förutsäga att de länder som ryms med i det tredje skedet från början eller den grupp som stannar utanför gör det utgående från rationella ekonomiska grunder. I bakgrunden finns hela tiden också politiska faktorer såsom t.ex. i fallet Sverige, där socialdemokraterna och centern är emot Emu medan moderaterna, folkpartiet, näringslivet och lantbruket är för euron.

I bägge alternativen avsäger sig länderna möjligheten att föra en självständig penning- och valutapolitik. De länder som stannar utanför binds upp av reglerna i Emu:s första och andra skede samt även en del av det tredje skedets regler. Om Finland fyller Emu-kriterierna och väljer den gemensamma valutan, har vi möjlighet att vara med i de organ som beslutar om penningpolitiken. Detta kan ha betydelse bland annat för att avvärja faran vid s.k. asymmetriska störningar då bara några men inte resten av Emu-länderna drabbas.

Emu kan också vara ett användbart samarbetsprojekt för att pressa arbetslösheten tillbaka i de delar av Europa som drabbas värst av ekonomiska störningar. Amsterdambeslutet tyder även på att EU binds upp i sysselsättningsfrågorna. Det är klart att ett utanförskap kan innebära ett svagare samarbete med politiska konsekvenser, som inte har analyserats tillräckligt. Man måste också fråga sig vad det kostar för företagen och lantbruket om ett land som Finland eller

Sverige av politiska skäl stannar utanför. Att leva i skuggan av Emu är knappast meningen att bli ett behagligt alternativ där man plockar russin.

Man bör fråga sig vad gynnar oss bäst på lång sikt med tanke inte minst på sysselsättning och möjligheterna att finansiera också dessa värden inom socialpolitik och kultur? De utredningar som gjorts bygger ännu på osäkerhet. Vi vet inte ännu hur många länder som kommer med i den gemensamma valutan från början och hur stark valutan blir. Frågan är hur Europas ställning blir i förhållande till andra ekonomiska regioner i världen. Att genomföra Emu:s tredje skede genom att tumma på de ekonomiska kriterierna eller skjuta upp införandet av euron är ett viktigt avgörande som beslutsfattarna står inför nästa höst.

I kombination med ett uppmjukat stabiliseringspaket som tillfredsställer de segrande vänsterpartierna och fackföreningarna i Frankrike bedöms resultatet eventuellt bli "eurolight". Därför bör sådana eftergifter helst inte tillgripas.

Herra puhemies! Tänäpä käytävässä keskustelussa on myös alettu puhua yhä äänekkäämmin erilaisten budjetin ulkopuolisten tasausrahastojen perustamistarpeesta esimerkiksi työttömyysrahastojen yhteyteen, mikä merkitsisi rahastoinnin antamista ammattiyhdistysliikkeen käsiin. Tällaiset vaatimukset ovat tulkittavissa vain yhdellä tavalla: Työmarkkinoiden saneeraamiseen ei ole valmiutta, vaan palkkakilpailua jatketaan entiseen tapaan työttömyydestä huolimatta.

Jotta yhteisvaluutta voisi toteutua, Emusta olisi tultava kasvatushanke ei pelkästään valtion taloudelle, vaan myös ammattiyhdistysliikkeelle. Muussa tapauksessa luomme heikon euron. Pitkäjänteinen talous- ja työmarkkinapolitiikka, jota joudumme harjoittamaan, ei ole merkittävästi erilaista, olimmepa mukana valuutta-alueessa tai sen odotushuoneessa. Molemmissa tapauksissa meidän on varauduttava suhdanteisiin, minkä vuoksi ei ole mitään syytä siihen, että myönteinen kanta Emun kolmanteen vaiheeseen tekisi pakkosäästämisen työllisyysrahastoihin perustelluksi. Yhtä itsestään selvää on, että rahapolitiikan on oltava tiukkaa molemmissa tapauksissa ja palkkakierrokset ja inflaatiovahti eivät voi poiketa olennaisesti muiden maiden vastaavista.

Amsterdamin saavutettu ratkaisu Ranskan sosialistien vaatimuksista on nähtävä sitä taustaa vasten, että Maastrichtin sopimuksen solmimisesta on kulunut viisi vuotta ja Eurooppa on

muuttunut sinä aikana. On tärkeää, että Vakaussopimus pysyy jo päätetyssä muodossa ja että komission tarkoituksena on dynaamisen otteen saaminen EU-budjetista.

Selvää on, että jäsenmaat eivät ole valmiita maksamaan ylimäärisiä maksuja EU-kassaan, siitä huolimatta että äsken valitut, vasemmistosta olevat EU-maiden johtajat ovat kohdistaneet huomion sosiaalipolitiikkaan ja työllisyyteen vaalilupaustensa mukaisesti. On ehkä paikallaan varoittaa EU-budjetin maatalous- ja aluerahastojen käyttämisestä finanssi poliittisena kulta-kaivoksena. Tämä heikentäisi entisestään työllisyys tilannetta Euroopassa ja EU:ssa, jossa noin joka viides työssä oleva on suoraan tai epäsuorasti riippuvainen elintarvike sektorista ja maataloudesta. Rikkaiden ja köyhien maiden erojen tasoittaminen Euroopassa Emuun ja mahdolliseen itälaajentumiseen liittyen edellyttää uusia budjettivaroja.

Ärade talman! Avsikten med behandlingen av redogörelsen är inte att ta ställning om Finland skall ansluta sig till euroområdet eller inte. Detta skall ske våren 1998. Det är därför på sin plats att uttala de frågor som utskottet pekar på trots att nationella modeller som sagt är svåra när det gäller ett framtidsprojekt. Ingen kan veta något bestämt om framtiden men vi måste ändå ha beredskap att fatta detta viktiga beslut.

Ed. K u o s m a n e n : Arvoisa herra puhemies! Rahaliiton kolmanteen vaiheeseen lähtevät ensiksi mukaan ne maat, joiden talous on niin kutsutussa Emu-kunnossa. Tämä tarkoittaa sitä, että maiden julkista taloutta on hoidettu kurinalaisesti. Suomen talousnäkymät ovat tältä osin kunnossa.

Emu-jäsenyys tulee olemaan se ratkaiseva tekijä, joka erottaa EU:n ydinmaat muista jäsenistä. Yhteisen rahan tavoitteena on tehostaa Euroopan unionin sisämarkkinoitten toimintaa. Keskeinen osa Euroopan unionin politiikkaa muodostuu Talous- ja rahaliitto Emusta sekä sisämarkkinoista.

Emun pyrkimys on luoda EU:lle yhteinen valuutta-alue, edistää harmonista ja tasapainoista talouskehitystä, matalaan inflaatioon perustuvaa ja ympäristön huomioon ottavaa taloudellista kasvua ja työllisyyttä. Lisäksi se pyrkii poistamaan valuuttakurssien epävakauden ja vähentämään korkojen epävakautta. Emu merkitsee mahdollisimman laajan talousalueen yhteistä rahayksikköä, jonka vakautta yhteinen, poliittis-

ta suhdanteista riippumaton keskuspankki var-
tioi.

On vaikea täsmällisesti etukäteen määritellä Emun haittoja ja hyötyjä, sillä kukaan ei pysty vielä tässä vaiheessa tarkasti sanomaan, mitä kaikkea yhteiseen valuuttaan siirtymisestä seuraa. Emu-ratkaisuja odoteltaessa spekulatiot ja epävarmuus lisääntyvät riippumatta lopputuloksesta. Jos jäämme Emun ulkopuolelle, joudumme noudattamaan pelkästään EU:n sanelu-
politiikkaa.

Onnistuessaan Rahaliitto tuo suuremmat edut kuin haitat. Liittyessään ensimmäisten joukossa Emu-Suomi voi alusta alkaen vaikuttaa siihen ja olla päättämässä yhteisistä tavoitteista ja hyödyistä ottaen huomioon oman maamme rahapolitiittiset tavoitteet.

Sisämarkkinoiden toimintaa vilkastuttaa ja edistää yhteinen rahapolitiikka. Tärkeimmillä vienti- ja tuontimarkkinoilla toimivien suomalaisten yritysten valuuttakurssiriskit jäävät täysin pois. Keinottelu ja Suomen markalla pelaaminen eivät enää onnistu. Valuutariskit pienevät, korkovaihtelut vähenevät, valuutan suojauksesta aiheutuvat kustannukset jäävät täysin pois. Korkojen vakaus lisää investointipäätösten ennustettavuutta. Rahoitusmahdollisuudet laajenevat. Euro tulee olemaan merkittävämpi kuin yksikään muu Euroopan valuutta. Rahamarkkinat vakiintuvat Talous- ja rahaliiton myötä.

Tämä tukee kansallista talouspolitiikkaamme ja parantaa edellytyksiämme edelleenkehittää talouskasvua ja työllisyyttä pitkällä aikavälillä. Tämä on hyvin tärkeää maamme kaltaiselle, ulkomaankaupasta riippuvaiselle kansantaloudelle. Pitkällä aikavälillä euro todennäköisesti parantaa talouselämän kilpailukykyä ja alentaa kuluttajahintoja. Lisäksi se helpottaa kuluttajia vertaillaessa tuotteitten hintoja eri maissa. Tällä hetkellä kaupan esteet ovat vakava uhka kilpailukyvyillemme. Niiden purkamista on määrätietoisesti jatkettava.

Emun odotetaan Suomessa muun muassa alentavan ja vakauttavan korkotasoa, mikä edistää investointeja ja taloudellista kasvua. Tämä puolestaan helpottaa työllisyystilannettamme. Yritysten on pystyttävä kohentamaan rahoitusasemaansa muun muassa velkaantumista vähentämällä. Oletettavasti kilpailu tulee kiristymään, mutta se edistää ja tervehdyttää kasvua ja liike-elämää ja lisää hyvinvointiamme.

Emu tuo tullessaan myös riskejä, kun rahapolitiikan päätöksenteko siirtyy maamme rajojen ulkopuolelle Euroopan yhteiselle keskuspankil-

le. Talouspolitiikkamme liikkumavara supistuu ja aineellisen eriarvoisuuden pelätään korostuvan. Kuitenkin aluepoliittiset ongelmat voidaan maassamme hoitaa kohtuullisen hyvin, jos poliittisilla päätöksentekijöillämme on siihen tahtoa ja kykyä.

Palkansaaajat pelkäävät, että heidän sopimus-
suojaansa heikennetään työmarkkinapolitiikan kustannuksella, sillä yritystasoinen sopimustoiminta saa lisää tilaa. Tulossidonnaiseen palkka-
järjestelmään siirtyminen nähdään uhkana, palkkojen joustoina, sillä devalvaatiot eivät enää ole mahdollisia. Palkat eivät kuitenkaan jousta ensimmäisinä, mutta eivät ole myöskään koskemattomia.

Emuun siirtyminen aiheuttaa merkittäviä lisäkustannuksia, sillä yritykset ja pankit joutuvat uusimaan tietokonekantojaan ja tietojärjestelmiään. Kansantaloutemme rakenteet tulevat muuttumaan, kun raha- ja valuuttakurssipolitiikasta päättäminen tapahtuu EU:ssa. On tärkeää kehittää ja monipuolistaa talouttamme sen toimintaa ja suorituskyvyn varmistamiseksi. Vain näin pystymme hyödyntämään sisämarkkinoiden sekä Talous- ja rahaliiton tarjoamat edut. On ryhdyttävä toimenpiteisiin, joilla parannetaan työmarkkinoiden toimintaa sekä edellytyksiä kohentaa työllisyyttä.

Rahatalouden vakaus ja lisääntyvä taloudellinen tehokkuus antavat pohjaa sosiaalipoliittiselle kestäväälle kehitykselle ja työllisyyden parantamiselle ja voimavaroja julkiselle taloudelle. Sosiaalipoliittiset tämänhetkiset haasteet, kuten sosiaaliturvan rahoitus, työttömyys sekä väestön ikääntyminen, ovat eri jäsenvaltioissa yhteisiä asioita. EU-maiden talouksien toiminta kiinteämmässä vuorovaikutuksessa antaa yhteistä pohjaa pyrkimyksille asettaa yhteneviä lähestymistapoja sosiaalipolitiikan ja työelämän kysymyksissä.

Turvallisuuspoliittisena tekijänä Emu vahvistaa Suomen asemaa. Tulemme kuulumaan entistä tiiviimmin ja läheisemmin muuhun Eurooppaan.

Arvoisa herra puhemies! Talous- ja rahaliitto Emu on Euroopan unionin sisämarkkinakehityksen loppuvaihe. Siitä sovittiin jo EU:n perustamissopimuksessa Maastrichtissa. Sopimuksen mukaan jäsenvaltiot pitävät talouspolitiikkaansa yhteistä etua koskevana asiana. Jäsenvaltiot ovat sitoutuneet viemään loppuun Talous- ja rahaliittoa koskevan kehityksen, ja sille on samalla sovittu aikataulu. Emun lopullisen toteutumisen puolesta puhuu se, että kysymys on myös poliitti-

sesta prosessista, jonka epäonnistuminen vaikeuttaisi monella tavalla Euroopan unionin toimintaa.

Ensimmäinen varapuhemies:
Asian käsittely keskeytetään.

Ensimmäinen varapuhemies:
Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 10.

Täysistunto lopetetaan kello 23.02.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen
